

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2017

„Látni, amit mindenki lát, és gondolni, amit még senki sem gondolt.”

Szent-Györgyi Albert

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2017

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A Versenyképességi jelentés célja, hogy átfogó és hiteles képet adjon Magyarország versenyképességének olyan dimenzióiról, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a gazdasági folyamatok alakulása szempontjából. A Magyar Nemzeti Bank 2016-ban jelentette meg a Versenyképesség és növekedés című könyvet a hazai versenyképességi folyamatok elemzése és a továbblépési lehetőségek feltárása céljából. A Versenyképességi jelentés a könyvben lefektetett elvek és javaslatok mentén vizsgálja és értékeli hazánk versenyképességi pozícióját.

A versenyképesség alatt a gazdaság hosszútávú teljesítményét meghatározó tényezők összességének színvonalát értjük, amelyek kiterjednek többek között a termelékenységre, az emberi erőforrás mennyiségére és minőségére, a technikai haladásra, a szabályozói környezetre, a vállalkozói attitűdre és a finanszírozási lehetőségekre. A versenyképességet nemzetközi összehasonlításban vizsgáló felmérésekhez hasonlóan a jelentés számos dimenziót vizsgál, azonban a számszerű eredmények mellett tartalmazza azok elemzését és értékelését is (időbeli és nemzetközi összehasonlításban).

Az elemzés elkészítésében a Költségvetési és versenyképességi elemzések igazgatóság munkatársai vettek részt a Közgazdasági előrejelzés és elemzés igazgatóság, a Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság és az Oktatási igazgatóság munkatársainak közreműködésével. Az elemzést Palotai Dániel ügyvezető igazgató hagyta jóvá.

Az elemzés elkészítésekor a 2017. október 6-ig rendelkezésünkre álló információkat vettük figyelembe.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	7
2. A Versenyképességi jelentés keretei	11
2.1. Keretrendszer és főbb eredményeink	11
2.2. A módszertan összehasonlítása más versenyképességi elemzésekkel	14
2.3. Az eddig elért versenyképességi eredmények	16
2.4. A szükséges továbblépési irányok	19
3. A magyar gazdaság versenyképességének összefoglaló értékelése	23
3.1. Nemzetközi versenyképességi rangsorok eredményei	23
3.2. Az MNB versenyképességi elemzésének összefoglalója	29
4. Versenyképességi indikátorok	48
4.1. Makrogazdasági környezet	48
4.2. Munkavállalás versenyképessége	55
4.3. Állami versenyképesség	61
4.4. Vállalati versenyképesség	64
4.5. Kutatás-fejlesztés és innováció	71
4.6. Energiapiac versenyképessége	76
4.7. Demográfia és társadalomszerkezet	80
4.8. Oktatás	83
4.9. Egészségügy	88
4.10. Bankrendszeri versenyképesség	93
4.11. Regionális versenyképesség	100
5. Az MNB versenyképességi javaslatainak nyomon követése	103
5.1. A munkavállalás versenyképessége	105
5.2. Vállalati versenyképesség	106
5.3. Állami versenyképesség	107
5.4. Az emberi erőforrás versenyképessége	108
5.5. EU támogatások hatékonyabb felhasználása	110
5.6. Kiemelt témák	111
5.7. Bankszektor versenyképessége	111

1. Vezetői összefoglaló

A Versenyképességi jelentést első alkalommal publikálja a Magyar Nemzeti Bank azzal a céllal, hogy átfogó és objektív képet adjon Magyarországi versenyképességéről. Az MNB 2016-ban jelentette meg a Versenyképesség és növekedés című könyvet a hazai versenyképességi folyamatok elemzése és a továbblépési lehetőségek feltárása céljából. Ennek megfelelően a Versenyképességi jelentés hazánk versenyképességi pozíciójának hiteles értékelése és követése céljából a könyvben lefektetett elvek és javaslatok mentén nyújt átfogó és objektív képet. Mindemellett a rendszeres kiadvány létrehozását indokolja, hogy az ismert nemzetközi rangsorok az egyes országokkal csak röviden, jellemzően írásos értékelés nélkül foglalkoznak, és eredményeiket a felmérések módszertana is torzíthatja.

A jelentés olyan dimenziókat is részletesen vizsgál, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a gazdasági folyamatok alakulása szempontjából. A jegybank számára azért fontos a versenyképesség elemzése, mert az meghatározza a gazdaság hosszú távú növekedési lehetőségeit, amelyek visszahatnak az aktuális gazdasági folyamatokra is. Ezek az alapvetően strukturális jellegű területek és tényezők közép- és hosszú távon egyaránt befolyásolják a gazdasági szereplők fogyasztási, megtakarítási és beruházási döntéseit, a gazdaság potenciális növekedését, a pénzügyi egyensúlyt és mindezeket keresztül az elvárt hozamokat, az árszínvonalat és az inflációt is.

A versenyképesség átfogó és alapos értékelése céljából 100-nál több indikátort használunk, amelyek több mint 90 százaléka objektív. Az elemzés középpontjában Magyarország áll, amelynek versenyképességi és strukturális helyzetét a régiós versenytársakkal, valamint az Unió egészével hasonlítjuk össze. A magyar versenyképesség átfogó elemzése és ismertetése céljából a jelentés 11 témakört fed le: (i) makrogazdasági környezet, (ii) munkavállalás versenyképesség, (iii) demográfia és társadalmiszerkezet, (iv) állami versenyképesség, (v) vállalati versenyképesség, (vi) kutatás-fejlesztés és innováció, (vii) energiapiac versenyképessége, (viii) oktatás, (ix) egészségügy, (x) bankrendszer versenyképessége, valamint (xi) a Magyarországon belüli regionális különbségek. Emellett ismertetjük a leginkább elterjedt nemzetközi versenyképességi felmérések és rangsorok hazánkra vonatkozó eredményeit.

Az elmúlt években Magyarországon kialakultak a versenyképesség javításához szükséges erős makrogazdasági alapok. 2010-től első lépésben költségvetési reform végrehajtása történt meg az államháztartás stabilizálása és az államadósság csökkentése érdekében, illetve a Széll Kálmán Tervek strukturális reformjai hatására a költségvetési kiadások nagyobb mértékben támogatják a gazdasági növekedést. 2012-2013-tól a monetáris politika reformjára is sor került. Az árstabilitás elérése mellett az alapkamat csökkentése és új, nemkonvencionális eszközök (Növekedési Hitelprogram, Növekedéstámogató Program) támogatták a gazdasági növekedést, a hitelezés teljes befagyásának elkerülését és nagymértékben hozzájárultak a vállalati hitelezési fordulathoz. Az Önfelfinanszírozási Program és a háztartási devizahitelek konverziója érdemben csökkentette a gazdaság külső sérülékenységét. Mindemellett ezen intézkedések helyreállították a nemzetgazdaság makropénzügyi egyensúlyát, 2013-tól az Európai Unió átlagát meghaladó mértékben élénkítették a hazai gazdasági növekedést, valamint hozzájárultak ahhoz, hogy Magyarország adósságbesorolása újra mindhárom nagy nemzetközi hitelminősítőnél befektetésre ajánlott kategóriába került. A konjunktúra hatására a foglalkoztatási ráta felzárkózott az Európai Unió átlagához, a reálbérek pedig számottevően emelkedtek, ami növelte a háztartások megtakarítását és nettó pénzügyi vagyonát. Javult a bankrendszer stabilitása, jövedelmezősége és a hitelezési aktivitása is. A reformok következtében a vállalatok és a munkavállalók adóterhe csökkent, a K+F kiadások emelkedtek, az oktatási ráfordítások 2013 óta növekednek.

Több területen azonban előrelépésre van szükség a visegrádi régió országaival szemben fennálló versenyképességi hátrány leküzdéséhez és a versenyképességi fordulat erősítéséhez. A vállalatok – főként a kkv-k – viszonylag alacsony termelékenysége a versenyképességi elmaradás egyik legfőbb tükré, de értelmezésünk szerint ez önmagában nem magyarázza a versenyképességi pozíciókat. A magyar gazdaság számára megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álló humán tőke biztosítása jelenti az egyik legnagyobb kihívást. Ezen a téren különös nehézséget okoz az oktatási, az egészségügyi és főként a demográfiai trendek megváltoztatása, mivel a megfelelő eredmények elérése csak hosszabb idő alatt lehetséges. Az oktatás területén kihívást jelent, hogy a korábbinál gyorsabban változó munkaerőpiacra és technikai fejlődésre kell felkészíteni a tanulókat. Az egészségügy területén az eredmények javításához szükséges lépések túlmutatnak a szűken vett finanszírozási kérdéseken, mint például a prevenció erősítése, az ágykihasználtság javítása, a túlsúlyos és elhízott lakosság arányának mérséklése, vagy a potenciálisan elvesztett életevek további csökkentése. A pénzügyi tőke elérhetősége számottevően javult az elmúlt években, de a bankrendszer a jelenleginél nagyobb mértékben is támogathatná a gazdaság fejlődését. A termelékenység növeléséhez az állam elsősorban támogató üzleti és szabályozói környezet kialakításával, a vállalkozásokat érintő és a munkára rakódó terhek további mérséklésével, valamint az állami bürokrácia csökkentésével járulhat hozzá.

A Versenyképességi jelentés további célja a Versenyképesség és növekedés című jegybanki kötetben megfogalmazott irányok és intézkedések teljesülésének strukturált nyomon követése. A monográfiában javasolt versenyképességjavító intézkedések széleskörű megvalósulása csak hosszabb időperiódus alatt mehet végbe, egyrészt azok nagy száma (mintegy 50 intézkedés), másrészt humán és költségvetési erőforrás-igénye miatt. Áttekintve az elmúlt időszakban bejelentett intézkedéseket, úgy látjuk, hogy a könyvben tett 50 javaslat közül 8 teljesen vagy igen nagy mértékben teljesült, további 26 tekintetében pedig történtek előremutató lépések, ám még nem tekinthetők megvalósultnak.

A Versenyképességi jelentés az egyes területeken az alábbi főbb megállapításokat teszi:

Makrogazdasági környezet

- A magyar gazdaság versenyképessége a makrogazdasági mutatókat tekintve az elmúlt években jelentős javulást mutatott, ugyanakkor a munkatermelékenység terén még mindig a 2008-as válság előtti szint közelében vagyunk, valamint elmaradunk az unió és a régió átlagos értékétől.
- 2010-től kezdve hazánk exportpiaci részesedése – a korábban húzóágazatnak számító elektronikai, optikai termékek gyártása ágazat vállalati versenyképességi problémái miatt – elvált a régiótól. Az elmúlt évek autóipari nagyberuházásai következtében azonban a hazai exportpiaci részesedés növekedése meghaladja az uniós átlagot. A külkereskedelmi versenyképességet tovább javította a nyersanyagárak csökkenése következtében érdemben javuló cserearány és vállalati profitabilitás.
- A külső adósság elmúlt években tapasztalt jelentős csökkenése érdemben hozzájárult Magyarország külső sérülékenységének és egyben kockázati megítélésének javulásához.

Munkavállalás versenyképessége

- Uniós viszonylatban az elmúlt évek munkaerőpiaci folyamatait vizsgálva a korábban jelentősnek számító magyar aktivitási és foglalkoztatási lemaradás megszűnt 2016-ra. A hazai foglalkoztatottság 2010 utáni érdemi emelkedéséhez a konjunktúra élénkülése, valamint a munkaerőpiaci aktivitás növelését célzó kormányzati intézkedések (egykulcsos szja-rendszer bevezetése, Munkahelyvédelmi Akcióterv, közmunkaprogram, nyugdíj- és ellátási rendszer megreformálása) járultak hozzá.
- A foglalkoztatás növekedése a munkaerőtartalék fokozatos csökkenésével járt együtt. Az elérhető munkaerőtartalék csökkenése ellenére a vállalatok nem csökkentették munkaerőigényüket, így a munkaerőpiac feszesedése volt jellemző.

- A feszedésnek és a javuló gazdasági kilátásoknak köszönhetően a bérek is növekedésnek indultak, amit a kormányzati életpályamodellek és ágazati béremelések mellett a minimálbér-emelések is támogattak. A magyar bérhányad ennek következtében számottevően emelkedett 2016-ban, a válság előtti szintjét azonban továbbra sem érte még el.
- A magyar bérszint továbbra is elmarad a régió átlagos bérszintjétől és az uniós átlagtól is. A hazai (korrigált) bérszínvonal aggregált szinten ugyanakkor összhangban alakul a magyar termelékenység szintjével.

Állami versenyképesség

- Az állami közigazgatási kiadások GDP-arányos mértéke Magyarországon számottevően meghaladja mind az Európai Unió, mind a V3-ak átlagát, annak ellenére, hogy 2013 óta folyamatosan csökkenő tendencia figyelhető meg. A bürokratikus ráfordítások jelentős része bér jellegű, ami a jövedelmek bértáblás meghatározása miatt nem eléggé hatékony és motiváló.
- Az e-közigazgatás további térnyerésével a szektor hatékonysága mellett javítható lenne az államigazgatáson belüli munkaerő-tartalék kihasználása is.

Vállalati versenyképesség

- A kkv-k egy foglalkoztatottra eső munkatermelékenysége terén Magyarország némileg elmarad a visegrádi országoktól. A nyugat- és észak-európai országok kisvállalkozásainak termelékenysége a nagyok 70–80 százalékát teszi ki, a közepes vállalkozások termelékenysége pedig sokszor eléri, vagy meg is haladja a nagyokét. Ezzel szemben Kelet-Közép-Európában a termelékenység valamennyi méretkategóriában 10–20 százalékponttal alacsonyabb.
- A magyar export és az ipari termelés koncentrációja 2012 óta nő, utóbbi 2014-ben már meghaladta a visegrádi országok átlagát. A tendencia részben tulajdonítható a high-tech szektoron belüli termelés visszaesésnek, valamint a járműipar további térnyerésének.
- A vállalatok teljes adórátája az adózás előtti nyereség arányában Magyarországon 2005 és 2015 között mintegy 13 százalékpontot csökkent, ezzel a V3-ak átlaga alatti szintre süllyedt és megközelítette a vizsgált időszakban szintén csökkenő EU átlagot is.

Kutatás-fejlesztés és innováció

- A GDP arányos K+F kiadás Magyarországon 2005 és 2015 között 0,9 százalékról 1,4 százalékra nőtt. Míg az üzleti ráfordítások mértéke magas, addig a felsőoktatási és az állami K+F kiadások terén elmarad Magyarország a visegrádi régió átlagától. A termék és folyamat innovációs, valamint a szervezeti és marketing innovációs mutatóban az utolsó negyedben szerepelt 2015-ben a magyar kkv szektor EU-s összehasonlításban.
- Magyarországon régiós és EU-s összehasonlításban is kiemelkedő a high-tech szektorban foglalkoztatottak aránya. Az elmúlt években ráadásul Magyarországon – a többi országban megfigyelhető stagnálással ellentétben – ez az arány tovább nőtt.
- Magyarországon EU-s összevetésben a szélessávú internet ára és elterjedtsége egyaránt kedvező. A 4G lefedettség és a mobilinternet sebesség terén Magyarország a világ élmezőnyéhez tartozik. A mobiltelefon-előfizetések díja ugyanakkor az OECD országok rangsorában az egyik legmagasabb.

Energiapiac versenyképessége

- Az energiaárak a háztartások számára – vásárlóerő-paritáson mérve – mérsékelt szintre csökkentek a szabályozói beavatkozások hatására. A vállalatok számára a gáz és az áram ára azonban továbbra is magasabb, mint az EU vagy a visegrádi országok átlagában.
- 2015-ben hazánk energaintenzitása már nem csak az EU átlagnál, de a többi visegrádi ország átlagánál is enyhén magasabb volt. Ezzel összefüggésben szintén magas és nem csökken a magyar nettó energiaimport aránya.
- A megújuló energiaforrások használatának terén hazánk elérte a 2020-ig vállalt EU-s célkitűzését.

Demográfia és társadalomszerkezet

- A humántőke mennyiségi tényezőit hosszú távon leginkább a demográfiai folyamatok határozzák meg, amelyek közül a népesség létszámának csökkenése és elöregedése jelenti a legnagyobb kihívást szinte valamennyi fejlett ország számára, és Magyarországon is az 1980-as évek eleje óta.
- Annak érdekében, hogy középtávon a népességszám ne csökkenjen tovább, az egy szülőképes korú nőre eső születések számának legalább 2,1-re kellene emelkednie a 2016-os 1,49-es szintjéről (az EU-ban sem éri el az 1,6-os értéket). A népességszám mellett hasonlóan fontos a kor szerinti összetétel is, amelyben az öregedés a meghatározó tendencia jelenleg.
- Magyarországon a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek alacsonyabbak, mint az EU átlagában.

Oktatás

- Az állami oktatási kiadások GDP arányos szintje 2013 óta emelkedik, aminek következtében 2017-re a válság előtti szintre emelkedhetnek a ráfordítások.
- Az oktatási rendszer eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok ugyan az elvárt módon sajátítják el a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat nem tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében.
- A legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya alacsonyabb az európai és a régiós átlagnál is, noha a fiatalok körében csökkent a lemaradás mértéke.
- A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya jelentősen növekedett az elmúlt évtizedben, a oktatás képzési struktúrája azonban nem teljesen felel meg a piaci igényeknek.

Egészségügy

- Az összes egészségügyi kiadás magasabb, mint a régiós átlag, de ezen belül az állami kiadások mértéke alacsonyabb. Hazánkban az egészségügyi kiadások kétharmada származik állami forrásból, miközben a magánkiadások tették ki a költségek egyharmadát. Ezzel szemben az állami kiadások részaránya a többi visegrádi országban átlagosan 78 százalék, míg az uniós országokban 75 százalék.
- Az egészségesen várható életevek tekintetében Magyarország a vizsgált időszakban felzárkózott a visegrádi országok átlagához, azonban továbbra is elmarad az uniós országok átlagától.
- Hazánkban az elhízottak aránya (20,6 százalék) meghaladja az uniós és a régiós átlagot (17,1 százalék) is.

Bankrendszer versenyképessége

- A bankrendszer versenyképessége, részben az MNB erőfeszítéseinek köszönhetően javult. Jelentősen csökkent a nem teljesítő hitelek aránya, kivezetésre kerültek a lakossági devizahitelek és emelkedett a bankok jövedelmezősége.
- A vállalati finanszírozás volumenének növelésében, valamint felárainak csökkentésében kiemelkedő szerepet játszott a jegybanki Növekedési Hitelprogram, jelenleg pedig a piaci alapú hitelezést támogató jegybanki intézkedések.
- A hazai bankrendszernek fontos lemaradásokkal is szembe kell néznie a hatékonyság, a működési költségek, a digitalizáció valamint a lakossági felárak területén.

Regionális különbségek Magyarországon belül

- Magyarországon belül – hasonlóan a régió többi országához – erős gazdasági dominanciával és elszívóerővel bír a fővárosi régió. A régiók közti fejlettségbeli különbség mértéke hazánkban meghaladja a más visegrádi országokra jellemzőt.

2. A Versenyképességi jelentés keretei

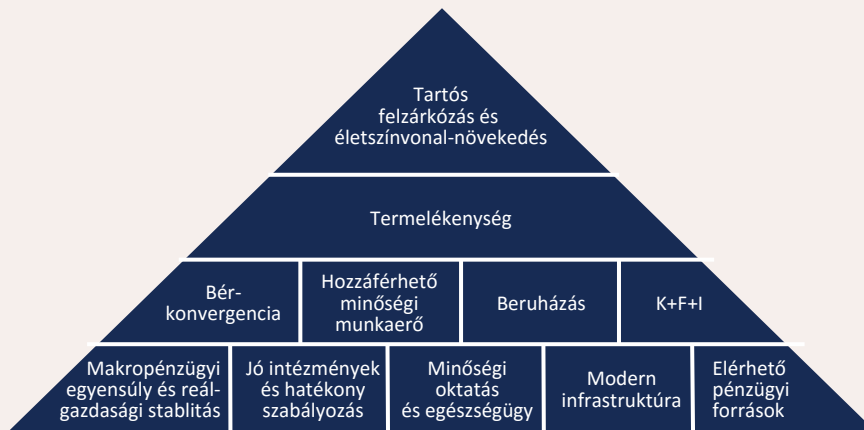
2.1. KERETRENDSZER ÉS FŐBB EREDMÉNYEINK

A Versenyképességi jelentés célja, hogy átfogó és objektív képet adjon Magyarország versenyképességéről. A Magyar Nemzeti Bank 2016-ban jelentette meg a Versenyképesség és növekedés című könyvet a hazai versenyképességi folyamatok elemzése és a továbblépési lehetőségek feltárása céljából. A Versenyképességi jelentés a könyvben lefektetett elvek és javaslatok mentén vizsgálja és értékeli hazánk versenyképességi pozícióját. A kiadvány olyan dimenziókat is részletesen vizsgál, amelyekre a jegybank hagyományos makrogazdasági elemzéseiben kevesebb fókusz esik, noha meghatározó szereppel bírnak a gazdasági folyamatok alakulása szempontjából. A versenyképességi elemzés létrehozását indokolja, hogy az ismert nemzetközi rangsorok az egyes országokkal csak röviden, jellemzően írásos értékelés nélkül foglalkoznak, és eredményeiket a felmérések módszertana is torzíthatja.

Megközelítésünk szerint egy nemzetgazdaság akkor versenyképes, ha a rendelkezésére álló erőforrásait optimálisan hasznosítja a lehető legmagasabb szintű, de még fenntartható jólét elérésére. Ahogy nincsen a sikeres gazdasági felzárkózásnak egységes és univerzális receptje, úgy a versenyképességnek sincsen általános és mindenki által egységesen elfogadott pontos definíciója. Egyes országokban ez a gyors reálgazdasági növekedést vonja maga után, másutt inkább a gazdasági vezető szerep fenntartását és az alapvető tényezők minőségi jellemzőinek (életminőség, környezetvédelem, fenntarthatóság) javulását eredményezi. Ebből adódóan a versenyképes gazdasági működéshez szükségesek a szilárd alapok, mint például a stabil makrogazdaság és finanszírozás, az erős és kiszámítható intézmények, a hatékony szabályozás, illetve a minőségi oktatási és egészségügyi ellátás. Ezekre építve lehet jól működő és kiszámítható üzleti környezetet kialakítani, beruházásokat és innovációt ösztönözni, ami a szakképzett munkaerő megbecsülésén keresztül elvezethet a termelékenység növekedéséhez és a tartós gazdasági felzárkózáshoz.

A jegybank számára azért fontos a versenyképesség elemzése, mert meghatározza a gazdaság hosszú távú növekedési lehetőségeit, amelyek visszahatnak a jelenbeli folyamatokra is. Ezek az alapvetően strukturális jellegű területek és tényezők közép- és hosszú távon egyaránt befolyásolják a gazdasági szereplők fogyasztási, megtakarítási és beruházási döntéseit, a gazdaság potenciális növekedését, a pénzügyi egyensúlyt és mind-ezeket keresztül az elvárt hozamokat, az árszínvonalat és az inflációt is.

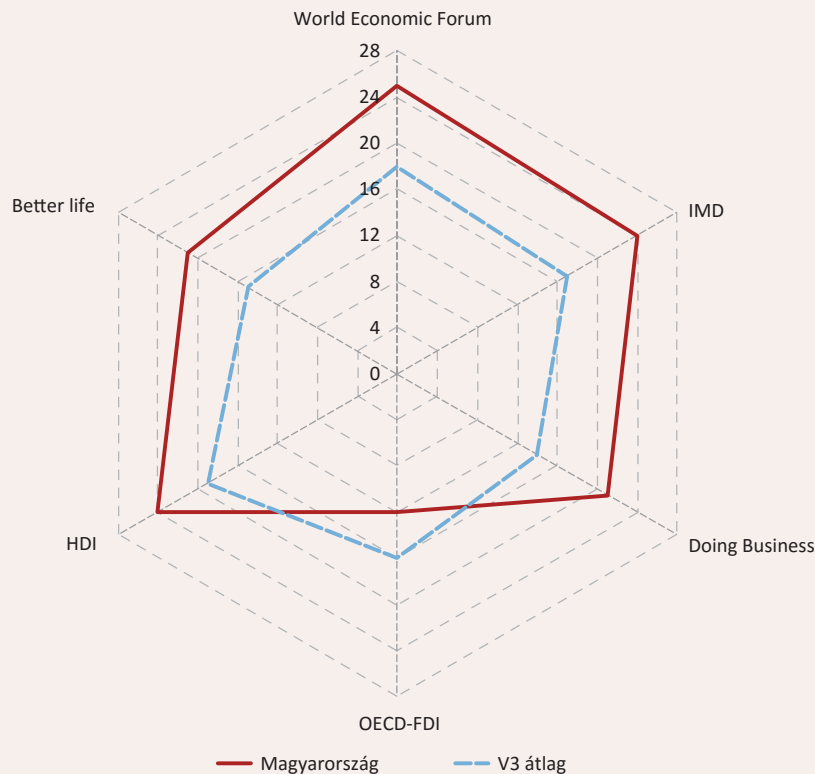
2.1. ábra
A versenyképesség stilizált struktúrája, alapjai és célja

Forrás: MNB.

A világ legismertebb és legrelevánsabb globális versenyképességi rangsorai szerint Magyarország versenyképessége az Unió 28 országán belül jellemzően az utolsó negyedben található és elmarad a visegrádi versenytársakétól. Az itt bemutatott hat versenyképességi rangsor példázza az ilyen típusú elemzések és felmérések sokszínűségét: a WEF és az IMD az országok gazdasági és társadalmi teljesítményének dimenzióit egyaránt felöleli, a Doing Business és az OECD FDI vonzó képességet mérő mutatója szűken a gazdasági és a vállalati dimenziókra fókuszálnak, míg a HDI és a Better life elsősorban az életminőség alakulását hivatott számszerűsíteni. Magyarország teljesítménye a különböző versenyképességi rangsorok – objektív és szubjektív felmérése – alapján elmarad a V3 országok átlagától, kivéve az OECD FDI vonzó képességet vizsgáló rangsorban.

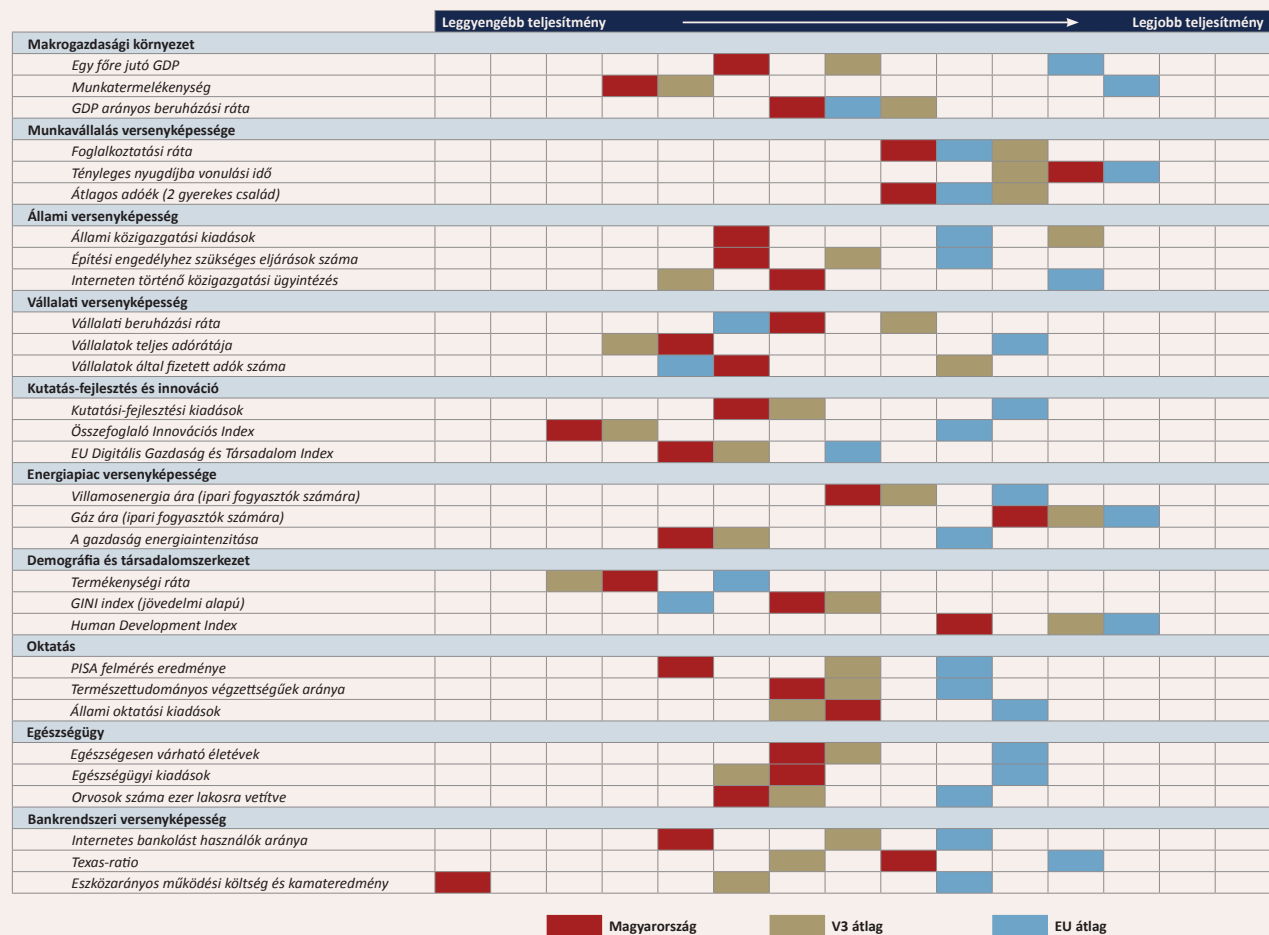
2.2. ábra
Magyarország nemzetközi versenyképességi rangsorokban elért helyezése az EU-n belül (2016)

Forrás: WEF, IMD, Világbank, OECD, ENSZ.

Jelentésünk megerősíti a nemzetközi rangsorok azon eredményét, hogy nélkülözhetetlen az ország versenyképességének javítása, ugyanakkor a régiós lemaradás mértékét enyhébbnek ítéli. A Versenyképességi jelentés célja, hogy a számszerű értékek mellett elemezze a versenyképesség meghatározó tényezőit idősorosan és nemzetközi összehasonlításban. A területek és azok mutatói nincsenek kompozit indikátorba sűrítve, részben az ezzel járó információvesztés megelőzésére, részben a módszertani nehézségekből fakadóan. Az országok széles körének összehasonlítása helyett így az elemzés középpontjában Magyarország áll, a visegrádi országok és az Európai Unió átlaga pedig benchmarkként jelenik meg. A vizsgált közel 110 indikátor közül kiemelt 30 mutató azt tükrözi, hogy Magyarország a legtöbb területen valóban elmarad a régiós társak teljesítményétől, ám annak mértéke számos esetben kisebb a szubjektív megítélésre is nagyban támaszkodó nemzetközi felmérések által tükrözöttől. Hazánk bankrendszeri és állami versenyképessége bár nagyobb mértékben elmarad a releváns benchmarkoktól, ugyanakkor a makrogazdasági környezet, a munkavállalás és a vállalati versenyképesség, vagy a K+F+I és a demográfia területein nem szenvedünk szignifikáns versenyhátrányt, sőt van, ahol relatív előnnyel is rendelkezünk. Az alábbiakban áttekintjük, hogy Magyarország mely területeken ért el előrelépést az elmúlt években, és hol azonosítható lemaradás.

2.3. ábra
Magyarország stilizált versenyképességi pozíciója a V3 és az uniós országok átlagához viszonyítva a legfőbb versenyképességi mutatók alapján

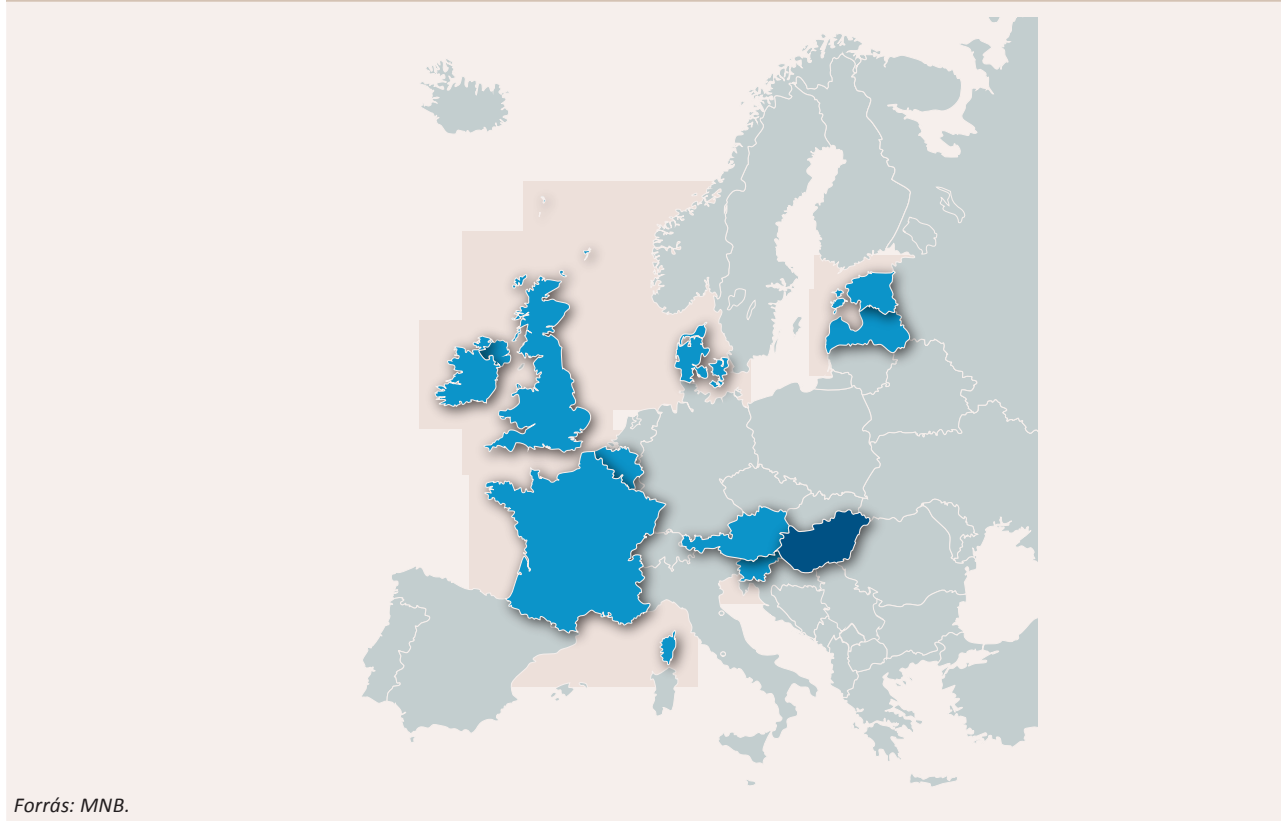
Forrás: MNB.

2.2. A MÓDSZERTAN ÖSSZEHASONLÍTÁSA MÁS VERSENYKÉPESSÉGI ELEMZÉSEKKEL

Az MNB Versenyképességi jelentése több szempontból is eltér a vizsgált külföldi jelentésektől, illetve a nemzetközi intézetek rangsoraitól. A versenyképességi elemzéseknek két fő típusát különböztethetjük meg földrajzi lefedettség alapján. A nemzetközi versenyképességi felmérések célja, hogy átfogó és összehasonlítható képet nyújtsanak az országok egymáshoz képest mért versenyképességi helyzetéről. Ezzel szemben a nemzeti versenyképességi elemzések egy-egy nemzetgazdaság (illetve régió vagy ágazat) adottságait és kilátásait vizsgálják. Jelentésünk a második csoportba esik, ugyanis fő célja Magyarország versenyképességének elemzése, amelyhez azonban nemzetközi adatokat is felhasznál.

Elemzésünk abban különbözik más nemzeti versenyképességi elemzések többségétől, hogy a termelékenységi, makrogazdasági mutatók mellett a versenyképesség mélyebb dimenzióit is részletesen vizsgálja. Átfogó versenyképességi jelentést viszonylag kevés ország készít, és ezek többsége a makrogazdasági, stabilitási, termelékenységi és árbeli versenyképességi mutatókra koncentrál. Az MNB Versenyképességi jelentéséhez hasonlóan nagyszámú és sok területre kiterjedő mutatót például Írország és Lettország jelentése vizsgál. A nemzeti jelentések hasonlósága, hogy túlnyomórészt objektív mutatókra építenek, elemzési eszközük pedig főképpen a változók időbeli elemzése és benchmark országokhoz való viszonyítása. Ezek a jelentések a számszerű eredmények mellett a folyamatok részletes elemzését tartalmazzák.

2.4. ábra
Versenyképességi jelentést készítő EU tagállamok

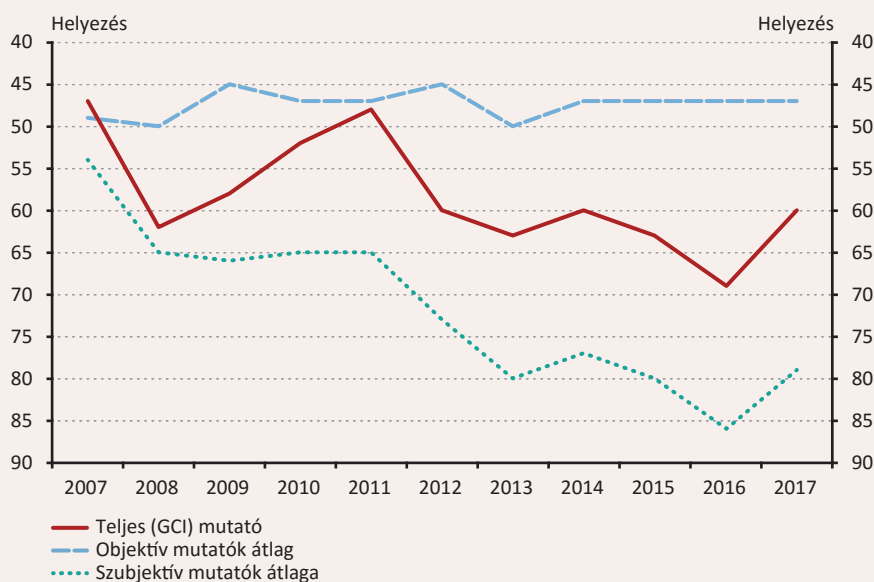
A nemzetközi versenyképességi jelentésektől és rangsoroktól az elemzésünk az objektív adatok körében és az eredmények értékelésében különbözik. A széles földrajzi lefedettség érdekében a nemzetközi rangsorok gyakran támaszkodnak nem objektív, felmérésen alapuló adatokra. A felmérések azonban szubjektív hangulatot, benyomást tükröznek, amelyek könnyen torz képet festhetnek a valós állapotokról, különösen nemzetközi összehasonlíthatóságban. A globális rangsorok továbbá általában nem tartalmazzák az eredmények írásos elemzését, múltbeli alakulásukkal való összevetését.

A versenyképességi reformok nélkülözhetetlen előfeltétele a pontos és hiteles helyzetértékelés, ezért az MNB Versenyképességi jelentése több mint 90 százalékban objektív statisztikai adatokat közöl. A jelentés a mutatók többségénél idősorosan is bemutatja az ország versenyképességi pozíciójának alakulását, és átfogóan, illetve egyenként is elemzi a mutatók alakulását. Az elemzés középpontjában Magyarország áll, amelynek versenyképességi és strukturális helyzetét a régiós versenytársakkal, valamint az Unió egészével hasonlítjuk össze (az elemzésben V3 alatt a Magyarországon kívüli három másik visegrádi országot értjük). Összehasonlítható és hiteles statisztikai adatok elsősorban az Európai Unió országaira álltak rendelkezésre, ezért korlátozódik elemzésünk erre a körre.

Más eredményeket mutatnak az objektív adatok és a szubjektív felmérések. A World Economic Forum (WEF) globális versenyképességi indexe (GCI) 74 százalékban szubjektív felmérésen alapszik, és ez nagymértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy más eredményt tükröz, mint a nagyobb arányban objektív adatokon nyugvó más nemzetközi rangsorok, beleértve a WEF másik mutatóját, az inkluzív növekedés és fejlődés indexet (IDI). A GCI rangsorában Magyarország 137 országból a 60., míg a teljes egészében objektív mutatókat használó IDI-ben 109 országból a 24., a Világbank Doing Business rangsorában pedig 190-ből a 41. Minél magasabb az objektív mutatók aránya, annál kedvezőbb Magyarország pozíciója. Ez a különbség a GCI-n belül is megfigyelhető. Az objektív mutatókban Magyarország a 47. (évek óta), míg a szubjektív felmérésekben a 80. hely köré rangsorolják.

2.5. ábra

A magyar kompozit főindex (GCI) felbontása és a komponensek idősoros alakulása

Forrás: WEF, Global Competitiveness Report 2017-2018. Saját szerkesztés.

A szubjektív felmérések akadályozzák a nemzetközi összehasonlítást. Ezt az összehasonlítást elsősorban az korlátozza, hogy nincsen egységes jelentéssel bíró skála a szubjektív értékeléseknél. Egy adott ország versenyképessége időbeli alakulásának vizsgálatára a WEF rangsor alkalmas lehet (pontosabban az adott tényezővel való elégedettség változásának felmérésére), de a nemzetközi összehasonlításra csak erős megszorításokkal. Továbbá olyan esetekben is a szubjektív felmérés eszközt alkalmazza, amikor tényszerű, objektívebb mutató is elérhető lenne. Példa erre a külföldi tulajdonban lévő vállalatok jelenléte Magyarországon, amelyben a felmérés szerint hazánk a 67-ik és a régiós országoktól, például az élmezőnybe tartozó Csehországtól (5.) és Szlovákiától (6.) számottevően elmarad a WEF szerint. Ezzel szemben a statisztikák szerint a külföldi vállalatok nemzetgazdasági hozzáadott értékéből való részesedése Magyarországon a legmagasabb (53 százalék) nemcsak a régióban, hanem az uniós országok átlagában is (20 százalék). Emellett a magyar nemzetgazdaságban működő külföldi tulajdonban álló vállalkozások aránya is meghaladja a régiós átlagot. Hasonlóan, a bankok fizetőképességének vizsgálatánál is rendelkezésre állnak számszerű mutatók az interjúk helyett, amelyek a bankrendszer erősségét, likviditását, tőkehelyzetét és jövedelemtermelő képességét mérik. A WEF versenyképességi indexe esetében a felmérés mindössze 83 vállalatvezetőre korlátozódik (2016-ban 52-re), így az eredmény nem nyújt kellő robusztusságot.

A jelentés törekszik arra, hogy minden versenyképességi területre a leginkább alkalmas, lehetőleg objektív statisztikát használja. Ezért támaszkodik elemzésünk elsősorban nagy nemzetközi szervezetek tényszerű adataira. A megítélésünk szerint szubjektív felméréseknek a másképpen nem mérhető, szűkebb területekre célszerű fókuszálnia, minden más tényezőre a szakterületeken releváns intézetek, szervezetek minél objektívebb mutatóinak használata javasolt.

2.3. AZ EDDIG ELÉRT VERSENYKÉPESSÉGI EREDMÉNYEK

Az elmúlt években Magyarországon kialakultak a versenyképesség javításához szükséges erős makrogazdasági alapok. A 2010 óta végrehajtott költségvetési és monetáris politikai reformok helyreállították a makropénzügyi egyensúlyt, és lehetővé tették 2013-tól az Európai Unió átlagát meghaladó gazdasági növekedés kibontakozását.

Magyarország komplex belső és külső válsággal nézett szembe a reformok megkezdése előtt. Globális problémát jelentett a keresletszűkülés, a likviditáshiány, a növekvő kockázatkerülés és bizalomhiány. Magyarországon ezen felül az országspecifikus tényezők is nehezítették a kilábalást. Magas volt az eladósodottság a gazdaság minden szegmensében a bankrendszer és az állam prociklikus viselkedése következtében, és a válság kitörése után megugrottak a kamatok is. Különösen a külföld felé fennálló devizaadósság növelte a sérülékenységet és fenntarthatósági kockázatokat. Az államháztartás tartósan magas hiányt mutatott, amelyet épp a válság idején próbált csökkenteni a fiskális politika, ami a fiskális kereslet csökkenésén keresztül növelte a recessziót. 2006-tól az államháztartási deficitet rossz szerkezetben, az adók emelésével kívánták csökkenteni, ami alacsony foglalkoztatáshoz és magas adóelkerüléshez vezetett.

2010-től első lépésben a költségvetési reform végrehajtása történt meg az államháztartás stabilizálása és az államadósság csökkentése érdekében. Ennek részeként az adóreform legfontosabb eleme a munkát terhelő adók csökkentése volt, amelyet költségvetési szempontból a fogyasztási adók növelése és a közteherviselés egyenlőbb megoszlását is célzó válságadók bevezetése ellensúlyozott. A munkát terhelő adókról a fogyasztási, forgalmi adókra való súlypontát helyezés a termelés olcsóbbá válásán keresztül javítja a külső versenyképességet. A 16 százalékos egykulcsos szja bevezetése következtében számottevően mérséklődtek az átlagos és marginális adókulcsok, ami hozzájárult a foglalkoztatás bővüléséhez és felerősítéséhez. A családi adókedvezmény támogatta a demográfiai folyamatok kedvezőbbé válását (a termékenységi ráta 2012-ben kezdett növekedni), a Munkahelyvédelmi Akcióterv járulékkedvezménye pedig az alacsonyabb aktivitási csoportok munkavállalását. A gazdaság felerősítését erőteljesen segítette a pénztárgépek adóhatósággal történő online összekötése és az Elektronikus Közútiáruforgalom-ellenőrző Rendszer bevezetése, amelynek következtében javult az adóbeszedés hatékonysága, és csökkent a be nem szedett áfa becsült aránya (2011 és 2015 között 21 százalékról 14 százalékra).

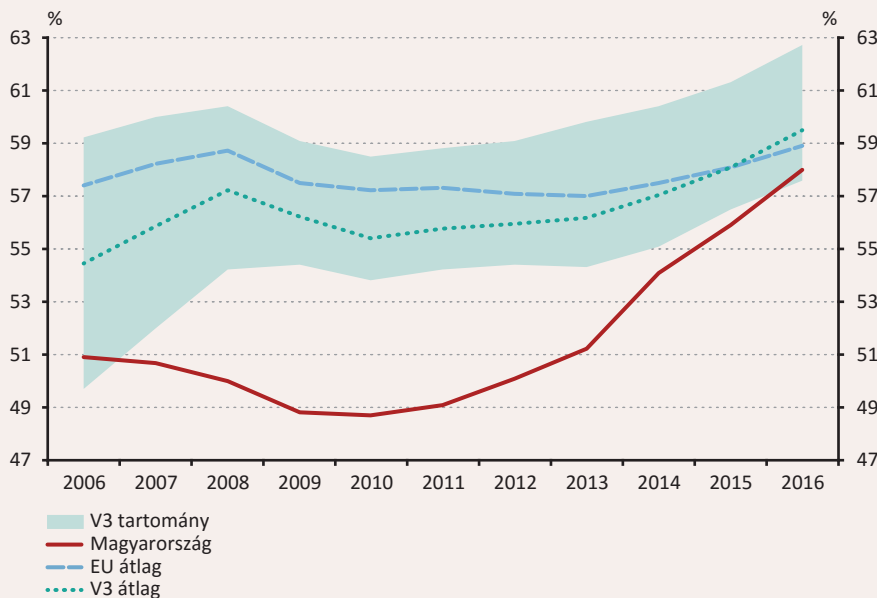
A költségvetési kiadásokat a Széll Kálmán Tervek strukturális reformjai tették a gazdasági növekedést nagyobb mértékben támogatóvá. Számottevően növelte a gazdasági aktivitást a korai nyugdíjazás szabályainak szigorítása és a rokkantsági nyugdíjak felülvizsgálata. Az állami közigazgatási kiadások GDP arányos mértéke a válság előtti 9 százalékot meghaladó szintről 2016-ra 8 százalék közelébe csökkent. A költségvetési reformok eredményeképp az államháztartás hiánya fenntartható, és a gazdasági növekedést is támogatni képes szintre csökkent. 2012 óta a deficit a GDP 2 százaléka körül ingadozik. Az államadósságráta 2011 óta folyamatosan csökken a GDP 80 százalékáról 2016 végére 74 százalékra mérséklődve. Az elért eredmények következtében az Európai Unió már 2013-tól megszüntette a Magyarországgal szemben 2004 óta folytatott túlzottdeficit-eljárást, és 2016-tól valamennyi nagy nemzetközi hitelminősítő a befektetésre ajánlott kategóriába sorolta Magyarországot.

2013-tól a monetáris politika reformjára is sor került. 2012-től kezdődött meg az alapkamat csökkentése, ami több hullámban 7 százalékról 0,9 százalékra mérséklődött, és így a gazdaság valamennyi szektorában érdemben csökkentek a fizetendő kamatterhek. Az államháztartás éves kamatterhe így 2013 és 2017 között a GDP 4,3 százalékáról 2,6 százalékra csökkent. A monetáris politika emellett közel 40 ezer kkv mintegy 2.800 milliárd forintnyi hitelhez jutását támogatta a Növekedési Hitelprogramon keresztül, és ezzel jelentős szerepet vállalt abban, hogy megakadályozza a hitelpiac befagyását. 2014-től az Önfelfinanszírozási program célja az volt, hogy a kereskedelmi bankok a likvid forrásait ne a jegybanknál helyezték el, hanem más szektorokat

finanszírozzanak. Ez is számottevően hozzájárult ahhoz, hogy az államadósságon belül 66 százalékról 40 százalékra csökkent a külföldi tulajdon részaránya, valamint a devizaadósság aránya 50 százalékról 25 százalékra mérséklődött. A háztartási devizahitelek korábban felhalmozott magas állománya az egyik legsúlyosabb gazdasági és társadalmi veszélyforrást jelentette. A 2010 utáni kezdeti lépéseken (árfolyamgát, végtörlesztés) túlmenően 2014-ben teremtdött meg az átfogó megoldás, a devizahitelek teljes konverziójának jogi alapja és intézményi keretei. A végrehajtási szakaszban az MNB a szükséges devizalikviditás, mintegy 9 milliárd euro rendelkezésre bocsátásával járult hozzá a lakossági devizahitelek sikeres forintosításához, így 2015 végére gyakorlatilag nem maradt devizahitel a háztartások mérlegében. 2013-ban a pénzügyi felügyeleti funkció a jegybankba integrálódott, ami megteremtette a lehetőségét a makro- és mikroprudenciális eszközök összehangolt alkalmazásának a pénzügyi rendszer korábbinál nagyobb stabilitása érdekében. Mindezen lépéseknek és eredményeknek köszönhetően jelentősen csökkent Magyarország külső sérülékenysége.

A költségvetési és jegybanki reformok nagymértékben hozzájárultak a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás bővüléséhez. A magyar foglalkoztatási ráta, amely a 2000-es években mindvégig az egyik legalacsonyabb volt az Európai Unióban, az átlagos értéktől 6–9 százalékponttal elmaradva, 2016-ban majdnem elérte az EU átlagát. A foglalkoztatottak száma 2010 közepén 3,7 millió fő volt, ami 2016-ra 4,4 millióra emelkedett. A munkanélküliségi ráta a 2010-es évek elején tapasztalható 11 százalék körüli szintről 5 százalék alá csökkent. A gazdasági növekedés 2013-tól átlagosan meghaladja a 3 százalékot, és így magasabb az Európai Unió átlagánál is. A gazdasági növekedés beindulásával és a munkanélküliségi ráta lecsökkenésével egyre feszesebb munkaerőpiacon számottevően emelkedtek a bérek, amelyet a kormányzati életpályamodellek és a minimálbéremelések egyaránt támogatnak. A magasabb jövedelmek és kedvezőbb kilátások következtében növekedett a megtakarítási ráta, 2005 és 2015 között 8 százalékponttal. A háztartások nettó pénzügyi vagyona a válság előtti 60 százalékról 2016-ra 100 százalék fölé nőtt a GDP arányában. A megtakarítási ráta növekedése a beruházási aktivitást is javította 2012-13-tól, amelyhez a jegybanki programok és az európai uniós források is hozzájárultak.

2.6. ábra
Foglalkoztatási ráta a 15-74 éves korosztályban

Forrás: Eurostat.

A vállalkozások versenyképességét egyes szabályozások egyszerűsítése és ésszerűsítése segítette. A válság előtti állapothoz képest hazánkban a vállalatalapítás időigénye egy hónappal csökkent, ami uniós és régiós összehasonlításban egyaránt kiemelkedő eredmény. A vállalatok teljes adórátája az adózás előtti nyereség százalékában 10 év alatt 59,3 százalékról 46,5 százalékra csökkent, és 2010-ről 2011-re közel évi 50 órával mérséklődött a vállalatok adóbevallással töltött ideje is. Az egyszerűsödő vállalati adókönyvet mellett 2011 óta folyamatosan javul a vállalkozásalapítási szándék is.

A kutatás-fejlesztés és innováció eredményességének javulásához az elmúlt 10 évben elsősorban a K+F ráfordítások növekedése és a digitális infrastruktúra fejlődése járult hozzá. A GDP arányos K+F kiadások 2005 és 2015 között közel fél százalékponttal növekedtek Magyarországon. Emellett a digitális infrastruktúra minősége kedvező jegyeket mutat az innovációs politika sikeressége szempontjából. Magyarország a szélessávú internet elterjedtségében és havidíjában is kedvező jellemzőkkel rendelkezik EU-s és régiós versenytársaihoz képest is, a mobilnet (4G) lefedettségben és sebességben pedig világszinten is az élmezőnyben van.

Az emberi erőforrással foglalkozó mutatók közül több részterületen javult Magyarország teljesítménye, de összességében még jelentős előrelépésre van szükség. 2011-ről 2016-ra a magyar termékenységi ráta 1,23-ról 1,49-re növekedett, megelőzve a régiós átlagot (azonban így is elmarad még a természetes fogyás megállításához szükséges 2,1-es értéktől). Az életminőséget, születéskor várható élettartamot, az írástudást, az oktatást és az életszínvonalat összehasonlító emberi fejlettségi mutatóban (HDI) Magyarország 2005 és 2015 között folyamatosan javuló eredményt mutatott. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 2006 óta folyamatosan növekszik, 20 százalékról 10 év alatt a 30 és 35 százalék közötti tartományba nőtt. 2013 óta hazánk a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya terén vállalt EU 2020 célkitűzést is meghaladja. Az egészségügy versenyképessége annak ellenére, hogy sok tekintetben elmarad a régiós átlagtól, néhány területen felzárkózott már a V3-akhoz, például az egészségesen várható életek tekintetében. A potenciálisan elvesztett életek 100 ezer főre vetített száma a 2004. évi 7000-et meghaladó életről megközelítőleg 5000 éleltre csökkent.

Jelentősen javult az elmúlt években a bankrendszer stabilitása, jövedelmezősége és hitelezési aktivitása, miközben a szabályozások elejét vették a túlzottan prociklikus viselkedésnek. A nemteljesítő hitelek aránya 17 százalékról 8 százalék alá csökkent, a bankrendszer tőkemegfelelése pedig tovább javult. A legnagyobb rendszerszerű kockázat kivezetésre került a háztartási devizahitelek forintosításával 2015-ben. A kkv szektor hitelállományának bővülési dinamikája 2015 végétől az MNB által optimálisnak becsült 5–10 százalékos sávban nőtt, 2017-től pedig a teljes vállalati szektor hitelbővülése ebben a sávban alakulhat. A pénzügyi válság kitörését követően megjelent az igény a bankrendszeri prociklikusságból fakadó rendszerkockázatok tompítására, melynek érdekében – többek között – bevezetésre került az ún. anticiklikus tőkepuffer.

A regionális versenyképesség javulása szempontjából a kelet-magyarországi régiók elmúlt években növekvő foglalkoztatása és csökkenő munkanélkülisége emelhető ki. Az elmaradott régiók foglalkoztatási mutatóinak javulását segítette elő a 2010-től felfejlesztett közmunka program, amelynek keretei között 2016-ban átlagosan már mintegy 200 ezer munkavállaló dolgozott, és amelynek következtében az Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Dunántúl régiók munkanélküliségi rátája jelentősen lecsökkent (Észak-Magyarországon a ráta csökkenésének mértéke 2010 és 2016 között 10 százalékpontos volt). Emellett figyelemre méltó Észak-Magyarország és Dél-Alföld régiókban az elmúlt években az ipari bruttó hozzáadott érték növekedése is, amely új beruházások (pl. Bosch, Mercedes) következménye. A nyugat-dunántúli régióban pedig a reál GDP növekedés emelhető ki (a 2013 és 2015 között éves átlagos növekedési üteme 7 százalék felett alakult), amely az elmúlt tíz évben másfélszeresére növelte a regionális bruttó hazai terméket.

2.7. táblázat**Egyes versenyképességi mutatókban mutatott magyar javulás 2010 és 2016 között**

	2010	2016
Egy főre jutó GDP (USD PPP alapon / fő)	22 277	25 381
Nettó külső adósság (GDP százalék)	54,9	19,5
Bruttó megtakarítás (GDP százalék)	21	24,9*
Háztartások nettó pénzügyi vagyona (GDP százalék)	67,9	105,8
Foglalkoztatási ráta (százalék)	48,7	58
Munkanélküliségi ráta (százalék)	11,2	5,1
Átlagos adóék (2 gyerekes családok, százalék)	41,7	37,6*****
Bruttó államadósság (GDP százalék)	79,7	73,9
Vállalatok teljes adórátája (százalék)	52,4	46,5*
Be nem szedett áfa aránya (százalék)	21,4****	13,7*
Termékenységi ráta	1,25	1,49
Felsőfokú végzettségűek (30-34 évesek, százalék)	26,1	33
Természettudományos végzettségűek (százalék)	18,1	20,8**
Egészségesen várható életevek (életév)	58,6 (nő);	60,1 (nő);
	56,3 (férfi)*	58,2 (férfi)*
Internetes bankolást használók (százalék)	19	35
A teljes vállalati szektor és a kkv-k hitelállományának éves változása (százalék)	-5,9 (teljes vállalat);	2,0 (teljes vállalat);
	-6,9 (kkv)	8,8 (kkv)
A nemteljesítő hitelállomány aránya (százalék)	16,8***	7,4

*: 2015-re vonatkozó érték
 **: 2014-re vonatkozó érték
 ***: 2013-ra vonatkozó érték
 ****: 2011-re vonatkozó érték
 *****: 2018-ra vonatkozó érték

Forrás: Eurostat, Európai Bizottság, Világbank, Európai Központi Bank, PwC, ENSZ, MNB.

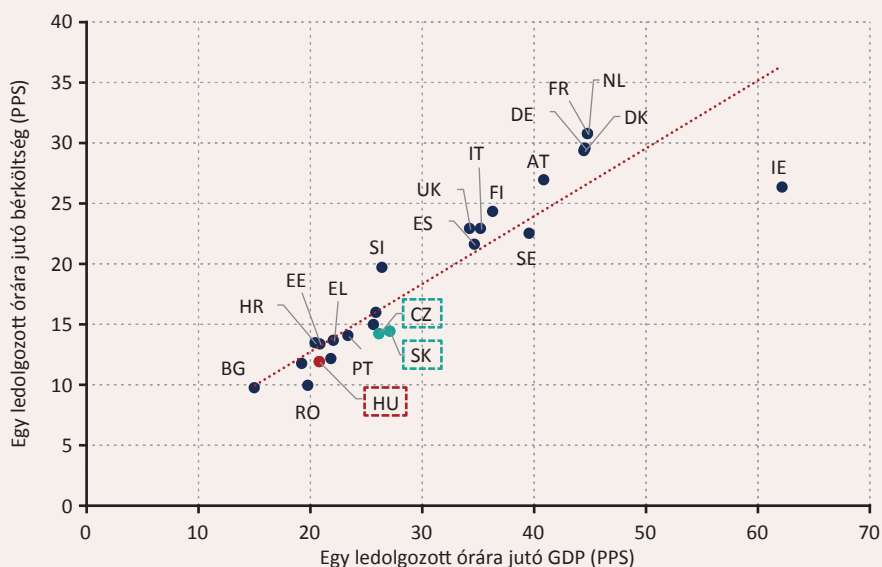
2.4. A SZÜKSÉGES TOVÁBBLÉPÉSI IRÁNYOK

A makrogazdasági mutatókon felül más területeken is történt javulás az elmúlt években, azonban még számos kihívást kell leküzdeni ahhoz, hogy hazánk fenntartható felzárkózási pályára tudjon állni. A magyar gazdaság számára megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álló humán tőke biztosítása jelenti az egyik legnagyobb feladatot. Ezen a téren különös nehézséget okoz az oktatási, egészségügyi és különösen a demográfiai trendek megváltoztatása és az eredmények elérése csak hosszabb idő alatt lehetséges. A humán tőke mellett figyelmet érdemel a fizikai tőke mennyiségének növelése, illetve felhasználásának minőségi javítása is. Ezek a tényezők azonban rendszerszinten összefüggnek egymással, így a kihívásokra adott válaszokat is komplex módon kell kialakítani ahhoz, hogy azok el tudják érni a kívánt hatásukat.

A magyar gazdaság növekedésének egyik legnagyobb korlátja jelenleg a megfelelően képzett munkaerő elérhetősége. Hazánk alapvetően kedvezőtlen demográfiai pályán mozog (csökken a munkaképes korú lakosság aránya), amelynek hatását tovább erősítették az európai uniós csatlakozást követően fokozatosan megnyíló külföldi munkavállalási lehetőségek. A növekedési fordulatot követő gazdasági konjunktúra felszínre hozta ennek a folyamatnak a hatásait. A foglalkoztatási ráta 2010 óta folyamatosan meredeken emelkedett, amelyben jelentős szerepet játszottak a foglalkoztatás bővítését célzó sikeres kormányzati programok (Munkahelyvédelmi Akcióterv, kordedvezményes nyugdíjak felülvizsgálata, közmunkaprogram) is, ugyanakkor egyes területeken a szakképzett munkaerő elérhetőségének korlátjába ütközött a vállalatok további bővülése. A munkaerőhiány okozta kihívások kezelése több irányból is lehetséges, amelyek együttes alkalmazása jelentheti a problémák megoldását.

A magyar gazdaság lemaradásának egyik legjelentősebb tényezője a vállalatok – főként a kkv-k – termelékenységének viszonylag alacsony szintje. A hazai vállalati szektort termelékenységben számottevő, vállalatmérettől függő dualitás jellemzi. A magyar kkv-k termelékenysége jelentősen elmarad a nagyvállalatok termelékenységétől, illetve a régiós országok hasonló értékeitől, amelyek viszont eleve 15–20 százalékkal alacsonyabbak a nyugat-európai kkv-k teljesítményénél. Ez jelenti az alapját annak a bérkülönségnek, amely a munkaerő elvándorlásának egyik fő mozgatórugója. A munkaerőhiány csökkentésének kulcsa tehát a termelékenység növelése: ahhoz, hogy a vállalatok meg tudják tartani a munkavállalóikat, illetve, hogy vissza tudják csábítani az országot elhagyó munkavállalóikat, elengedhetetlen, hogy növeljék a termelési hatékonyságukat, valamint, hogy nagyobb hozzáadott értékű termékeket állítsanak elő. Magyarországon a bérek színvonala jelenleg nem marad el számottevően a termelékenységtől, így ahhoz, hogy érdemben versenyezni tudjunk a magasabb bért kínáló országokkal, szükséges a termelékenység javítása. A kkv-k termelékenységének növekedése továbbá hozzájárulhatna a meglehetősen koncentrált hazai ipari termelés és export nagyobb fokú diverzifikációjához, amely csökkentené a magyar gazdaság függését a nagyvállalatok teljesítményétől. A hazai vállalkozások energiahatékonysága ráadásul számottevően elmarad az Európai Unió átlagától, ami különösen a magas energiafüggőség következtében okoz versenyhátrányt.

2.8. ábra
Termelékenység és bérek az Európai Unióban
(2016)

Forrás: Eurostat.

A magyar vállalkozások finanszírozásában megkerülhetetlen szerepet betöltő bankrendszer a jelenleginél nagyobb mértékben támogathatná a gazdaság fejlődését. A bankrendszer a pénzügyi erőforrások hatékony, a növekedést hosszú távon támogató allokációjával járul hozzá egy ország versenyképességéhez, amelynek fontos eleme az, hogy működése ne legyen prociklikus. A magyar bankrendszer esetében még számos területen jelentős tér van e támogató szerep erősítésére. A digitalizáció erősítése az ágazatban lehetővé tenné a működési költségek csökkentését, amely lehetőséget teremtene a jelenleg – főként a lakossági hitelek – esetében viszonylag magas hitelkamatok csökkentésére, a banki termékek elterjedtségének növelésére és a vállalatok hitelhez jutásának további egyszerűsítésére.

A termelékenység növeléséhez az állam elsősorban támogató üzleti és szabályozói környezet kialakításával, illetve a vállalkozási és a munkára rakódó terhek csökkentésével járulhat hozzá. Az állami bürokrácia csökkentése és a közigazgatási eljárások digitalizálása (e-közigazgatás) jelentősen egyszerűsíthetné a vállalkozások mindennapi ügyintézését. Jelenleg a régióban Magyarországon kell egy vállalkozásnak a legtöbb időt

adóadminisztrációval töltenie, miközben például az elektromos áram bekötéséhez is hazánkban szükséges a legtöbb idő. Az állami közigazgatási kiadások GDP-arányos mértéke 2013 és 2015 között 9,5-ről közel 8 százalékra csökkent, azonban még így is meghaladjuk az EU és a V3 átlagát. Ezen felül jelentős versenyhátrányt jelent a jogszabálykövető vállalkozások számára, hogy – az elmúlt évek javuló trendje ellenére – a régióhoz viszonyítva még mindig magas a rejtett gazdaság aránya Magyarországon (a becslések szerint 2015-ben 22 százalék, szemben a 18 százalék körüli EU és V3 átlaggal).

A kutatás-fejlesztési és az innovációs tevékenység elengedhetetlen a termelékenység növeléséhez: a következő évek sikerességét döntően fogja meghatározni az, hogy a magyar vállalatok mennyire képesek megfelelni annak a fejlődési kényszernek, amelyet a gazdasági konjunktúra és a munkaerőhiány együttesen okoznak. Jelentősen növekednie kellene az innovációt folytató kkv-k arányának, illetve a kutatással és fejlesztéssel foglalkozó munkavállalók arányának ahhoz, hogy a K+F kiadások elérjék a 2020-ig kitűzött 1,8 százalékos GDP arányos szintet. Az állam szerepe itt is megkerülhetetlen, hiszen számos intézkedéssel javíthatja a fejlődni képes vállalkozások üzleti környezetét, illetve közvetlen módon is támogathatja a kutatási tevékenységeket (például a felsőoktatási intézmények infrastrukturális fejlesztésével). Fontos azonban kiemelni, hogy a kutatási és innovációs eredmények csak akkor tudnak rendszerszinten is hatással lenni a gazdaság teljesítményére, ha megfelelően kialakított tudásátadási csatornákon keresztül képesek minél szélesebb körben elterjedni. Ezt a folyamatot jelentősen megkönnyítik a mindenki számára könnyen hozzáférhető online lehetőségek, azonban lényeges lenne a vállalkozások szemléletének megváltoztatása, hogy nyitottak legyenek mások új ötleteinek befogadására és megvalósítására.

A magyar gazdaság egyik sajátos kettőssége, hogy az általános munkaerőhiány mellett jelentős munkaerőtartalék is jelen van a rendszerben, amelynek kihasználása azonban elsősorban földrajzi és képzettségbeli nehézségekbe ütközik. A nyugati országrészben a munkanélküliségi ráta 3 százalék körül mozog, miközben az észak-alföldi régióban ez az érték 9 százalék, illetve a fiatalkori munkanélküliségi ráta is magasabb az utóbbi területeken. Megfelelő állami beavatkozásokkal növelhető lenne az országon belüli mobilitás, illetve célzott képzési programok segítségével a munkavállaláshoz szükséges képességek elsajátítása is. Az aktív munkavállalók körét tovább lehetne bővíteni az atipikus foglalkoztatási formák jelentősebb állami támogatásával. A részmunkaidős és távmunkás foglalkoztatási módok elterjedése javíthatná a nők szülést követő munkaerőpiaci visszatérését, valamint olyan csoportok bevonását a munkaerőpiacra, akik esetében a hazánkban általánosan elfogadott napi 8 órás foglalkoztatási formák valamilyen okból (például a munkahely nehéz megközelíthetősége) nem megvalósíthatók. További munkaerőtartalék lenne felszabadítható a versenyszektor számára az állami bürokrácia és az állami foglalkoztatottak arányának csökkentésével.

A humán tőke mennyiségének növelése és minőségének javítása hosszú távon is kihívások elé állít valamennyi európai országot. Néhány ország tudott javítani a termékenységi rátán, azonban jelenleg egyetlen európai uniós ország sem éri el a társadalom fenntartásához szükségesnek tartott 2,1-es reprodukciós értéket. Magyarország esetében a javuló trend ellenére rengeteg további tennivaló akad. A Kormányzat fel is ismerte ennek szükségességét és 2018-at hivatalosan is a Családok évének nyilvánította. A családtámogatások bővítése azonban önmagában még nem fogja tudni megoldani a problémákat: a kedvezőtlen demográfiai trendek megváltoztatása hosszú távon csak átgondolt, világos stratégia konzekvens végrehajtásával valósítható meg. A termékenységi ráta növelése ugyanakkor csak csökkenteni tudja a társadalom elöregedése okozta kihívásokat. Az öngondoskodás szerepe a jövőben egyre nagyobb mértékben fog értékelődni, különösen az állami nyugdíjrendszerekre nehezedő nyomás és az egészségügyi technológiák fejlődése (és drágulása) következtében.

A humán tőke minőségének javulása az innovációs képesség és a munkatermelékenység növekedésén keresztül képes hosszú távon növelni a versenyképességet és a reálgazdaság növekedési potenciálját. A humán tőke minőségét alapvetően határozza meg az oktatási és az egészségügyi rendszer teljesítménye. Az oktatási rendszer reformja az elmúlt években már megkezdődött, az egészségügyben azonban rendszerszintű reformok még nem történtek.

Az oktatási rendszer legfőbb kihívása, hogy olyan jövőbeli állapotra készítse fel a fiatalokat, amelynek elő-rejelzése a gyorsuló fejlődés miatt egyre nehezebb. Azok a diákok, akik 2017-ben kezdték általános iskolai képzésüket, legkorábban 2029-ben fejezik be középiskolai és 2032-ben az egyetemi tanulmányaikat, és kerülnek ki a munkaerőpiacra. A fejlődés mai üteme mellett szinte elképzelhetetlen, hogy pontosan milyen tudásra lesz szükségük a munkaerőpiaci pályafutásuk során, amelyre elvileg az oktatási rendszernek kellene felkészítenie őket. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy hazánkban olyan oktatási rendszert alakítsunk ki, amely elsősorban a folyamatos tanulás igényével és képességével ruházza fel a diákokat. A jelenleg is fejlesztés alatt álló új Nemzeti alaptantervet célszerű lenne úgy kialakítani, hogy minél inkább törekedjen a képességek fejlesztésére és a gyakorlatorientált tudás biztosítására a diákok számára. A nemzetközi felmérések (PISA, TIMSS) tapasztalatai alapján ugyanis a magyar diákok kellően megtanulják a tananyagot, csak nem tudják azt a megfelelő módon alkalmazni a valós életben vett helyzetekben. Mindenképpen törekedni kell az alapfokú oktatás színvonalának javítására és a különbségek csökkentésére, hiszen a megfelelő alapképességek (szövegértés, olvasás, számolás) elsajátítása nélkül az oktatási rendszer további szintjei eleve nem érhetik el a kívánt céljukat. Szükséges továbbá, hogy az alapképességek köre kibővüljön angol nyelvi és számítástechnikai ismeretekkel. Ahhoz, hogy növelni tudjuk a természettudományos – különösen az informatikai – végzettségűek arányát, feltétlenül szükséges a közoktatásban a természettudományos oktatás színvonalának jelentős megemlése. Fontosnak tartjuk továbbá, hogy elterjedjen az a szemlélet a magyar társadalomban, hogy a modern kor kihívásainak csak az élethosszig tartó tanulás segítségével lehet megfelelni.

A magyar egészségügyi rendszer számos kihívással küzd, amelyek megoldása túlmutat a ráfordítások növelésén. Az egészségügyi kiadások GDP-arányos szintje meghaladja a régiós országok átlagát, ugyanakkor az állami finanszírozás részaránya hazánkban (67 százalék) elmarad a régiós (78 százalék) és az uniós országok (75 százalék) átlagos értékeitől. A közkiadások növelése önmagában azonban nem képes megoldani az ágazat problémáit, amelyben jelentős szerepet játszik az, hogy a rendelkezésre álló forrásainkat nem hatékony módon költjük el. Az egészségügyi rendszer egyes részei külön-külön törekednek a költséghatékonyságra, amely viszont együttesen nem a leghatékonyabb megoldásokat eredményezi. Fontosnak tartjuk, hogy az egészségpolitika fókuszába a hosszú távú, rendszerszintű költséghatékonyság kerüljön. A gyógyszerkiadások magas vagy az ágykihasználtság alacsony szintje hatékonysági tartalékokat jelent a magyar egészségügyi rendszerben, amelyek megfontolt átcsoportosításával (például prevenció vagy alapellátási célokra) javítható lenne a lakosság egészségi állapota. Ez utóbbi azért is fontos, mivel hazánkban a csökkenő trend ellenére továbbra is magas a megelőzhető okokból történő halálozás miatti életév-veszteség, a legmagasabb a daganatos betegségek standardizált halálozási aránya, illetve a depressziós tünetektől szenvedők aránya az Európai Unióban. Az ágazat humán erőforrás ellátottsága szintén kihívást jelent, amelyet hosszú távon csak a bérek és a munkakörülmények színvonalának számottevő javítása tud majd megoldani.

3. A magyar gazdaság versenyképességének összefoglaló értékelése

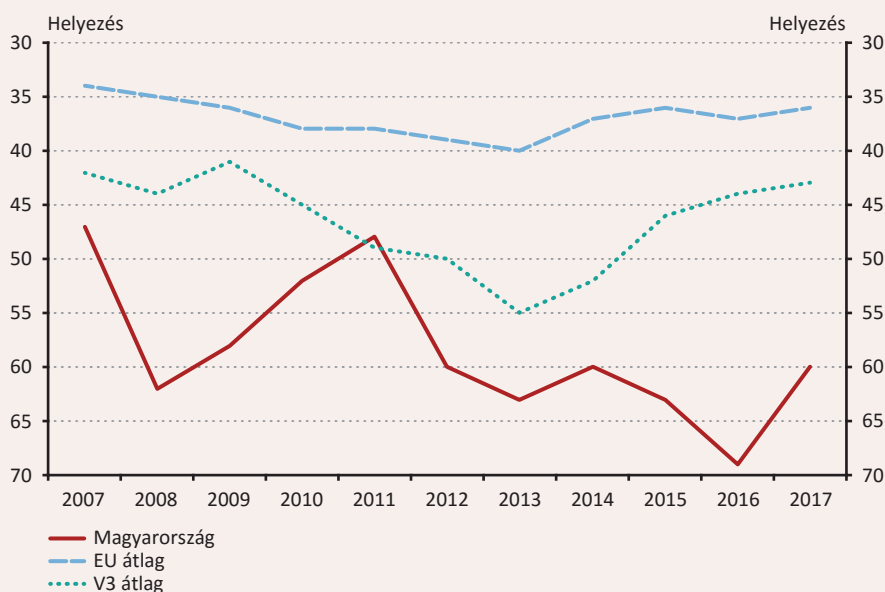
3.1. NEMZETKÖZI VERSENYKÉPESSÉGI RANGSOROK EREDMÉNYEI

3.1.1. A World Economic Forum által készített 2017-2018-as rangsor eredményei

A World Economic Forum által készített versenyképességi rangsorban Magyarország 2017-ben a tavalyi helyezéséhez képest kilenc helyet javítva a 60. helyezést érte el a 137 országra kiterjedő elemzésben. A visegrádi négyek országai közül Csehország érte el a legjobb helyezést (31.), utána következik Lengyelország (39.), majd egy hellyel Magyarország előtt Szlovákia (59.). A 28 EU tagország közül Magyarország a 24. helyet foglalja el. A 2017-2018-as rangsorban szereplő 114 alapmutatót, illetve az azokhoz szükséges adatokat 2016 második felétől, 2017 közepéig gyűjtötték. A WEF által alkalmazott mutatók köre bár kiter a versenyképesség szinte minden releváns területére, azonban a mutatók csak kis hányada (26 százaléka) objektív, a többi szubjektív.

3.1. ábra

A WEF GCI helyezéseinek alakulása Magyarországon, a régióban és az Unióban

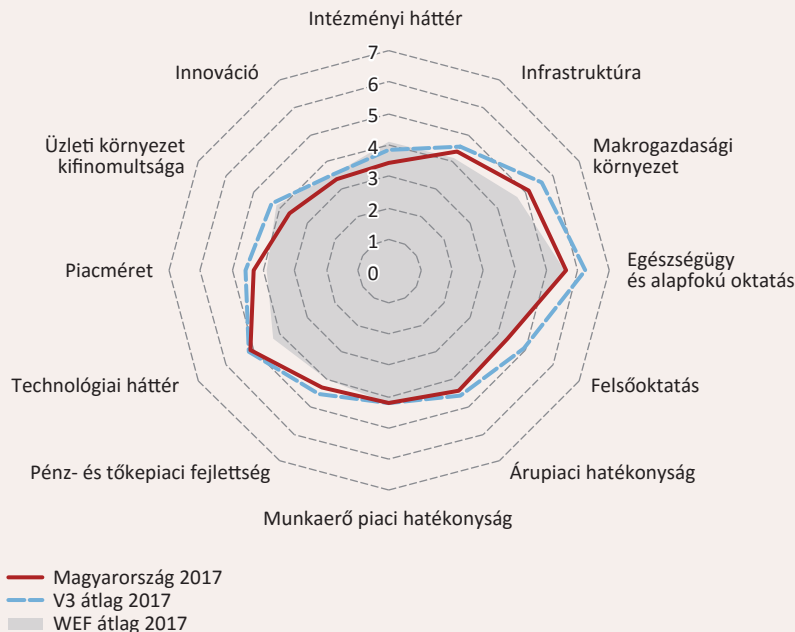
Forrás: WEF GCI.

A WEF versenyképességi mutató 12 területen keresztül vizsgálja a versenyképesség állapotát, alakulását. Az index első négy pillére a fundamentumokkal foglalkozik, a következő hat a hatékonyságnövelő tényezőkkel, míg az utolsó kettő az innovációval és a gazdasági komplexitással.

Az ország működésének alapjait tükröző pillércsoportban Magyarország elmarad a régiótól. A megkérdéses felmérésben alacsony pontszámot kapott a kormányzati szabályozások, a politikusokba vetett bizalom és a tulajdonjogok védelme. Magyarország infrastruktúrájának megítélése (56.) hat helyet javított a tavalyi évhez képest, azonban még így is elmarad más régiós országoktól. A felmérés szerint a gyengébb helyezés

a kevésbé korszerű légi közlekedési infrastruktúrának és a folyami kikötők rossz minőségének tulajdonítható. A **makrogazdasági** környezet kedvezőbb az átlagos helyezésnél (46.), és folytatódott a 2013 óta megfigyelhető folyamatos javulás. A pillér többek között a GDP-arányos költségvetési egyenleget, a bruttó államadósság-ráta alakulását, valamint a lakosság nettó megtakarítási pozícióját vizsgálja objektív mutatók alapján.

3.2. ábra
Magyarország és a V3 országok teljesítménye a WEF világlághoz viszonyítva a rangsor 12 pillérében
(2017)

Megjegyzés: A teljesítmény abszolút versenyképességi pozíciót tükröz, amit 1-től 7-ig terjedő skálán mérnek: az 1-es jelenti a legrosszabb, a 7-es a legjobb értéket.

Forrás: WEF GCI.

Az egészségügyet és az alapfokú oktatást (78.) összevontan vizsgálják, amelynek abszolút megítélése a pillérek között hazánkban a legjobbnak bizonyult, ám a relatív pozíciónk még így is elmarad az összesített eredményünktől. Míg az **egészségügyi** mutatókban viszonylag kedvező Magyarország helyzete, addig a WEF szerint az **alapfokú oktatásban** számottevően rosszabb, elsősorban a beiskolázottak alacsony aránya (101.) miatt (ennek ellentmondanak a szakstatisztikák, amelyek szerint a beiskolázottsági ráta 5 százalékponttal magasabb, mint a WEF mutatójában). A **közép- és felsőfokú oktatást** vizsgáló pillér megítélése kedvezőbb (73.) a résztvevők magas számának köszönhetően.

Az áru piac hatékonyságának megítélése jó, míg a munkaerőpiacon kevésbé kedvező az eredményünk. Az **áru piacot** tekintve (64.) a vállalatalapítás szabályozása a WEF szerint az utóbbi években folyamatosan javult, míg a helyi verseny intenzitása átlag alatti. Bár a **munkaerőpiaci** (71.) helyzet a tavalyi évhez viszonyítva kedvezőbb lett, a képzett munkaerő rendelkezésre állása továbbra is problémákat okoz.

A technológiai (40.) és a pénzpiaci (45.) fejlettségben jelentős javulás történt a tavalyi évhez képest. Az **üzleti szektor kifinomultsága (96.)** azonban elmarad a régiós átlagtól. A **technológiai fejlettséget** tekintve hazánk kedvezőbb helyezést ért el, mint az összesített pozíciója, ami a vezetékes internet elterjedtségének és a sávszélességnek köszönhető. Az **üzleti szektor kifinomultságát** vizsgáló pillér esetében főképp a beszállítók teljesítménye és a marketing használat mértéke jelent hiányosságot a WEF szerint.

A **piac méretét** (55.) vizsgáló mutatóban jelentős előnyként veszik figyelembe Magyarország nyitottságát, amelynek köszönhetően számos exportpiacot elérhet a gazdaság. Az **innovációs pillér** (62.) tekintetében jelentősebb elmaradás mutatkozott még tavaly, relatív pozíciónk azonban nagy mértékben, 18 helyezéssel javult.

3.1.2. A Világbank Doing Business 2017-es rangsorának eredményei

A Világbank – vállalati indításra és működtetésre fókuszáló – Doing Business jelentése szerint Magyarország a 41. helyen áll a 190 országra kiterjedő versenyképességi rangsorban. A Világbank által készített Doing Business című kiadvány évente globálisan vizsgálja az országok befektetés-, illetve vállalkozásösztönző képességét. A legfrissebb, 2017-es rangsorban szereplő 45 mutatót 2016 júniusáig gyűjtötték össze, amelyek mindegyike objektív. A rangsor készítésekor nem makrogazdasági paramétereket, hanem egy modellezett középállalatra vonatkozó szabályozói környezetet, a vállalat alapítás és működés, valamint a bürokrácia hatékonyságát veszik figyelembe. Magyarország a 41. helyezéssel a régiós versenytársaihoz képest némileg kedvezőtlenebb eredményt ért el az idei rangsorban, egy helyet rontva tavalyi eredményén, de javított összpontszámán, miközben az értékelési módszertan is módosult az elmúlt időszakban. Európai uniós összehasonlításban, Magyarország a 21. helyen áll, megelőzve például Belgiumot és a kelet-közép-európai régióból Horvátországot, míg a V3 országok előrébb vannak rangsorolva.

3.3. táblázat

A visegrádi négyek által elért helyezés a Világbank Doing Business rangsorában

	Magyarország	Szlovákia	Csehország	Lengyelország
2017	41.	33.	27.	24.
2016	40.	30.	26.	25.
2015	54. (40.)	37. (29.)	44. (33.)	32. (28.)
2014	54.	49.	75.	45.

Megjegyzés: 2016-ra új módszertan alapján rangsoroltak a kiadványban. Zárójelben az új módszertan szerinti 2015. évi helyezés. A 2014-es helyezés csak a régi módszertan alapján érhető el.

Forrás: Világbank – Doing Business 2017.

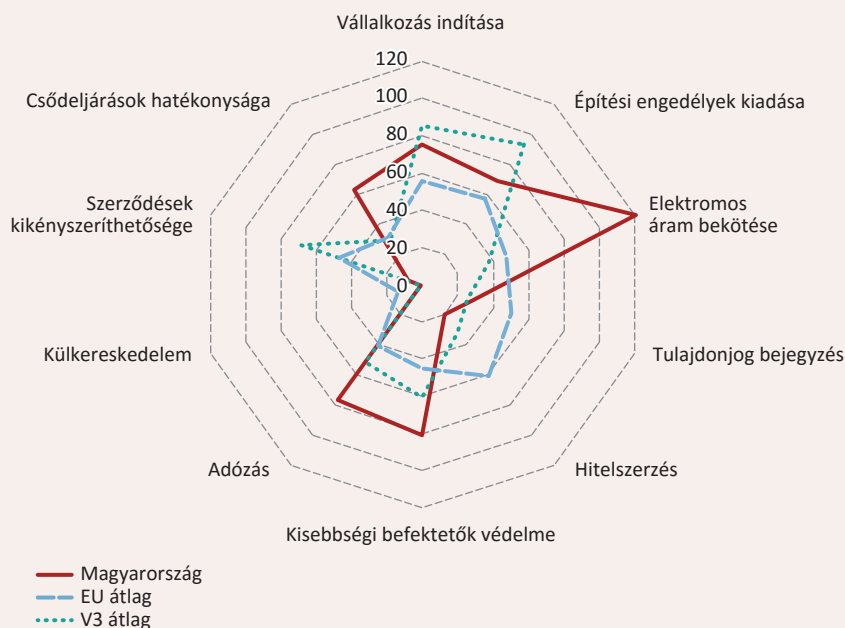
Magyarország a legjobb eredményeket a vizsgált tíz fő pillér közül a külkereskedelem, a hitelhez való hozzáférés, a szerződések kikényszeríthetősége és a tulajdonjog beszerzése területén érte el. A külkereskedelmi nyitottság ugyanakkor valamennyi visegrádi országban világviszonylatban is rendkívül magas. A hitelhez való hozzáférés terén elért jó eredmény a terület megfelelő szabályozásának következménye az elemzés szerint. A Doing Business vizsgálata szerint a vállalkozások indításának szabályozása szintén megfelelő, beleértve a tulajdonjogok bejegyzését. A szerződések kikényszeríthetősége pedig magasan a régióban (8. helyezést érte el a 190 országból). A szerződések kikényszeríthetőségét vizsgáló pillér esetében a KKE régióhoz képest a gyors ügymenet és a relatív olcsóság okozza Magyarország versenyelőnyét. Megjegyzendő, hogy a jogi intézményrendszer és a hitelhez jutást a World Economic Forum sokkal kevésbé tartja kedvezőnek Magyarországon, ami mutatja, hogy az egyes értékelések között eltérések, ellentmondások lehetnek. Az egyes intézmények eredményei közti nagyobb fokú különbségek elsősorban a módszertani háttérre, illetve az alapmutatók objektív-szubjektív jellegének eltérő arányára vezethetők vissza.

A vállalatok működtetését azonban több szabályozás is túlzott mértékben nehezíti a Doing Business szerint. A zöldmezős beruházásokat akadályozza az építési engedélyekhez és leginkább az infrastruktúrához (elektromos áram) való hozzájutás bonyolultsága és időigénye. Magyarország az építési engedélyezést vizsgáló mutató esetében a 69. helyezést érte el. Azóta azonban az Országgyűlés döntött az engedélyezési folyamat egyszerűsítéséről és felgyorsításáról a lakóingatlanok esetében, míg a kereskedelmi ingatlanok engedélyezése esetében ugyancsak fontos lenne az egyszerűsítés.

Az adózás pillérében a régiós versenytársak eredményeinél kedvezőtlenebb helyen szerepel Magyarország, annak ellenére, hogy javulás történt a magyar eredmény tekintetében. Nemzetközi összehasonlításban a vállalatok által fizetett munkát terhelő adók bizonyultak magasnak. Kedvező ugyanakkor, hogy a magyar vállalatok

teljes adókulcsa¹ 2008 és 2015 között 58-ról 46 százalékra, a V3 átlag alá süllyedt, ami azonban továbbra is mintegy 5 százalékponttal magasabb az uniós átlagnál. Az adófizetés terén további javuláshoz szükséges lenne az adóbevallás egyszerűsítésére, folyamatának felgyorsítására. Ez irányban ugyancsak történt előrelépés a közelmúltban: a NAV 2017-től már elkészíti a magánszemélyek adóbevallását, és a tervek szerint 2018-tól a vállalati adóbevallások elkészítésére is képes lesz az adóhatóság.

3.4. ábra
Magyarország, a V3 országok és az EU tagállamok átlagos relatív helyezése

Forrás: Világbank – Doing Business 2017.

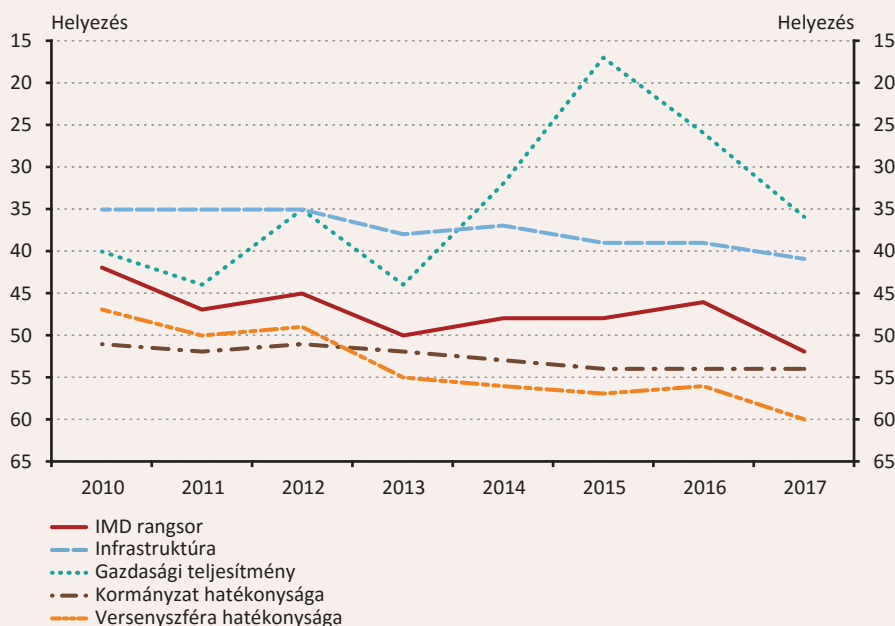
A kisebbségi befektetők védelmét vizsgáló területen Magyarország szintén elmarad a releváns viszonyítási pontoktól. Ez a pillér a kisebbségi befektetők konfliktuskezelési lehetőségeit, valamint a vállalatirányításban való érdekvédelem képességüket méri. A Budapesti Értéktőzsdé új stratégiájának kiemelt célja a kisebbségi befektetők védelmének elősegítése, aminek köszönhetően javulhat Magyarország eredménye e mutató tekintetében is.

3.1.3. Az IMD által készített 2017-es rangsor eredményei

Az IMD legfrissebb 2017-es rangsorában Magyarország az 52. helyezést érte el, és így kissé lemaradva áll régiós versenytársai mögött. A rangsor 63 ország versenyképességét vizsgálja több mint 340 mutató alapján, amelyek kétharmad része objektív. Az IMD által vizsgált országok túlnyomó része a fejlettek közé sorolható, részben ennek tulajdonítható, hogy Magyarország e rangsorban viszonylag hátul szerepel.

¹ A teljes adókulcs alatt a modellezett vállalat által fizetett összes adót (nyereség, munkát terhelő és egyéb adókat) értik az adózás előtti nettó nyereség arányában. Magyarország esetében a következő adók kerültek figyelembe vételre: társasági adó, helyi iparüzési adó, szociális hozzájárulási adó, szakképzési hozzájárulás, innovációs járulék, ingatlanadó, gépjárműadó.

3.5. ábra
A négy fő területen és az összesített rangsorban elért eredményünk

Megjegyzés: 2017-re két országgal (Szaúd-Arábia és Ciprus) bővült a vizsgált országok köre, ami nehezíti az eredmények idősoros összevetését. Mindkét ország Magyarország elé került besorolásra.

Forrás: IMD.

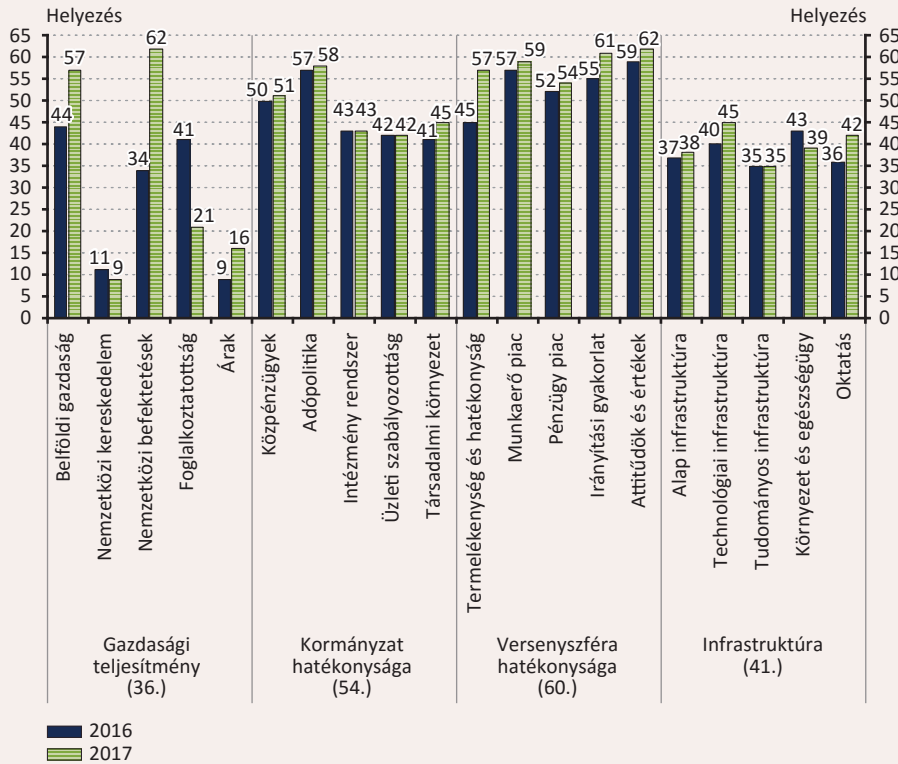
Az IMD szerint Magyarországon a legnagyobb versenyképességi lemaradás a versenyszektor és a kormányzati hatékonyság területein van, ugyanakkor a gazdasági teljesítményünk viszonylag kedvező. A gazdasági teljesítmény pillérén belül a régióból csupán Csehország és Lengyelország előzi meg hazánkat, azonban nagy lemaradás mutatkozik a kormányzat és a versenyszféra hatékonyságát vizsgáló kategóriában. Az infrastruktúra területén a KKE régiónál jobb a hazai teljesítmény.

A gazdasági teljesítményt mérő kategóriában kiemelkedően jó a nemzetközi kereskedelem és az árakat mérő alacsonyabb eredménye, ami a pozitív külkereskedelmi mérlegnek és a mérsékelt inflációnak köszönhető. Ezzel szemben a nemzetközi befektetések terén az utolsó előtti helyre szorult Magyarország, amit az FDI beáramlás 2016. évi csökkenésével indokolnak (figyelman kívül hagyva annak évek közötti erős ingadozását).

A kormányzat hatékonyságának területén az 54. helyen áll Magyarország, ami a vizsgált országokhoz képest magas adócentralizációs ráta, az áfa általános kulcsának magas értéke, valamint az indirekt adókból származó bevételek viszonylag magas arányának következménye.

A rangsor szerint a versenyszektor hatékonysága átlag alatti és elmarad a versenytársainktól. A munkaerőpiac, az irányítási gyakorlat, valamint az attitűdök és értékek tekintetében is számottevően átlag alatti helyezéseket ért el a gazdaság. A munkaerőpiac esetében a versenyhátrányunk a szakképzett munkaerő hiánya, az élethosszig tartó tanulás alacsony szintje és a nagy mértékű „agyelszívás” következménye.

3.6. ábra
Magyarország által elért helyezés az alkategóriákban, a 2016-os és a 2017-es rangsorban

Forrás: IMD.

Az infrastruktúra terén viszonylag kedvező helyezéseket ért el Magyarország. A legjobban a tudományos infrastruktúra teljesített, amely olyan elemeket vizsgál, mint a K+F tevékenységre költött összeg, a Nobel díjasok száma és a tudományos fokozattal rendelkezők száma. A környezetet és az egészségügyet értékelő alkategóriában négy helyet javultunk az előző évhez képest. Az oktatást vizsgáló alpillérben a PISA felmérésben elért eredmények miatt következett be a romlás.

3.1.4. A Gazdasági Összetettség Mutató

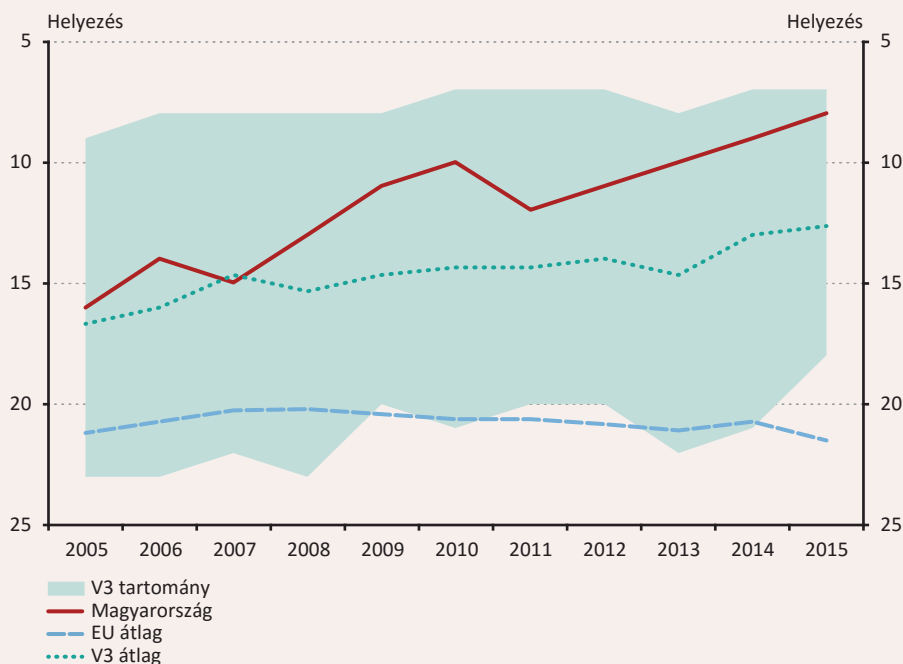
A Gazdasági Összetettség Mutató a nemzetközi kereskedelmi adatok felhasználásával arra ad választ, hogy egyes országok gazdasága mennyire komplex. A mutató elsősorban az országban jelenlévő tudástőkét kívánja megragadni, amelyhez a kereskedelmi szerkezet és jellemzők eszközként szolgálnak.

A Gazdasági Összetettség Mutató a gazdasági összetettség és a fejlettség viszonylatában választ adhat a felzárkózás várható ütemére. A kereskedelmi szerkezetet a nemzetgazdaságok kereskedelmi beágyazottságán és a termékek penetrációján keresztül ragadja meg a mutató, amely alapján következtetni lehet az országok felzárkózási képességére is. Az összefüggés szerint a magas gazdasági összetettségű és jelenleg alacsony jövedelmű országoknak lehetősége nyílna kitörni a jövedelmi csapdából, mint például Kínának vagy Ukrajnának. A magas gazdasági összetettségű és magas jövedelmű országok magas gazdasági fejlettsége pedig az összetett tudásbázisuk értelmében fenntartható, mint például Németországnak vagy Svédországnak.

Magyarország 2015-ben a rangsorban 128 ország közül a 8. helyezést érte el, amely eredménnyel hazánk megelőzi a visegrádi és az EU átlagot is. A magyar helyezés 2011 óta folyamatosan javult, miközben a V3-ak helyezése érdemben nem változott, az Unió átlagos relatív pozíciója pedig csökkent. Magyarország a rangsorban többek között megelőzi az Amerikai Egyesült Államokat, Finnországot, az Egyesült Királyságot, Belgiumot és Hollandiát is. A mutatóban a három legjobb helyezést elérő ország évek óta Japán, Svájc és Németország.

3.7. ábra

A Gazdasági Összettség Mutató rangsorában elért helyezések 128 ország közül

Forrás: The Atlas of Economic Complexity.

A mutató matematikai módszerek alkalmazásával objektív adatokon alapul, amelyből az eredményt torzító tényezőket kiszűrjük. A Gazdasági Összettség Mutató keretei között évről évre 128 országot vizsgálnak. Csak azokat az országokat elemzik, amelyek esetében a bruttó hazai össztermékre, az export volumenre és szerkezetre vonatkozó információ egyaránt rendelkezésre áll, valamint amelyekben a lakosságszám meghaladja az 1 millió 200 ezer főt, a kereskedelem értéke nagyobb, mint évi 1 milliárd dollár és az adatok megbízhatóak. A mutató számításához az adatok az ENSZ COMTRADE adatbázisából származnak.

A gazdasági összetettséget a vizsgált országok által összesen exportált termékek, termékcsoportok száma, illetve azon országok száma alapján számolják, amelyek ezen termékcsoportok előállítására képesek. A mutató így tükrözi egy ország exportdiverzitásából és termékminőségéből (nehezen helyettesíthető, összetett termékek) származó gazdasági erejét.

Barabási Albert-László kulcsszerepet játszott az ismertetett mutató kidolgozásában, amely módszertani háttérének egyik megalapozója volt. A mutatót Ricardo Hausmann, a Harvard Egyetem Nemzetközi Fejlesztésgazdaságtani Központjának igazgatója és César A. Hidalgo, a Massachusetts Institute of Technology professzora által vezetett projekt során, a két egyetem együttműködésében alkották meg. Barabási Albert-László, magyar fizikus a hálózatalmélet kutatója, az Amerikai Fizikai Társaság tagja, valamint a Magyar Tudományos Akadémia és az Academia Europea külső tagja.

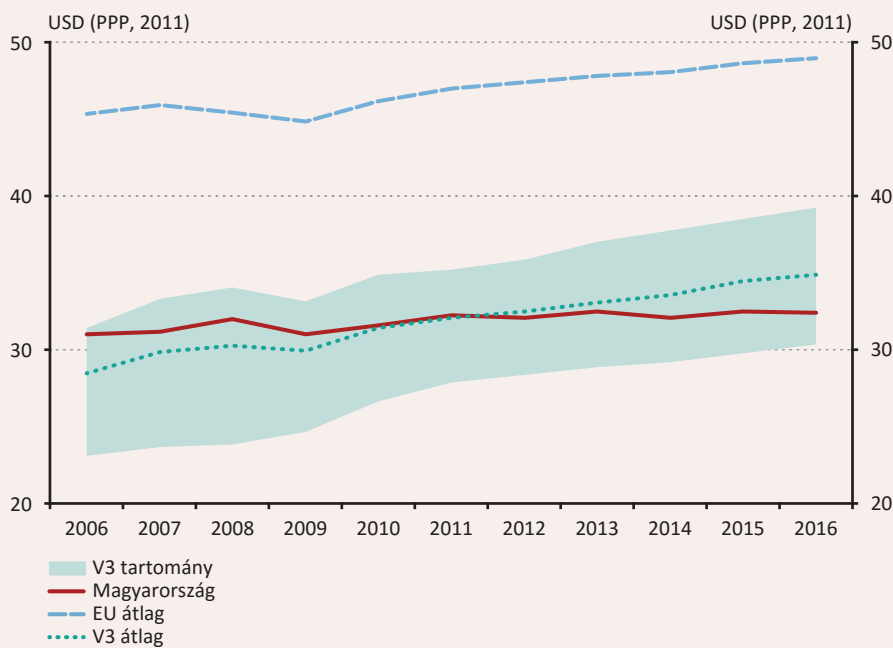
3.2. AZ MNB VERSENYKÉPESSÉGI ELEMZÉSÉNEK ÖSSZEFOGLALÓJA

3.2.1. Makrogazdasági környezet

A magyar gazdaság versenyképessége a makrogazdasági mutatókat tekintve az elmúlt években jelentős javulást mutatott, azonban több változó esetében is azonosítható lemaradás. A hazai gazdasági fejlettség már a válság előtt levált a régiós trendekről és 2013-ig csökkent a relatív fejlettségünk. 2013 után a növekedési fordulat révén azonban megállt hazánk relatív leszakadása a visegrádi régiótól és újraindult a felzárkózási folyamat az Európai Unió átlagához.

A növekedési potenciált meghatározó termelékenység a válság előtt a régiónál visszafogottabb növekedést mutatott és fokozatosan elmaradt a régiótól. A válságot követő években mind az unió, mind a visegrádi régió termelékenysége növekedett, a magyar termelékenység stagnálása következtében azonban a visegrádi versenytársak átlagos termelékenysége már 2012-től meghaladta a magyart. Aktuálisan hazánk termelékenysége csak kis mértékben haladja meg a 2008-as válság előtti szintet. Ennek egyik oka volt, hogy az elmúlt években az aktivitási ráta jelentős növekedése főként az alacsonyabb termelékenységű csoportok munkába állásának volt az eredménye.

3.8. ábra
Munkatermelékenység
(egy munkaóra jutó GDP)

Forrás: Eurostat, WDI.

Az elmúlt években a magyar exportpiaci részesedés újra zárkózik fel a régióhoz. Hazánk világkereskedelemből való részesedése a régióhoz hasonlóan 2008-ig emelkedett. 2010-től kezdve azonban hazánk exportpiaci részesedése – a korábban húzóágazatnak számító elektronikai, optikai termékek gyártása ágazat versenyképességi problémái miatt – elvált a régiótól. Az elmúlt évek autóipari nagyberuházásai következtében a hazai exportpiaci részesedés ismét kezd felzárkózni a régiós szinthez, a növekedése meghaladja az uniós átlagot. Az elmúlt években a külkereskedelmi versenyképességet tovább javította a nyersanyagárak csökkenése következtében érdemben javuló cserearány és vállalati profitabilitás.

A reálgazdasági folyamatokat a finanszírozási feltételekkel együtt érdemes megvizsgálni, amelyek nagymértékben javultak az elmúlt években. A külső adósság elmúlt években tapasztalt jelentős csökkenése érdemben hozzájárult Magyarország külső sérülékenységének és egyben kockázati megítélésének javulásához, ami a felárak mérséklődését és a versenyképesség javulását eredményezte. A külső sérülékenység csökkenését a hazai szektorok alkalmazkodása mellett a háztartási adósságállomány forintosítása, valamint – részben az Önfinszírozási programmal összefüggésben – a külföldiek fokozatosan leépülő állampapír-állománya eredményezte. A nettó külső adósság 2016-ra historikusan alacsony szintre csökkent megközelítve a visegrádi és az uniós országok átlagát.

A hazai megtakarítási ráta a válságot megelőző években elmaradt mind a régió, mind az EU átlagától. A válságot követő alkalmazkodási folyamat következtében érdemben emelkedett a megtakarítási ráta, amihez nagyban hozzájárult a korábban felhalmozott, fenntarthatatlannak bizonyult magas adósság lassú leépítése, a válságot

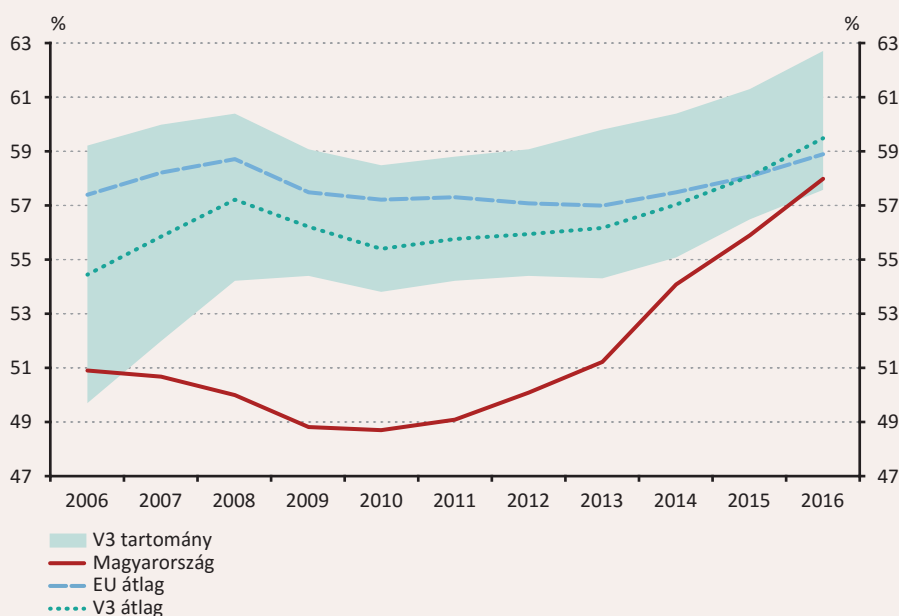
követő tartósan visszafogott hitelezési aktivitás, valamint a jövedelmek emelkedése is. Az elmúlt években a megtakarítási ráta hazánkban tartósan meghaladta a régiós és az uniós átlagot is. A megfelelően magas megtakarítási ráta támogatja a hazai vállalati beruházások emelkedését külső eladósodás emelkedése nélkül. A beruházások már a válságot megelőzően elmaradtak a régió átlagától, és csak 2012–2013 során következett be fordulat a hazai beruházási aktivitásban, amihez a jegybanki programok révén élénkülő vállalati beruházási aktivitás és az európai uniós forrásokból finanszírozott – részben állami – beruházások emelkedése járult hozzá. Ennek következtében a ráta ismét a régiós átlag közelében alakult. A beruházási ráta magas szinten tartása biztosítja a vállalati termelőkapacitások fenntartását és bővítését, ami a GDP-bővülés mellett a potenciális növekedés és a versenyképesség alapját is képezi.

3.2.2. Munkavállalás versenyképessége

A válság előtti időszakban Magyarországon az alacsony foglalkoztatási ráta korlátozta a gazdaság növekedési potenciálját. A foglalkoztatás 2010-re érte el mélypontját, amivel párhuzamosan a munkanélküliségi ráta megugrása volt tapasztalható. A munkaerőpiaci alkalmazkodás mellett a részmunkaidősök arányának emelkedése révén ment végbe, amivel párhuzamosan csökkent az átlagos ledolgozott óraszám is. Az alkalmazkodási folyamat a magyar bérhányad csökkenésében is megmutatkozott, miközben az EU tagállamok többségében és a visegrádi országokban a bérhányad nem változott érdemben. 2011-re a magyar és az uniós bérhányad közötti rés a válság előtti 4 százalékról 8 százalékra emelkedett, azaz Magyarországon a válság során nőtt a tőke hozzáadott értékéből való részesedése a munkaerő kárára.

Régiós viszonylatban az elmúlt évek munkaerőpiaci folyamatait vizsgálva a korábban jelentősnek számító magyar aktivitási és foglalkoztatási lemaradás megszűnt 2016-2017-re. A hazai foglalkoztatottság 2010 utáni érdemi emelkedéséhez a konjunktúra élénkülése, valamint a munkaerőpiaci aktivitás növelését célzó kormányzati intézkedések (Munkahelyvédelmi Akcióterv, közmunkaprogram, jelentős minimálbér emelések 2012-ben és 2017-ben, járulékrendszer átalakítása, nyugdíj- és ellátási rendszer megreformálása, valamint a személyi jövedelemadó csökkentése) járultak hozzá. A foglalkoztatás bővüléséhez a külföldön ideiglenesen dolgozók számában tapasztalható számottevő növekedés is hozzájárult. A foglalkoztatási számok emelkedésével párhuzamosan a munkanélküliségi ráta mostanra mind a régiós, mind az uniós átlag alatt helyezkedik el és hazai viszonylatban is historikusan alacsony szinten alakul.

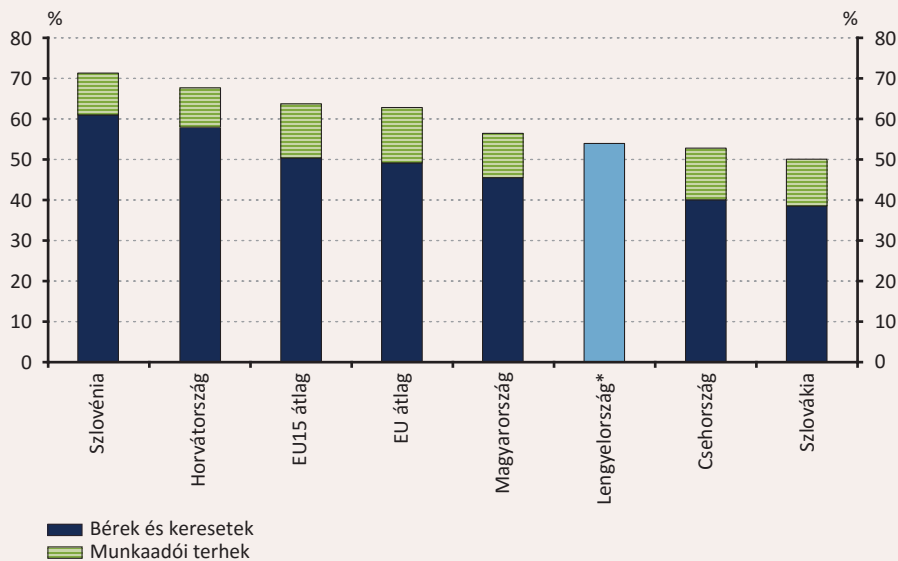
3.9. ábra
Foglalkoztatási ráta a 15–74 éves korosztályban

Forrás: Eurostat.

A foglalkoztatás növekedése a munkaerőtartalék fokozatos csökkenésével járt együtt, így a munkaerőpiac feszesedése volt jellemző. Ennek következtében, valamint a javuló gazdasági kilátásoknak is köszönhetően megkezdődött a bérek dinamikus emelkedése, amit a kormányzati életpálya-modellek és ágazati béremelések mellett a minimálbér-emelések is támogattak. A magyar bérhányad ennek következtében valamelyest növekedett 2016-ban (a bérhányad növekedése a GDP ideiglenes lassulásának is volt köszönhető), de a válság előtti szintjét továbbra se érte még el.

3.10. ábra
Igazított bérhányad a bruttó bérek, illetve a munkaadói terhek szerint
(2016)

Megjegyzés: Lengyelország esetében a bérek és a munkaadói terhek bontása nem áll rendelkezésre.

Forrás: Eurostat, MNB számítás.

Össességében a magyar foglalkoztatás felzárkózott a régiós (59,5 százalék) és az uniós (58,9 százalék) átlaghoz. A magyar bérszint (16 699 euro/év PPS alapon) azonban továbbra is elmarad a régiós (18 736 euro/év PPS alapon) átlagos bérszinttől, valamint még inkább az uniós (28 389 euro/év PPS alapon) átlagtól is. A hazai (korrigált) bérszínvonal aggregált szinten a magyar termelékenységgel ugyanakkor összhangban alakul. A magyar bérhányad jelenleg a régiós átlag felett, de érdemben az uniós átlag alatt helyezkedik el. A munkára rakódó terhek tekintetében a munkaadói oldalt terhelő járulékok nem számítanak kirívónak európai összehasonlításban (Magyarország esetében a 2017-es és 2018-as járulékcsoökkentések következtében a „munkaadói adóék” még szűkebb lesz, mint az ábrán látható arány), de a munkavállalói adókkal és járulékokkal együtt számított teljes adóék (azaz a munkára rakódó teljes állami elvonás aránya) továbbra is magasnak számít régiós és európai összevetésben is.

3.2.3. Állami versenyképesség

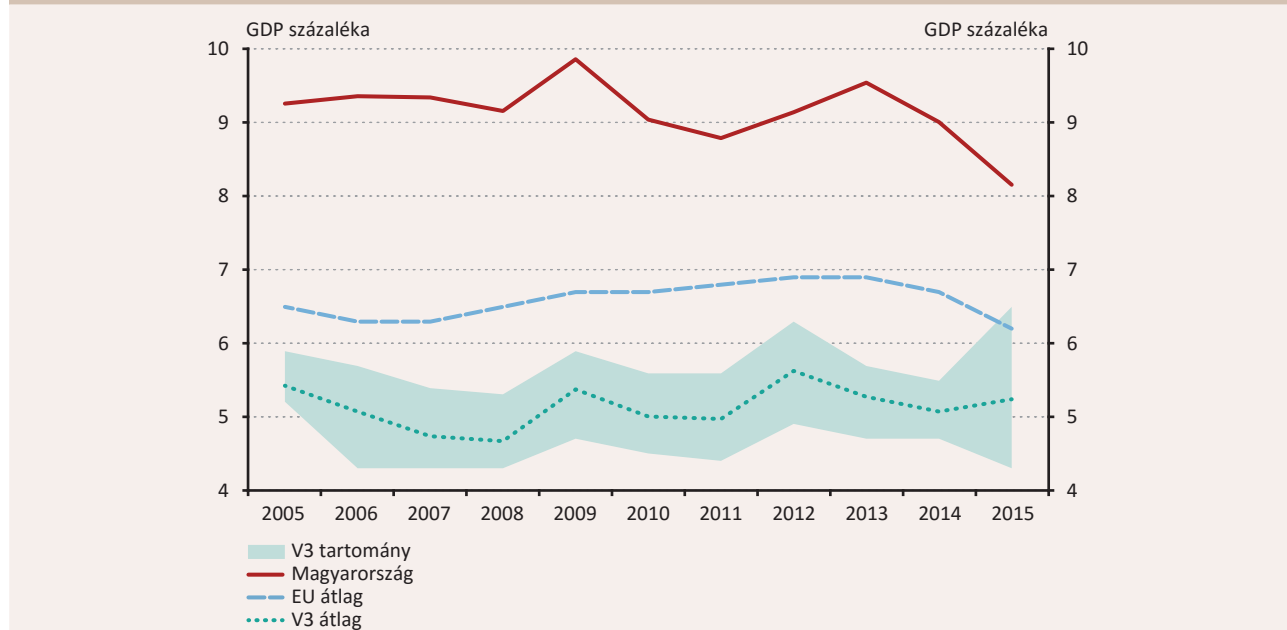
Az állam megfelelő működése az egyik legfontosabb befolyásoló tényezője egy ország versenyképességének gazdasági súlyán és szabályozó erején keresztül egyaránt. Az állami versenyképesség meghatározásának egyik kulcstényezője annak megítélése, hogy az állam milyen környezetet teremt a vállalkozások és magánszemélyek számára. Az üzleti környezetbe beletartozik egyaránt az adó- és a szabályozói környezet is, amelyek fontos meghatározó tényezői a vállalkozási és beruházási szándéknak, ezen keresztül a gazdasági teljesítménynek. Az adórendszer egyik általános mérőszáma az adócentralizáció mértéke. E mutató értéke régiós viszonylatban magas Magyarországon, de az egész Európai Uniót vizsgálva átlagon aluli 2010 óta. A megtakarítási és beruházási döntéseket, valamint a foglalkoztatottságot egyaránt érintő egyik legfontosabb tendencia Magyarországon a munkát terhelő adók GDP-arányos mértékének csökkenése, illetve a fogyasztást terhelő adók emelkedése. Az ilyen jellegű adószervezeti váltás egyfelől csökkenti az adóztatás gazdaságtorzító hatásait, elősegíti a gazdaság

fehéredését, valamint hosszú távon is növeli a foglalkoztatást és a reálgazdasági növekedést.² Másfelől támogatja a külkereskedelmi versenyképességet (a termelés költségeinek csökkentésén és az import drágításán keresztül),³ ami szintén a gazdasági növekedés irányába hat.

Az állami közigazgatási kiadások mértéke Magyarországon számottevően meghaladja mind az Európai Unió, mind a V3-ak átlagát, annak ellenére, hogy 2013 óta folyamatosan csökkenő tendencia figyelhető meg. A bürokratikus ráfordítások jelentős része bér jellegű, ami a jövedelmek bértáblás meghatározása miatt nem eléggé hatékony és motiváló. Ennek javításával, a teljesítmény alapú bérezéssel jelentősen lehetne csökkenteni az állami szféra méretét.

3.11. ábra

Állami közigazgatási kiadások GDP arányos mértékének alakulása 2005-2015 között

Megjegyzés: A magyar adatsorból kiszűrésre kerültek a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó kiadások.
 Forrás: Eurostat, MNB.

Az állam által teremtett környezet részét képezi az állami szolgáltatások színvonala is. Ilyen szolgáltatás például az interneten történő közigazgatási ügyintézés, amely Magyarországon az OECD adatbázisa szerint elmarad az EU átlagától, de meghaladja a régiós szintet. Míg a lakosság adatkeresésre gyakran használja az internetet közigazgatási ügyekben, addig ügyintézésre sokkal kisebb mértékben tudja alkalmazni azt. Az elektromos áram az infrastruktúra elengedhetetlen eleme, aminek nem csak bekötése, de későbbi megbízható minősége is alapját képezi egy vállalat működőképességének. A Világbank által bemutatott adatok a törvény által előírt maximális bekötési adatokat veszi figyelembe, amelyben Magyarország nem teljesít jól, elmaradva az EU-s és a régiós átlagoktól, sőt az elmúlt évben kissé tovább nőtt a különbség. Ezzel szemben Magyarországon jelentősen egyszerűsödött a lakóingatlanok építési engedélyeinek kiadása, ugyanakkor a vállalatok esetében is szükség lenne hasonló lazításokra. Az adminisztrációs folyamatok gyorsítása elősegítheti az építési hajlandóságot, ami a gazdaság további élénkítéséhez járulhat hozzá.

Az állami szektor hatékonyságának mérése fontos a teljes nemzetgazdaság termelékenységének megismerése céljából. A fejlett országok többségében egyes területeken a kormányzat a legnagyobb vagy gyakran az egyetlen gazdasági szereplő. Az állami szektor működése akkor tekinthető hatékonynak, ha a kormányzat egy egységnyi kiadása a lehető legkedvezőbb hatást eredményezi a társadalmi jólétre. Az állami termelékenység mérése még gyerekcipőben jár, kevés ország végzi, nem egységes módszertannal. Erre jó példa az Egyesült Királyság, amelynek központi statisztikai hivatala éves rendszerességgel publikálja állami szektorának hatékonyságát.

² OECD: Tax Policy reform and Economic Growth, OECD Tax Policy Studies 20. Paris, OECD Publishing. 2010

³ European Commission: Study on the Impacts of Fiscal Devaluation, European Commission, Working Paper N. 36-2013

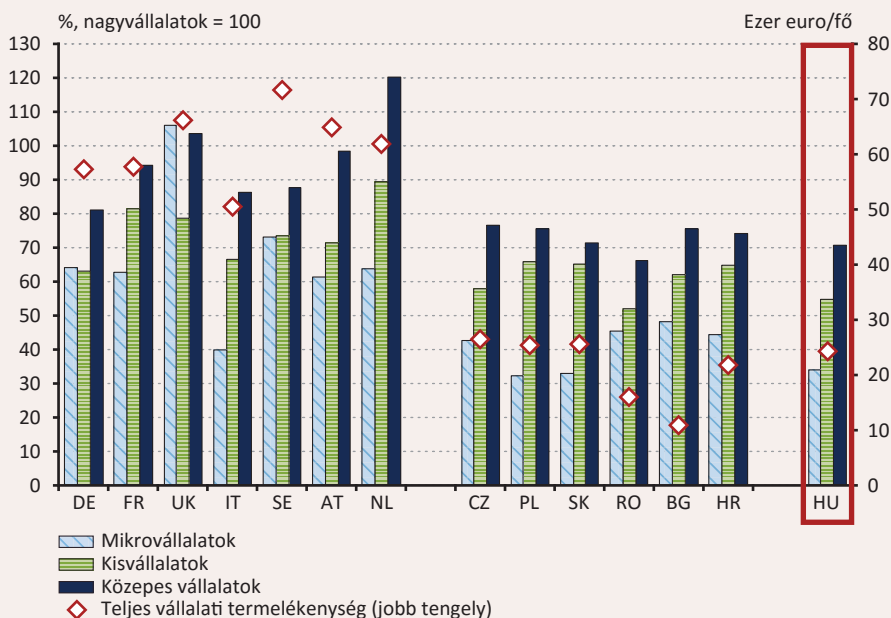
Minél jobban ismerjük, hogy az állami szektor milyen hatékony és egyes intézményei, területei mennyire termelékenyek, annál nagyobb esélyünk nyílik az állami működés hatékonyságának javítására, ami a teljes nemzetgazdaság potenciális növekedését is javíthatja.

3.2.4. Vállalati versenyképesség

A vállalkozások és a kkv szektor munkatermelékenységének javítása a gazdasági versenyképesség fundamentuma. A kelet-közép-európai térségben a magánszektorhoz kapcsolódó legfőbb kihívás, hogy a termelékenység és a bérek egyidejű emelése megtörténjen és ezzel Magyarország felül tudjon emelkedni a bérköltség-előnyre épülő versenyképességi modellen, valamint a közepes fejlettség csapdáján. A munkatermelékenység növelése előfeltétele annak is, hogy a magyar kkv szektor a nemzetközi értékláncokban feljebb tudjon lépni.

A kkv-k egy főre eső munkatermelékenységében Magyarország teljesít a legkevésbé jól a visegrádi régióban, továbbá a régió átlaga nem éri el a nyugat- és észak-európai országok egy főre eső teljes vállalati munkatermelékenységének felét. Míg a nyugat- és észak-európai országok kisvállalkozásainak termelékenysége a nagyok 70–80 százalékát teszi ki, a közepes vállalkozások termelékenysége pedig több ország esetében eléri, vagy meg is haladja a nagyokét, Kelet-Közép-Európában valamennyi méretkategóriában 10–20 százalékponttal nagyobb a lemaradás. Az OECD 2017-es Vállalkozási Körkép Jelentése alapján a visegrádi régióban a magyar feldolgozóipari kkv-k termelékenysége nőtt a legkisebb mértékben (2,7 százalék) 2009 és 2014 között, ugyanakkor a szolgáltatóipari kkv körében a magyar termelékenység-növekedés volt a legnagyobb (3,5 százalék) a régióban. A munkaerőhiány mértéke nem csak hazánkban, de az egész visegrádi térségben fontos új jelenség. A Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara felmérése alapján Csehországban a legsúlyosabb a fennálló munkaerőhiány, ezt követi Magyarország és egyelőre Lengyelországban a legkedvezőbb a megítélés a munkaerőpiaci helyzetnek e tekintetben. A felkészült munkaerő biztosításához – a béremelésen túl – a szakképzés fejlesztésére és a kkv-k felsőfokú végzettséggel rendelkező munkavállalói számának növelésére egyaránt szükség van.

3.12. ábra
Kkv-k termelékenysége
(2014)

Forrás: Eurostat.

A vállalati szegmens termelékenységének javításához elsődleges a vállalati beruházási ráta növelése, beleértve az üzleti szektor innovációs tevékenységeinek fokozását. A válság hatására az EU-ban, a visegrádi régióban és ezen belül Magyarországon is visszaesett a vállalati beruházási ráta, a visegrádi régióban és hazánkban azonban a csökkenés mértéke nagyobb volt, mint az EU átlagban. Hazánkban a sikeres jegybanki és kormányzati támogató intézkedések, valamint az EU-s források ismételten fokozottabb lehívása következtében a kkv szektor hitelezési

aktivitása már látható, ami várhatóan a beruházási ráta emelkedésében is jelentkezni fog. A hagyományos hitelezés aktívabbá válása mellett azonban az is lényeges, hogy az olyan alternatív finanszírozási formák is terjedjenek, amelyek az innováció alapú vállalkezési formák (például: startupok, seed vállalkozások) terjedését segítik elő.

A magyar export és az ipari termelés koncentrációja 2012 óta nő, utóbbi 2014-ben már meghaladta a visegrádi országok átlagát. A tendencia részben tulajdonítható a high-tech szektor válság utáni termelés-visszaesésének, valamint a járműipar fokozódó térnyerésének. Ezt támasztja alá az is, hogy a high-tech export részaránya a feldolgozóipari kivitelben 2009 óta csökkenő (bár értéke magas), míg a V3-akban növekedett ebben az időszakban. A koncentrált ipari termelés túlzott függőséget okozhat az adott területtől, ezért előnyös lenne a szélesebb körű diverzifikáció, amelyet egy erősebb kkv szektor támogat.

A vállalati versenyképesség mérhető a szabályozás terheinek oldaláról is, ami olyan mutatókkal számszerűsíthető, mint a vállalatalapítás időigénye vagy a vállalatok adóbevallással töltött óráinak a száma. A vállalatalapítás időigényének csökkentése jellemző az egész EU-ra, de még inkább Magyarországra. Annak ellenére, hogy 2007-ben még több időt vett igénybe a vállalatalapítás hazánkban, mint a visegrádi országok átlagában, mostanra közel harmad annyi idő alatt (7 nap) intézhető az adminisztráció, ami az uniós átlagnál is gyorsabb. A vállalati adófizetéssel töltött idő ezzel szemben stagnál Magyarországon (277 óra/év), míg a visegrádi térség többi országában 2009-től folyamatosan csökken. A magyar adóhatóság által elkészített társasági adóbevallás megvalósulásával jelentősen javulhat hazánk vállalati versenyképessége e területen is.

Minden vállalkozás számára a jövedelmek (újra)befektetésének fontos szempontja, hogy a régiós versenytársakhoz képest kedvező adófeltételek mellett működhetnek-e a célszágban. A vállalatok teljes adórátája az adózás előtti nyereség arányában Magyarországon 2005 és 2015 között több, mint 12 százalékpontot csökkent a Doing Business adatai szerint, amivel a V3-ak átlaga alatti szintre süllyedt és a vizsgált időszakban szintén csökkenő EU átlagot is megközelítette. Az EU átlag eléréséhez azonban a vállalatok teljes adórátájának további csökkenése szükséges, amely részben teljesül a szociális hozzájárulási adó és a társasági adó kulcsának nagymértékű csökkenésével. A gyors és átlátható adóadminisztráció egyik fokmérője a vállalatok által egy év alatt fizetett adótípusok száma is. Ebben a mutatóban hazánk az EU átlagnak megfelelően teljesít, a V3-aknál azonban gyengébb teljesítményt mutat.

Az üzleti környezet minőségének javulását, de egyúttal az etikus vállalati magatartás fejlődését is jelzi, ha a rejtett gazdaság mértéke visszaszorul és a vállalkozásalapítási szándék javul.⁴ A vállalati versenyképesség külső és belső feltételeit is érintő rejtett gazdaság becsült mértékében hazánk az EU és V3 átlagnál is megközelítőleg 4 százalékponttal magasabb szinten áll. A válságot követően ugyan a rejtett gazdaság EU szerte ismét visszaszorulóban van. Magyarországon az áfarés mértéke az Unión belül az egyik legnagyobb mértékben csökkent 2013 és 2015 között a kormányzati intézkedések, valamint a folyamatosan javuló konjunktúra következtében. Ennek ellenére további lépéseket szükséges tenni annak érdekében, hogy a szürkegazdaság még alacsonyabb szintre csökkenjen. A vállalkozásalapítási szándék területén Magyarország meghaladja az EU és a V3-ak átlagát is. A magas vállalkozási kedv a vállalkozások sikeres megújulásának előfeltételét jelenti. Az állam részéről tehát azt kell előtérbe helyezni, hogy ezek a szándékok megvalósulhassanak, és megfelelőek legyenek a feltételek a már létrejött vállalkozások számára is.

Az üzleti környezet és a vállalkozások üzemi versenyképességének javulása az elmúlt néhány évben érezhető volt, ugyanakkor hazánk további sikeres felzárkózásához elengedhetetlen az előrelépés a termelékenység növelésében, a munkaerőhiány csökkentésében és a rejtett gazdaság további visszaszorításában.

3.2.5. Kutatás-fejlesztés és innováció

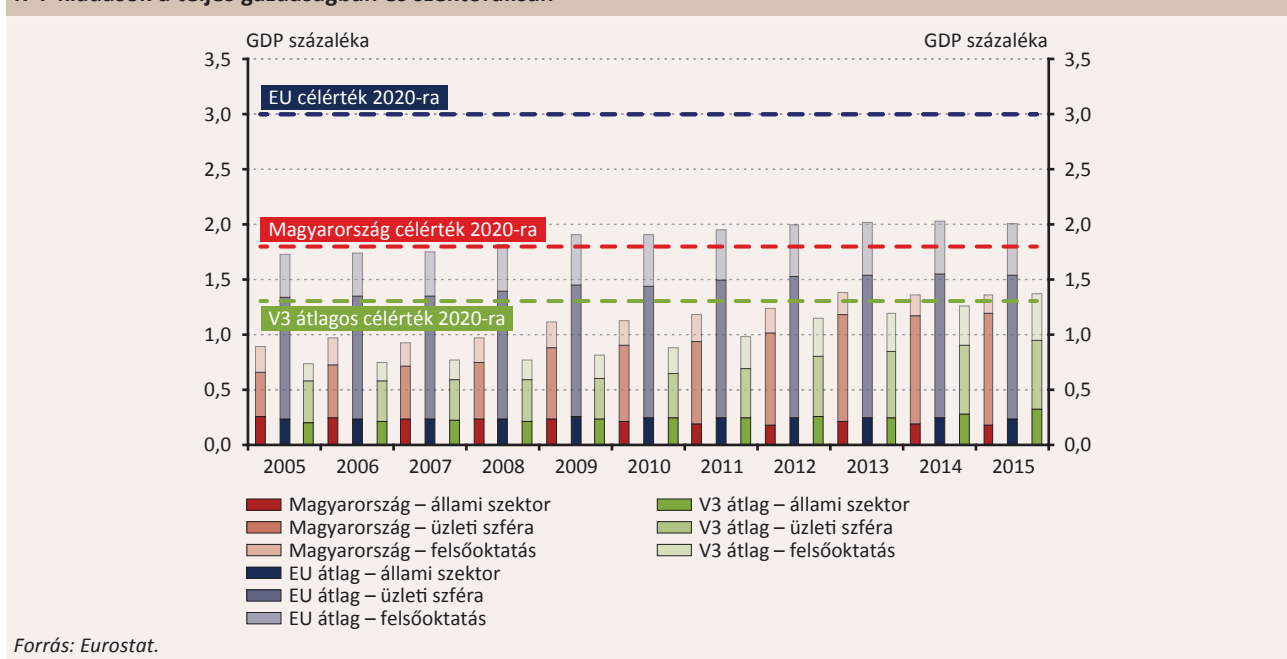
A versenyképes kutatás-fejlesztés (K+F) és innováció előfeltétele egy olyan nemzetgazdaságnak, amely az innovációvezérelt modell alapján működik. A beruházásvezérelt modellről az innovációvezérelt modellre történő átálláshoz szükség van a K+F kiadások és a K+F létszám növeléséhez, amelyek bővülése a nemzetközileg is versenyképes kutatói infrastruktúra kialakítását segíti elő. A kutatás-fejlesztési és innovációs ökoszisztéma

⁴ Schneider, Friedrich (2015): Size and development of the shadow economy of 31 European and 5 other OECD countries from 2003 to 2015: different developments. 2015. január, <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>

azonban nem csak forrás- és létszámfeltételektől függ, hanem a vállalkozások innovációs kapacitásainak bővítéseitől és fejlesztéseitől, a legújabb technológiák könnyű hozzáférhetőségétől, valamint a robotizáció és digitalizáció nemzetgazdaságot átfogó elterjedésétől.

Magyarország innovációs teljesítménye az EU átlagtól elmarad, ám a régiós átlagnak megfelelő szintű. A GDP arányos teljes K+F kiadás Magyarországon 2005 és 2015 között 0,92 százalékról 1,38 százalékra nőtt. Míg az üzleti ráfordítások mértéke magas, addig a felsőoktatási és az állami K+F kiadások terén elmarad Magyarország a visegrádi régió átlagától. A 2020-ra vállalt célkitűzéseket a V3-ak átlagosan már elérték, de Magyarország még elmarad, a régiónál magasabb célértékétől. A hosszú távon versenyképes kutatói ökoszisztéma megteremtéséhez a magyar K+F kiadásokat, ezen belül a felsőoktatásra és az állami K+F-re szánt forrásokat célszerű lenne növelni. A K+F-ben alkalmazott munkavállalók létszáma Magyarországon 2013-ig a régióhoz hasonlóan növekvő tendenciát mutatott, ami később enyhén csökkent, míg a V3-ak tovább tudták azt növelni, 2015-ra utolérve Magyarországot. Az EU átlagot azonban egyetlen visegrádi ország sem éri el. A K+F létszám ismét növekvő pályára állítása fontos lenne a K+F+I versenyképessége szempontjából.

3.13. ábra
K+F kiadások a teljes gazdaságban és szektorálisan

A vállalati termék és folyamat innovációs, valamint a szervezeti és marketing innovációs mutatóban az utolsó negyedben szerepelt 2015-ben a magyar kkv szektor EU-s összehasonlításban. A termék és folyamat innovációs, valamint a szervezeti és marketing innovációs folyamatokban elmarad Magyarország teljesítménye az EU és a V3 átlagtól. A termék és folyamat innovációs mutatóban elért javulás jelzi az új technológiák, a robotizáció és a digitális megoldások adaptálását. A szervezeti és marketing innovációs területen történő előrelépés pedig a vállalatirányítás és a menedzsmentkompetenciák területén való felzárkózást segíti elő.

Magyarország és a visegrádi régió a szabadalmak számában számottevően elmarad az EU átlagtól. Hazánk nemzeti szabadalmi hatóságánál bejegyzett szabadalmainak száma alacsonyabb, mint a visegrádi átlag, a magyar állampolgárok által az Európai Szabadalmi Hivatalhoz bejegyzett szabadalmak száma azonban meghaladja a régiós átlagértéket. Az alacsony magyar érték egyrészt arra vezethető vissza, hogy a nagy multinacionális vállalatok az új technológiai vívmányokat még akkor is a vállalat székhely szerinti országában jegyzik be, ha azt nem ott fejlesztették, másrészt a tudásigényes üzleti kutatási tevékenység nagyobb részét az EU magországaiban hajtják végre.

Magyarországon régiós és EU-s összehasonlításban is kiemelkedő a high-tech szektorban foglalkoztatottak aránya. Az elmúlt években ráadásul Magyarországon – a többi országban megfigyelhető stagnálással ellentétben

– ez az arány tovább nőtt, ami az elektronikai, optikai, gyógyszeripari és számítástechnikai területeken, valamint a telekommunikációs, televíziós, közvetítési, hangtechnikai, programozási, tanácsadási és kutatói-fejlesztői tevékenységekben dolgozókat öleli fel. Az EU innovációs értékelőtáblája alapján hazánk a közepes technológiai fejlettségű és a high-tech termékek exportjában EU első, valamint az innovatív szektorok gyorsan növekvő vállalkozásaiban is az EU élvonalában áll.

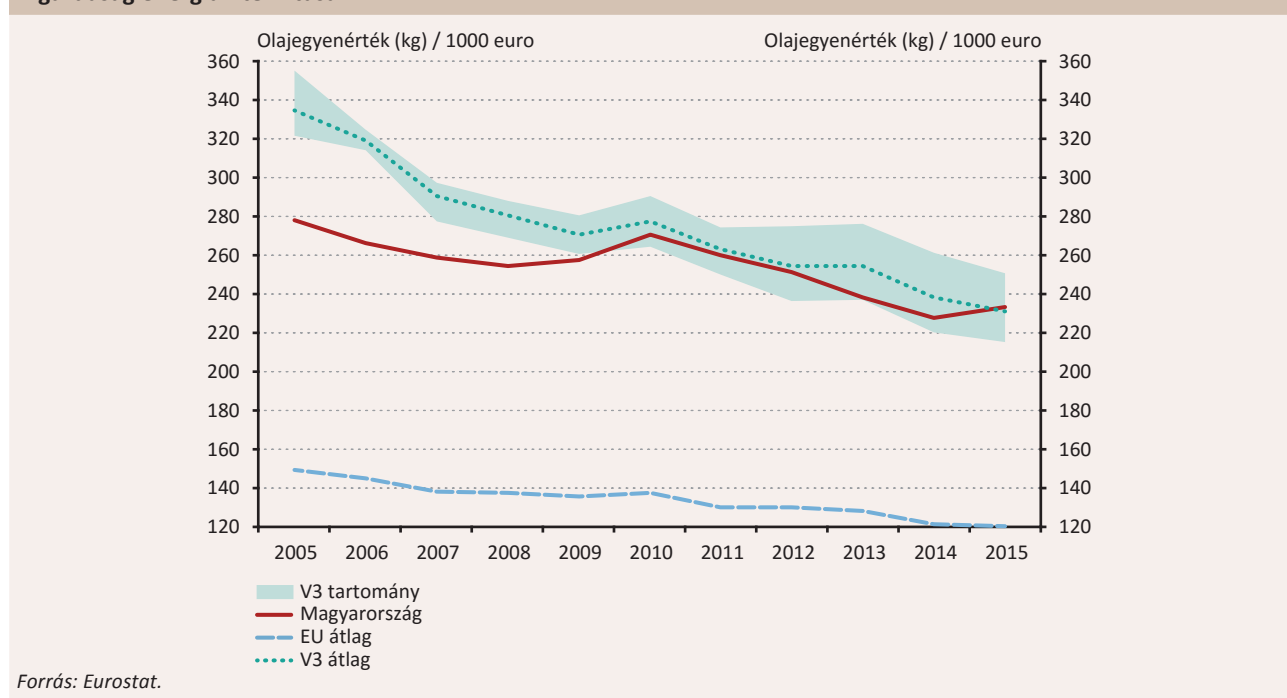
Magyarországon EU-s összevetésben a szélessávú internet ára és elterjedtsége egyaránt kedvező. A versenyképes gazdasági ökoszisztémához szükséges a jól működő infokommunikációs szektor is. A szélessávú internet havidíja a visegrádi átlagnál vásárlóerőparitáson számolva 20 százalékkal alacsonyabb, amely elősegíti a szélessávú előfizetések arányának további terjedését. A 4G lefedettségben és a mobil internet sebességben hazánk uniós és világviszonylatban is az élmezőnyben van. A mobiltelefon-előfizetések (900 hívás + 2 GB internet) díja ugyanakkor az OECD országok rangsorában az egyik legmagasabb.

Magyarországon a digitalizáció terén elsősorban a vállalatok digitális technológiáinak fejlesztésére és elterjesztésére, valamint az e-közigazgatás minőségének és használati arányának javítására van szükség. A K+F+I legújabb aspektusát a digitalizáció folyamata jelenti, amely 2010 óta a legmodernebb technológiák meghonosításának alapját képezi. A digitalizációs fejlettségben az EU Digitális Gazdaság és Társadalom Indexe alapján hazánk az EU átlagtól elmarad, de a V3 átlagnak megfelelően teljesít. Magyarország a hálózatosodottság és az internethasználat dimenzióiban az EU átlagot meghaladó teljesítményt nyújt, ugyanakkor a vállalatok digitális kompetenciáinak fejlettsége, valamint az e-közigazgatás minőségében és használati arányában az EU-ban az utolsók között áll.⁵

3.2.6. Energiapiac versenyképessége

A magyar gazdaság energiaintenzitása – a visegrádi térség többi országához hasonlóan – magas. Bár Magyarországon 2010-től trendszerűen csökken az egységnyi termelésre jutó energiaigény, valamint az EU egészében is hasonló csökkenés figyelhető meg, a V3-ak és Magyarország energiaintenzitása meghaladja az uniós átlag kétszeresét. Ezzel összefüggésben szintén magas és nem csökken a magyar nettó energiainport aránya.

3.14. ábra
A gazdaság energiaintenzitása

⁵ Európai Bizottság (2017): Digital Economy and Society Index 2017 – Magyarország. http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=43017

A megújuló energiaforrások használatának terén hazánk elérte a 2020-ig vállalt EU-s célkitűzését, de 2014 óta nem tudott további előrelépést felmutatni, miközben az EU-ban és a visegrádi térség többi országában is enyhén növekedett a megújuló energiaforrások aránya. Magyarországon a megújuló energiaforrások használatának aránya 2014-15-ben az EU-s átlag alá csökkent, ami főként a víz- és szélenergia lassuló elterjedésének tulajdonítható. Ennek ellenére a V3 átlag továbbra is alacsonyabb a magyar értéknél. A megújuló energiaforrások teljes energiahasználaton belüli arányának növelésével diverzifikálni lehetne az ország energiaellátását, előre lehetne lépni az okosépületek és más okosmegoldások megvalósításának terén, továbbá a környezetvédelmi szempontoknak történő megfelelést is elő lehetne segíteni.⁶ Ugyanakkor a megújuló energiaforrás kapacitások bővítése jelentős technológiai korlátokkal és többletköltségekkel jár.

A magyar energiaárak a háztartások számára – vásárlóerő-paritáson mérve – mérsékelt szintre csökkentek a 2012 utáni szabályozói beavatkozások hatására. A lakossági villamosenergia ára 2012 és 2014 között az árak több lépésben történő csökkentése következtében előbb a visegrádi térség átlaga, majd 2014 után az EU átlag alá süllyedt. A háztartások számára a gáz ára a hatósági árak több lépcsős mérséklése következtében 2011 és 2014 között szintén előbb a visegrádi, majd az EU átlag alá csökkent. Az alacsony magyar lakossági energia árszínvonal növeli egyrészt a háztartások más fogyasztási cikkekre fordítható rendelkezésre álló jövedelmét, másrészt a háztartások megtakarítását, amelyek javítják hazánk gazdasági versenyképességét. A lakossági energiaárak alacsony szinten tartása ezért a továbbiakban is fontos eszköz lehet Magyarország energiaipari versenyképességének megőrzése érdekében.

A magyar vállalatok számára a gáz és az áram ára átlagosan magasabb, mint az EU vagy a visegrádi országok átlagában. Magyarországon 2013 és 2016 között ugyan mérséklődött az ipari felhasználású gáz ára, de a meg- egyező időszakban szintén csökkenő V3-as és EU-s átlagos árak alá nem tudott csökkenni. Hasonló folyamat figyelhető meg az ipari felhasználású villamosenergia árban, amely Magyarországon szintén drágább az EU és a V3-ak átlagánál. Ugyanakkor 2010-ben megkezdte a működését a magyar villamosenergia tőzsde, amelyen az aktuális kereslet és kínálat alapján határozzák meg az ipari fogyasztású áram napi árfolyamát. Az egyedi vállalatok menedzsment képességein is jelentős mértékben múlik, hogy milyen árfeltételek mellett tudnak villamosenergiához jutni. Az ipari energiához való hozzáférés csatornáinak bővítése árcsökkentő hatású, ezért a villamosenergia tőzsdéhez hasonló megoldások a hosszú távon is versenyképes üzemi energiaellátás alapját képezik.

A nemzetgazdasági versenyképességen belül az energiapiac területén hazánk hosszú távú felzárkózásához szükséges lépések már történtek az árversenyben való hatékonyabb érvényesülés terén, ugyanakkor többek között az energiaintenzitásunk csökkentése, az energiafüggetlenségünk növelése és az alternatív energiaforrások fokozottabb bevonása érdekében további lépések szükségesek.

3.2.7. Demográfia és társadalomszerkezet

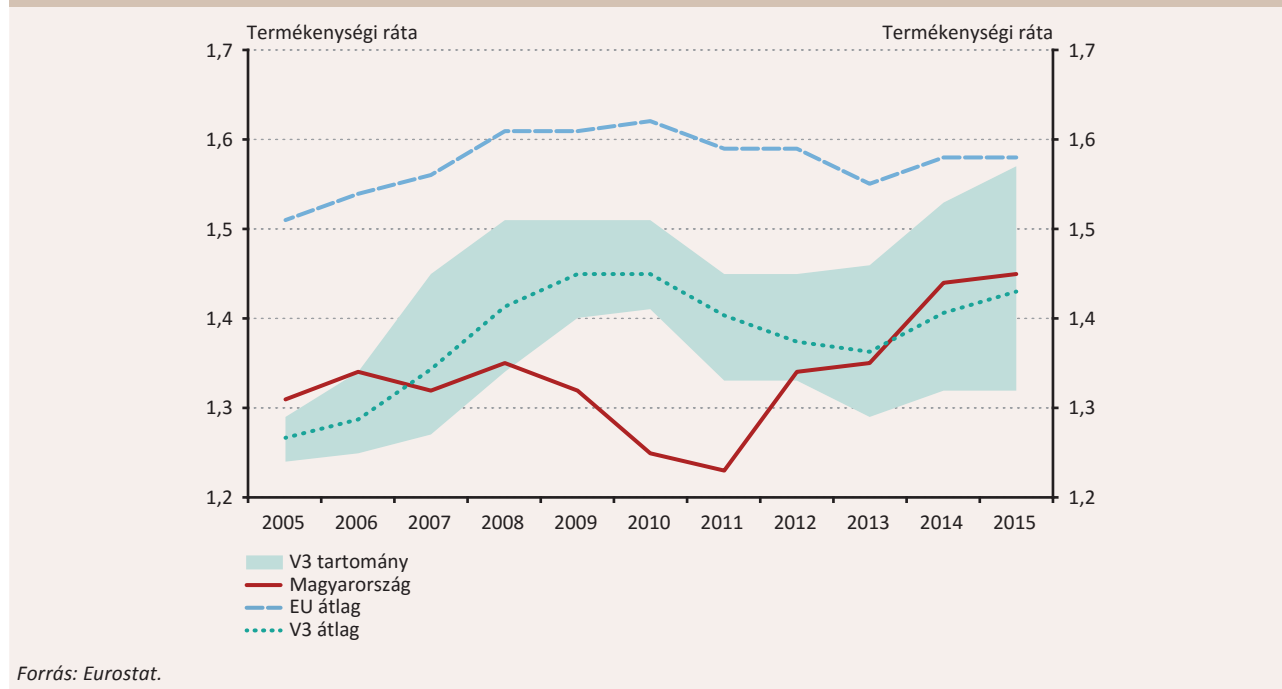
A gazdasági növekedés és felzárkózás egyik kulcskérdése a munkaerőpiacon aktív humántőke-állomány minősége és mennyisége. A humántőke mennyiségi tényezőit hosszú távon leginkább a demográfiai folyamatok határozzák meg, amelyek közül a népesség létszámának csökkenése és elöregedése jelenti a legnagyobb kihívást szinte valamennyi fejlett ország számára, és Magyarországon is az 1980-as évek eleje óta. Hazánkban a KSH kivételével a születésszám számottevő emelkedése nélkül folyamatosan csökken a népességszám, holott a gazdasági felzárkózás más országokban az esetek nagyobb részében a népesség gyarapodása mellett ment végbe. A kedvezőtlen tendenciák megfordítása érdekében fontos olyan társadalompolitikát kialakítani, amely a jelenleginél is jobban támogatja a gyermekvállalást.

A termékenységi ráta növelése a kedvezőtlen demográfiai trend megfordításának előfeltétele. Annak érdekében, hogy középtávon a népességszám ne csökkenjen tovább, a termékenységnak legalább 2,1-re kellene

⁶ Nemzeti Fejlesztési Minisztérium (2010): Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020. http://2010-2014.kormany.hu/download/2/b9/30000/Meg%C3%BAjul%C3%B3%20Energia_Magyarorsz%C3%A1g%20Meg%C3%BAjul%C3%B3%20Energia%20Hasznos%C3%ADt%C3%A1si%20Cselekv%C3%A9si%20terve%202010_2020%20kiadv%C3%A1ny.pdf

emelkednie (az EU-ban sem éri el az 1,6-os értéket). Magyarországon – az EU-s és a régiós országok tendenciájával ellentétben – a termékenységi ráta értéke a 2011-es történelmi mélypontot (1,23) követően folyamatosan növekedett és 2016-ra elérte az 1,49-es szintet, ám még így is elmarad a társadalmi reprodukcióhoz minimálisan kívánatos 2,1-es értékétől. A népességszám növekedésének egy másik meghatározó tényezője a születéskor várható élettartam, amelynek emelkedése szintén növeli a rendelkezésre álló humántőke mennyiségét, de egyben növeli a medián életkort is. Magyarországon a születéskor várható élettartam emelkedett az elmúlt tíz évben, ennek ellenére elmarad a régiós és az EU-s országok átlagától.

3.15. ábra
Teljes termékenységi ráta

A népességszám mellett hasonlóan fontos a kor szerinti összetétel is, amelyben az öregedés a meghatározó tendencia jelenleg. A 65 évnél idősebb korosztály aránya növekvő tendenciát mutat a fejlett országok többségében, ami a hosszabb várható élettartamnak és a csökkenő népességszámnak egyaránt tulajdonítható. Magyarországon a társadalom előregedése az EU átlagához hasonló tendenciát követ, ám mértéke attól elmarad. A V3 országokban az idősek társadalomban mért aránya elmarad a közösségi átlagtól, de növekedési üteme gyorsabb, mint az EU-ban. Mindez azt jelenti, hogy a munkaképes korú népesség a teljes népességszámmal is gyorsabban csökkenhet, illetve az eltartottak aránya (gyermekes és idősek) növekedni fog.

A humán fejlettségi indexben Magyarország elmarad mind a V3 országok, mind pedig az EU átlagától, aminek fő oka a születéskor várható élettartam, az iskolában töltött évek száma és az egy főre eső GNI régiós versenytársainknál alacsonyabb értéke. Az elmúlt tíz évben az uniós átlaghoz hasonló folyamatos javulás volt megfigyelhető Magyarországon, ennek mértéke azonban elmarad a régiós átlagtól.

Magyarországon a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek alacsonyabbak, mint az EU átlagában. Az Európai Unióban a piaci jövedelmek egyenlőtlensége közepesen magas, de ezt számottevően csökkenti az állami újraelosztás. A visegrádi országokban az Unió átlagánál hagyományosan alacsonyabb a jövedelmi egyenlőtlenség, de a régió belül – minimális szórás mellett – Magyarország értéke a legmagasabb. A jövedelmi egyenlőtlenségnél is alacsonyabb a vagyoni alapú egyenlőtlenség a régióban és hazánkban, amelynek legfőbb oka, hogy az ingatlan tulajdonosok aránya az alsóbb vagyoni rétegekben is viszonylag magas. E téren Magyarország mutatja az EU-ban az egyik legkisebb egyenlőtlenséget. Az egyenlőtlenség jelentősége és következményei a közgazdasági érdeklődés középpontjába kerültek az elmúlt években, de a fejlettséggel és növekedéssel való ok-okozati viszony nem egyértelmű.

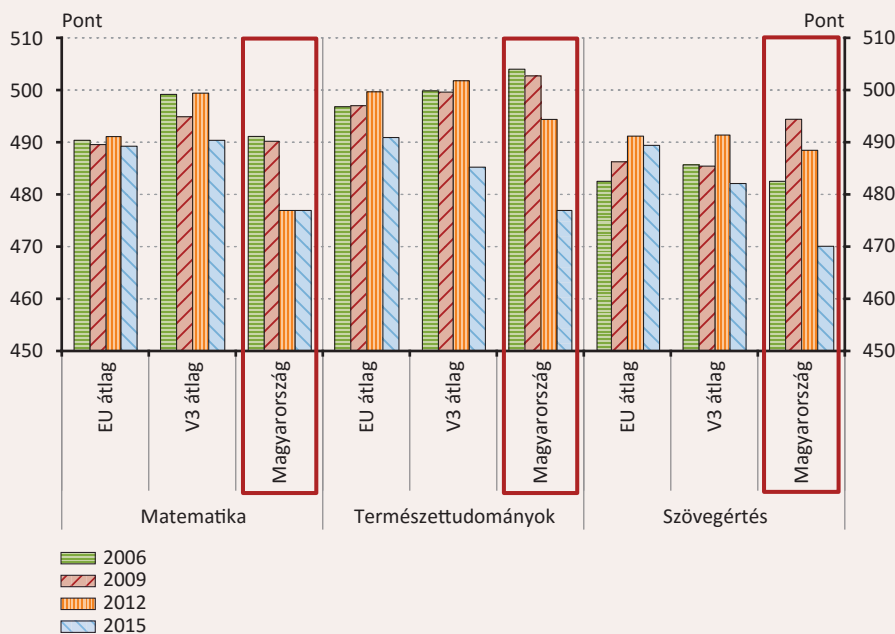
3.2.8. Oktatás

Az oktatás az elérhető munkaerő minőségén és a termelékenységén keresztül jelentős hatást gyakorol egy ország gazdasági teljesítőképességére és versenyképességére. Az oktatás hatékonyságának mérése ugyanakkor nem egyszerű, hiszen egy egyetemi diplomát szerző diák esetében legalább 18 évnyi oktatásról beszélhetünk, ahol nehéz egyértelműen elkülöníteni az egyes oktatási szintek hozzáadott értékét.

A kora gyermekkori oktatás kiemelt jelentőséggel bír a későbbi tanulmányokhoz szükséges alapvető készségek elsajátításában. Hazánkban a kora gyermekkori oktatásban részesülők aránya 3 éves korban eléri, míg 4 éves korban meghaladja az uniós és a régiós országok átlagát. A hazai szabályozás – a megfelelő szociális képességek megszerzése érdekében – egyértelműen a bölcsődei és az óvodai nevelés minél szélesebb körű kiterjesztése irányába változott az elmúlt években. Ezen felül egyeztetés alatt áll 2019-től plusz egy évfolyam bevezetése a jelenlegi 8 évfolyamos általános iskolai rendszerbe. E módosítás fő célja, hogy a hazai oktatási rendszer a jelenleginél egyfelől alaposabb kompetenciákkal ruházza fel a diákokat, másfelől nagyobb mértékben legyen képes kiegyenlíteni a gyermekek szocioökonómiai háttéréből adódó különbségeit.

Az oktatási rendszer eredményességét mérő nemzetközi tesztek azt mutatják, hogy a magyar diákok ugyan az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat nem tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében. A 4. és 8. évfolyamosok által kitöltött TIMSS és PIRLS tesztek elsősorban a megtanult tananyag ellenőrzésére koncentrálnak. Ezekben a felmérésekben a magyar diákok az EU-s országok átlaga felett teljesítettek. Ezzel szemben a tananyag valós életben való alkalmazását vizsgáló PISA teszteken a magyar eredmények elmaradnak a régiós és az európai átlagos szintektől, illetve időben is romló tendenciát mutatnak. Különösen nagy problémát jelent hazánkban a rosszul teljesítő diákok arányának a régiónál magasabb szintje: a magyar diákok 18,5 százaléka a három PISA tantárgy közül egyikben sem érte el a minimálisan elvárt szintet, miközben ez az arány csak 13,9 százalék az uniós országokban. A rosszul teljesítők arányának hazai növekedésében szerepet játszhatott a digitális készségek nem megfelelő szintje is, ugyanis 2015-ben volt az első olyan felmérés, amelyet már teljesen számítógépes alapon kellett a tanulóknak kitölteniük.

3.16. ábra
PISA felmérések eredményei

Forrás: OECD.

Az oktatási rendszer kimeneti mutatói közül kiemelt figyelmet érdemel a korai iskolaelhagyók vizsgálata, amelyben hazánk jelentősen el van maradva a régiós versenytársaitól. A 18–24 éves korosztályon belül

hazánkban a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkező és további oktatásban vagy képzésben részt nem vevő fiatalok aránya 12,4 százalékot tett ki, ami közel a duplája a régiós átlagnak, illetve meghaladja az Európa 2020 stratégiában kitűzött 10 százalékos célértéket. A képzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését célozza meg a hazai szakképzési rendszer duális képzési struktúra bevezetésével történő átalakítása is, amelynek hatása a következő években kezdi majd kifejteni hatását.

A felsőfokú, és ezen belül is a természettudományos végzettséggel rendelkezők arányának növelése a magyar oktatáspolitikai egyik célja. A technológiai fejlődés és a digitalizáció miatt a munkaerőpiaci igények jelentős átalakuláson esnek át már napjainkban is, ám ezek a folyamatok a jövőben várhatóan még erősebben éreztetik majd hatásukat. Az oktatási rendszerek komoly kihívások előtt állnak: olyan munkaerőpiaci igényekre kell felkészíteni a diákokat, amelyek létezéséről ma még nincsen tudomásunk. Az alapvető képességek között a digitális tudás is egyre nagyobb hangsúlyt kap, melynek folyamatos fejlesztése elengedhetetlen lesz a sikeres karrierhez. A természettudományos, műszaki és IKT szakokon végzett diákok minél nagyobb száma jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy hazánk minél jobban tudjon alkalmazkodni a jövőbeli kihívásokhoz.⁷

Az élethosszig tartó tanulás és a folyamatos (ön)fejlesztés az állandóan változó munkaerőpiaci igények miatt elengedhetetlen részét képezik majd az életünknek. Hazánkban az élethosszig tartó tanulásban való részvétel továbbra is elmarad az európai átlagtól, ugyanakkor régiós versenytársaink is hasonló problémákkal küzdenek. Az idegen nyelvek területén azonban az egyik legrosszabb mutatóval rendelkezik Magyarország: a teljes lakosságnak csupán a 37 százaléka állítja magáról, hogy beszél legalább egy idegen nyelvet, ám a fiatalok körében ez az arány lényegesen magasabb. Ez az arány az uniós és a visegrádi országokban is a hazainak a duplája. A lakosság pénzügyi műveltsége szintén javítható lenne Magyarországon, amelyhez jelentősen hozzájárulna az aktív megtakarítók arányának növelése. Noha az MNB törvényi mandátumából fakadóan hozzájárul a pénzügyi műveltség növeléséhez, ebben segítséget jelentene a pénzügyi ismeretek minél szélesebb körben történő oktatása a közoktatásban.

Az állami oktatási kiadások GDP arányos szintje nagy mértékben függ attól, hogy milyen szemléletű adatforrást vizsgálunk. A költségvetési források osztályozása alapján a magyar ráfordítások szintje meghaladja az uniós és a régiós átlagot, míg a oktatási szintekre bontott szakstatisztika alapján Magyarország elmarad az EU-átlagtól. Utóbbi megközelítés szerint hazánk a kora gyermekkori oktatásokra történő ráfordításokban az európai élmezőnybe tartozik, ami a kiterjedt állami fenntartású óvodai hálózatnak köszönhető. Emellett a középiskolai oktatási kiadások mértéke is kiemelkedő. Ezzel szemben jelentős elmaradás azonosítható az általános iskolai oktatás és a felsőfokú képzésekre történő ráfordítások területén. Az általános iskolai ráfordítások alacsony szintje csökkentheti az ezekre épülő további oktatási szintek eredményességét. Az ágazatban bevezetett életpályamodellek (pedagógiai, egyetemi oktatói) növelték a tanári pálya megbecsültségét, ami hozzájárul ahhoz, hogy olyan tanárok oktassák a magyar diákokat, akik képesek alkalmazkodni a folyamatosan változó munkaerőpiaci elvárásokhoz.

Az oktatásirányítási rendszer több jelentős átalakításon esett át az elmúlt években. A korábban önkormányzati fenntartású közoktatási intézmények először közös állami fenntartásba kerültek, majd pedig a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) átalakítását követően 58 tankerület került kialakításra. A szakképzés gyökeres átalakítása is megkezdődött az elmúlt években: 2015. július 1-jével a Nemzetgazdasági Minisztérium fenntartásába került át számos szakgimnázium és szakközépiskola, melyek országos szinten 44 szakképzési centrumba szerveződtek, illetve a duális képzési struktúrák is egyre nagyobb súlyt kapnak a szakképzésen belül. Az átalakítások célja, hogy javítsák a hazai oktatási rendszer hatékonyságát, valamint, hogy a végzett diákok jobban megfeleljenek a munkaerőpiac jelenlegi és jövőbeli igényeinek.

3.2.9. Egészségügy

Az egészségügy az elérhető munkaerő mennyiségén és minőségén keresztül egyaránt hat egy ország gazdasági teljesítőképességére és versenyképességére. A tartósan fennálló betegségek jelentősen csökkentik a munkában eltöltött aktív időt, valamint a munkaerő termelékenységét, továbbá az elvesztett potenciális aktív életévek is

⁷ Fokozatváltás a felsőoktatásban: A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai. Kormányzati stratégia.

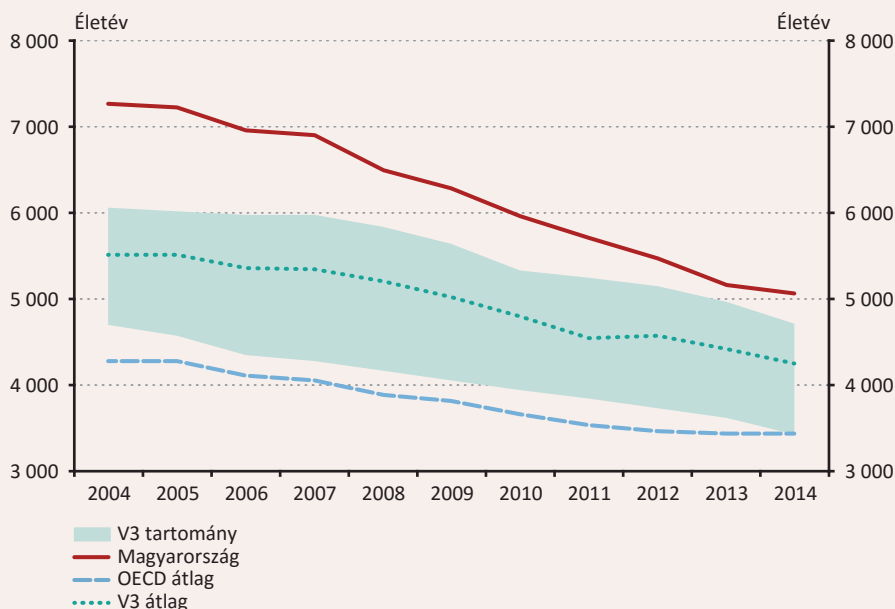
jelentős kárt tudnak okozni a nemzetgazdaságnak.⁸ Az egészségügy közvetlenül is jelentős hatással van a gazdaságra, hiszen az egészségügyi kiadások mértéke a GDP 6–10 százalékát teszik ki az európai országokban.

A fejlett országokban komoly problémát jelent a túlsúlyos lakosság aránya, amely a kapcsolódó betegségeken (például: cukorbetegség, magas vérnyomás) keresztül jelentősen hozzájárul a korai halálhoz és az életminőség romlásához. Hazánkban az elhízottak aránya (20,6 százalék) meghaladja az uniós és a régiós átlagot (17,1 százalék) is. A súlyproblémákkal küzdők aránya életkorral növekszik: a 65–74 éves korosztálynak már a 76 százaléka számít túlsúlyosnak Magyarországon.

A magyar felnőtt lakosság több mint 10 százaléka tapasztalt saját bevallása szerint depresszív tüneteket, ami a legmagasabb érték az uniós országok között. A visegrádi országokban a depresszív tüneteket észlelők aránya átlagosan csupán 4,0 százalék volt 2014-ben, ami alacsonyabb az EU-s átlagnál (6,7 százalék) is. Magyarországon kiugróan magas a mutató értéke az alacsony képzettségűek körében, ahol hazánk értéke 6,4 százalékponttal haladja meg a második legrosszabb értékkel rendelkező Portugáliát (12,8 százalék).

Az egészséges életmód térnyerésével és a prevenció erősítésével jelentősen javítani lehetne a lakosság életminőségét és csökkenteni lehetne a korai halálozás negatív következményeit. Az egészségesen várható életek tekintetében Magyarország a vizsgált időszakban felzárkózott a visegrádi országok átlagához, azonban továbbra is elmarad az uniós országok átlagától. E tekintetben jelenleg is érezhető különbség van a nemek között: 2015-ben – a régióhoz hasonlóan – a magyar férfiak átlagosan 2 évvel kevesebbet tölthettek el egészségkárosodástól mentesen, mint női társaik. Az uniós országok átlagában ez a különbség kevesebb, mint egy év. A nem megfelelő egészségi állapotú munkavállalók esetében csökken a termelékenység, illetve rövidül a munkában töltött évek száma is. Hazánkban folyamatos csökkenés ellenére is magas a potenciális elvesztett életek száma (megelőzhető okból történő halálozás).

3.17. ábra
Potenciálisan elvesztett életek

Megjegyzés: Az indikátor azt mutatja, hogy 100 000 lakosra vetítve mennyi a 70 éves kor előtt bekövetkező megelőzhető halálozások miatti életév-vesztés egy adott évben.

Forrás: OECD.

⁸ Nemzeti Erőforrás Minisztérium: Semmelweis Terv az egészségügy megmentésére. 2010. október.

Magyarországon az egészségügyre fordított összes kiadás 2015-ben – az állami kiadások átlagon aluli arányának ellenére – továbbra is magasabb szinten állt, mint a régiós átlag, miközben a hazai gyógyszerkiadások szintje kimondottan magasnak számít az európai és az OECD-országok körében. Hazánkban az egészségügyi kiadások kétharmada származik állami forrásból, miközben a magánkiadások (önkéntes pénztári rendszerek és háztartások közvetlen hozzájárulásai) tették ki a költségek egyharmadát. Ezzel szemben az állami kiadások részaránya a V3 országokban 78 százalék, míg az uniós országokban 75 százalékot tett ki. 2015-ban a GDP-arányos gyógyszerkiadások szintje 2,3 százalékot tett ki, ami 0,5 százalékponttal alacsonyabb, mint 2011-ben volt, elsősorban a költségvetési gyógyszer-támogatások csökkentése miatt. A hazai gyógyszerfelírási és -fogyasztási szokások megváltoztatása hosszabb távon jelentősen hozzájárulhat az egészségügyi költségek csökkentéséhez és – például a kiadások prevencióra történő átcsoportosításával – az egészségügyi rendszer hatékony működéséhez.⁹

Az orvosi kar elöregedése nem csak Magyarországon, hanem egész Európában jellemző. Az uniós országokban átlagosan az orvosok 35,2 százaléka volt idősebb 55 évesnél 2015-ben. Ez az arány Magyarországon 40,5 százalék, Csehországban 37,2 százalék, ám például Olaszországban 53,3 százalék. A 35 évnél fiatalabb orvosok aránya hazánkban 20,3 százalék, ami kissé meghaladja az uniós átlagot (19,7 százalék). Magyarország esetében ugyanakkor komoly problémát jelent, hogy a működési engedéllyel rendelkező orvosok 15,9 százaléka elmúlt már 65 éves, ami a negyedik legmagasabb érték az uniós országok között. Az a tény, hogy az európai országok jelentős része küzd az orvosok elöregedésének problémájával, hozzájárul a jelentősebb anyagi lehetőséggel rendelkező nyugat- és észak-európai országok irányába történő orvoskivándorlás erősödéséhez.

3.2.10. Bankrendszer versenyképessége

Egy ország versenyképessége strukturálisan függ a pénzügyi közvetítés hatékonyságától és minőségétől, ami szoros kapcsolatban áll a bankrendszeri versenyképességgel. A pénzügyi rendszer és a gazdaság fejlődése közötti kapcsolat központi szerepet foglal el Gerschenkron (1962) nagy hatású könyvében¹⁰ is, melyben bemutatja, az egyes korszakokban milyen modellek szerint történt az iparosítás és ezzel a gazdasági felzárkózás finanszírozása. Az európai országok bankrendszerének modellszintű eltérései mára kevésbé jelentősek, azonban különböző strukturális karakterisztikáik miatt eltérő versenyképességgel rendelkeznek. Ennek mértékéről azonban releváns és széles körű összehasonlítás hiányában ezidáig csak fragmentáltan juthattunk információhoz.

A Magyar Nemzeti Bank, pénzügyi stabilitási mandátumánál fogva, az új pénzügyi ciklus elején megvizsgálta az európai országok bankrendszerének versenyképességi rangsorát egy korábban nem létező, ellentétes perspektívákat szintetizáló indexet fejlesztve.¹¹ Az index képes megragadni az európai bankrendszerek elmúlt néhány évben mutatott jellemzőit összehasonlítható módon, és rámutatni azokra a neuralgikus pontokra, amelyek ebben az összevetésben kitűnnek. A saját fejlesztésű, részletes és átfogó mutató egyúttal segít azonosítani és megérteni a magyar bankrendszer versenyképességi lemaradásainak okait, amely egyben megfelelő támogatást nyújt a hazai bankrendszer hosszú távú fejlődését szolgáló jegybanki vízió kialakításában is. Elsősorban a hatékonyan működő, növekedéstámogató bankrendszerek strukturális jellemzőit vizsgáljuk az indexen keresztül, noha segítségével tovább lehet vizsgálni a bankrendszer szerepét az egyes országok versenyképességében.

Alapvetően a pénzügyi allokációban hatékonyan működő, a növekedést tartósan támogatni képes bankrendszereket tartjuk hosszú távon versenyképesnek, azonban a bankrendszeri versenyképesség több megközelítésben értelmezhető, attól függően, hogy melyik piaci szereplő preferencia rendszere kerül fókuszba. A lakossági és vállalati ügyfelek kapcsán a pénzügyi bevonódás, vagy kimaradás döntése merülhet fel, ha nem férnek hozzá a forrásokhoz, vagy túl drágának, esetleg alacsony minőségűnek ítélik a szolgáltatást. A banki infrastruktúra fejlesztéséhez szükséges tőke, vagy banki befektető szemszögéből nézve viszont egy bankrendszer

⁹ Nemzeti Erőforrás Minisztérium: Semmelweis Terv az egészségügy megmentésére. 2010. október.

¹⁰ Gerschenkron, Alexander (1962): „Economic backwardness in historical perspective, a book of essays”, Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.

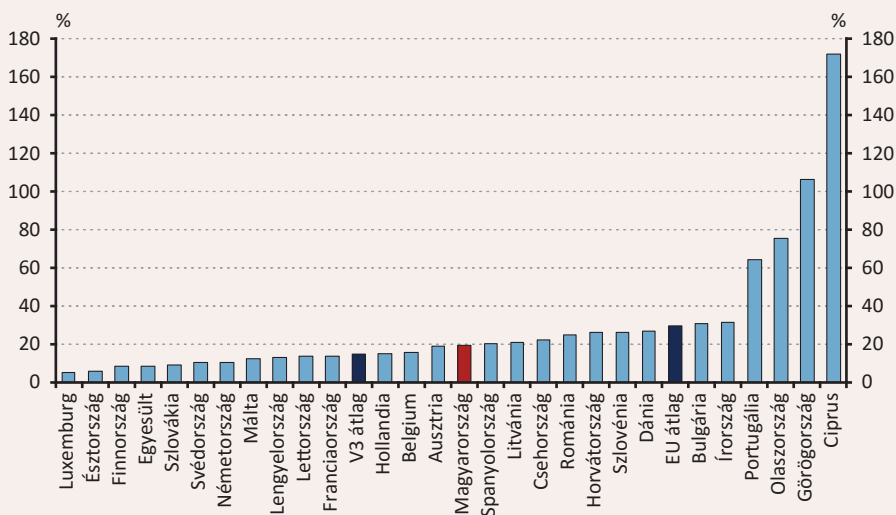
¹¹ Asztalos Péter – Horváth Gábor – Krakovský Štefan – Tóth Tamás (2017): Ellentétek feloldása a bankrendszerek versenyképességének mérésében – az MNB bankrendszeri versenyképességi indexe, Hítelintézet Szemle, 16. évf. 3. sz. 2017. szeptember

több más szempontnak is képes kell legyen megfelelni, hogy az alternatívákkal szemben is vonzó tudjon maradni. Ezek közé tartozik a megfelelő tőkeellátottság és stabilitás, a tőkeakkumulációt és bővülést lehetővé tevő jövedelmezőség, a támogató működési környezet, a megfelelő növekedési lehetőségek és a technológiai feltételek, hatékonysági jellemzők.

A Versenyképességi jelentésben mindkét perspektívát be kívánjuk mutatni. A kiválasztásban szerepet játszott, hogy mind a keresleti, mind a kínálati oldal alapmutatói bekerüljenek, valamint az is, hogy hazánk számára releváns üzenetet hordozzon az európai összehasonlítás. Rámutatunk egyrészt kritikus lemaradásokra, amelyekben a felzárkózást minden piaci szereplő együttműködése révén lehet csak megvalósítani. Másrészt vannak olyan területek is, amelyekben hazánk bankrendszere komoly előrelépéseket tett a pénzügyi válságot követően, megelőzve akár eredendően jobb adottságokkal bíró, fejlettebb országok bankrendszerait is.

A bankrendszer stabilitását tükröző Texas-ratio, vagy a vállalatok hitelhez jutásának egyszerűsödése terén Magyarország előrelépett. A Texas-ratio megmutatja egyrészt, hogy mekkora az egyes bankrendszerekben nemteljesítővé váló hitelek nagyságrendje, illetve, hogy mennyire prudens működés és tőketartalékolás mellett jutott idáig egy adott bankrendszer. Az európai rangsorban Magyarország átlagos értéke alapján mára igen stabilnak tekinthető e téren, ami a válságot követő tőkepótlások és a nemteljesítő hitelek tisztítását elősegítő szabályozói lépések eredménye. A kkv szektor hitelállományának bővülési dinamikája 2015 végétől az MNB által optimálisnak becsült 5–10 százalékos sávban nőtt, 2017-től pedig a teljes vállalati szektor hitelbővülése ebben a sávban alakulhat. A reálgazdaság megfelelő forráshoz jutása kiemelten fontos terület a fenntartható és inkluzív növekedés szempontjából, tekintettel arra, hogy a legtöbb európai ország, így hazánk aktív korú népességének jelentős részét a kkv szektor foglalkoztatja. A vállalati finanszírozás volumenének növelésében, valamint felárainak csökkentésében kiemelkedő szerepet játszott a jegybanki Növekedési Hitelprogram, jelenleg pedig a piaci alapú hitelezést támogató jegybanki intézkedések.

3.18. ábra
Texas ratio
(2015)

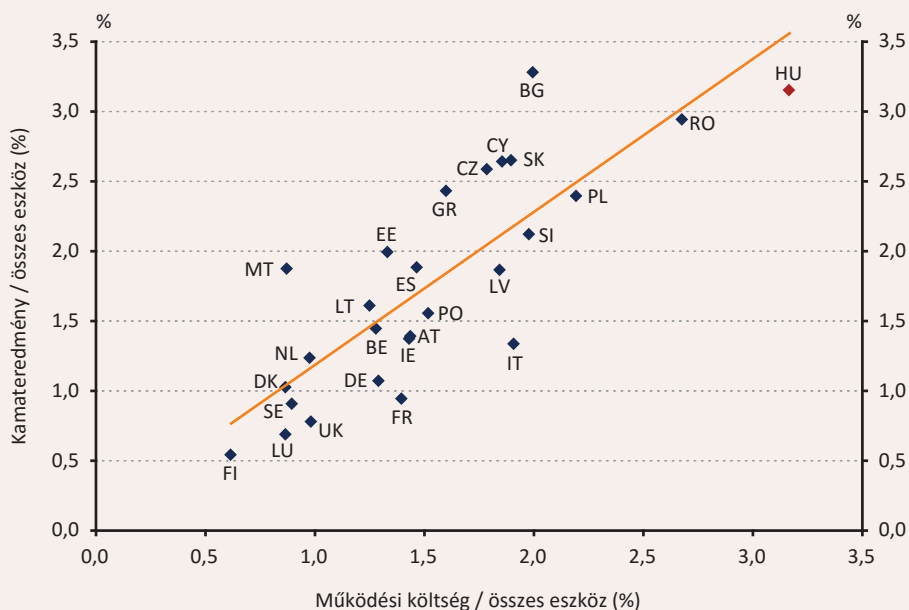
Megjegyzés: A nemteljesítő hitelek állományának tőkével és értékvesztéssel való fedezettségének leírására szolgál a Texas-ratio. A mutatót a bankrendszerek stabilitásának és hatékonyságának mérésére használjuk.

Forrás: IMF – FSI, EKB – CBD.

Mindemellett a hazai bankrendszernek fontos lemaradásokkal is szembe kell néznie a hatékonyság, a működési költségek, a digitalizáció, valamint a bizalom és a lakossági felárak területén. Az internetbankolást használók aránya az internetezők körében ugyan jelentősen emelkedett az elmúlt évtizedben, de egyelőre az európai átlagtól való eltérés nem csökkent érdemben. Magyarországon az egy banki dolgozóra jutó kamat és díjbevétele meghaladja a visegrádi országok átlagát, azonban csupán fele az európai átlagnak és harmada

a nyugati-európainak, amit részben magyaráz az alacsony hazai hitelpenetráció. Nem állt még helyre a vállalatok hitelfelvételi keresletet meghatározó bizalma sem, amit jelentősen erodálhatott a válságot követően beszakadó hitelezés: a számos hitelkeret megszüntetés, illetve hitelkérelem elutasítás. Egyaránt magasak emellett a működési költségek és emiatt a hitelezésben tapasztalható felárak is.¹² Hazánknál csak Bulgária népessége szembesül rosszabb hitelkeresleti kondíciókkal, ahol a bankrendszer nagy része külföldi kézben van, és a valutatanács miatt devizában denominált az eszközoldal.

3.19. ábra
Eszközarányos működési költségek és kamateredmények
(2016)

Forrás: EKB – CBD.

3.2.11. Regionális versenyképesség

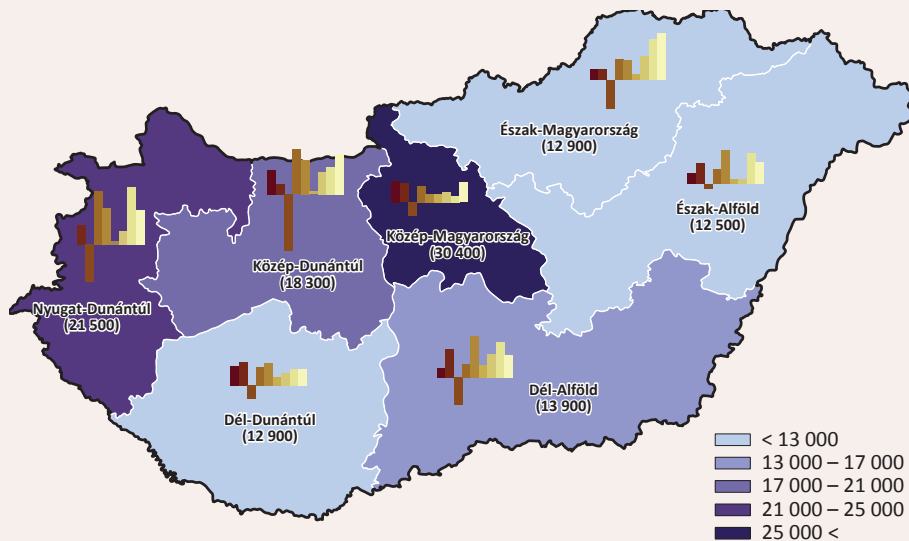
A regionális versenyképesség szempontjából a Kelet-Közép-Európa térség speciális terület, ugyanis az országok mérete és gazdasági-társadalmi berendezkedése következtében a fővárosi régiók dominanciája erős. Az egyes régiók fejlettségét nagyobb mértékben határozza meg az országon belüli helyzetük, mint az adott nemzetgazdaság átlagos fejlettsége. A visegrádi államokon belül a prágai, a pozsonyi és a budapesti régió kiemelkedő értékei tapasztalhatóak, Lengyelországban viszont magasabb a területi egyenlőség. A térségben az elmúlt negyed évszázad folyamán nem történt területi kiegyenlítődés, sőt a centrum és a periféria területek fejlettségi szintje távolodott egymástól.

A vásárlóerő-paritáson mért bruttó hazai termék egy főre jutó értékeiben Magyarország területi egyenlőtlensége magas. 2015-ben a fővárosi Közép-Magyarország régió az EU átlagot is meghaladta, az Észak-Alföld régió viszont az Európai Unió legszegényebb területei közé tartozott. Hazánkban a válság során a legnagyobb mértékű visszaesést a Közép-Dunántúl régió szenvedte el, ahol a visszaesés mértéke egy év alatt (2008 és 2009 között) közel 12 százalékos volt. A Nyugat-Dunántúl régió fejlettségi szintjének növekedése kimagasló, a térség az elmúlt 10 évben másfélszeresére növelte egy főre jutó bruttó hazai termékét (2013 és 2015 között éves átlagos növekedése üteme 7 százalék felett alakult). A térségben a növekedés legfőbb hozzájárulója az ipari szektor volt, amelynek kibocsátása 2009 és 2016 között – nominálisan – több mint 60 százalékkal emelkedett a régióban.

¹² Hicks, J., 1935: Annual Survey of Economic Theory: The Theory of Monopoly. Econometrica, Vol. 3., No. 1, January, pp. 1-20.

3.20. ábra
Egy főre jutó GDP vásárlóerő paritáson

(EUR, 2007–2015)

Megjegyzés: Az oszlopdiagram az egy főre jutó regionális GDP éves változását szemlélteti.

Forrás: Eurostat.

Magyarország ipara az elmúlt években Közép-Magyarországon koncentrálódott, ahol a szolgáltató szektor erősödése nem vonta magával az ipari kapacitások leépülését. A három észak-nyugati régió (Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl és Közép-Magyarország) 2016-ban a teljes ipari GVA kétharmadát szolgáltatta, tehát a magyar gazdaság ipari központja az M1-es autópálya vonala mentén húzódik. Az Észak-Magyarország és a Dél-Alföld régió ipari hozzájárulása azonban fokozatos növekedést mutat, a térség elmúlt években mutatott fejlődése jórészt a külföldi beruházók (Bosch, Mercedes) nagy volumenű fejlesztéseinek, valamint a hazai beszállítói hálózat kiépülésének tulajdonítható.¹³ Összességében megállapítható, hogy a hazai iparban a rendszerváltás után erős regionális koncentrálódás ment végbe, amely folyamatot a kormányzat által támogatott beruházások azonban mérsékeltek, ami a foglalkoztatási adatokban is kimutatható.

Magyarország 2010-ről 2016-ra 11,6 százalékponttal növelte foglalkoztatási rátáját, a növekményhez az elmaradottabb keleti régiók nagyobb mértékben járultak hozzá, mint a fejlettebb nyugati térségek. A vizsgált időszak alatt az Európai Unió tagországok átlagosan 2-3, míg a V3 államok 6 százalékponttal növelték foglalkoztatási mutatójukat, amelynél valamennyi magyar régió magasabb növekedést ért el. Az elmaradott magyar régiók foglalkoztatási rátájának növeléséhez nagymértékben hozzájárult a 2010-től felfejlesztett közmunka program, amelynek keretei között 2016-ban mintegy 200 ezer munkavállaló dolgozott. Hazánkban a foglalkoztatási ráta regionálisan kiegyenlítettebbé vált, a mutató értéke 2016-ban 61,8 és 70,8 százalék között szóródott.

Hazánkban az elmúlt években a foglalkoztatási rátához kapcsolódóan a munkanélküliségi ráta területi különbségei is csökkentek. A válság alatt gyárbezárásokat és kapacitás leépítéseket (például: Nokia, Flextronics) elszenvedő Közép-Dunántúl régió munkanélküliségi rátája 2010 és 2016 között 10 százalékról 3 százalékra csökkent, míg a legnagyobb fejlődést produkáló Észak-Magyarország régióban közel 10 százalékponttal javult a mutató. A folyamat ellenére 2016-ban a legalacsonyabb értékkel rendelkező Nyugat-Dunántúl régió 2,7 százalékos szinten állt, míg az Észak-Alföld régióban 9,3 százalékos volt a munkanélküliség.

¹³ Gelei A. – Venter L. – Gémesi K. (2011): A multinacionális vállalatok a járműgyártás iparágban. Chikán A. (szerk.) A multinacionális vállalatok hatása a hazai versenyre és a versenyképességre. BCE Versenyképesség Kutató Központ, Budapest. 179–232. o.

Összegezve megállapítható, hogy Magyarországon 2016-ban a KKE térséghez hasonlóan az országon belüli, regionális egyenlőtlenség az EU átlagához viszonyítva továbbra is magas. A térségben a területi különbségek a fővárosi régiók kiemelkedő fejlettségének tulajdoníthatók, illetve az országok kis méreteiből fakadnak (ugyanis nem tud a főváros mellett más, hasonló súlyú település, vagy régió kiemelkedni). Hazánkban a rendszerváltást követően az elmaradottabb térségek leszakadási ütemét a célzott – főleg közlekedési – infrastruktúrafejlesztések képesek voltak mérsékelni, a nyugati felvevőpiacok közelsége, valamint a fővárosi régió dominanciája azonban napjainkban is meghatározza a térszerkezetet.¹⁴ A képzett munkaerő rendelkezésre állása alapvetően befolyásolja az elmaradottabb térségek felzárkózását, de a munkaerőpiac szerkezeti egyensúlytalansága korlátozta a felzárkózási folyamatot. Hazánkban 2010 után a Munkahelyvédelmi Akcióterv és a közmunkaprogram eredményeinek köszönhetően a munkaerőpiac mennyiségi dimenziójában a területi egyensúlytalanságok csökkentek, a minőségi szegmensben azonban további fejlődési területek azonosíthatók.

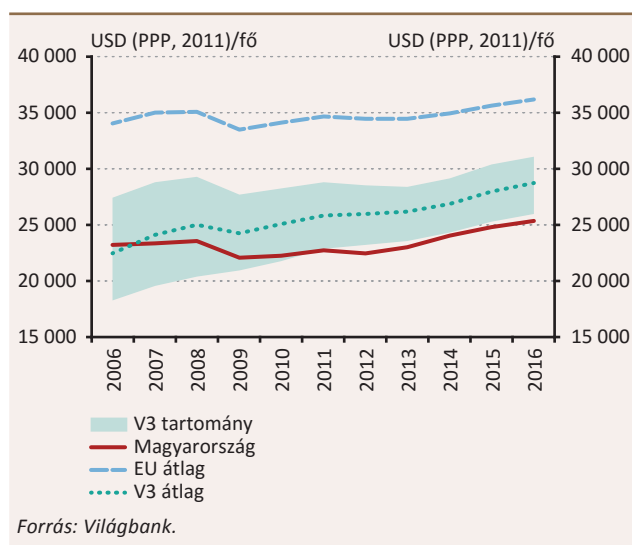
¹⁴ Pavlínek, P. – Domański, B. – Guzik, R. (2009): Industrial Upgrading through Foreign Direct Investment in Central European Automotive Manufacturing. *European Urban and Regional Studies*, 1. 43–63. o.

4. Versenyképességi indikátorok

4.1. MAKROGAZDASÁGI KÖRNYEZET

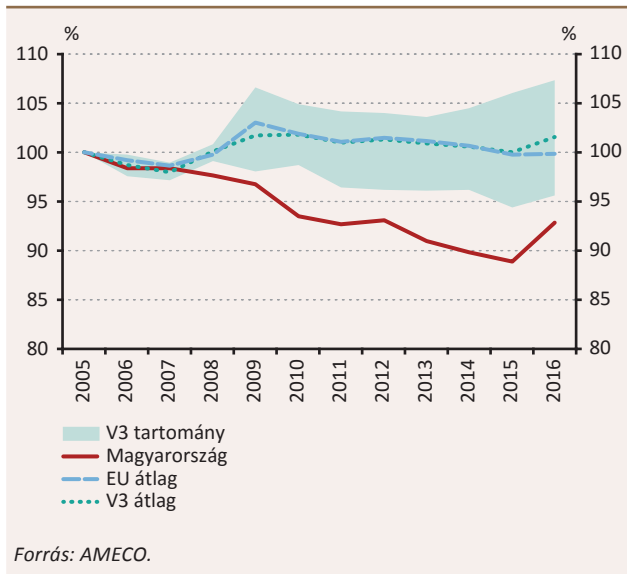
A makrogazdasági versenyképesség mérése komplex feladat, számos indikátor, mutató felhasználására van ahhoz szükség, hogy átfogó képet kapjunk a hazai versenyképesség alakulásáról. Jelen elemzésünkben hazánk relatív teljesítményét egyrészt a jövedelemtermelő képesség és a termelési hatékonyság mentén, másrészt az ár és költség alapú versenyképességi mutatók segítségével vizsgáljuk. Az egy főre eső GDP és a munkatermelékenység relatív alakulása mellett a munkaerőköltség alakulását is figyelembe vesszük a versenyképesség értékelésekor. Egy Magyarországhoz hasonló kis, nyitott gazdaság számára kulcskérdés, hogy mekkora az érték, amit a nemzetközi kereskedelemben kerülő termékek és szolgáltatások esetében előállít. Ennek számszerűsítésére megvizsgáljuk a hazai exportpiaci részesedés változását és a külkereskedelmi árak relatív változásából eredő cserearányhatást is. Az egyes országok versenyképességét azok finanszírozási környezete és beruházási aktivitása is befolyásolja, így a GDP arányos külső adósság és a beruházási ráták relatív alakulása is fontos szempont a versenyelőnyök azonosításánál. A finanszírozási képesség esetében mindezek mellett kiemelten fontos, hogy egy adott ország mennyire támaszkodik a belső megtakarítások által képzett forrásokra, így a belső forrásképzés alapvető mutatója, a bruttó megtakarítási ráta vizsgálata is része elemzési keretünknek.

4.1. Egy főre jutó GDP

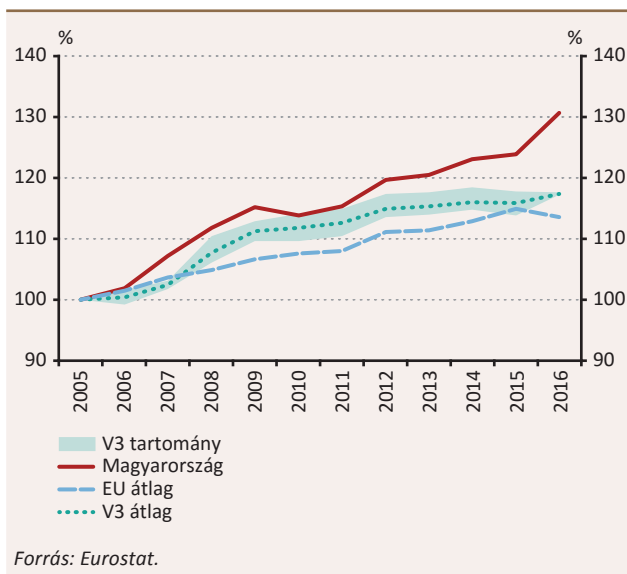
A nemzetközi összehasonlításban a gazdasági fejlettség mérésére gyakran használt mutató, a PPP-alapú egy főre jutó GDP hazánk esetében 2006-ban még a visegrádi térség átlagánál magasabb volt. A válság évei alatt azonban – többek között a 2000-es évek elejétől bekövetkező kimagasló eladósodás miatt – nagyobb mértékű visszaesés volt tapasztalható a gazdasági fejlettségben, mint a visegrádi országoknál. A visszaesést több év stagnálás követte, aminek következtében 2012-re Magyarország már a visegrádi térség mindhárom országához képest lemaradt. A 2010-et követő költségvetési és gazdasági stabilizáció révén 2013-at követően megállt hazánk relatív leszakadása a visegrádi régió többi országától, és a növekedési fordulattal újraindult a felzárkózási folyamat az Európai Unió átlagához.

4.2. Egységnyi munkaerőköltség (reál, 2005=100)

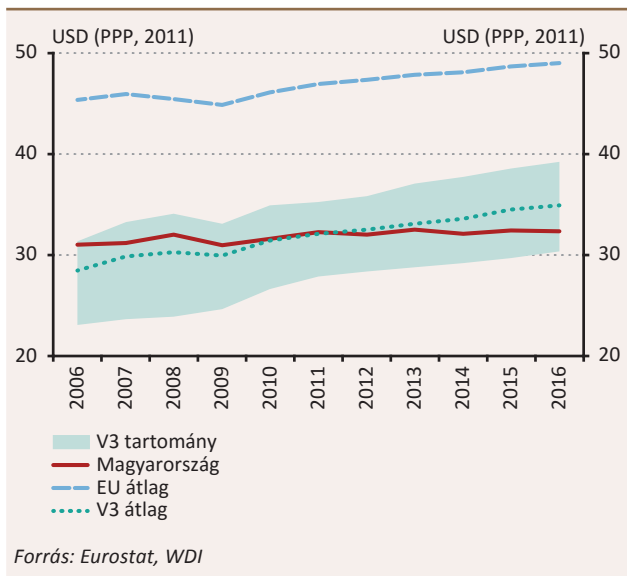
Az egységnyi munkaerőköltség reál értelemben vett jelentős csökkenését tapasztaltuk 2005-höz képest. A munkaerő nominális összköltsége tehát kisebb mértékben emelkedett, mint a nominális termelékenység. A folyamat jelentősen felgyorsult a 2009-es válságot követően és csak ideiglenesen lassította a 2012-es jelentős minimálbér-emelés. Az egységnyi reál munkaerőköltség csökkenése azt implicálja, hogy a hazai bérhányad csökken, vagyis ennek a komplementere, a profithányad emelkedett 2015-ig. A 2016-os évben az ideiglenesen lelassuló gazdasági növekedés miatt megfordult ez a folyamat, de a reál egységnyi munkaerőköltség továbbra is elmarad a válságot megelőző szinttől.

4.3. Egységnyi munkaerőköltség (nominál, 2005=100)

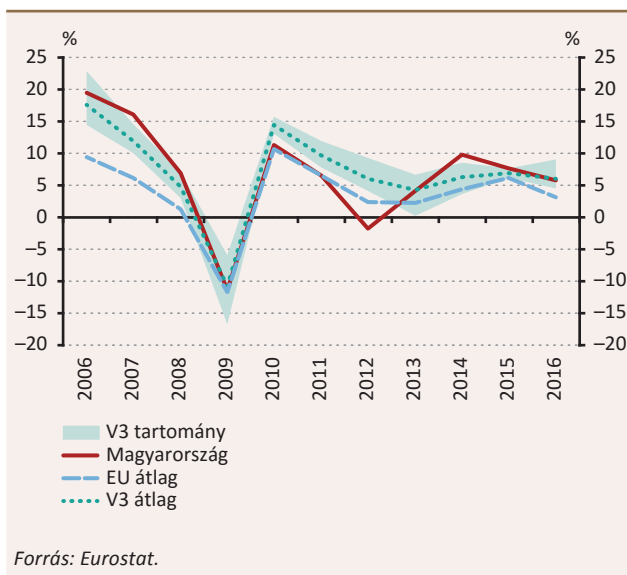
Bár a reál egységnyi munkaerőköltség a munkaerőpiacon jelentős alkalmazkodásról tanúskodik, a nominális munkaerőköltség esetén ellentétes folyamat rajzolódik ki. A különbség a GDP deflátorra vezethető vissza, ami túlkompenzálta a munkaköltségek relatív csökkenésének hatását. Miközben a visegrádi hármas az uniós átlagtól érdemben nem szakadtak el, a hazai általános áremelkedés (azaz a GDP deflátor) magasabb volt, mint a régióban megfigyelhető áremelkedés.

4.4. Munkatermelékenység (egy munkaóra jutó GDP)

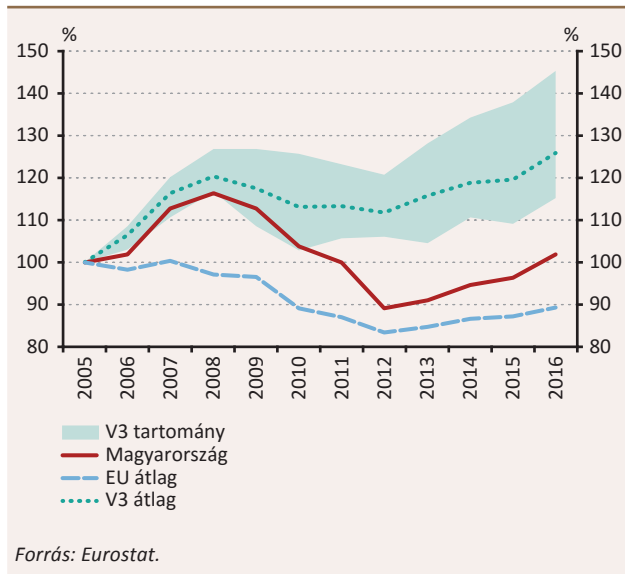
A magyar termelékenység szintje a válságot megelőző években meghaladta a visegrádi régió átlagát, azonban a növekedése már ekkor lassulásnak indult. Eközben a régiós versenytársak esetében dinamikus és általános emelkedés volt megfigyelhető csakúgy, mint a teljes EU átlagában. A magyar termelékenység 2010-től kezdődő stagnálása eredményeképpen a visegrádi versenytársak átlagos termelékenysége már 2012-től meghaladta a hazait, amely rés 2016-ra tovább nőtt. A magyar termelékenység 2006 és 2016 közötti emelkedése elmarad a visegrádi versenytársakétól, de az egy órára jutó termelékenység szintje még a régiós sávon belül van. A hazai termelékenység 2010 utáni stagnálásának egyik oka a foglalkoztatottság jelentős gazdaságpolitikai ösztönzése és növelése. Ennek eredményeképpen új csoportokat sikerült az inaktívak közül aktivizálni a munkaerőpiacon, ám ezzel párhuzamosan nőtt az alacsony hozzáadott értéket termelő foglalkoztatottak száma is.

4.5. Az export éves változása

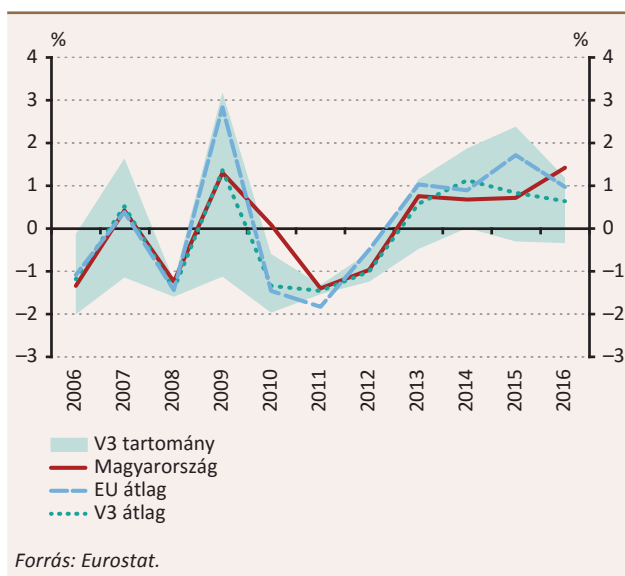
A hazai export növekedési üteme a válság előtti években meghaladta a régió és az Európai Unió átlagát is, amit nagyban befolyásolt a hazánkba áramló, nagyvolumenű közvetlen működőtőke-befektetés. A válság hatására érdemben visszaesett a kivitel volumene. A magyar kivitel döntő többségét adó tartós fogyasztói cikkek kereslete nagyon konjunktúraérzékeny, ezzel magyarázható, hogy mind a 2009-es válság időszakában, mind az azt követő időszakban a hazai kivitel dinamikája elmaradt a régiós átlagtól. Így hazánk esetében a válságot követő visszaesés elsősorban az export szerkezetéből adódott, amely a külső konjunktúrára érzékeny áruexport jelentős csökkenése miatt felerősítette a külpiacról érkező hatásokat. A kivitelnek új lendületet adott a FDI újabb hulláma és a járműipari kapacitásfejlesztések, ami 2013-at követően jelentősen bővítette a feldolgozóipari exportkapacitásokat, így hozzájárult a kivitel növekedéséhez.

4.6. Exportpiaci részesedés (részesedés a világ exportjából, 2005=100)

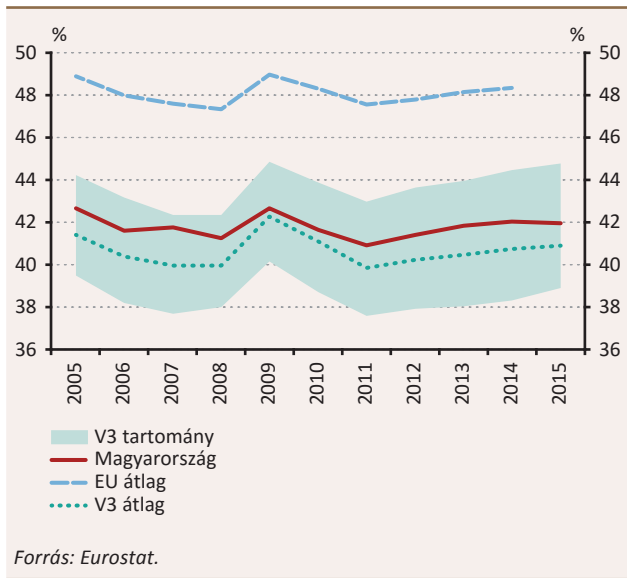
A világkereskedelemből való hazai részesedés egészen 2008-ig emelkedett a visegrádi régió országaival együtt, majd a válság hatására jelentősen csökkenni kezdett. Ez a régió exportszerkezetével magyarázható, mivel a jövedelemrugalmas, tartós fogyasztási cikkek exportja fontos eleme a kivitelnek a régióban. 2010-től kezdve azonban a hazai exportpiaci részesedés elvált a régiótól, elsősorban a korábban húzóágazatnak számító elektronikai, optikai termékek gyártása ágazat vállalati versenyképességi problémái miatt. A negatív trendet az autóiipari nagyberuházások törték meg 2013-ban, inentől kezdve a hazai exportpiaci részesedés kezd felzárkózni a régiós szinthez az uniós átlagnál nagyobb dinamikát mutatva.

4.7. A cserearány éves változása

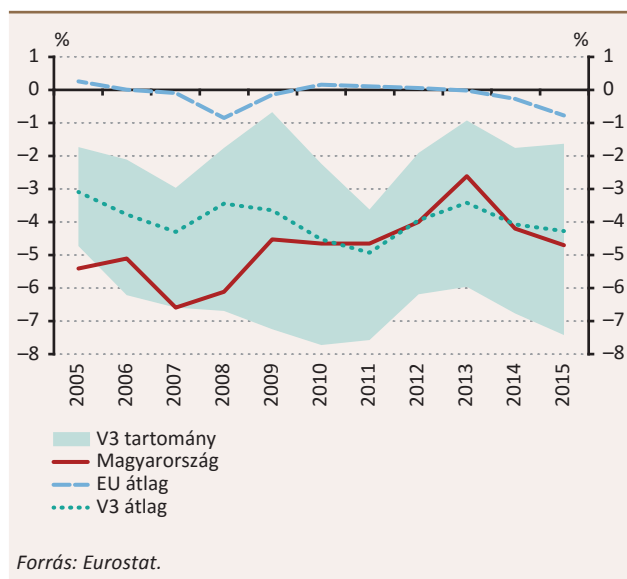
A hazai cserearány mind az Európai Unió, mind a visegrádi régió átlagához hasonlóan alakult az elmúlt évtizedben. A 2008-as válságot követően a nyersanyagárak csökkenése következtében érdemi javulás történt a cserearány alakulásában, majd a válságot követő években a nyersanyagárak újbóli emelkedésével párhuzamosan a mutató romlani kezdett. Az elmúlt években a nyersanyagárak mérséklődése ismét érdemben hozzájárult a cserearány és a vállalati profitabilitás javulásához. Hazánk esetében a tavalyi évben a cserearány javulása meghaladta a válságot követő szintjét. A régiós országokhoz képest mért nagyobb cserearányjavulás azzal magyarázható, hogy régiós összehasonlításban magasnak tekinthető az energiainport szintje, így az alacsony olajárak cserearányjavító hatása hazánk esetében erőteljesebb volt.

4.8. Hozzáadott érték a kibocsátás arányában

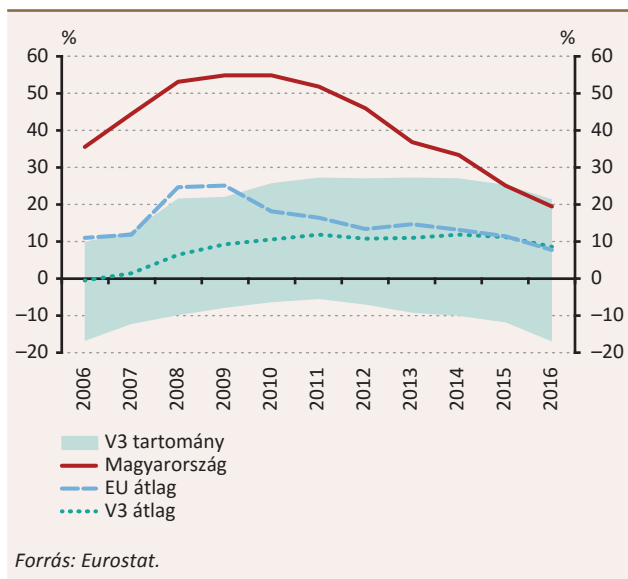
A gazdaságok jövedelemtermelő képességének egyik fontos mutatója az előállított hozzáadott érték és a kibocsátás aránya. Minél nagyobb az egységnyi kibocsátásra eső hozzáadott érték, annál nagyobb a gazdasági növekedés jövedelemtermelő képessége. A hazai hozzáadott érték a kibocsátás arányában elmarad az Európai Unió átlagától, azonban meghaladja a régiós versenytársaink átlagát. A válságot követően a mutató enyhén mérséklődött, majd 2011-től ismét emelkedésnek indult. Jelenleg a vizsgált országok mindegyikében a válság előtti átlag körül alakul a kibocsátásarányos hozzáadott érték. A magasabb hozzáadott értékű folyamatok az összeszereléssel szemben a gyártás előtti és utáni szolgáltatásokhoz (K+F, marketing stb.) kötődnek, a régiós országok termelési struktúrája azonban kevésbé a magas hozzáadott értékű szolgáltatásokon alapul, így a régió e tekintetben elmarad az EU-s átlagtól.

4.9. A GNI és a GDP közötti eltérés a GDP százalékában

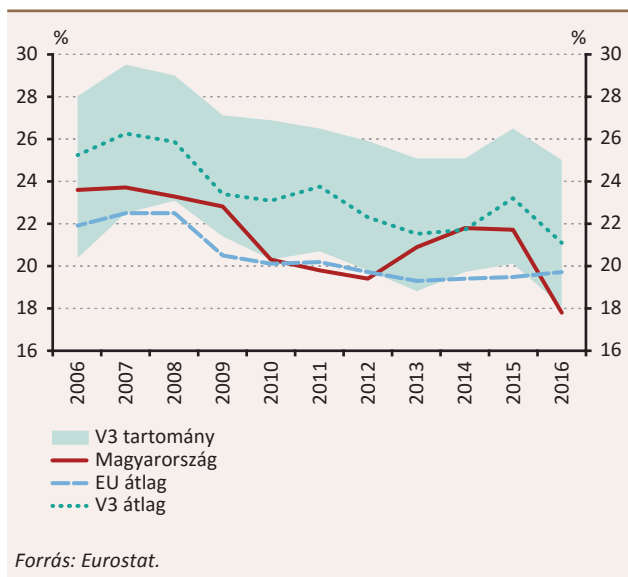
A felzárkózó gazdaságok esetében jellemző a külföldi tőkebeáramlás, így fontos a külföldi jövedelemátutalásokkal korrigált bruttó nemzeti jövedelem vizsgálata. A válságot megelőző időszakban a GNI és a GDP közötti olló régiós összevetésben kimagasló volt Magyarországon, amit elsősorban a jelentős külföldi eladósodottság és a magas FDI-állomány magyarázott. A válságot követően csökkent a GNI és GDP közötti rés, amit a vállalati nyereségek csökkenése, a külső adósság jelentős mérséklődése és a külföldön dolgozó magyar munkavállalók számának emelkedése magyarázott. A külföldi munkavállalók által hazautalt jövedelmek jelentős emelkedése és a külföldtulajdonosi jövedelmek mérséklődése együttesen hozzájárult a különbség 2013-ig látott csökkenéséhez. Jelenleg a hazai GNI-GDP-rés a régió átlagához hasonlóan alakul, azonban az eltérés mértéke továbbra is érdemben meghaladja az EU-s átlagot, ami jelentős részben a fejlettségbeli különbséggel magyarázható.

4.10. A GDP arányos nettó külső adósság (tulajdonosi hitelek nélkül)

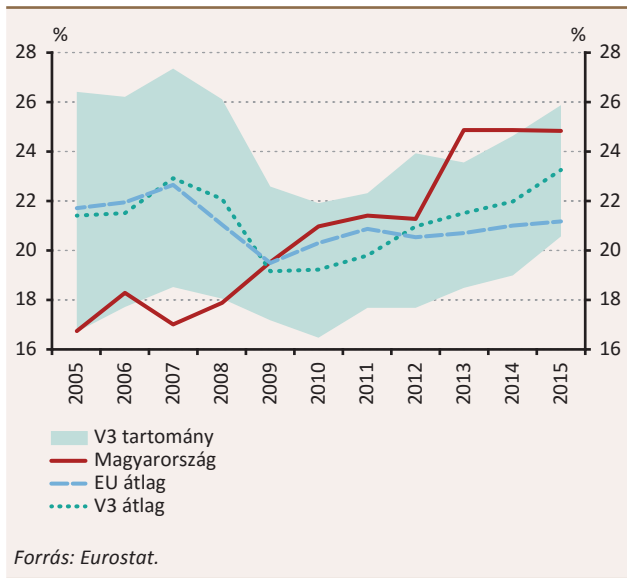
A hazai külső adósságállomány pályája jelentős eltéréseket mutat régiós és uniós összevetésben egyaránt. A gazdasági válság éveiben Magyarország GDP-arányos nettó külső adósságállománya kiugró mértékben emelkedett, ami a külfölddel szemben fennálló hiteltartozások átértékelődésének és a privát szféra további hitelfelvételeinek volt köszönhető. A mutató a belföldi szektorok alkalmazkodási folyamatának felgyorsulásával nagymértékben csökkent. 2016-ra a magyar nettó külső adósságráta historikus szintre süllyedt, megközelítve a visegrádi és az uniós országok átlagát. A külső adósság elmúlt években tapasztalt jelentős csökkenése, illetve az egyes szektorok devizaadósságát jelentősen csökkentő forintosítás és önfinanszírozási program érdemben hozzájárult Magyarország külső sérülékenységének és egyben kockázati megítélésének javulásához, ami a felárak mérséklődését és a versenyképesség javulását eredményezte.

4.11. A GDP arányos beruházási ráta

A magyar GDP arányos beruházási ráta a régiós versenytársaink átlaga alatt alakul. A hazai ráta már a válságot megelőzően, a 2006-os kiigazításokat követően elszakadt a régió átlagától, majd a válságot követően jelentősebb visszaesést mutatott. A válságból történő kilábalás évei alatt a beruházási ráta tartós csökkenése elsősorban a vállalati beruházások gyenge alapfolyamataival függött össze. 2012–2013 során fordulat következett be, amihez a vállalati beruházási aktivitást élénkítő jegybanki programok mellett az európai uniós forrásokból finanszírozott – részben állami – beruházások emelkedése járult hozzá, így a ráta ismét a régiós átlag közelében alakult. 2016-ban azonban a magyar beruházási ráta az EU-s forrásokból finanszírozott beruházások – uniós költségvetési ciklusváltáshoz köthető – jelentős csökkenése miatt az uniós szint alá esett. A magyar mutató értéke 2017-től várhatóan korrigálódik a hazai konjunktúra erősödésével, valamint az uniós források új programozási ciklusból történő növekvő lehívásával. A beruházási ráta magas szinten tartása biztosítja a vállalati termelőkapacitások fenntartását és bővítését, ami a GDP bővülés mellett a potenciális növekedés és a versenyképesség alapját is képezi.

4.12. A GDP arányos bruttó megtakarítási ráta

A hazai GDP arányos bruttó megtakarítási ráta a válságot megelőző években elmaradt mind a régió, mind az EU átlagától, ami a hazai privát szektor túlzott hitelezési aktivitásával függött össze. Emellett a megtakarítási ráta folyamatosan elmaradt a beruházási rátától, ami a folyó fizetési mérleg magas hiányában tükröződött. A válságot követően a háztartási szektor alkalmazkodási folyamatával összhangban a magyar megtakarítási ráta gyors emelkedést mutatott, amihez érdemben hozzájárult a korábban felhalmozott, fenntarthatatlannak bizonyult magas adósság fokozatos leépítése, a válságot követő tartósan visszafogott hitelezési aktivitás, valamint a jövedelmek emelkedése is. Az elmúlt években a megtakarítási ráta stagnált, azonban tartósan meghaladja a régiós és az uniós átlagot is. A megfelelően magas megtakarítási ráta hivatott biztosítani a hazai vállalati beruházások fedezetét a fenntartható, külső eladósodás nélküli folyamatos tőkefelhalmozás céljából.

4.13. A háztartások nettó pénzügyi vagyona

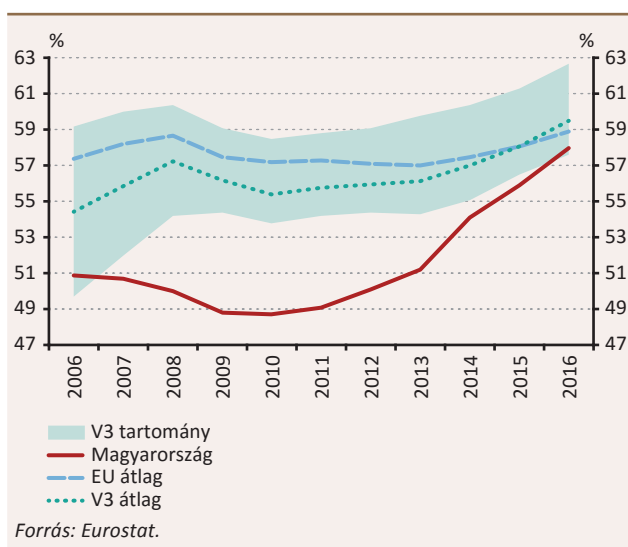
A háztartások nettó pénzügyi vagyona a pénzügyi eszközök és a kötelezettségek különbségeként értelmezett mutatószám. A 2010 óta folyamatosan növekvő eszközállomány szerkezetében a részvények és részesedések, valamint a készpénz tölti be a meghatározó szerepet. Emellett az elmúlt években érdemben emelkedett a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok állománya is. Ezen belül jelentős szerepet játszik a lakossági állampapír-állomány bővülése, amit a kormányzat gazdasági stratégiája is támogat. A háztartások kötelezettségei 2010-ig több, mint megduplázódtak, majd az MNB piacsabályozó intézkedéseinek, illetve a végtörlesztésnek és a forintosításnak köszönhetően megindult a konszolidációs folyamat. Az eladósodás 2010 utáni csökkenésében és a nettó pénzügyi vagyon jelentős növekedésében – az MNB 2013 utáni programjai mellett – nagy szerepet játszottak a kormányzat gazdaságélénkítő, foglalkoztatásjavító és bérnövekedést támogató lépései is.

4.2. MUNKAVÁLLALÁS VERSENYKÉPESSÉGE

A munkaerőpiac a foglalkoztatáson és a munkatermelékenységen keresztül támogatja a gazdasági növekedést. 2010 előtt Magyarországon az aktivitás és a foglalkoztatás mértéke nemzetközi összehasonlításban kiemelkedően alacsony volt – az Európai Unió belül az egyik legalacsonyabb –, a munkaerőpiaci folyamatok egyértelműen korlátozták a gazdaság növekedési potenciálját. A munkaerőpiac mennyiségi dimenziójában hazánkra az alacsony aktivitás és foglalkoztatás, illetve a munkát terhelő adók magas szintje volt jellemző, míg a minőségi szegmensben az alacsony munkatermelékenység, és a munkaerőpiaci elvárásokhoz nehezen illeszkedő képzési szerkezet jelent meg. A növekedési potenciál szempontjából a mennyiségi mellett a minőségi szempontok is kiemelten fontosak, utóbbi javítása nélkülözhetetlen a tudástőke alapú gazdasági modell megerősítéséhez.

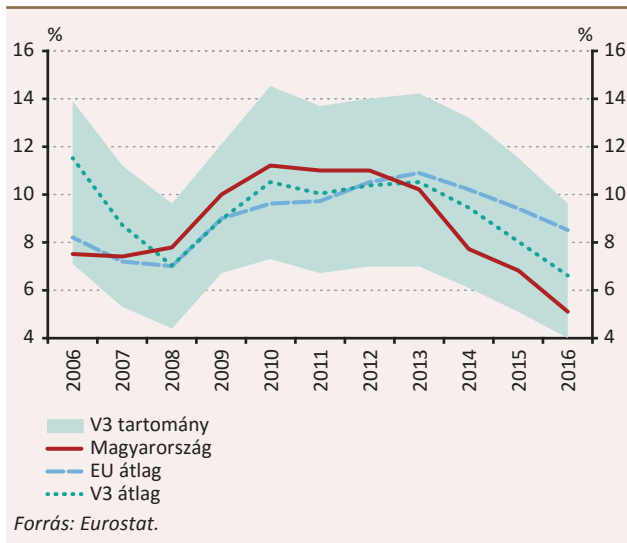
2010 után a munka alapú magyar gazdaságpolitikai modellben a hangsúly a foglalkoztatás növelésére helyeződött. A munkaerőpiac mennyiségi oldalának fejlesztése, a foglalkoztatottság növelése érdekében 2010 után átalakításra és csökkentésre került a személyi jövedelemadó, bevezetésre került a Munkahelyvédelmi Akcióterv (MAT), elindult a közmunka program, illetve az adórendszerben a munkát terhelő adókról a fogyasztási adók irányába tolódott a súlypont. A minőségi oldalon történtek reformok a közoktatás és a felsőoktatás területein, amelyek a képzési és a finanszírozási oldalt egyaránt érintették. A munkaerőpiachoz kapcsolódóan a fenntarthatatlan nyugdíjrendszer átalakításra került, amelynek keretében a korkedvezményes nyugdíj, illetve a rokkantnyugdíj rendszer felülvizsgálata is végbement.

4.14. A foglalkoztatási ráta a 15–74 éves korosztályban

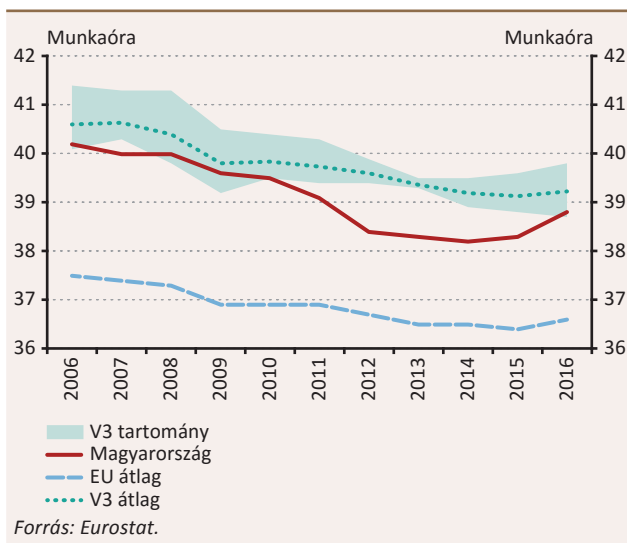
A válság előtti időszakban Magyarországon az alacsony foglalkoztatási ráta korlátozta a gazdaság növekedési potenciálját, és túlzott terheket rótt a szociális ellátórendszerre. Hazánkban a foglalkoztatottság 2010 után növekedésnek indult, amelyben szerepet játszottak a munkaerőpiaci aktivitás növelését célzó kormányzati intézkedések, valamint a közfoglalkoztatás 2013-as kibővítése. Az utóbbi években tapasztalt foglalkoztatás bővülést a gazdasági konjunktúra nagyban támogatta. Mindezek eredményeként hazánk foglalkoztatási rátája 2016-ra érdemben megközelítette az uniós és a régiós átlagot.

4.15. A munkanélküliségi ráta a 15–74 éves korosztályban

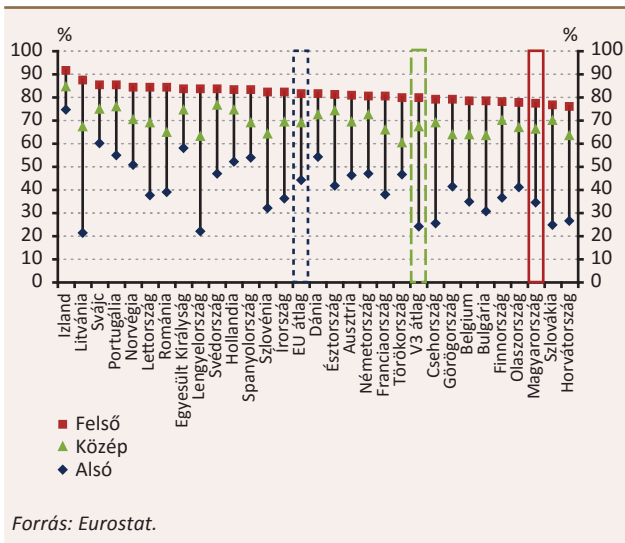
A 2008-as válságot követő években a munkanélküliségi ráta erőteljes megugrása volt megfigyelhető, mely általános volt az Európai Unió tagországaiban. A 2013-as év fordulópontnak tekinthető; a belső és a külső aggregált kereslet élénkülése révén a munkaerő iránti kereslet is bővülni kezdett, amit támogattak az európai uniós költségvetési ciklus pályázatai is. A visegrádi országokban 2013 óta mind a szűken vett munkaerő-tartalék (munkanélküliek), mind a tágabban értelmezett munkaerő-tartalék (a munkaerőpiachoz szorosabban kötődő inaktívakat is figyelembe véve) csökkenő trendet követ. Magyarországon a munkanélküliségi ráta érdemi csökkenését a foglalkoztatást elősegítő Munkahelyvédelmi Akcióterv, a személyi jövedelemadó rendszer átalakítása és a közfoglalkoztatás kibővítése is támogatta. 2016-ra hazánkban a munkanélküliségi ráta historikusan alacsony szintre csökkent, ami az egyik legalacsonyabb az EU tagállamai között.

4.16. Átlagos ledolgozott heti munkaórák száma a teljes gazdaságban

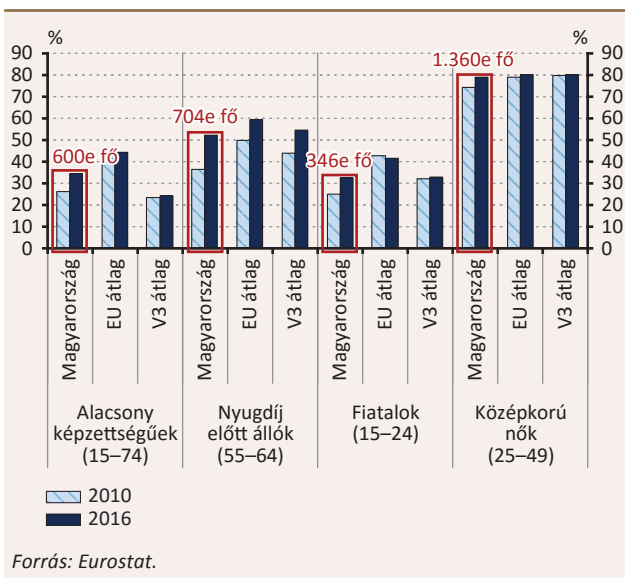
Az Európai Unióban a visegrádi országok élmezőnybe tartoznak az átlagos ledolgozott munkaórák számát tekintve, míg a legkevesebb időt munkával Hollandiában töltik a lakosok (átlagban hetente mintegy 7 órával dolgoznak többet a munkavállalók a visegrádi országokban, mint Hollandiában). Ebben nagy szerepet játszik, hogy a részmunkaidős foglalkoztatás a visegrádi országokban nem elterjedt. Az átlagos ledolgozott munkaórák tekintetében a visegrádi régióban csekély konvergencia azonosítható a jóval alacsonyabb szintű uniós átlaghoz, ráadásul az utóbbi évek feszes munkaerőpiaci környezete a vállalatok intenzív oldali alkalmazkodásán keresztül le is lassította ezt a tendenciát, Magyarország esetében pedig vissza is fordította azt.

4.17. Aktivitási ráta képzettségi szint szerint a 15–74 éves korosztályban (2016)

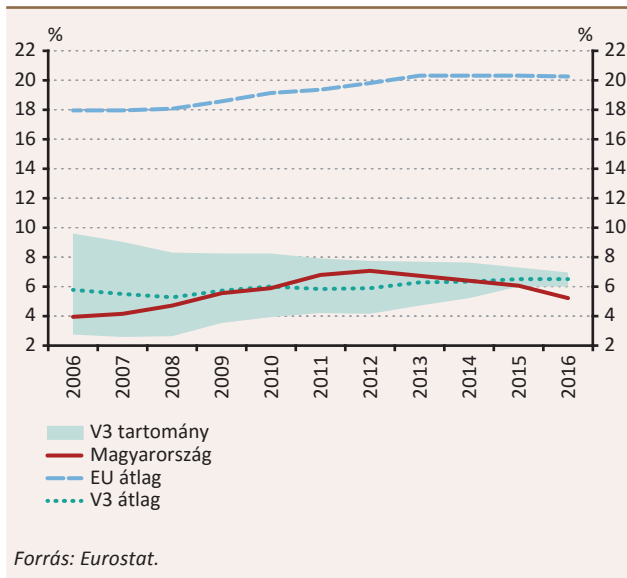
A visegrádi országok aktivitási rátája a főbb képzettségi szinteket tekintve uniós átlag alatti, az alacsonyán képzettek aktivitási rátája kiugróan alacsony a visegrádi országokban. Magyarországon a felsőfokú, illetve a középfokú végzettséggel rendelkezők aktivitási rátája egyaránt alacsonyabb a többi visegrádi ország átlagánál. Az alacsonyán képzettek aktivitási rátája viszont hazánkban magasabb, mint a visegrádi országok átlaga, amely főként a Munkahelyvédelmi Akcióterv bevezetésének és a közfoglalkoztatás kibővítésének köszönhető.

4.18. Aktivitási ráta különböző társadalmi csoportokban

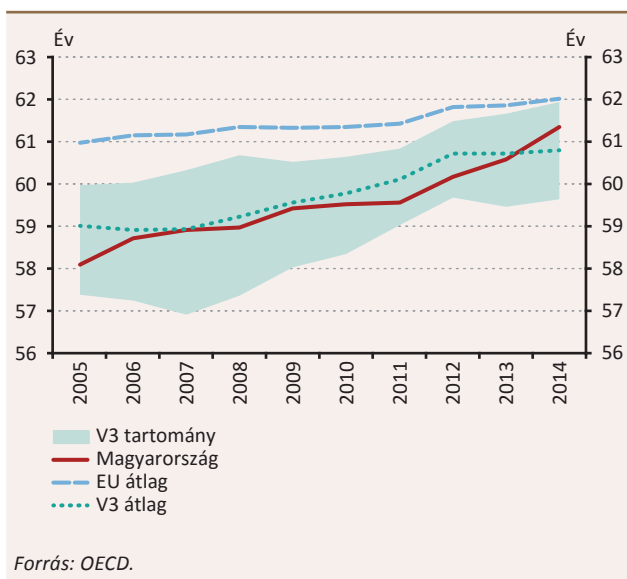
Az aktivitási ráta az aktívok (foglalkoztatottak és munkanélküliek) arányát méri a munkaképes korúak számához viszonyítva. Az alacsony képzettségűek, a nyugdíj előtt állók, és a fiatalok munkaerő-piaci aktivitása a válságot követően az egész Európai Unióban jellemzően alacsony szinten állt, az említett társadalmi csoportok azonban fokozatosan visszaléptek a munkaerőpiacra. Hazánkban és a Visegrádi országokban az alacsony képzettségűek aktivitása volt különösen alacsony, a magyar adatok azonban az elmúlt években javultak. Ebben a közfoglalkoztatás és a 2013-as a Munkahelyvédelmi Akcióterv (MAT) játszott a központi szerepet, amelynek keretében a veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz tartozó munkavállalókat alkalmazó munkáltatók számottevő járulékkedvezményben részesülnek. A MAT keretei között 2016-ban közel 900 ezer munkavállaló után vett igénybe kedvezményt a munkáltatójuk.

4.19. A részmunkaidős munkavállalók aránya az összes foglalkoztatottból

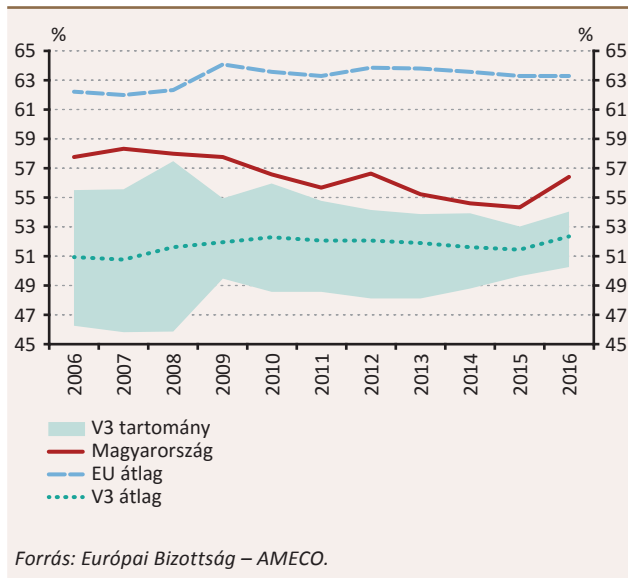
A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya uniós átlagban jóval nagyobb, mint a visegrádi országokban, ahol a rugalmas munkavégzési formák nem elterjedtek. Magyarországon 2006-ban a foglalkoztatottak alig 4 százaléka volt részmunkaidős, míg uniós átlagban 18 százalékos részarány volt megfigyelhető. A részmunkaidős foglalkoztatás válság utáni elterjedésében elsősorban ciklikus hatások (munkaerő-tartalékolás a feldolgozóiparban) játszottak szerepet. A munkaerőpiac feszesedésével párhuzamosan a válság előtti szint közelébe csökkent a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya.

4.20. A tényleges nyugdíjba vonulási idő

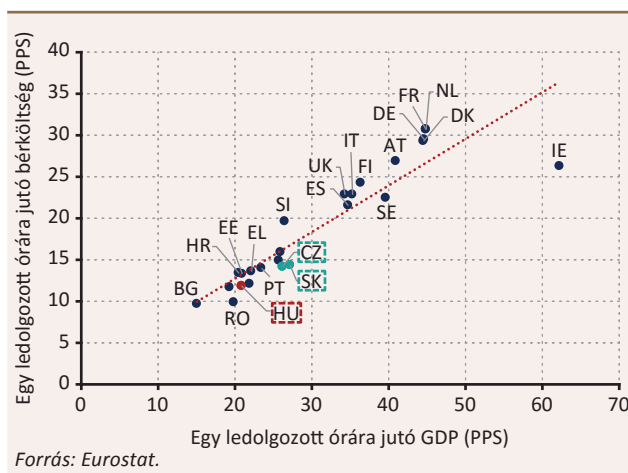
A tényleges nyugdíjba vonulási idő számottevően eltérhet a hivatalos öregségi nyugdíjkorhatártól kedvezmények (és kiskapuk) révén. Magyarországon 2010 óta dinamikus emelkedik a tényleges nyugdíjba vonulási idő, és így 2014-ben már meghaladja a V3 tagállamok átlagát, illetve közelít az EU közösségi átlagához. Ennek oka egyrészt a kordévezményes nyugdíjazás és a rokkant nyugdíjak jogosultságának felülvizsgálata, másrészt a törvényi nyugdíjkorhatár fokozatos emelése 2013 és 2022 között.

4.21. Bérhányad a teljes gazdaságban

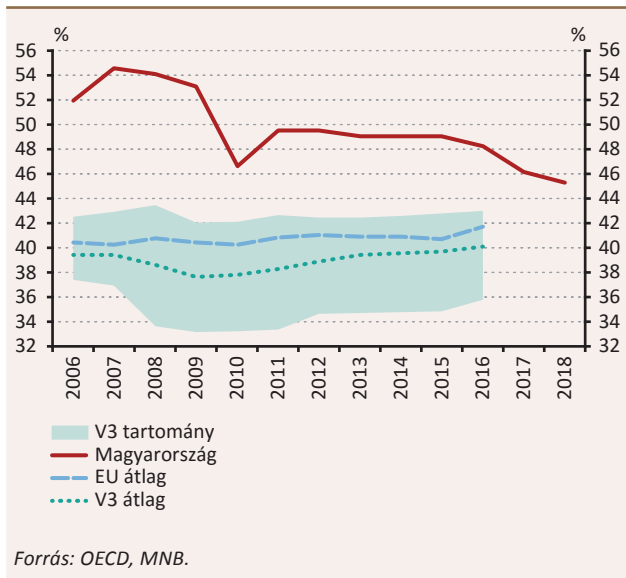
A régiós országokban általában jellemző az uniós átlagnál jóval alacsonyabb bérhányad (a munkaerő-költség hozzáadottértékhez viszonyított aránya). Magyarországon a bérhányad a többi visegrádi országnál magasabb. A bérhányad alakulását tekintve a válság előtt vegyes kép jellemezte a visegrádi országokat, valamint az Európai Unió egészét is. A válság a visegrádi országok közül Magyarország, illetve Lengyelország esetében csökkent a bér részesedése a termelésből. A válságot követően mind az uniós átlag, mind a többi visegrádi ország átlaga stabilnak tekinthető, míg Magyarországon enyhén csökkenő trend volt megfigyelhető. 2016-ban viszont elsősorban az erős béremelkedéseknek köszönhetően érdemben növekedett a bérhányad.

4.22. Termelékenység és bérek az Európai Unióban (2016)

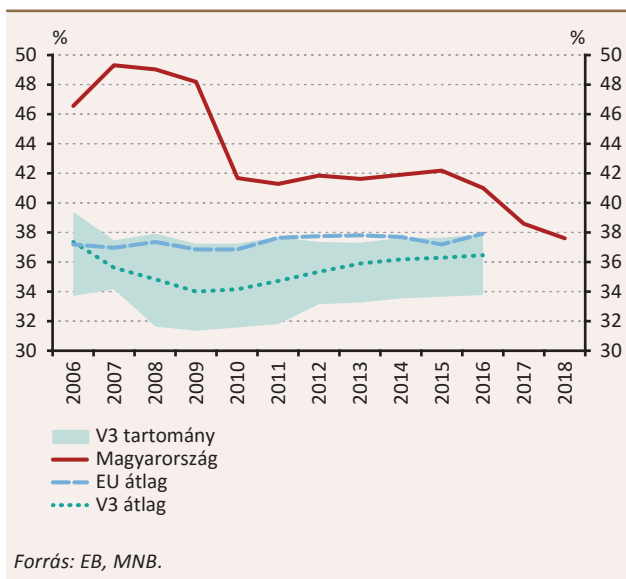
A bérek országok közötti összehasonlításakor szükséges figyelembe venni a fizetések vásárlóerejét. Vásárlóerőparitáson számítva (PPS) 2016-ban a magyar bérek több, mint kétszeres lemaradást mutattak a magyar munkaerő legfőbb kivándorlási célpontjának számító országok átlagától (Egyesült Királyság, Németország, Ausztria). A bérek értékelésekor azonban érdemes figyelembe venni a munkaerő által előállított hozzáadott értéket, azaz a termelékenységet is. Az Európai Unió országait tekintve a magyar bérszint a hazai termelékenységgel összhangban alakul.

4.23. Az átlagos adóék mértéke egyedülálló személyeknél az átlagbér 100 százalékánál

Az átlagos adóék a munkavállalásra rakódó teljes (munkavállalói és munkaadói) adóelvonás mértékét mutatja, ami a foglalkoztatottság szempontjából kiemelten fontos tényező. Az adóék bár csökkent 2009 óta, de az átlagbér körül az egyedülálló keresők esetében annak mértéke Magyarországon még mindig magasabb, mint az Európai Unió tagállamok és a régió átlaga. Ennek fő oka a szociális hozzájárulási adó nagyobb mértéke, ami 2017-től két év alatt 7,5 százalékponttal csökken, ami az adóéket 3 százalékponttal tovább mérsékli. Ezen felül a Munkahelyvédelmi Akcióterv által érintettek, a munkaerőpiac szempontjából hátrányosabb helyzetben lévők részére célzott kedvezmény is érvényesíthető, de a nemzetközileg összehasonlítható statisztika ezt nem mutatja. Régiós versenytársaink esetében kissé az EU-s átlag alatti értékek figyelhetők meg.

4.24. Az átlagos adóék mértéke két gyermekes családok esetében az átlagbér 100 százalékánál

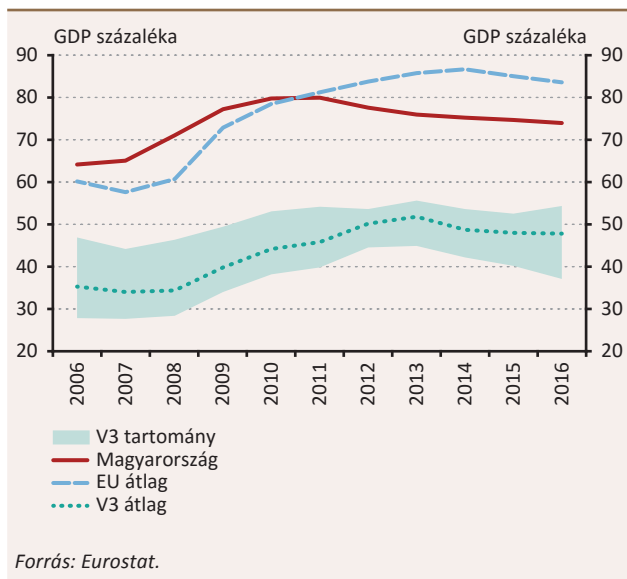

Az adóék mértéke változik a különböző jövedelmi csoportok között, az eltérő adókedvezmények következtében. Magyarországon a családi adóalap-kedvezmény 2011-es bevezetése csökkenti a gyermeket nevelő családok adóját. Az adóék mértéke hét százalékponttal alacsonyabb azon családok számára, amelyek két gyermeket nevelnek, mint az egyedülálló személyeké. Az adóék mértéke azonban még így is meghaladja az EU és a V3-ak átlagát. A gazdasági válság kitörése óta az EU-ban az adóék növekedése figyelhető meg, míg Magyarországon pont ellentétes tendencia látszik, ami ösztönzőleg hathat a munkakeresleti és munkakínálati hajlandóságra és a foglalkoztatásra. A jelenleg elfogadott törvényi keretek mellett 2018-ra Magyarország e tekintetben az Unió átlagos szintje alá süllyedhet.

4.3. ÁLLAMI VERSENYKÉPESSÉG

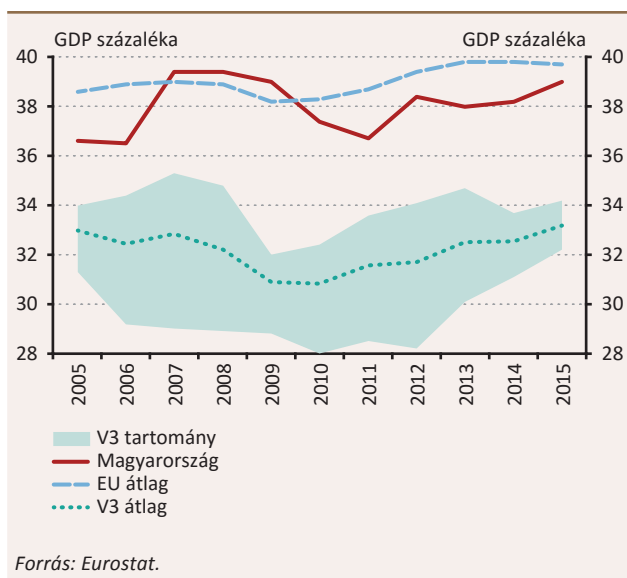
Az állam, mint a legnagyobb gazdasági szereplő, az egyik legfontosabb befolyásoló tényezője egy ország versenyképességének, szabályozásán, elvonásain és kiadásain keresztül egyaránt. Az állam által meghatározott keretek, törvények között kell mozognia minden gazdasági szereplőnek és az állami újraelosztás a magángazdaság egészének működését meghatározza. A szabályozói feladatai mellett az állam a legnagyobb foglalkoztató, amin keresztül további hatást gyakorol a makrogazdaságra és a versenyképességre. Az állam az erőforrásait szükségszerűen a magánszektorból veszi igénybe, ezért ezek felhasználása különösen fontos, hogy hatékony legyen. Az állami versenyképesség mérése objektív mutatók segítségével nehéz, így ezek gyakran tartalmazznak torzításokat, egyéni véleményeket.

4.25. Bruttó államadósság a GDP arányában

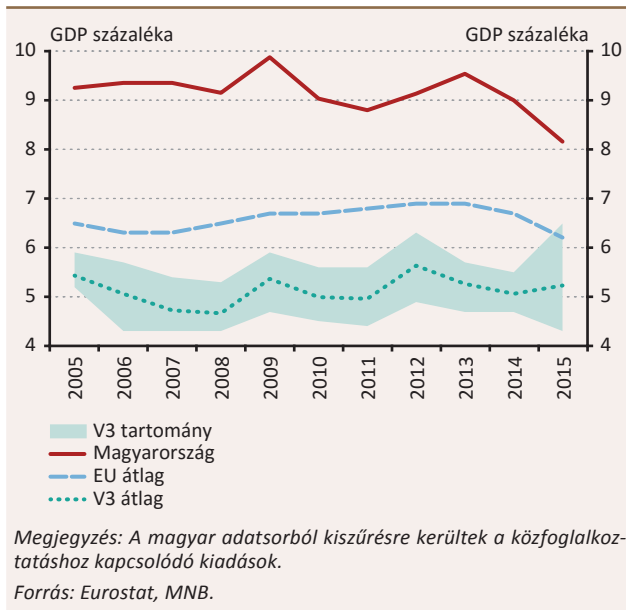
Az állami eladósodottság mértéke számos csatornán keresztül hatással van a gazdaság teljesítőképességére és annak hosszabb távú kilátásaira is. Magyarország a rendszerváltás óta küzd a – részben örökölt – magas államadóssággal. A 2000-es évek jellemző felelőtlen és prociklikus költségvetési politika, a fenntarthatatlan – főként a külső eladósodásra épülő – makrogazdasági szerkezet következtében a 2008 utáni pénzügyi válság idején Magyarország a fejlettségéhez képest az egyik leginkább eladósodott állammá vált. A 2011 óta követett költségvetési politika és a fellendülő gazdasági növekedés hatására megfordult a korábbi kedvezőtlen trend és az elmúlt években fokozatosan csökkent az adósságráta, ami 2012 óta alacsonyabb, mint az EU átlaga. A V3 tagállamokban európai viszonylatban rendkívül alacsony az államadósság GDP arányos mértéke, legalacsonyabb értékkel Csehország 2016-ban 37,2 százalékon állt.

4.26. Adócentralizáció

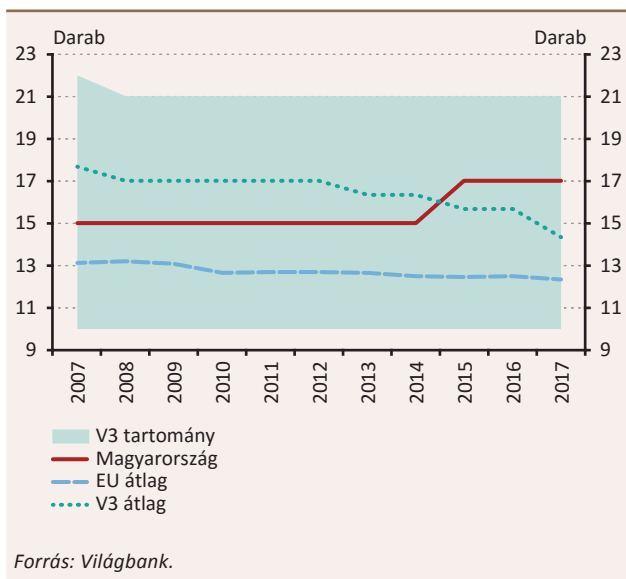
Egy ország adórendszerének értékelésekor az adószervezet mellett kiemelt szerepet tulajdonítanak az összes adóelvonás mértékét számszerűsítő mutatóknak. A leggyakrabban használt aggregált mutató az összes adó- és járulékbevételt a GDP arányában mérő adócentralizáció, amely azt méri, hogy a bruttó nemzeti termék mekkora hányadát vonja el adók formájában az állam. Magyarországon az adócentralizáció mértéke meghaladja a régiós országok átlagát, ám 2010 óta kissé az EU átlaga alatt alakul.

4.27. Állami közigazgatási kiadások a GDP százalékában

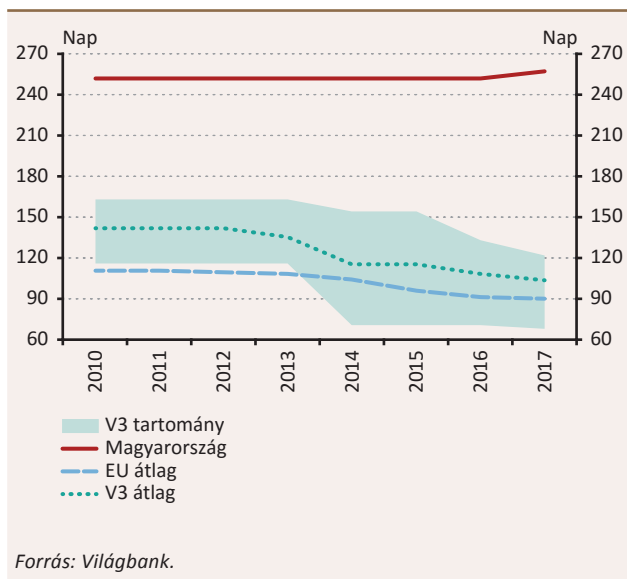
A közigazgatás az állam alaptevékenysége, amelynek kiterjedt foka és magas minősége nélkül a modern államok nem működhetnek. Másfelől az ilyen típusú kiadások magas szintje a bürokrácia túlságos kiterjedtségére utal, és finanszírozása produktív szektoroktól von el forrásokat. Magyarország esetében a vizsgált időhorizonton a közigazgatási kiadások, az általános közszolgáltatásokra fordított összeg jelentősen meghaladja az EU-s és a régiós átlagot egyaránt. 2013 óta azonban folyamatos csökkenés figyelhető meg, ami többek között a bürokrácia csökkentés és a fegyelmezett költségvetési gazdálkodás eredménye.

4.28. Az építési engedélyekhez szükséges eljárások száma

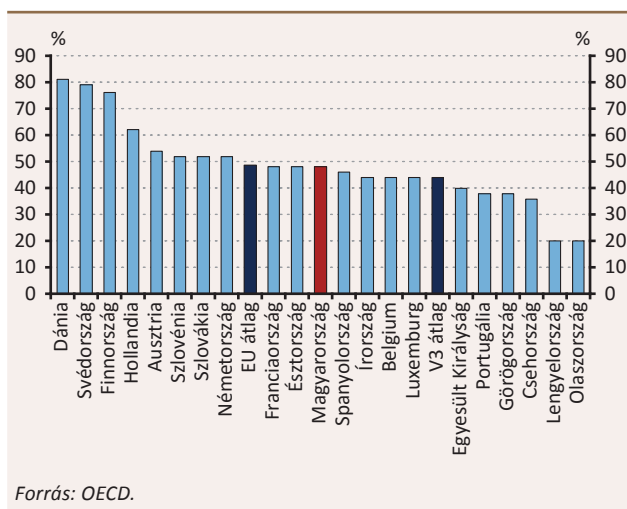
Az építési engedélyekhez szükséges eljárások száma a vállalatok bürokratikus terheinek egyik mércéje. Magyarországon jelentősen egyszerűsödött a lakóingatlanok építési engedélyeinek kiadása, de a vállalatok esetében 17 engedélyre van szükség egy kereskedelmi ingatlan felépítéséhez. Az adminisztrációs folyamatok csökkentése ösztönözheti a beruházási hajlandóságot, ami a gazdaság további élénkítéséhez és a versenyképesség javulásához járulhat hozzá. A Világbank által készített összeállítás a kkv szektor versenyképességét, lehetőségeit és kihívásait vizsgálja, így e mutató is ezen vállalatokra vonatkozó adatokat mutat be.

4.29. Az elektromos áram bekötéséhez szükséges napok száma

Az elektromos áram bekötéséhez szükséges napok száma fontos szerepet játszik új telephely, ipari telep kiépítése során. Az elektromos áram az alapvető infrastruktúra elengedhetetlen eleme, aminek nem csak bekötése, de későbbi megbízható minősége is alapját képezi a vállalati működőképességnek. A bekötési idő Magyarországon rendkívül hosszú, a jogszabályok szerint akár 257 napra is nyúlhat. Ez többszöröse az uniós és régiós szinteknek, ami versenyhátrányt jelent. A Világbank által bemutatott adatok ugyanakkor a törvény által előírt maximális bekötési adatokat veszi figyelembe, így ez nem feltétlenül nyújt teljesen pontos képet a valós helyzetről.

4.30. Interneten történő közigazgatási ügyintézés (2014)

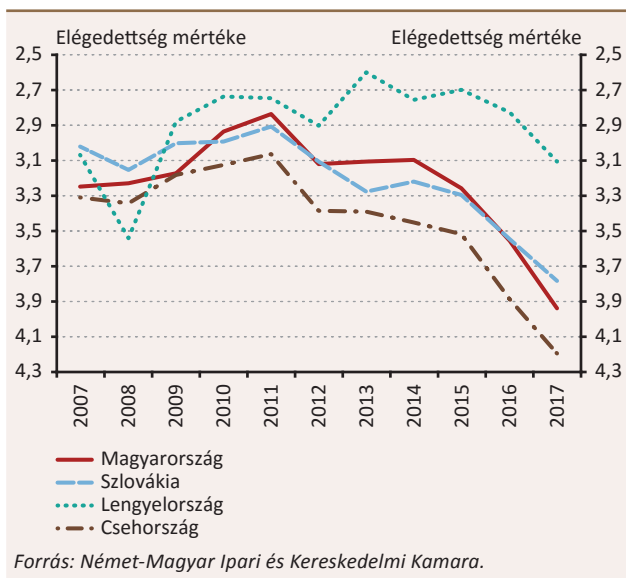

Az interneten történő közigazgatási ügyintézés, az e-közigazgatás elterjedtsége fontos versenyképességi, hatékonysági kérdés, mind a lakosság, mind pedig a vállalatok tekintetében. Magyarországon az online ügyintézés, illetve az adatkeresés aránya meghaladja a régiós átlagot ám kismértékben elmarad az Unió átlagától. Míg néhány országban, mint például Észtországban is már van lehetőség parlamenti választások során online szavazni, Magyarországon még korlátozott számú hivatalos ügy intézhető el teljes mértékben az interneten keresztül. Az online ügyintézés elterjedése elősegítené a bürokrácia csökkentését és az adminisztratív folyamatok felgyorsítását.

4.4. VÁLLALATI VERSENYKÉPESSÉG

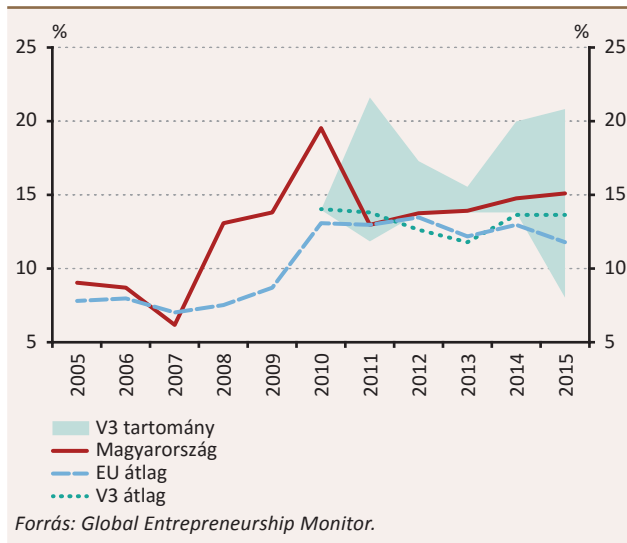
A vállalati versenyképesség és ezen belül a kkv szektor prosperitása a gazdasági fejlődés alapja. A magyar vállalkozások mindaddig általában alacsony munkaerőköltségük révén kapcsolódtak be a nemzetközi értékláncokba, amelyekben termelékenységük növelésével tudnának feljebb lépni. A vállalkozások modern kihívásoknak (például: munkaerőhiány, digitalizáció) történő megfeleléséhez elengedhetetlen, hogy elegendő beruházást hajtsanak végre és ehhez megfelelő üzleti környezet álljon rendelkezésre. A vállalati versenyképességet ez alapján egyaránt meghatározzák külső és belső feltételek. A külső feltételek közé tartozik a szakképzett munkaerő elérhetősége, valamint a kedvező vállalati adókönyezet, vagyis az alacsony vállalati adóteher, továbbá a gyors és átlátható adóadminisztráció is ezekhez sorolható. A belső feltételekhez tartozik többek között a vállalkozásalapítási szándék, vagyis a megújulást biztosító vállalkozási kedv, az export és az ipari termelés struktúrájának sokszínűsége, a high-tech export magas aránya a feldolgozóipari exportban, valamint a vállalatok kielégítő beruházási rátája. A belső és külső feltételek ugyanakkor nem határolhatók el tökéletesen, jól érezhető ez a rejtett gazdaság mértékének vizsgálati szempontján keresztül.

4.31. A szakképzett munkaerő elérhetősége

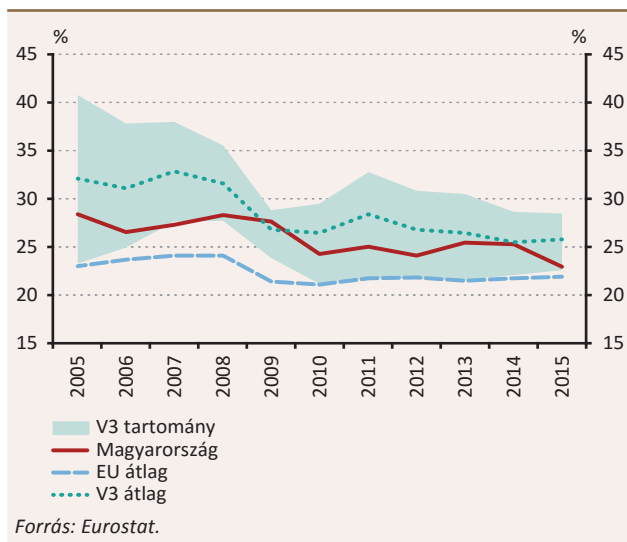
A Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara éves konjunktúrajelentésének mutatója 230 vállalatvezető megkérdezésével értékeli a szakképzett munkaerő rendelkezésre állását. Az 5 fokozatú skálán az 1 jelenti a nagyon elégedett véleményt, az 5 a nagyon elégedetlent, vagyis a munkaerő nagyfokú hiányát. A visegrádi régióban a reálgazdasági konjunktúra javulásával és a munkaerőpiac feszesedésével 2014-től fokozatosan romlani kezdett a szakképzett munkaerő elérhetősége és ma már mindegyik térségbeli államban kihívást jelent a jól felkészült, új munkaerő alkalmazása. Magyarországon a versenyszféra betöltetlen álláshelyeinek száma 2007-hez képest 65 százalékkal nőtt, míg a munkaerőpiac feszesége 2007-hez képest 39 százalékkal magasabb. Fontos azonban, hogy a bér-emelésekkel együtt a hazai vállalatok (különösen a beszállítók) által előállított hozzáadott érték, vagyis a termelékenység is emelkedjen. Lényeges lenne az alacsony munkaerőköltségre építő üzleti modell felől a termelékenység-orientált modell felé továbblépni.

4.32. A vállalkozásalapítási szándék

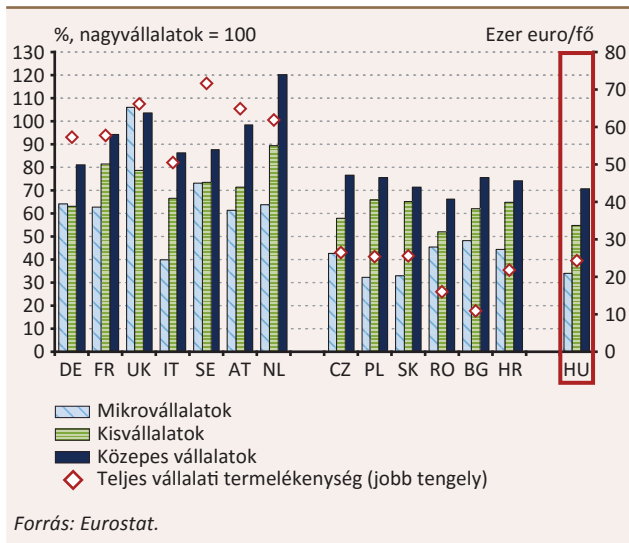
A vállalkozási hajlandóság a gazdasági növekedés egyik fő hajtóereje. Magyarországon EU-átlag fölötti azoknak a vállalkozóknak az aránya, akik vállalkozási ötletük megvalósításán dolgoznak, vagy már létrehozott, új vállalkozások tevékenységét szervezik. A válság előtti években is átlag feletti arány volt jellemző. A vállalkozásalapítási szándék általános indikátora mellett 2008 után azoknak a magyaroknak is nőtt az aránya, akik 3 éven belül üzleti vállalkozást kívánnak indítani, amely mutató értéke 2015-ben az EU és a visegrádi országok átlagánál is magasabb volt Magyarország esetében. A válság okozta 2010-es visszaesést követően 2011-től Magyarországon folyamatosan növekszik a vállalkozásalapítási szándék az EU-s és régiós tendenciával ellentétben.

4.33. Vállalati beruházási ráta a bruttó hozzáadott érték (GVA) arányában

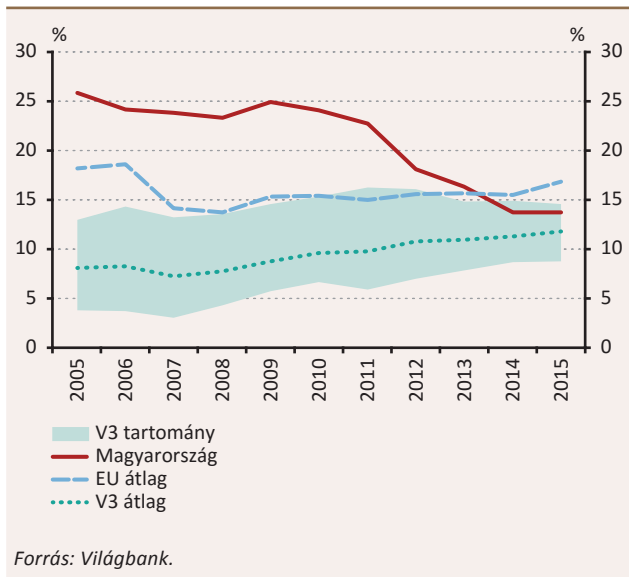
A vállalati beruházási ráta a nem pénzügyi szektorban működő vállalatok tárgyi eszköz beruházásait méri a vállalati hozzáadott érték arányában. A 2008-as gazdasági világválság hatására az elhalasztott beruházások miatt a mutató értéke kb. 3 százalékpontot esett az EU átlagában, a V4 tagországok körében a visszaesés azonban még nagyobb mértékű volt. A válságot követően a kormányzati intézkedések közösségi szinten és Magyarországon egyaránt a vállalati beruházások elősegítésére irányultak, mindez azonban a beruházási rátákban kevésbé jelenik meg. Hazánkban a gazdasági szereplők jelentős mérlegalkalmazkodásának és az óvatossági motívumainak oldódásával a hitelezési piac beindulása és a kkv szektor beruházási aktivitásának növekedése várható, így a következő években a vállalati beruházási ráta emelkedése valószínű.

4.34. A kkv szektor termelékenysége (2014)

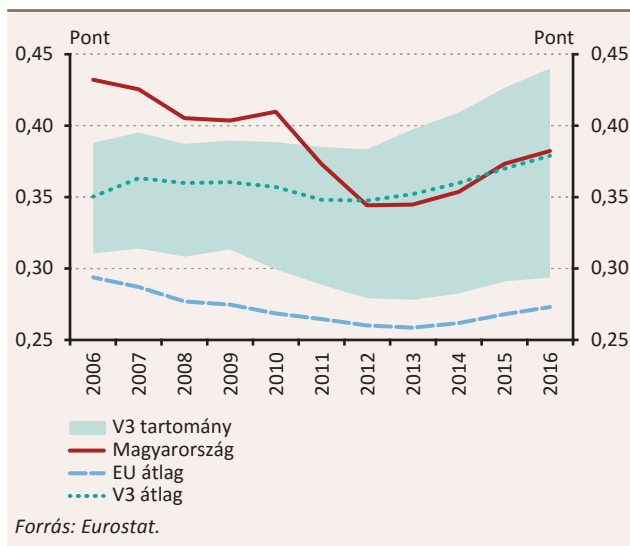
A munkatermelékenység növelése a gazdasági növekedés és felzárkózás egyik kulcsa. A magyar tulajdonú vállalkozások többsége kkv, ezért termelékenységük növekedése a magyar gazdaság felzárkózását erősítené. A visegrádi térségben a teljes vállalati munkatermelékenység 25 ezer euro/fő körüli, ami csupán 35–40 százaléka a nyugat- és észak-európai országok teljes vállalati termelékenységének. Míg a nyugat- és észak-európai országokban a kisvállalkozások termelékenysége eléri a nagyokénak a 60–80 százalékát, a közepes vállalkozások termelékenysége pedig megközelíti, vagy akár meg is haladja a nagyokét, addig a kelet-közép-európai országokban a közép-vállalkozások termelékenysége a nagyvállalatok 70–80, a kisvállalkozásoké a nagyok 60 százaléka körüli. A magyar munkatermelékenység a regionális átlagnak megfelelő, de a kis- és közepes vállalkozások termelékenysége némileg elmarad a régióétól. A regionális, majd a nyugati termelékenységi szinthez történő felzárkózás, a vállalati dualitás csökkentése nagyban támogatná a potenciális GDP emelését és a sikeres gazdasági felzárkózást.

4.35. High-tech export aránya a feldolgozóipari exportban

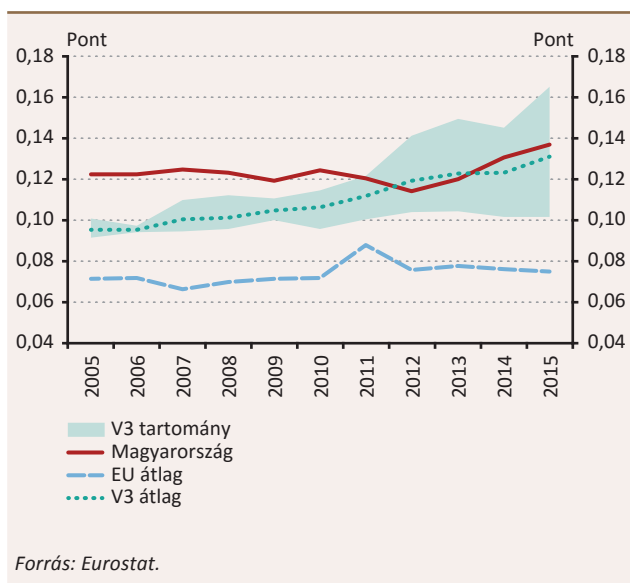
A high-tech szektor a Világbank besorolása szerint magában foglalja az űriparat, a tudományos eszközök iparát, az IT ipart, a gyógyszeripart és az elektronikai eszközök iparát, amelyek közül utóbbi 3 szektor Magyarországon is jelentős kibocsátással bír. A high-tech szektor exportjának feldolgozóipari kivitelben mért részaránya a V3 országokban 2008-tól folyamatos emelkedést mutat, míg hazánkban ezzel éppen ellentétes folyamatok láthatók. Ennek oka, hogy az elektronikai eszközök összeszerelése Magyarországról az elmúlt 10 évben folyamatosan kivonult (például: Nokia, Philips, Samsung), az egyéb high-tech szektorok pedig nem növelték azonos mértékben külpiazi kivitelüket. Hazánkban a gyógyszeripar felfutása ugyanakkor pozitív versenyképességi fordulatként jellemezhető, ugyanis a high-tech export szerkezete egy magasabb hozzáadott értékű tevékenység felé helyeződik át.

4.36. Exportkoncentrációs mutató

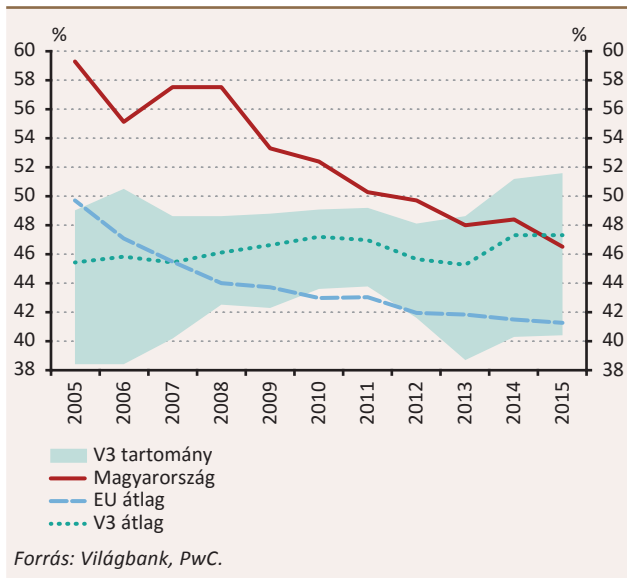
Az exportkoncentráció a Herfindahl mutatóval mérhető, ahol a teljes koncentrációt az 1-es érték, ennek hiányát pedig a nullás érték jelenti. A versenyképes országokról általánosan elmondható, hogy alacsony exportkoncentrációval rendelkeznek, vagyis külkereskedelmük szerkezete heterogénebb, azaz gazdaságuk több lábbon áll. Magyarországon a gazdasági válságot követően csökkent az exportkoncentráció és a korábbiakban számottevően heterogénebb exportstruktúrájú visegrádi országokhoz hasonló szerkezetet ért el. 2012 óta azonban – a régiós országokhoz hasonlóan – fokozatosan nő a magyar kiviteli struktúra homogenitása, ami az exportorientált járműipari beruházások erőteljesebb felfutásával magyarázható.

4.37. Ipari koncentrációs mutató

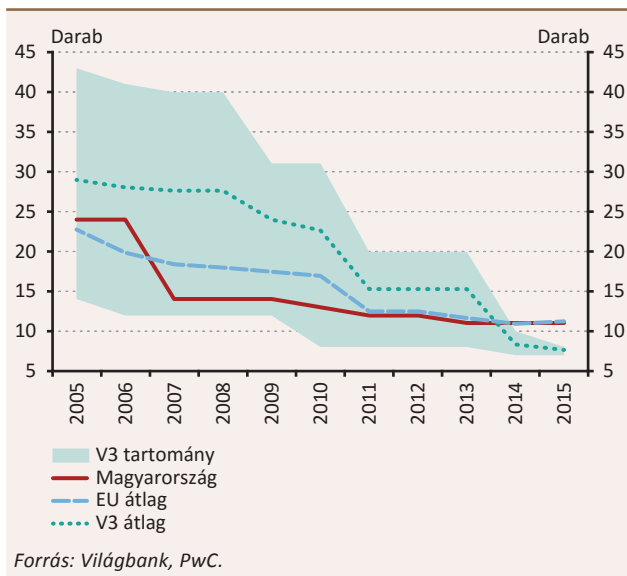
Az ipari koncentrációs mutató a feldolgozóipar szerkezetének homogenitását méri, értéke a Herfindahl mutatóval mérve 0 és 1 között változik. A 0 körüli érték a gazdaság heterogenitását, így több lábbon állását jelzi, míg az 1 körüli érték néhány ágazat nagyfokú dominanciáját jelenti. Az Európai Unió egészéről megállapítható, hogy viszonylag alacsony ipari koncentrációval rendelkezik, amelyben Magyarország a homogénebb szerkezetű országokhoz sorolható. A hazai ipari koncentráció a válságot követően csökkent, napjainkra azonban – jórészt a járműipar dominanciájának köszönhetően – meghaladja a krízis előtti szintet. A V3 tagországok koncentrációs mutatójában a 2000-es évek eleje óta folyamatos emelkedés tapasztalható, ami valószínűleg a kevésbé versenyképes ágazatok leépülésével, így az ipari szerkezet homogenizálódásával magyarázható.

4.38. A vállalatok teljes adórátája az adózás előtti nyereség százalékában

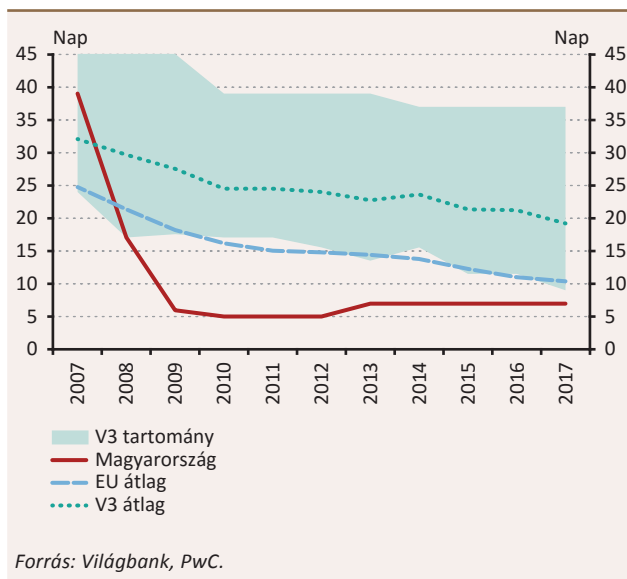
A PwC és a Világbank „Paying Taxes” kiadványának vállalatok teljes adórátájára vonatkozó mutatója azt értékeli, hogy egy modellezett, belföldi, 60 főt foglalkoztató vállalkozás összesen mekkora adóteherrel szembesül. Magyarországon 10 év alatt a vállalatok „teljes adókulcsa” 59,3-ról 46,5 százalékra csökkent, így hazánk utolérte a V3 átlagot és a folyamatosan csökkenő tendenciát mutató EU átlagához közelít. Az EU átlag eléréséhez azonban a magyar vállalatok teljes adórátájának, ezen belül a még mindig relatíve magas munkáltatói járulékok további csökkentése szükséges. A teljes adórata mérséklődését támogatja a 2017-től egységesen 9 százalékra csökkent társasági adókulcs, valamint a 2017-től 5 százalékponttal 22 százalékra süllyedt munkáltatói járulékkulcsok. A kormány, a munkaadók és a munkavállalók között 2016 novemberében létrejött bérmegállapodásnak köszönhetően a munkáltatói járulékkerhek további fokozatos csökkenése várható a következő években. A vállalatok által fizetett adóterhelés a profitvárakozásokon keresztül befolyásolja a tőkevonzóképeséget, a beruházási hajlandóságot és a gazdaság versenyképességét egyaránt.

4.39. A vállalatok által fizetett adók száma

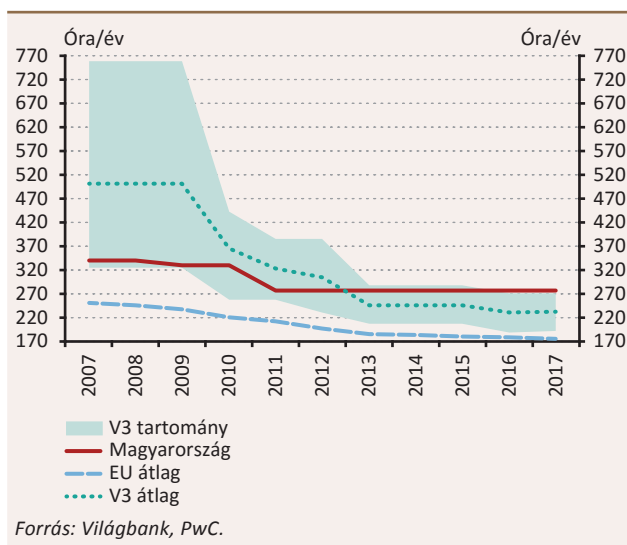
A vállalatok által fizetett adók száma a PwC és a Világbank adózással foglalkozó „Paying Taxes” kiadványának mutatója. Az indikátor megmutatja, hogy egy modellezett középvállalkozásnak, amelyben 60 főt foglalkoztatnak, egy év alatt összesen hány fajta adótípus fizetésének kell eleget tennie. A magyar középvállalatok által fizetett adók száma hasonló, mint az Európai Unióban. A 11,3-es uniós átlaghoz képest Magyarországon 11 különböző adófizetési kötelezettségnek kell évente eleget tenni, ami azonban magasabb a visegrádi régió 7,7-es átlagánál.

4.40. A vállalat alapítás időigénye

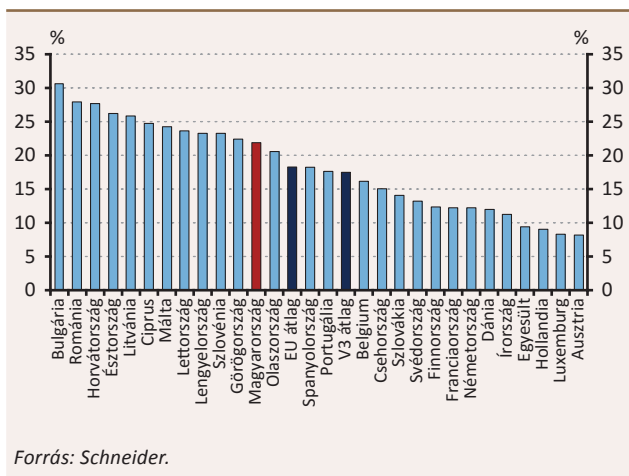
A vállalat alapítás időigénye meglehetősen alacsony Magyarországon. Ez egyrészt megkönnyíti a hazai kis- és közepes vállalkozások indítását, másfelől a külföldi tőke számára is vonzó. Az EU egész területén csökkenő tendencia tapasztalható e téren, amelyben Magyarország előbb jutott eredményre. Annak ellenére, hogy 2007-ben hazánkban a vállalat alapítás a régiós átlagnál több időt vett igénybe, mostanra közel harmadannyi idő alatt végrehajtható az adminisztráció, ami az uniós átlagnál is gyorsabb.

4.41. A vállalatok adóbevallással töltött óráinak száma egy évben

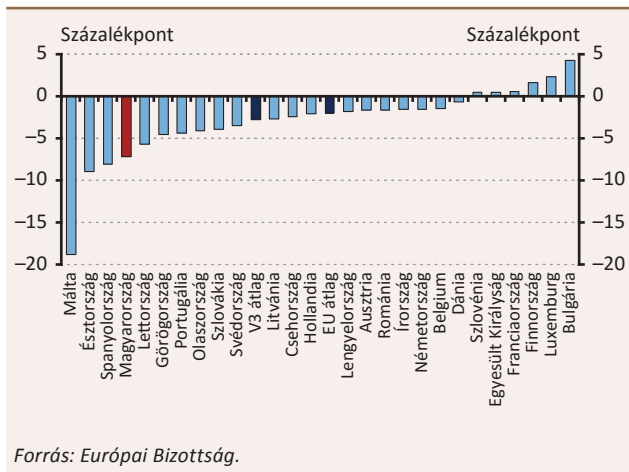
A vállalati adófizetés ideje szintén meghatározó tényező a beruházási döntések és a vállalati versenyképesség szempontjából. A vállalati adófizetés ideje Magyarországon meglehetősen magas (277 óra/év), ami a bürokratikus folyamatok számosságának következménye. Ezzel szemben a visegrádi térség többi országában 2009-től az adófizetés ideje folyamatosan csökken. Magyarország üzleti környezet terén mutatott versenyképességének megőrzése érdekében szükséges lenne az adófizetés idejét az EU-átlag szintjére csökkenteni, hogy a visegrádi térség többi országához képest újra versenyelőnyünk legyen. A vállalatok számára az adóhatóság által elkészített – a személyi jövedelemadó bevalláshoz hasonló – társasági adóbevallás előrelépést hozhat e téren.

4.42. A rejtett gazdaság becsült mértéke az EU-ban a GDP arányában (2015)

A rejtett gazdaság alatt a hatóságok elől tudatosan eltitkolt, de alapvetően legális tevékenységeket értjük. Az EU egészére megállapítható, hogy a rejtett gazdaság trendszerűen csökken, azonban ezt megtörte a 2008-as válság. A recessziót követően az árnyékgazdaság felszámolása folytatódott, és a GDP-ben mért értéke 2015-re historikusan alacsony szintre szorult. A gazdaság fehéredése segíti a fair versenyt, az erőforrások megfelelő elosztását és a költségvetési egyensúlyt. A rejtett gazdaság visszaszorítása a magyar kormányzat intézkedései között is kiemelt szerepet kap, amelynek köszönhetően a GDP arányos mutató értéke 2010 óta közel 2 százalékpontot javult, de még magasabb az EU átlagnál.

4.43. Az áfarés kumulált változása 2013 és 2015 között

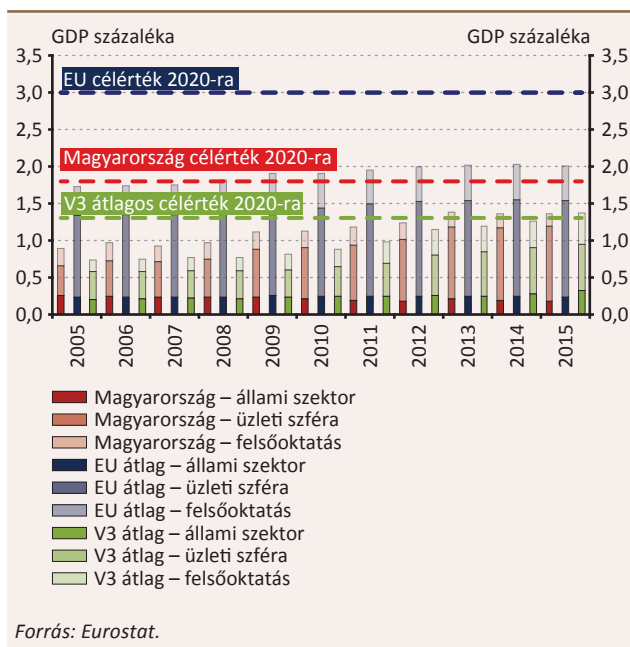

Az áfarés a tényleges és a teoretikusan beszédhető áfabevétel közötti különbséget mutatja. Az adóelkerülés becslésére szolgáló mutató a gazdaság kifehérítését célzó intézkedések eredményességét jelzi. Magyarországon 2013 óta összességében 7,2 százalékkal, 14 százalékra mérséklődött az áfarés a teoretikusan beszédhető áfa arányában. A rejtett gazdaság becsült mértékének csökkenése érdemben meghaladta az unió és a régió átlagát. 2015-ben az áfarés átlagos szintje az Európai Unióban 13 százalék volt, a magyar adat (14 százalék) azonban jóval kedvezőbb, mint a többi visegrádi országé (23 százalék). Az elmúlt években a magyar áfabevételek emelkedésének jelentős része az adóbeszedés hatékonyságának javulására vezethető vissza, a növekmény többi része a gazdaság növekedésével, az adóalap emelkedésével magyarázható.

4.5. KUTATÁS-FEJLESZTÉS ÉS INNOVÁCIÓ

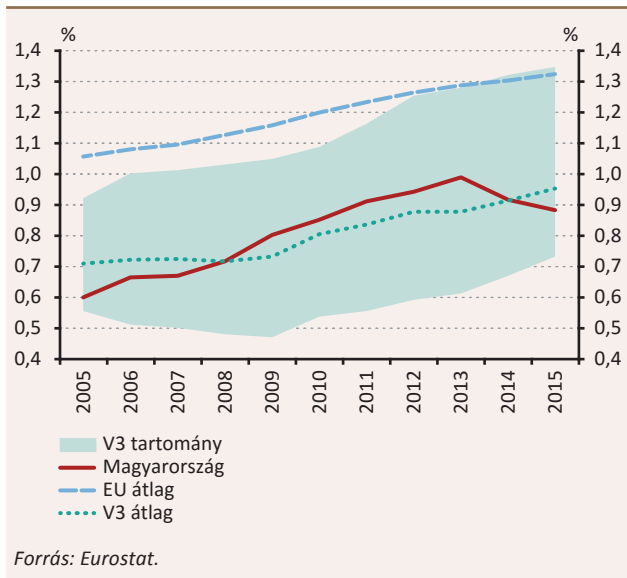
A versenyképes kutatás-fejlesztés (K+F) és innovációs környezet elengedhetetlen feltétele annak, hogy hazánk az innováció-vezérelt üzleti modellbe át tudjon lépni. Az innováció, a K+F és a digitalizáció mérése a közgazdasági és statisztikai elemzések fejlődő ága. A K+F tevékenység két fő mutatója a K+F kiadások és a K+F létszám, amely a ráfordításokat, illetve a kutatási tevékenységek emberi erőforrásának meglétét vizsgálja. Az innovációs folyamatok elemzésére szolgál az Európai Unió Innovációs Értékelőtáblája, amely az innovációt, illetve az innovációs képességet – egy összefoglaló indexen keresztül – több aspektusból, többek között a vállalati termék és folyamat innováción, valamint a szervezeti innováción keresztül is közelíti európai uniós viszonylatban. A K+F+I-hez kapcsolódó új terület a digitalizáció is, amely a gyártás- és munkaszervezés új formáját képezi. A digitalizáció hatékonyabbá teszi az ipari termelést és növeli a munkatermelékenységet. A jelenség köré 2010-től kezdtek tudatos stratégiát építeni az EU tagállamaiban és a folyamatnak számos gazdaságpolitikai dimenziója is van: jelentős hatással rendelkezik többek között a pénzügyi infrastruktúrára, az oktatásra, az egészségügyre, valamint az államigazgatásra is. A digitalizáció egyes aspektusait a legösszettebben az Európai Digitális Gazdaság és Társadalom Index számszerűsíti.

4.44. K+F kiadások a teljes gazdaságban és szektorálisan

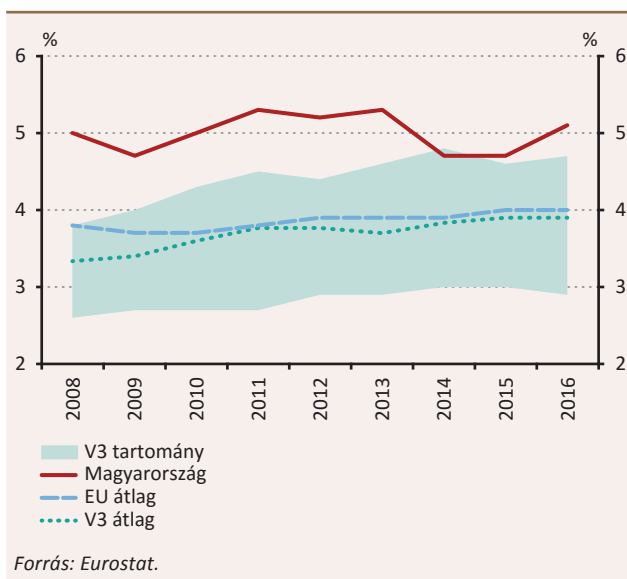
A K+F kiadásokra fordított összegek az Európai Unió egészében 2005 óta emelkedtek. 2015-re a visegrádi országok átlaga bár felzárkózott a magyar szinthez (elsősorban Csehországnak köszönhetően), hazánk a kelet-közép-európai térségben még mindig a legjobb három ország közé tartozik e téren. Az EU-nak megközelítőleg 1,0 Magyarországnak 0,4 százalékpontos K+F kiadásnövelésre van szüksége a 2020-ra kitűzött célok eléréséhez. A kiadások megoszlását illetően Magyarországon a felsőoktatási és az állami K+F-re fordított összegek alacsonyabbak az EU és a visegrádi térség átlagánál. A K+F kiadások növelésével várhatóan erőteljesebb lesz a tudásintenzív iparágak reprezentációja, amely a GDP nagyobb ütemű növekedéséhez és ezáltal a versenyképesség javulásához vezethet.

4.45. K+F létszám az összes foglalkoztatott arányában

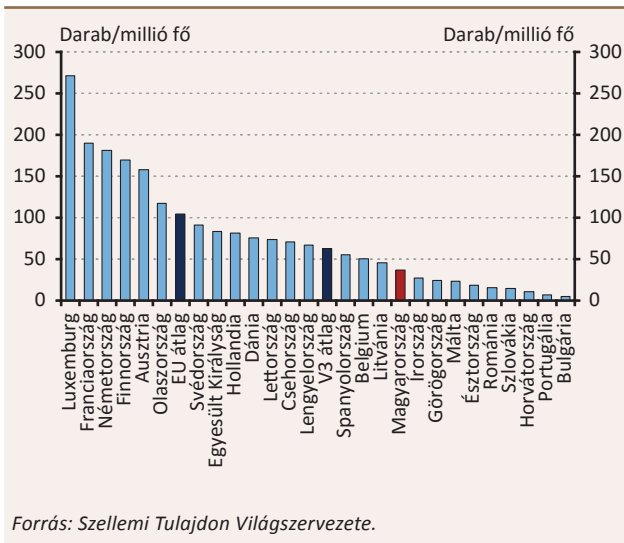
A K+F létszám Magyarországon és a többi visegrádi országban megközelítőleg hasonló mértékben növekedett 2009 és 2013 között, habár az EU átlagot nem közelítik meg a mutatók értékei. Magyarországon ráadásul 2009 és 2013 között úgy nőtt a K+F foglalkoztatottság részaránya, hogy folyamatosan bővült az aktívák és ezzel párhuzamosan a foglalkoztatottak létszáma is. A K+F létszám növekedése kulcs az innovációs teljesítmény fokozásához és a tudásintenzív iparágak fejlődéséhez. Ezért is lenne fontos, hogy Magyarország ismét növekvő irányba változtassa a 2014-ben csökkenő pályára lépett, és 2015-re már a V3-átlag alá mérséklődött K+F létszám összes foglalkoztatotton belüli arányát. A K+F létszám növelése hozzájárul a nemzetközi értékláncokban történő előrelépéshez.

4.46. A high-tech szektorban foglalkoztatottak aránya

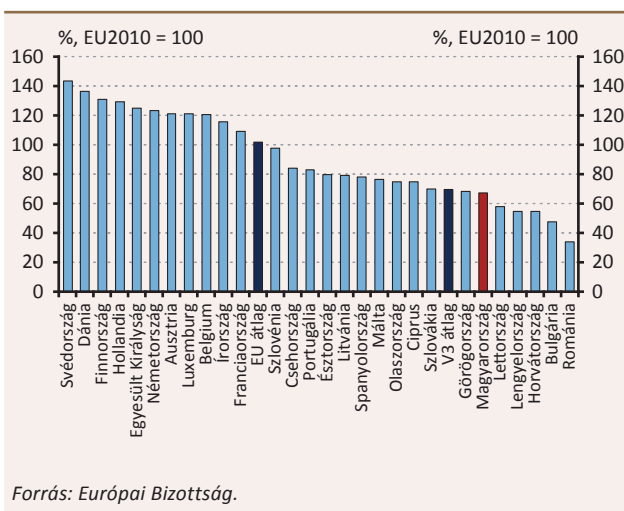
A high-tech szektor a gazdaság húzóágazata abban az értelemben, hogy képzett munkaerőt igényel, magas a hozzáadott értéke és a fejlett technológiája átgyűrűzhet más szektorokba. Az Eurostat módszertana szerint a high-tech szektorban foglalkoztatottnak számítanak a gyógyszeripari, a számítógépgyártásban, az elektronikai készülékeket gyártó, valamint az optikai szektorban alkalmazottak, továbbá a telekommunikációs, televíziós, közvetítési, hangtechnikai, programozási, tanácsadási és kutatás-fejlesztési területeken munkatevékenységet folytatók. Magyarországon kiemelkedő ezen szektor által foglalkoztatottak aránya, mind EU-s, mind pedig régiós összehasonlításban. A szektor hozzáadott értéke azonban növelhető azáltal, ha az összeszerelés mellett a termékciklus más pontján is fokozottabban bekapcsolódnak a hazai vállalatok.

4.47. A bejegyzett új szabadalmak száma (2015)

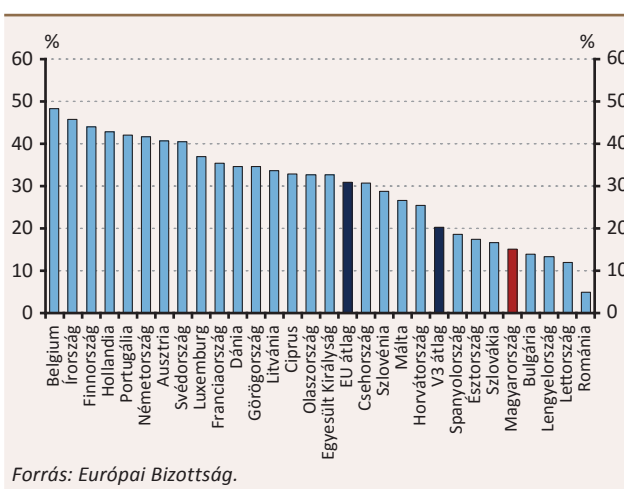
Magyarországon és a visegrádi országokban az egy év alatt bejegyzett új szabadalmak száma alacsony, egy millió főre jutóan az EU átlag fele-harmada. Ez egyrészt következménye a nyugat-európai országokban aktívabb kutatói-fejlesztői tevékenységnek, részben pedig annak is tulajdonítható, hogy a külföldi tulajdonú vállalkozások – még abban az esetben is, ha Magyarországon folytatnak kutatói bázistevékenységet – a vállalkozás honos országában, vagy a vállalat bejegyzési helyén jelentik be inkább az új szabadalmakat. Jelenleg Magyarországon a többi visegrádi ország átlagánál is alacsonyabb a nemzeti szabadalmi hatósághoz évente bejegyzett szabadalmak száma, míg az Európai Szabadalmi Hivatalnál magyar állampolgárok által bejegyzett szabadalmak száma 2016-ban meghaladta a visegrádi átlagot, ugyanakkor az EU átlagtól elmaradt. A szabadalmak számának növekedésére hat az innovációs kapacitások növelése.

4.48. Összefoglaló Innovációs Index (2016)

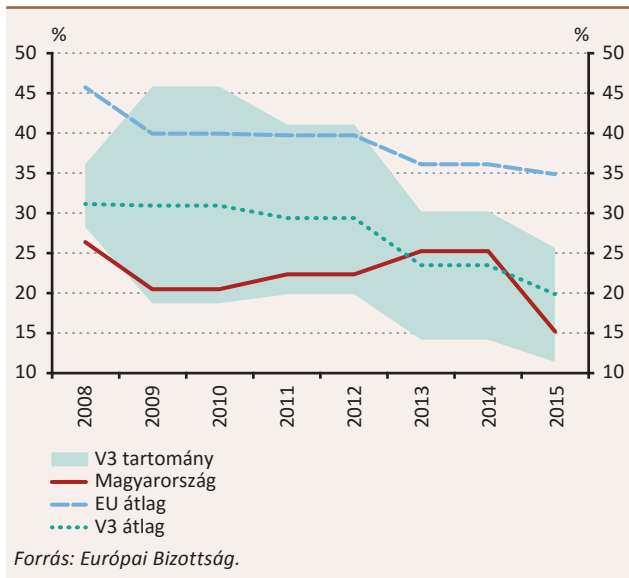
Az Európai Bizottság Összefoglaló Innovációs Indexe egy összetett mutató, amely minden országot a 2010-es uniós átlaghoz viszonyít. 2016-ban Magyarország az EU-átlagtól nagyobb mértékben, a többi visegrádi ország innovációs átlagértékétől kis mértékben maradt el. Az összetett mutató egyes almutatóiban Magyarország eltérő teljesítményt mutat nemzetközi összehasonlításban. Az innovációs emberi erőforrásokban, a kutatási struktúrákban, az innováció pénzügyi háttérében, a vállalati beruházásokban, a kkv szektor innovációs kapacitásában és a szellemi tulajdonjogok terén hazánk teljesítménye az EU átlagtól elmarad. Az innovációbarát üzleti környezetben, a köz- és magánszféra innovációs együttműködésében azonban az EU átlagtól kisebb hazánk versenyhátránya. Az innovációs tevékenységek foglalkoztatási és értékesítési hatásaiban Magyarország pozíciója az EU átlagnak megfelelő.

4.49. Termék, vagy folyamat innovációt folytató kkv-k (2015)

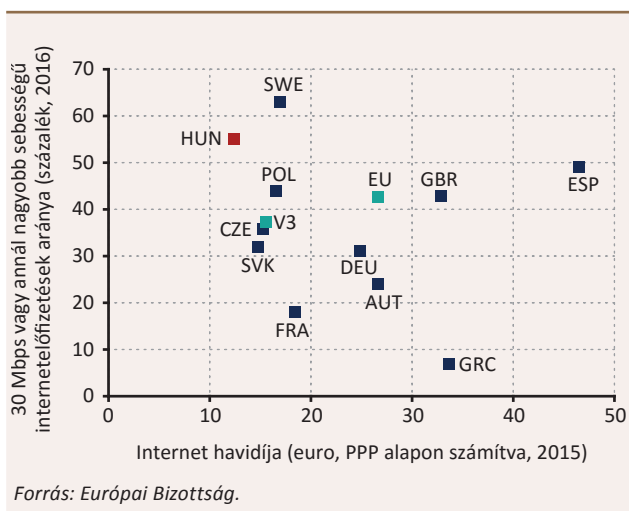
A kkv-k körében új terméket bemutató, vagy gyártási folyamatot indító vállalatok aránya a 2008–2015 időszakban elmaradt nem csak az európai uniós, de a visegrádi országok régiójában tapasztalt szinttől is. A magánszféra K+F kiadásainak növekedése hozzájárul a termék-, illetve folyamat innovációs tevékenységek fokozásához.

4.50. Szervezeti, vagy marketing innovációt folytató kkv-k

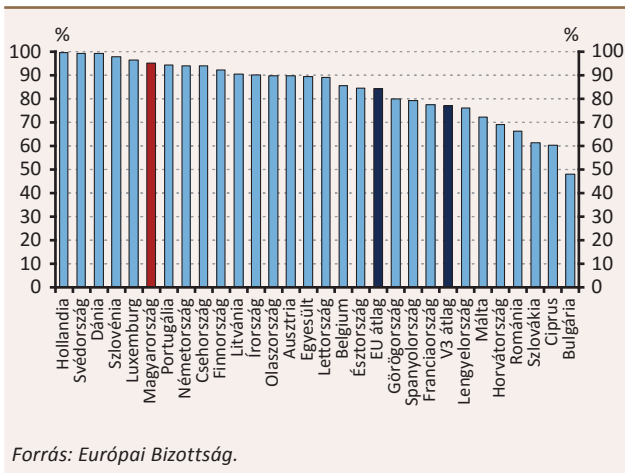
Az indikátor azon kkv-k arányát mutatja, amelyek szervezeti, vagy marketing innovációs folyamatot indítottak az összes kkv arányában. A magyar kkv szektor a válság idején bekövetkező visszaesést követően 2012 után javuló pályára lépett, majd 2015-ben ismét csökkenő szervezeti és marketing innovációs teljesítmény nyújtott. A visegrádi térség többi országában is gyengült a mutató értéke. A szervezeti és marketing innovációs folyamatok régiósnál erőteljesebb jelenléte eszköz lehet a tudományos-technológiai jellegű versenyképességünk növelésére.

4.51. Az internet elterjedtsége és havidíja

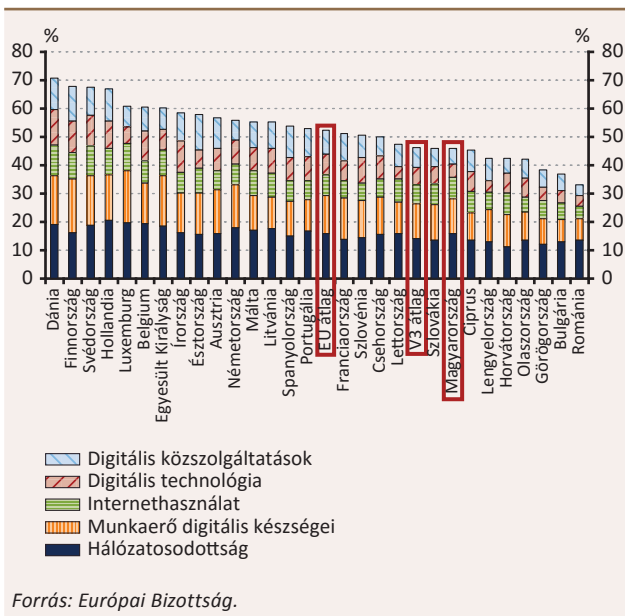
A szélessávú internet havidíját és elterjedtségét illetően Magyarország az EU élmezőnyébe tartozik. A visegrádi térség többi országával összehasonlítva a 30 Mbps, vagy annál nagyobb sebességű előfizetések aránya kb. 20 százalékponttal magasabb és meghaladja Nagy-Britannia, Németország és Franciaország szintjét. Az összes magyar háztartás 81 százalékának van bármilyen internet kapcsolata, ez megfelel a régiós átlagnak, de kissé elmarad az uniós országok átlagától. A 30 és 100 Mbps sebesség közötti internet előfizetés havidíja Magyarországon vásárlóerő paritáson számolva nem magas, 12,5 euro. A visegrádi térség többi országában kb. 3 euróval többet kell fizetni érte. Litvánia után a magyar ár a legalacsonyabb az EU-ban. Az internetelőfizetés alacsonyabb ára hozzájárul ahhoz, hogy Magyarországon még tovább emelkedjen a szélessávú internetelőfizetések száma, ami nélkülözhetetlen a digitalizáció széles bázisú elterjedéséhez.

4.52. 4G mobilinternet lefedettség (2015)

A 4G mobilinternet lefedettség azt mutatja, hogy adott országban a háztartások hány százaléka fér hozzá 4G mobilinternet szolgáltatáshoz. Magyarország a 4G lefedettségben az Európai Unió élmezőnyében van, ugyanakkor a széles lefedettség biztosításához magas előfizetői ár párosul. Hazánk az uniós országok között a mobilinternet sebességében (50 Mbps) a dobogó második fokán áll és világszinten is az élmezőnyben van.

4.53. EU Digitális Gazdaság és Társadalom Index (2017)

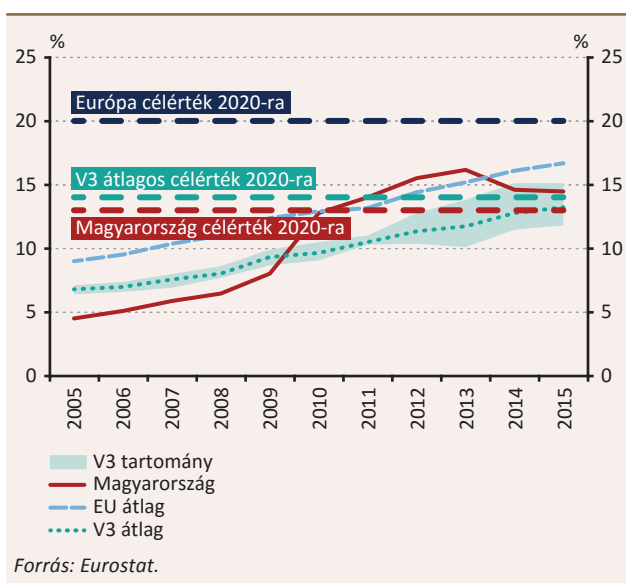

Az Európai Bizottság által készített Digitális Gazdaság és Társadalom Index az EU tagállamok digitális fejlettségét értékeli úgy, hogy az indexben az egyes komponensek különböző súlyokkal szerepelnek: a hálózatosodottság 25 százalékkal, a munkaerő digitális készségei 25 százalékkal, az internethasználat 15 százalékkal, a digitális technológia 20 százalékkal és a digitális közszolgáltatások 15 százalékkal. Magyarország digitális fejlettsége az EU átlagtól elmarad, de a többi visegrádi ország átlagának megfelelő. A 2017-es adatok alapján az Unión belül hazánk lemaradása az egyik legnagyobb a vállalatok által alkalmazott digitális technológia és e-kereskedelmi megoldások, valamint a digitális közszolgáltatások terén. Ez alapján elsősorban az üzleti és az állami szektor digitalizációja területén van szükség előrelépésre.

4.6. ENERGIAPAC VERSENYKÉPESSÉGE

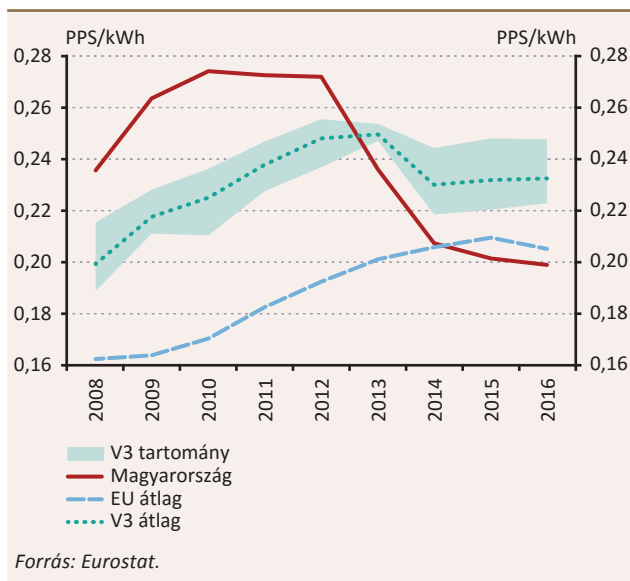
A hálózatos iparágak és az energiapiac állami szabályozás alatt álló, a gazdaságnak alapvető infrastruktúráját biztosító területek, amelyek versenyképessége az egész gazdaságra kihat. Az energiapiac és tágabb értelemben az üzleti szektor versenyképessége szempontjából lényeges az ipari villamosenergia és gáz hozzáférhető árának biztosítása. A vállalatok számára az energiaköltségek az üzemi működésük fontos tételei és e költségek minimalizálása optimalizációs feladat a vállalati szférában. Az ipari energiaárakon túl a lakossági energiaárak is meghatározóak, mivel ezek befolyásolják a háztartások rendelkezésre álló jövedelmét, amely a fogyasztáson vagy megtakarításokon keresztül közvetetten hatással van a nemzetgazdaság versenyképességére. A nettó energiainport aránya a külföldtől való energiafüggőséget, a gazdaság energiaintenzitása az egységnyi kibocsátásra jutó energiafelhasználást mutatja. A megújuló energiaforrások hozzájárulnak a fenntartható fejlődéshez és ezen keresztül a gazdasági versenyképességhez, ezért e mutatók nyomon követése szintén lényeges.

4.54. A megújuló energiaforrások használata

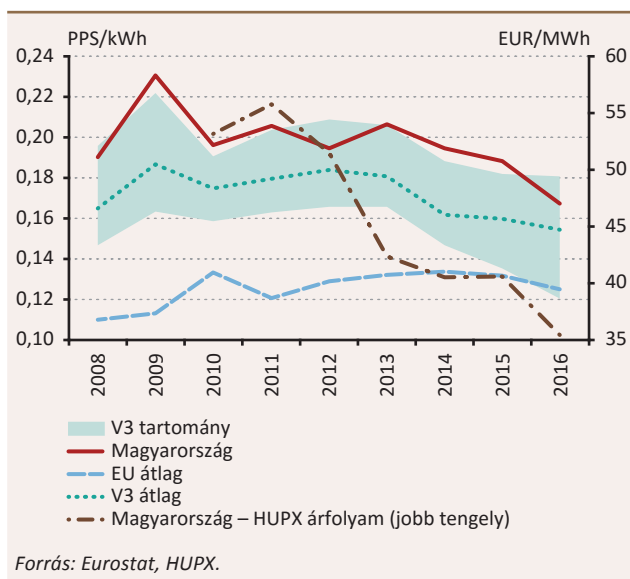
A megújuló energiaforrások használata a teljes energiahasználat arányában Magyarországon 2009 és 2015 között a régiós és uniós ütemet meghaladóan növekedett, aminek következtében a válság előtti állapothoz képest kétszeresére nőtt. 2011 és 2013 között hazánk a megújuló energiaforrások használatában a V3-ak mellett az uniós átlagát is megelőzte. A megújuló energiaforrások arányának növekedése azonban Magyarországon 2014-től a szél- és vízenergia további elterjedésének hiányában megtorpant, melynek következtében az uniós átlag alá került az érték, ám továbbra is meghaladja a régiós versenytársak átlagát. 2015-ben hazánk 1,5 százalékponttal meghaladta a 2020-ig vállalt célkitűzéseket. Az Európai Unió már 2011-ben túllépte a magyar 2020-as célértéket. A visegrádi térség többi országa is várhatóan 2020-ig túllépi a vállalt célkitűzéseket. A megújuló energiaforrások teljes energiahasználaton belüli arányának növelésével diverzifikálni lehetne az ország energiaellátását és a környezetvédelmi szempontoknak történő megfelelést is elő lehetne segíteni. Ugyanakkor a megújuló energiaforrás kapacitások bővítése és támogatása jelenleg számottevő többletköltségekkel jár, miközben egyelőre a megújuló energiahordozók tömeges tárolása nem megoldható.

4.55. A villamosenergia ára (háztartások számára)

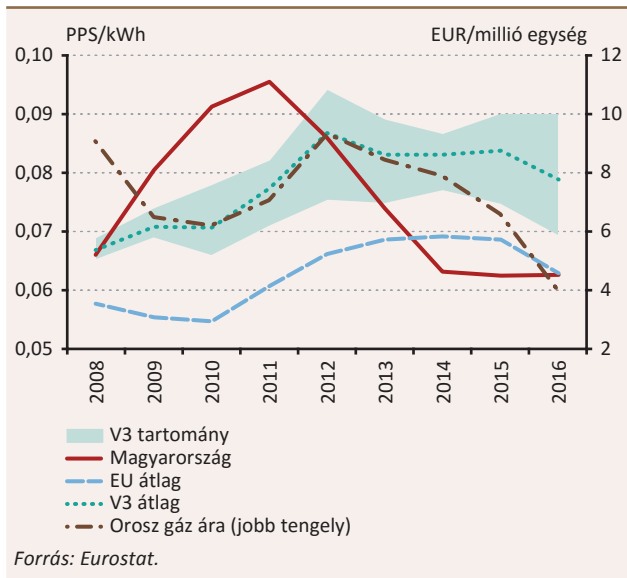
Az elektromos energia ára (a háztartások számára, adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerőparitáson számolva) Magyarországon a 2012–2014 időszakban a szabályozott árak több lépésben történő csökkentése következtében a visegrádi térség átlaga alá süllyedt, és 2015-től már az uniós átlagnál is alacsonyabb. A csökkenés mértéke meghaladta a 25 százalékot. Az euróban mért magyar háztartási villamosenergia ára (adókkal és egyéb terhekkel) 2016-ban 0,11 EUR / kWh volt.

4.56. A villamosenergia ára (ipari fogyasztók számára)

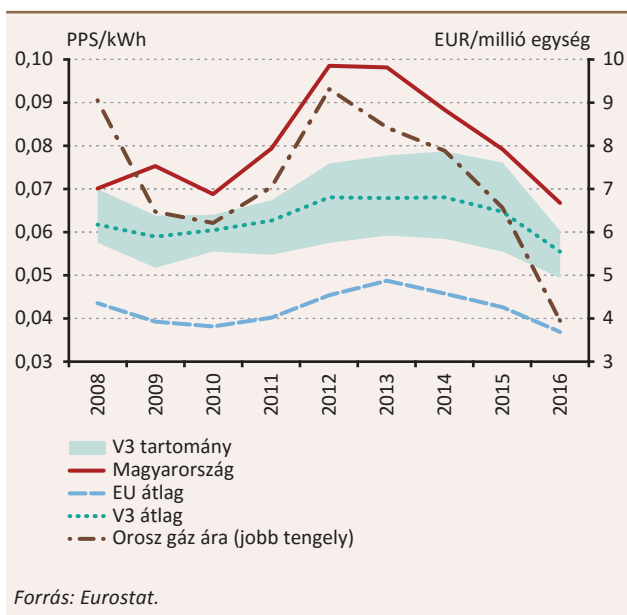
Míg a lakosság körében egyetemes szolgáltatási formában valósul meg az áramellátás, addig a vállalatok körében a szabadpiaci ellátás diverzifikáltabb áramárakat eredményez. Az egyes vállalatok egyedi menedzsment képességein (és az egyedi kereskedési struktúráikon) is nagyban múlik, hogy mennyire kedvező árfeltételek mellett jutnak hozzá az adott vállalkozások az elektromos áramhoz. A magyar ipari áramárak (adókkal és egyéb terhekkel, vásárlóerőparitáson) 2013 óta csökkennek, ugyanakkor magasabbak a visegrádi térség többi országánál és az EU-s átlagnál is. Az euróban mért ipari felhasználású magyar villamosenergia ára (adókkal és egyéb terhekkel) 2016-ban 0,09 EUR / kWh volt. Emellett 2010-ben megkezdte működését a HUPX, a magyar villamosenergia-tőzsde is, amely kereslet-kínálati alapon határozza meg az ipari villamosenergia-kereskedés napi árfolyamát. Az ipari áramárak további csökkenése azért lenne fontos, hogy a vállalkozások fix költségei Magyarországon hosszú távon is alacsony szinten maradhassanak.

4.57. A gáz ára (háztartások számára)

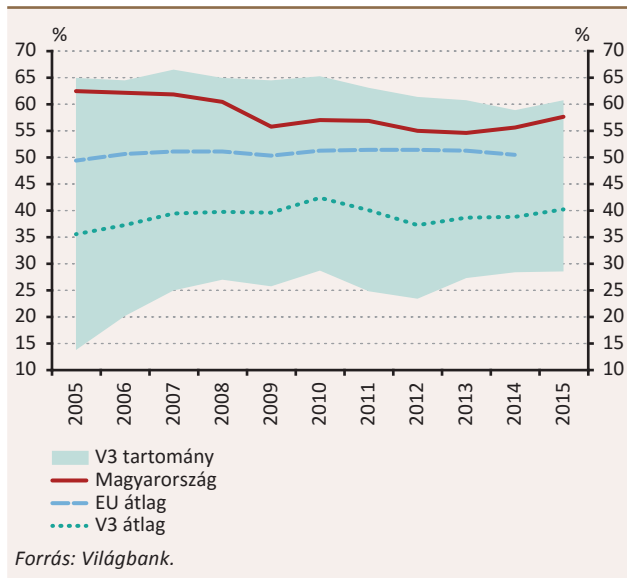
A lakossági gáz ára (hazai háztartások részére, adókkal és egyéb terhekkkel, vásárlóerőparitáson) Magyarországon – főként – a szabályozott árak több lépésben történő csökkentése következtében 2011 és 2014 között 34 százalékkal lecsökkent. Ennek köszönhetően a többi visegrádi ország, de 2014-15-ben az EU átlagánál is alacsonyabb szinten állt. Jelenleg egy kWh lakossági fogyasztóknak nyújtott gáz ára (adókkal és egyéb terhekkkel) 0,03 euróba kerül. 2012 és 2016 között a gáz világpiacon (orosz gáz ára a német határon) is közel 60 százalékkal csökkent, amelynek ütemét sem a régiós, sem az uniós lakossági gázárak nem követték le. A lakossági gáz alacsony árszínvonal növeli más cikkek fogyasztását, vagy a háztartások megtakarítását, ezen keresztül pedig a gazdasági versenyképességet is.

4.58. A gáz ára (ipari fogyasztók számára)

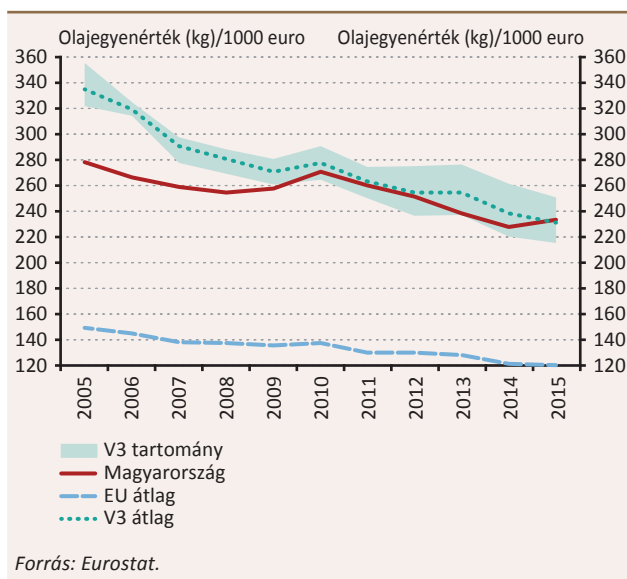
A háztartási gázárakhoz hasonlóan az ipari – vagyis vállalati – fogyasztók számára érvényesített gázárak (adókkal és egyéb terhekkkel, vásárlóerő-paritáson) 2013 és 2016 között a világpiacon folytatódott lecsökkentek, bár a visegrádi térség többi országában érvényes és az EU-ban átlagos gázárakhoz képest továbbra is magasabb. 2016-ban az ipari fogyasztók számára folyósított egy kWh gáz ára (adókkal és egyéb terhekkkel) 0,04 euro volt. A világpiacon a csökkenés hatására 2013 és 2016 között érdemben csökkent a magyar ár. Ennek ellenére a magyar érték továbbra is magasabb a régió és az uniós átlagos szintjeinél, mivel ebben az időszakban utóbbiak értékei is mérséklődtek.

4.59. Nettó energiaimport

Magyarországon a nettó energiaimport a teljes energiahasználat arányában mind a visegrádi országokhoz, mind az EU-átlaghoz viszonyítva magasabb és 2014–2015-ben enyhén emelkedett. Csehország 2009-hez képest közel 6 százalékponttal növelte a nettó energiaimportjának mértékét, Lengyelországban megközelítőleg változatlan szinten maradt az energiaimport aránya, Szlovákiában pedig közel 4 százalékponttal csökkent. A nettó energiaimport csökkenésével egy adott ország energiafüggősége is csökken, amely következtében javul annak gazdasági függetlensége és versenyképessége. Az energiafüggőség további csökkentése előnyös lehet, mivel javítaná hazánk energiabiztonságát.

4.60. A gazdaság energiatenzitása

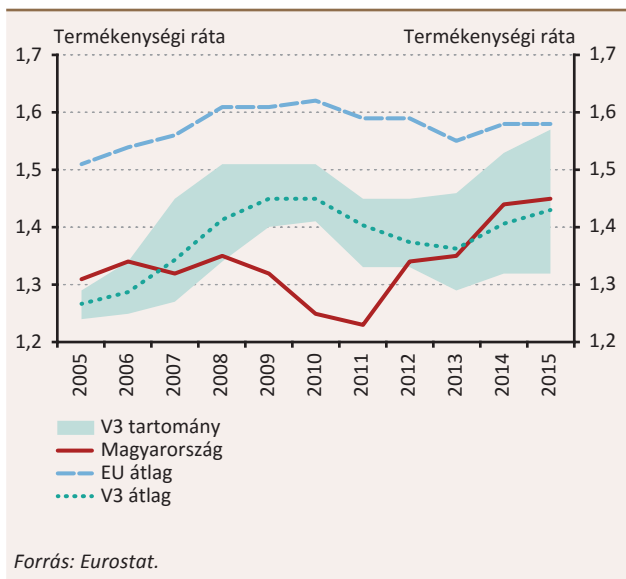

A gazdaság energiatenzitása megmutatja, hogy egységnyi GDP-re mekkora energiafelhasználás jut. Magyarországon a többi visegrádi ország átlagánál 2014-ig alacsonyabb volt az energiatenzitás nagysága, 2015-ben azonban hazánk energiatenzitása a régiós átlag szintjére emelkedett. A visegrádi régió energiatenzitása továbbra is mintegy kétszerese az uniós átlagnak. Az alacsonyabb energiatenzitás a gazdaság működése számára olcsóbb, továbbá a hatékonyság növelését és környezetkímélőbb feltételeket biztosít a hosszú távon is sikeres felzárkózáshoz.

4.7. DEMOGRÁFIA ÉS TÁRSADALOMSZERKEZET

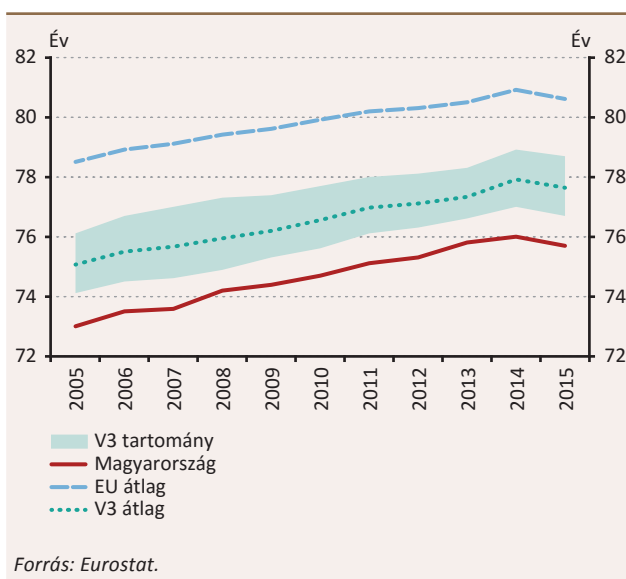
A gazdasági növekedés és felzárkózás egyik kulcstényezője a humántőke-állomány minősége és mennyisége. A humántőke mennyiségi tényezőit hosszú távon elsősorban a demográfiai folyamatok határozzák meg, amelyek közül a népesség létszámának csökkenése és elöregedése jelenti a legnagyobb kihívást szinte valamennyi fejlett ország számára, és Magyarországon is az 1980-as évek eleje óta. A demográfiai helyzet és folyamatok leírására legalkalmasabb mutatók segítségével (például időskori függőségi ráta, termékenység) mutatjuk be Magyarország aktuális állapotát, illetve régió belüli pozícióját. Ezen felül igyekszünk bemutatni a társadalom fejlettségét az ENSZ Human Development Indexe segítségével, illetve a társadalom jövedelmi egyenlőtlenségeinek mértékét összefoglaló Gini index értékét két megközelítésből is.

4.61. A termékenységi ráta

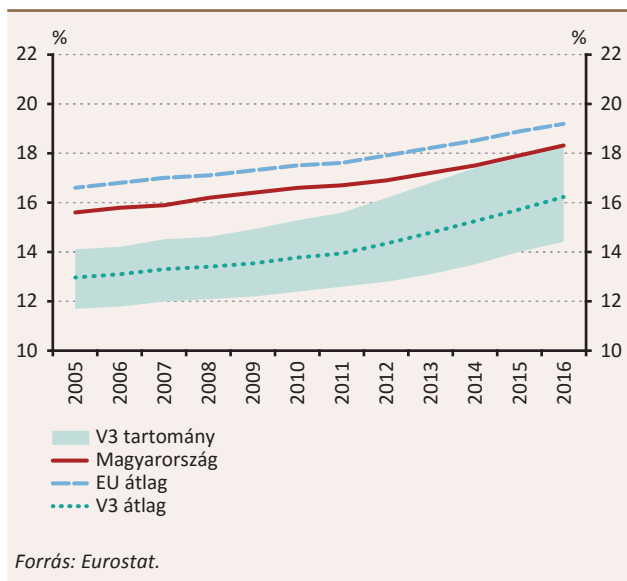
A teljes termékenységi arányszám a szülőképes korú (15–49) nőkre számított hipotetikus gyermekszám az aktuális születésszám alapján. Annak érdekében, hogy középtávon a népesség szám ne csökkenjen tovább, ennek a mutatónak az értéke el kellene érje legalább a 2,1-es szintet. Az alacsony születésszám nagy kihívás szinte valamennyi fejlett országban. Bár Magyarországon a gyermekvállalási és családtámogatási rendszer folyamatos erősítése, valamint a gazdasági környezet általános javulása miatt a mutató értéke a 2011-es történelmi mélypontra (1,23) óta érezhetően növekedett megelőzve a régiós átlagot – 2016-ban pedig elérve az 1,49-es szintet is –, azonban még így is elmarad a kívánatos szinttől.

4.62. A születéskor várható élettartam

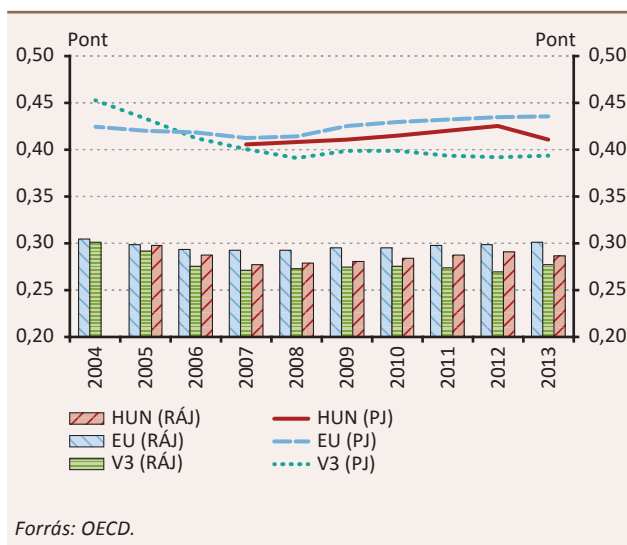
A várható élettartam az egész népesség halálozási tapasztalatait összegzi. Születéskor várható értéke megmutatja, hogy egy most született egyén az adott év halálozási viszonyai mellett hány évnyi élettartamra számíthat. A várható élettartam a 20. század folyamán világszerte nagymértékben növekedett a jóléti társadalmak és az egészségügy fejlődésének köszönhetően. A mutató magyar értéke 2005 és 2015 között a régiós és uniós átlagnak megfelelően növekedett. Mivel azonban a kezdeti értékünk elmaradt a régiós és az EU-s országok átlagától, így még nem zárkoztunk fel a többi vizsgált országhoz.

4.63. A 65 évnél idősebbek aránya a teljes népességben

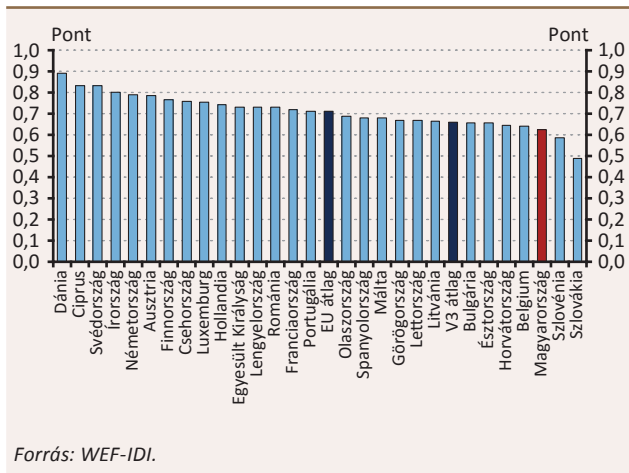
A 65 évnél idősebb korosztály aránya növekvő tendenciát mutat a fejlett országok többségében, ami a hosszabb várható élettartamnak és a csökkenő népszaporulatnak egyaránt tulajdonítható. Magyarországon a társadalom elöregedése az EU átlagához hasonló tendenciát mutat, ám szintben kissé elmarad attól. A V3 országokban az idősek társadalomban mért aránya alacsonyabb a magyar és a közösségi átlagnál, de növekedési üteme gyorsabb, mint az EU-ban. A társadalom elöregedése növeli az egy aktív munkavállalóra jutó inaktívok arányát, befolyásolja a fogyasztási és a megtakarítási rátát, növeli az egészségügyi és nyugdíjkiadásokat, és mindezeket keresztül mérsékelheti egy gazdaság növekedési képességét.

4.64. GINI index (jövedelmi alapú)

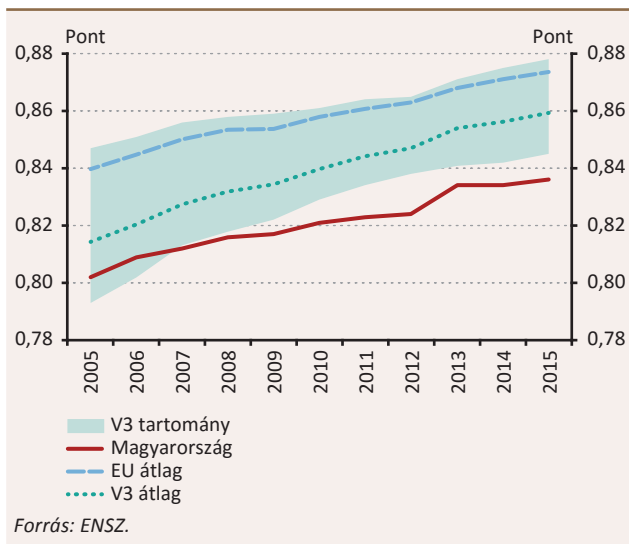
A GINI index a társadalom jövedelmi, vagy vagyoni egyenlőtlenségét méri, ahol 1 jelenti a teljes jövedelm-, vagy vagyoni koncentrációt. A jövedelmi alapú GINI index a piaci jövedelmi (PJ) és a rendelkezésre álló jövedelmi (RÁJ) kategóriákban egyaránt mérhető, a köztük lévő különbség az állami jövedelem-újraelosztásból származtatható. Az európai országokra általában kijelenthető, hogy a piaci jövedelemben közepes GINI értékkel rendelkeznek, amely az újraelosztást követően a rendelkezésre álló jövedelmekben jelentősen csökken, ami a költségvetési jövedelempolitika eredményének tekinthető. Az EU tagországok között Magyarország viszonylag alacsony jövedelmi egyenlőtlenséggel rendelkezik, régiós versenytársaink közül azonban hazánknál Csehországban és Szlovákiában is alacsonyabb egyenlőtlenségi szint mérhető. A World Economic Forum által idén újonnan kidolgozott – teljes mértékben objektív adatokon nyugvó – Inclusive Growth and Development Indexe (WEF-IDI) szerint a jövedelmi alapú egyenlőtlenség Magyarországon a 17-dik legalacsonyabb a vizsgált 109 országon belül, míg az uniós átlag a 22-dik.

4. 65. GINI index (vagyon alapú, 2016)

A vagyoni alapú GINI mutató egy adott társadalom meglévő vagyonállományában fellelhető egyenlőtlenséget mutatja. A mutató értéke a gazdasági konjunktúra ingadozásával összefüggésben némileg változó, a felsőbb rétegek vagyonállományának jelentős része ugyanis az értékpapírok árfolyammozgásával együtt ingadozik. Globális szinten, általánosságban megállapítható, hogy a fejlett nemzetgazdaságokban a vagyoni alapú GINI index magas értéken áll, vagyis ezekben az országokban magasabb a társadalmi egyenlőtlenség. Habár a jelenség mérhető, az ok-okozati viszony nem bizonyított, tehát a magas vagyoni egyenlőtlenség nem feltétlenül járul hozzá egy adott ország fejlettségéhez. Hazánkban a vagyoni alapú társadalmi egyenlőtlenség mértéke uniós és világviszonylatban is alacsony. A WEF-IDI tényadatokon alapuló számításai szerint Magyarország vagyoni GINI mutatójának értéke a harmadik legalacsonyabb a 109 országra kiterjedő globális – gazdasági és társadalmi – rangsorban. Az alacsony hazai egyenlőtlenség legfőbb oka, hogy széles az ingatlan-tulajdonosok köre, ami az alsóbb vagyoni rétegekben is nagy arányban jelentkezik.

4.66. Human Development Index (HDI)

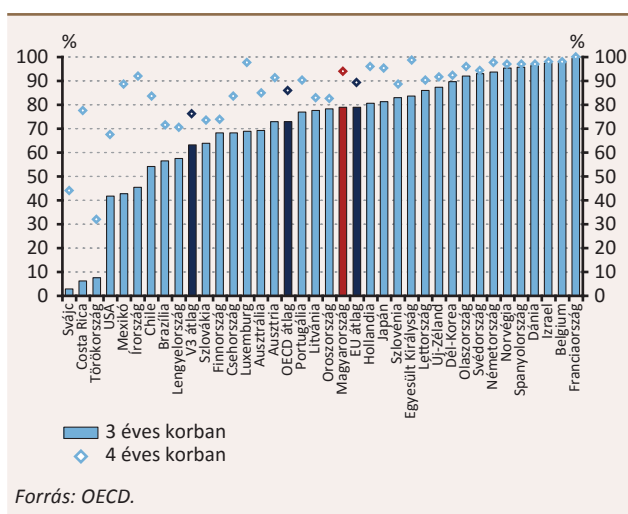

Az emberi fejlettségi index (Human Development Index) az életminőséget hasonlítja össze a világ országaiban a születéskor várható élettartam, az írástudás, az oktatás és az életszínvonal alapján. Az uniós és régiós tendenciához hasonlóan Magyarország indexe is folyamatosan emelkedik, azonban attól elmarad. A különbség fő oka a születéskor várható élettartamban való lemaradásunk, az iskolában töltött évek száma és az egy főre eső GNI régiós versenytársainknál alacsonyabb értéke. Az ENSZ hazánkat a fejlett országok körébe rangsorolja a HDI mutató alapján.

4.8. OKTATÁS

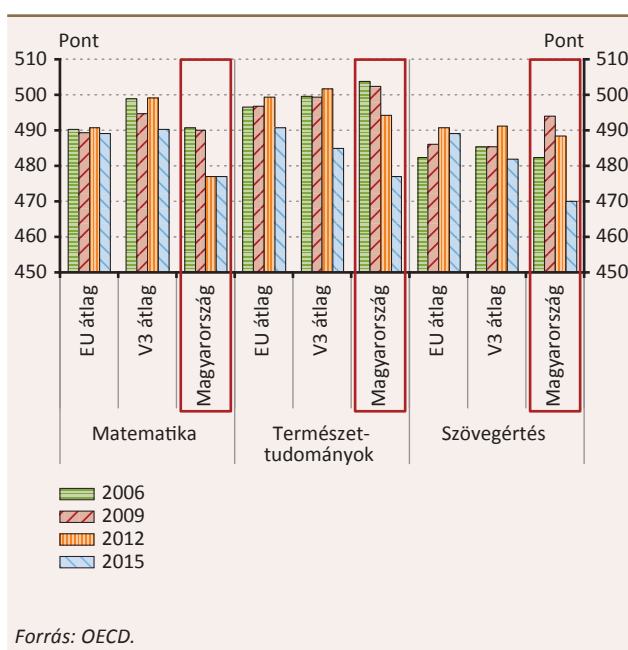
Az oktatás az elérhető munkaerő minőségén és termelékenységén keresztül jelentős hatást gyakorol egy ország gazdasági teljesítőképességére és versenyképességére. Ennek megfelelően az oktatási kiadások mérése, illetve a kiadások hasznosulásának meghatározása részét kell képezze egy komplex versenyképességi jelentésnek. A kiadások hatékonyságának mérése ugyanakkor nem egyszerű, hiszen egy egyetemi diplomát szerző diák esetében – óvodától kezdve – legalább 18 évnyi oktatásról beszélhetünk, ahol nehéz egyértelműen meghatározni az egyes oktatási szintek hozzáadott értékét. Éppen ezért jelentésünkben igyekszünk mérni az oktatások hatékonyságát köztes (például: PISA felmérések, részvételi arány) és kimeneti (például: korai iskolaelhagyók, felsőfokú végzettségűek aránya) kritériumokkal is. Ezen felül nem szabad elhanyagolni a részben az oktatási rendszeren kívül megszerezhető képességeket sem (például: idegen nyelvek, pénzügyi műveltség), amelyek az élethosszig tartó tanulás eredményeinek is tekinthetők.

4.67. A kora gyermekkori oktatásban részesülők aránya (2014)

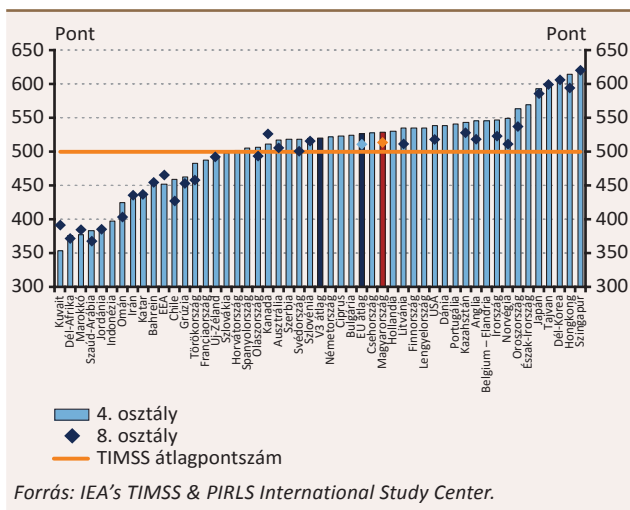
A korai gyermekkori oktatásban részesülő gyermekek aránya 2014-ben Magyarországon megfelelt az európai uniós országok átlagának, és jelentősen meghaladta a régiós országok átlagát. A 3 éves gyermekek 79 százaléka, míg a 4 éves gyermekek 94 százaléka vett részt óvodai oktatásban hazánkban. A magas hazai részvételi arány a szigorú törvényi szabályozás következménye, valamint az óvodai étkeztetési ellátások körének elmúlt években történő bővítése várhatóan további növekedést hoz magával a rászoruló társadalmi csoportok esetében. A magas kora gyermekkori oktatási részvételi arány nagy jelentőséggel bír a későbbi tanulmányokhoz szükséges alapvető készségek elsajátítása, illetve a megfelelő szocializáció szempontjából.

4.68. A PISA felmérések eredményei

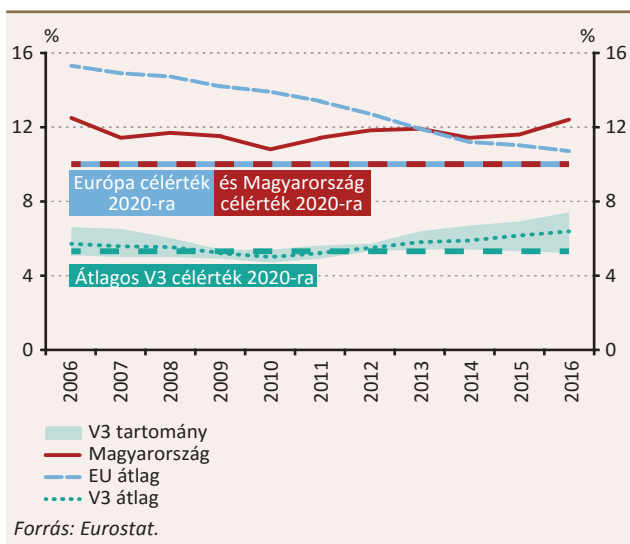
Az OECD által 3 évente megszervezett PISA felmérés a 15 éves korosztály kompetenciáit vizsgálja 3 kiválasztott területen (matematika, természettudományok, szövegértés). A legutóbbi, 2015-ös felmérés során Magyarország eredményei visszaestek a természettudományok és a szövegértés területén a korábbi évekhez képest, míg matematika esetében megállt a korábbi évek csökkenő trendje. A 2015-ös felmérés alapján a magyar diákok eredményei a korábbiaknál nagyobb mértékben maradtak el a régiós és az uniós országok átlagától, amelyben szerepet játszik az, hogy számottevően növekedett azon diákok aránya, akik nem érték el a minimálisnak tekintett szintet. A magyar eredmények gyengülését árnyalja, hogy a legutóbbi felmérésen mindhárom témakörben csökkentek az EU-s és a régiós országok eredményei is. Különösen szembetűnő a visszaesés a természettudományok esetében, ahol három ország kivételével minden EU-s országban csökkentek az átlagpontszámok.

4.69. A TIMSS matematikai felmérés eredménye (2015)

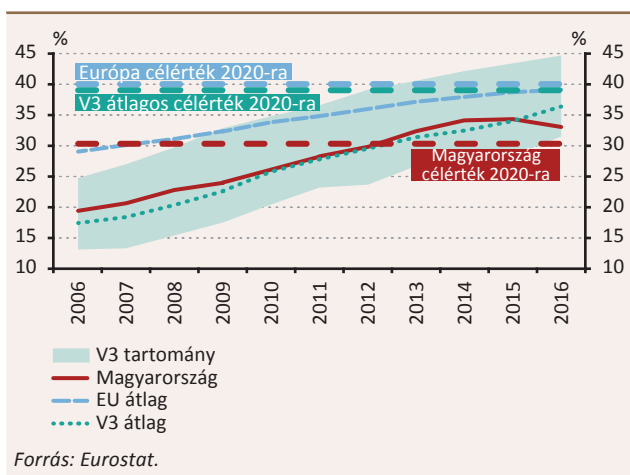
A Boston College szakintézete által végzett TIMSS és PIRLS felmérések a 4. és a 8. évfolyamosok tanulmányi ismereteit mérik 4 évente. A 2015-ös felmérés során matematika esetében a magyar diákok mind a két évfolyamon magasabb pontszámokat értek el, mint a résztvevő európai uniós országok diákjainak átlagos eredménye. A természettudományi és matematikai témájú TIMSS és a szövegértési feladatokat tartalmazó PIRLS – szemben a képességek mérésére szolgáló PISA felmérésekkel – elsősorban a megtanult tananyag ellenőrzésére koncentrálnak. A két felmérés eredménye együttesen azt mutatja, hogy a magyar diákok ugyan az elvárt módon megtanulják a tananyagot, ugyanakkor a tanultakat nem tudják megfelelő mértékben alkalmazni a valós életből vett példák esetében.

4.70. A korai iskolaelhagyók aránya

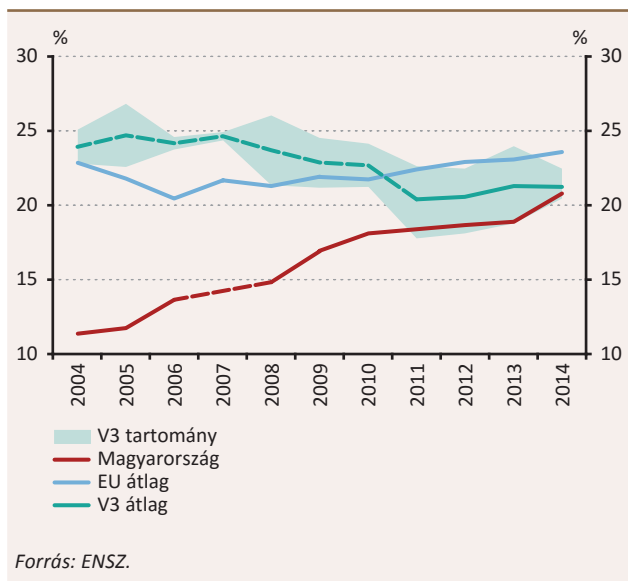
A korai iskolaelhagyás csökkentése az Európa 2020 egyik célja. Korai iskolaelhagyónak azok a 18–24 éves fiatalok számítanak, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek és nem vesznek részt további oktatásban, vagy képzésben. Magyarország e mutatóban viszonylag stabilan teljesíti a vizsgált időszakban, ugyanakkor az EU országokban csökkenő trendet lehet megfigyelni, míg a V3 országokban a korai iskolaelhagyók aránya jelentősen alacsonyabb a többi európai országénál. Magyarország esetében a 2020-ra kitűzött célérték az elmúlt két év romlása ellenére teljesíthető, ugyanakkor célzott intézkedésekre lenne szükség ahhoz, hogy ezen a területen felzárkózzunk régiós versenytársainkhoz.

4.71. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 30–34 év közötti korosztályban

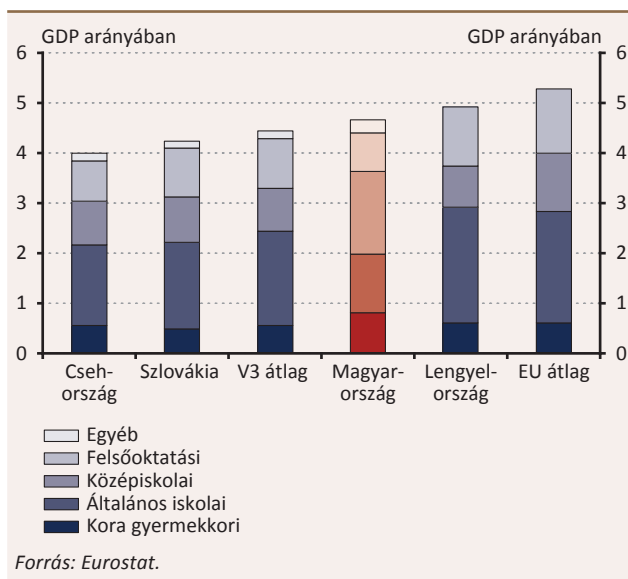
Az Európa 2020 céljai között szerepel a diplomások arányának növelése, ami mögött a munkaerőpiaci igények jövőbeli várható emelkedése áll. Magyarország e mutató tekintetében 2006-tól 2015-ig minden évben jobban teljesített, mint a V3 országok átlaga, az Európai Unió átlagától azonban – a 2016-ig csökkenő különbség ellenére – továbbra is le van maradva a régió. Az EU az Európa 2020 indikátorokhoz kapcsolódóan célértéket is javasol, amelyet azonban az egyes országok felülvizsgálhatnak. Magyarország 2020-ra 30,3 százalékos arány teljesítését vállalta 2020-ig. Hosszú idő óta 2016 volt az első olyan év, amikor hazánk esetében csökkent a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a vizsgált korcsoportban, ám még így is meghaladjuk a vállalt célértéket ebben a mutatóban.

4.72. A természettudományos, műszaki és infokommunikációs szakokon végzettek aránya

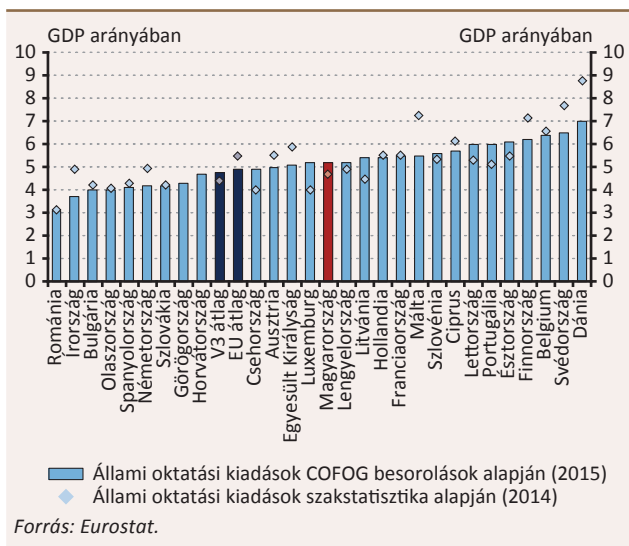
Az összes felsőfokú diplomáson belül a természettudományos, műszaki és infokommunikációs szakokon végzettek aránya Magyarországon emelkedő trendet mutat az elmúlt 10 évben, ami kiemelten fontos a technológiai fejlődés és a növekvő digitalizáció következtében átalakuló munkaerőpiaci igények miatt. Az ilyen szakokon végzett hallgatók aránya 2014-ben meghaladta a 20 százalékot, és már csak 0,5 százalékponttal marad el a visegrádi országok, és 2,7 százalékponttal az uniós országok átlagától. Csehországban és Szlovákiában a vizsgált szakokon végzettek aránya csökkenő tendenciát mutat 2004 óta, miközben Lengyelország esetében a legelső elérhető év (2011) óta folyamatos növekedés figyelhető meg. A vizsgált 3 végzettségen belül a mérnöki szakok teszik ki a legnagyobb arányt (14,2 százalékpont) Magyarországon. Az infokommunikációs szakok esetében a 2006 és 2008 között tapasztalható emelkedést követően enyhe csökkenés figyelhető meg hazánkban.

4.73. Állami oktatási kiadások a szakstatisztika alapján (2014)

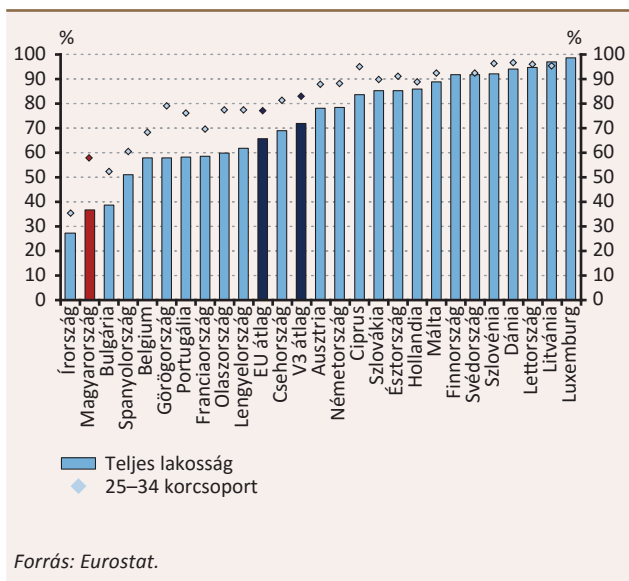
Az Eurostat által számított szakstatisztika alapján Magyarországon az oktatási kiadások GDP arányos szintje (4,7 százalék) elmarad az uniós országok átlagától (5,3 százalék), azonban meghaladja a visegrádi országok átlagos szintjét (4,4 százalék). Hazánk a kora gyermekkori oktatásokra történő ráfordításokban (0,8 százalék) az európai élmezőnybe tartozik, ami a kiterjedt állami fenntartású óvodai hálózatnak köszönhető. Emellett a középiskolai oktatási kiadások mértéke is kiemelkedő. Ezzel szemben elmaradás azonosítható az általános iskolai oktatás és a felsőfokú képzésekre történő ráfordítások területén. Az általános iskolai ráfordítások alacsony mértéke kedvezőtlenül hathat az erre épülő további oktatási szintek eredményességére. A 2014 óta történt intézkedések (például: a tanárok bérfeljavítása, vagy a szakképzés átalakítása) hatására várhatóan javulnak majd Magyarország értékei ebben a mutatóban.

4.74. Állami oktatási kiadások a COFOG besorolások alapján (2015)

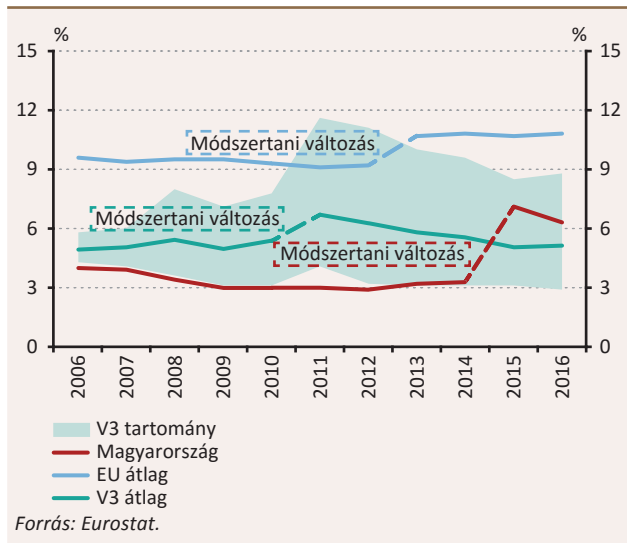
Amennyiben az állami oktatási kiadásokat a költségvetési tételek funkcionális osztályozására használt COFOG besorolás alapján vizsgáljuk, akkor hazánk esetében magasabb ráfordítási szintet kapunk eredményül, mint ha a képzési szintek szerint osztályozott szakstatistikát vizsgáljuk. A két mutató közti eltérést azok elszámolási szemlélete (a COFOG alapú besorolás eredményeszméletű, a képzési szintek szerinti pedig pénzforgalmú), illetve számos tétel eltérő besorolása (például: ösztöndíjak, diákhitel elszámolása) okozza. A COFOG alapú kiadási szint esetében Magyarország (5,1 százalék) 2015-ben megelőzte a régiós (4,8 százalékos) és az uniós (5,0 százalékos) átlagot is, amely utóbbi viszonylag alacsony szintjében jelentős szerepe van három nagy országnak (Olaszország, Spanyolország és Németország) visszafogott GDP arányos ráfordításainak.

4.75. A legalább egy idegen nyelvet beszélők aránya (2011)

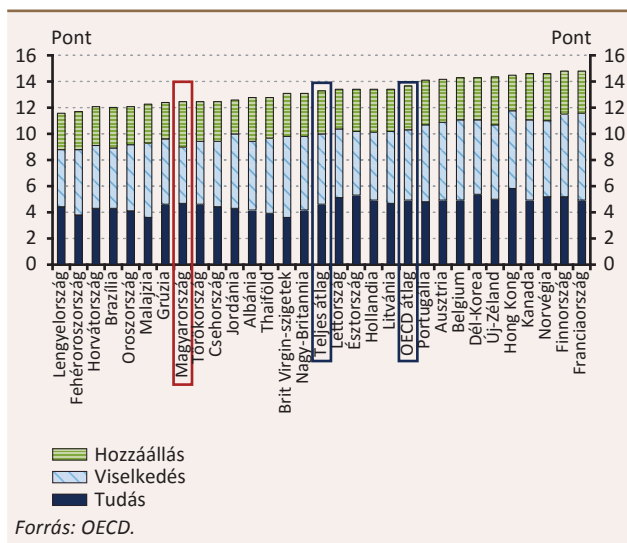
A saját bevallás szerint legalább egy idegen nyelvet beszélők arányában Magyarország jelentős lemaradásban volt az európai uniós és a régiós országok átlagától 2011-ben. A magyar lakosságnak csupán a 36,8 beszélt legalább egy idegen nyelvet, és a legalább két idegen nyelvet beszélők aránya nem éri el a 11 százalékot. A 25–34 korcsoportban idegen nyelvet beszélők aránya már meghaladja az 57 százalékos szintet, ugyanakkor a legalább két idegen nyelvet beszélők aránya csupán 20 százalék. A V3 országok átlagos értékét azonban számottevően torzítja pozitív irányba Szlovákia, ahol a fiatalok 90 százaléka beszél legalább egy idegen nyelvet és 25 százalékuk legalább három idegen nyelven is tud kommunikálni. Lengyelország kis mértékben elmarad az EU-s átlagtól, miközben Csehország kissé az európai átlag fölött teljesíti e mutatóban. Más felmérések (például: Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara) szintén igazolják azt, hogy Magyarországon nem áll rendelkezésre elegendő számú megfelelő nyelvtudással rendelkező szakember.

4.76. Az élethosszig tartó tanulásban való részvétel

Az Eurostat definíciója szerint a 25–64 éves korosztályból az számít az élethosszig tartó tanulásban résztvevőnek, aki a felmérést megelőző 4 hétben valamely képzésben, vagy oktatásban részesült. Magyarország esetében 2015-ben módosult az erre a területre vonatkozó kérdés a felmérésben, amelynek hatására jelentősen emelkedett a mutató értéke. Az idősorban tapasztalható módszertani törés miatt kiemelten fontos volt a 2016-os eredmény, ami ugyan enyhe visszaesést mutat az előző évhez képest, ugyanakkor továbbra is magasabb értéket vesz fel, mint a régiós országok átlaga. A hazai emelkedés ellenére azonban még mindig számottevő az elmaradás az európai átlagtól. A közelmúltban számos intézkedés (például: ingyenes második szakképzés, felnőtt lakosság digitális írástudásának és nyelvismeretének fejlesztését célzó programok) szolgálta azt a célt, hogy a felnőttképzési rendszer javuljon hazánkban.

4.77. Pénzügyi műveltség (2014–2016)

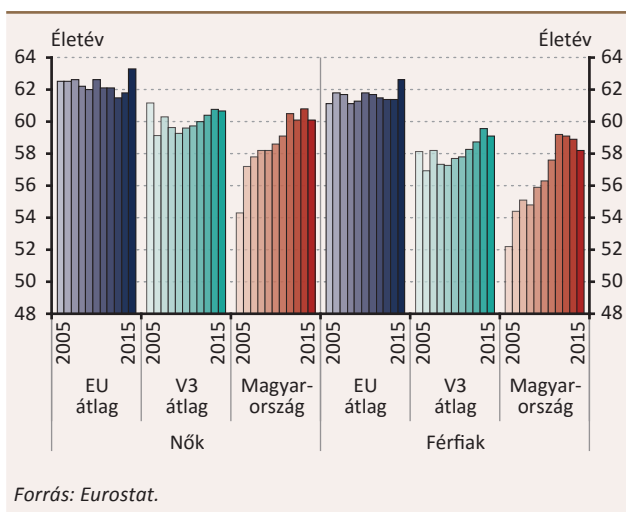

Az OECD 2014 és 2016 között készített felmérést 29 országra kiterjedően a felnőtt lakosság (18–79 év közötti korosztály) pénzügyi műveltségével kapcsolatban. A felmérésben Magyarország a 22. helyen végzett 12,5 ponttal. A pénzügyi tudásban hazánk a középmezőnyben (14. hely), a pénzügyi viselkedésben a mezőny végén (29. hely), a pénzügyi hozzáállásban pedig a mezőny elején (3. hely) szerepel a rangsorban. A pénzügyi tudás támogatja a pénzügyi lehetőségek kibontakozását, alacsony szintje pedig lassabb növekedést vagy fenntarthatatlan folyamatokat vonhat maga után. A pénzügyi viselkedés gyenge eredménye főképpen a bankszámlán kívüli megtakarítással rendelkező háztartások alacsony arányának a következménye. A makrogazdasági adatok e tekintetben az elmúlt években már pozitívabb képet tükröznek, ezzel együtt célszerű az aktív megtakarítók körének további bővítése hazánkban. Fontos továbbá megjegyezni, hogy a maximálisan elérhető 21 pontból a legmagasabb pontszámot kapó ország (Franciaország) is csak 14,8 pontot ért el, miközben a résztvevő OECD országok átlaga 13,7 pont lett, tehát érdemi tér van a pénzügyi műveltség fejlesztésére minden ország esetében.

4.9. EGÉSZSÉGÜGY

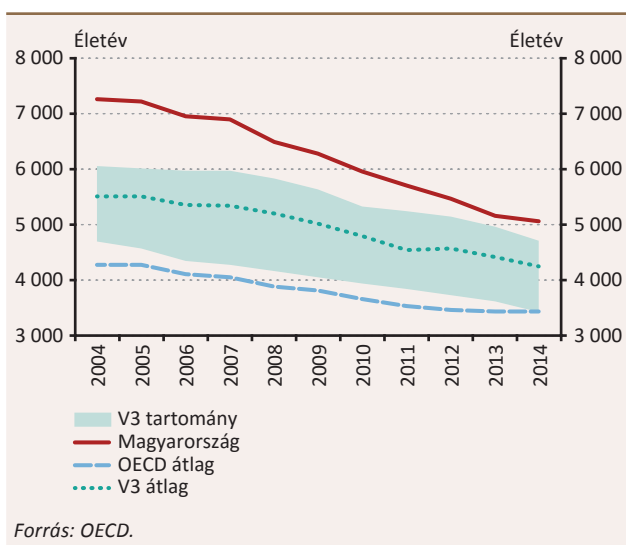
Az egészségügy az elérhető munkaerő mennyiségén és minőségén keresztül hat egy ország gazdasági teljesítőképességére és versenyképességére. A tartósan fennálló betegségek csökkentik a munkában eltöltött aktív időt, valamint a munkaerő termelékenységét, továbbá az elvesztett potenciális aktív életek is jelentős kárt okoznak a nemzetgazdaságnak. Az egészségügy közvetlenül is jelentős hatással van a gazdaságra, hiszen az egészségügyi kiadások mértéke a GDP 6–10 százalékát teszi ki. Elemzésünkben kiemelten foglalkozunk a gyógyszerügyi kiadásokkal, melyek önmagukban a GDP 1–2,5 százalékát jelentik. Természetesen nem tekinthetünk el a kiadások hatékonyságának vizsgálatától sem, melyeket köztes (például: ágykihasználtság, orvosok száma) és eredményességi (például: túlsúlyos és elhízott lakosság aránya, potenciálisan elvesztett életek) kritériumokkal is mérünk. Mivel az orvosellátottság kritikus kérdés a hazai egészségügyi rendszerben, ezért az orvosok számán felül vizsgáljuk az orvosok életkori megoszlását is.

4.78. Az egészségesen várható életek

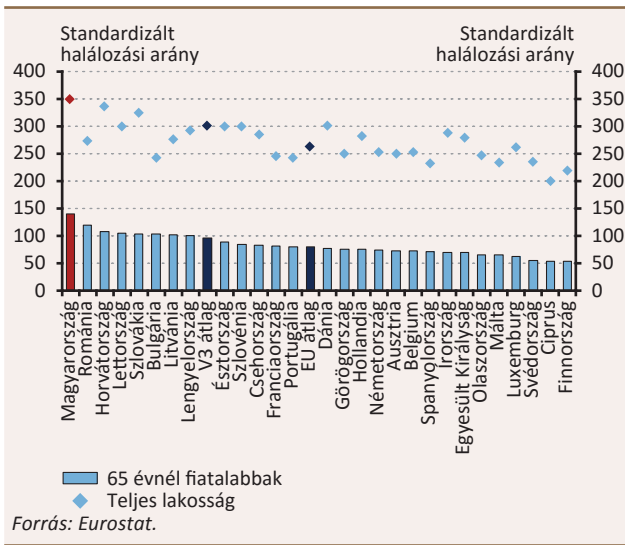
Az egészségesen várható életek tekintetében Magyarország a vizsgált időszakban felzárkózott a V3 országok átlagához. Az alapvetően javuló trend ellenére továbbra is eltérés mutatkozik a nemek között, 2015-ben a magyar férfiak átlagosan 1,9 évvel kevesebbet tölthettek el egészségkárosodástól mentesen, mint női társaik. A nők esetében 3,2 év, míg a férfiak esetében 4,4 év Magyarország lemaradása az európai uniós átlagtól. A különbségek – az európai átlag emelkedésének hatására – növekedtek 2015-ben.

4.79. A potenciálisan elveszített életek

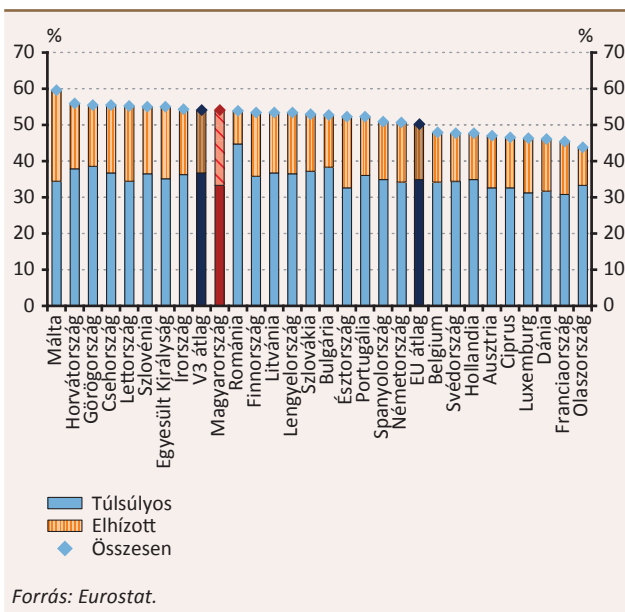
Az indikátor azt mutatja, hogy 100 000 lakosra vetítve mennyi a 70 éves kor előtt bekövetkező megelőzhető halálozások miatti életév-vesztés egy adott évben. A vizsgált országokban csökkent a potenciálisan elvesztett életek száma, ugyanakkor Magyarország még mindig számottevően el van maradva a térség országaitól. 2014-ben 5 056 életévet veszítettünk korai halálozás következtében, ami 30 százalékkal alacsonyabb, a 2005-ös értéknél ugyanakkor továbbra is elmarad a 3 441 elvesztett életévet jelentő európai uniós átlagtól. A korai halálozás csökkenti a munkaképes korú lakosság létszámát (2014-ben a halálozások több mint negyede 65 éves kor előtt következett be), ami jelentős gazdasági és versenyképességi hatással is bír. A korai halálozás csökkentésében az egészségügyi ellátórendszer fejlettsége mellett az egészséges életmódnak és a prevenciónak is elsődleges szerepe van.

4.80. A rosszindulatú daganatok standardizált halálzási aránya (2014)

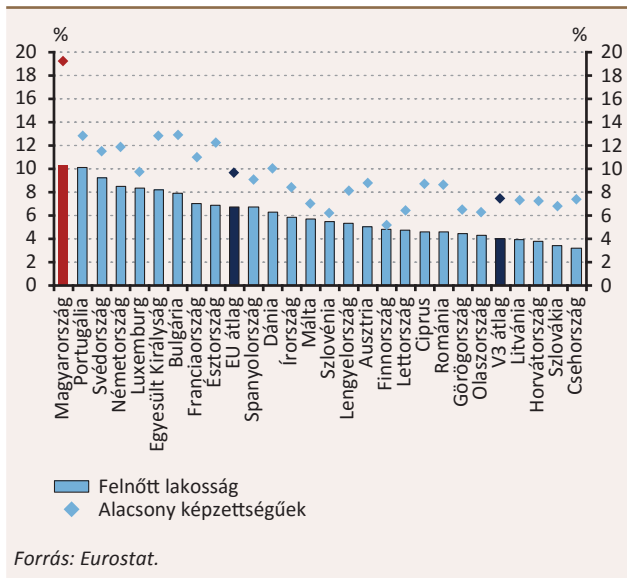
A standardizált halálzási arány azt mutatja meg, hogy milyen lenne egy adott ország halálzási rátája, ha annak életkor szerinti megoszlása megegyezne a standard európai lakosságéval. Magyarország esetében a legmagasabb a rosszindulatú daganatok standardizált halálzási aránya az Európai Unión belül a teljes és a 65 évnél fiatalabb lakosság esetében is. 2014-ben hazánk esetében 100 ezer lakosra 348 halálzási jutott a teljes lakosságban, míg 140 halálzási a 65 év alatti korosztályban. Mindkét érték érdemben meghaladja a régiós és az uniós országok átlagát. A rosszindulatú daganatok miatti halálzási csökkentésében kiemelt szerepe lenne a szűrővizsgálatok bővítésének, mivel az időben történő diagnosztika a legtöbb daganat esetében jelentősen javítaná a túlélési esélyeket.

4.81. A túlsúlyos és elhízott lakosság aránya (2014)

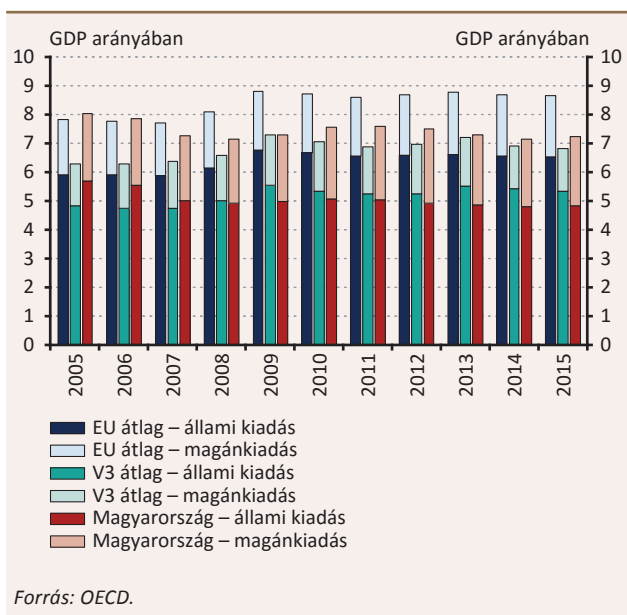
A túlsúly (BMI > 25) és az elhízás (BMI > 30) komoly problémát jelent az európai országokban, mivel a kapcsolódó betegségeken keresztül (például: cukorbetegség, magas vérnyomás) jelentős mértékben hozzájárul az egészségügyi költségek növekedéséhez. Megelőzése az egészségügyi állapot javításának egyik leginkább hatásos módja. Az Európai Unióban a 18 évnél idősebb lakosság 50,2 százaléka küzdött súlyproblémákkal, ezen belül 15,4 százaléka számított elhízottnak 2014-ben. A V3 országokra hasonló arányok jellemzőek (53,9 százalék túlsúlyos, ebből 17,1 elhízott). Magyarország esetében magasabb az elhízottak aránya (20,6 százalék), miközben a túlsúlyosak aránya kissé elmarad a régiós átlagtól. A súlyproblémákkal küzdők aránya életkorral növekszik: hazánkban a 65–74 éves korosztálynak már a 76 százaléka számít legalább túlsúlyosnak.

4.82. A depressziós tüneteket tapasztalók aránya (2014)

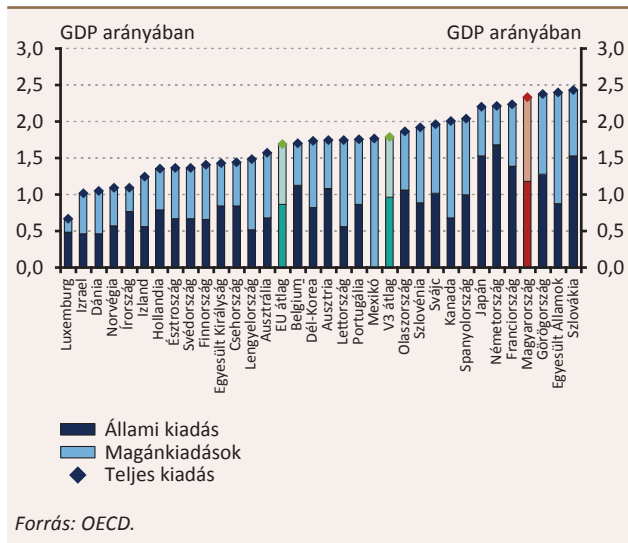
A magyar felnőtt lakosság több mint 10 százaléka tapasztalt saját bevallása szerint depresszív tüneteket, ami a legmagasabb érték az uniós országok között. A visegrádi országokban a depresszív tüneteket észlelők aránya átlagosan csupán 4,0 százalék volt, ami alacsonyabb az EU-s átlagnál (6,7 százalék) is. Magyarországon kiugróan magas a mutató értéke az alacsony képzettségűek körében, ahol hazánk értéke 6,4 százalékponttal haladja meg a második legrosszabb értékkel rendelkező Portugáliát (12,8 százalék). Szintén hazánkban a legmagasabb a mutató értéke a vidéki lakosság (12,5 százalék) körében. A meglévő mentális problémák kezelése és a további problémák kialakulásának megelőzése céljából szükséges lenne egy mentális egészséggel foglalkozó komplex intézkedés-csomag összeállítására a jövőben.

4.83. Egészségügyi kiadások

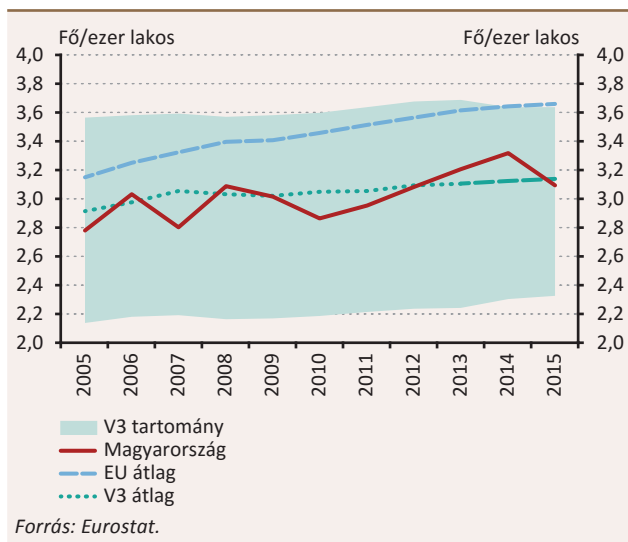
A GDP-arányos egészségügyi kiadási szint a 2009-es válságév óta az Unió egészében gyakorlatilag szinten maradt a V3 régió átlagának enyhe csökkenése mellett. Az elmúlt években tapasztalható kisebb változékonyságot elsősorban a magánkiadások szintjének változása okozta. Magyarországon az egészségügyre fordított összes kiadás így 2015-ben is magasabb szinten állt, mint a régiós átlag, amin belül azonban az állami kiadások mértéke kissé átlag alatti. Hazánkban az egészségügyi kiadások kétharmada származik állami forrásból, miközben a magánkiadások (önkéntes pénztári rendszerek és háztartások közvetlen hozzájárulásai) tették ki a költségek egyharmadát. Ezzel szemben az állami kiadások részaránya a V3 országokban 78 százalék, míg az uniós országokban 75 százalékot tett ki.

4.84. Gyógyszerügyi kiadások (2015)

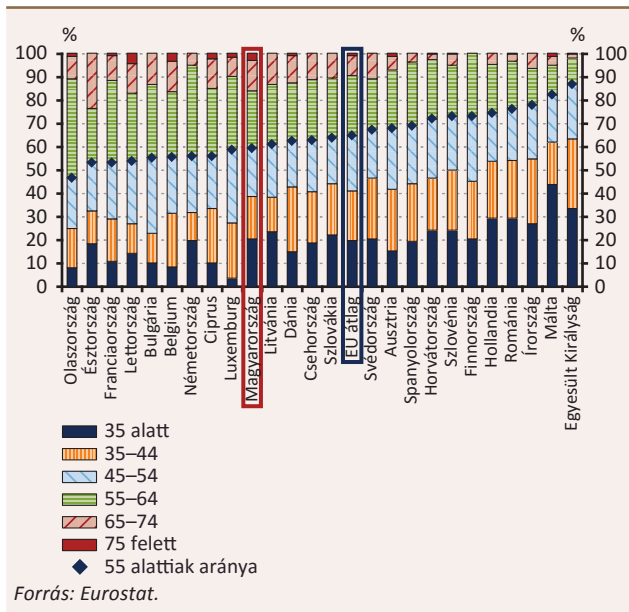
Magyarország GDP arányosan a negyedik legtöbbet költi az OECD országok közül gyógyszerkiadásokra Görögország, Szlovákia és az Egyesült Államok után. 2015-ban ez az érték 2,3 százalékot tett ki, ami 0,5 százalékponttal alacsonyabb, mint 2011-ben volt, elsősorban a költségvetési gyógyszer-támogatások csökkentése miatt. A V3 országokban szintén csökkenő tendencia figyelhető meg. A hazai gyógyszerfelírási és -fogyasztási szokások megváltoztatása hosszabb távon jelentősen hozzájárulna az egészségügyi költségek csökkentéséhez és – például a kiadások prevencióra történő átcsoportosításával – az egészségügyi rendszer hatékony működéséhez.

4.85. Orvosok száma ezer lakosra vetítve

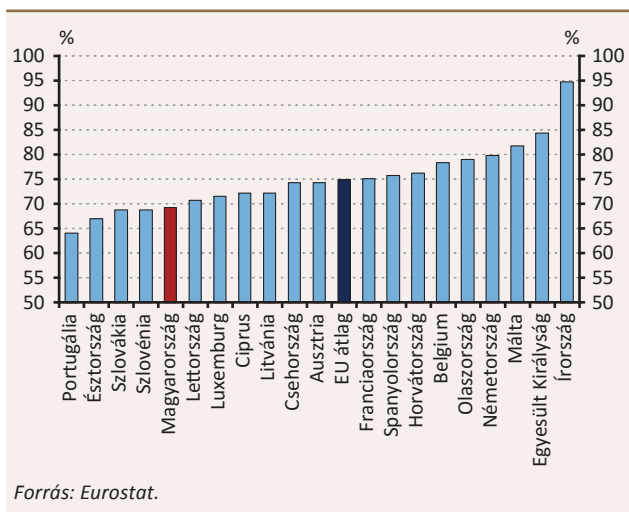
A gyakran megjelenő nézettel szemben Magyarországon nem alacsony az ezer lakosra jutó dolgozó orvosok létszáma. Számuk valóban elmarad ugyan az EU átlagától, de az elmúlt években a V3 országok átlaga körül mozgott. Árnyalja ugyanakkor a képet, hogy a mutató értékéhez hozzájárul a népesség csökkenése és az orvosi kar későbbi nyugdíjba vonulása, előregedése is. Továbbá az indikátor az adott országban működési engedéllyel rendelkező orvosok számát mutatja, akik közül nem mindenki vállal szerepet az ellátórendszerben (pályaelhagyó), illetve dolgozik ténylegesen Magyarországon. A szakképesítést szerző orvosok száma csökkent az elmúlt években, ráadásul jelentős eltérések tapasztalhatók az egyes szakmák orvos-ellátottsága között is, ezért humán erőforrás terén számos kihívás áll az ágazat előtt.

4.86. Az orvosok életkori megoszlása (2015)

Az orvosi kar előregedése nem csak Magyarországon, hanem egész Európában kihívást okoz az egészségügyi ellátásban. Az uniós országokban átlagosan az orvosok 35,2 százaléka volt idősebb 55 évesnél 2015-ben. Ez az arány Magyarországon 40,5 százalék, Csehországban 37,2 százalék, ám például Olaszországban 53,3 százalék. A 35 évnél fiatalabb orvosok aránya hazánkban 20,3 százalék, ami kissé meghaladja az uniós átlagot (19,7 százalék). Magyarország esetében ugyanakkor problémát jelent, hogy a működési engedéllyel rendelkező orvosok 15,9 százaléka elmúlt már 65 éves, ami a negyedik legmagasabb érték az uniós országok között. Az a tény, hogy az európai országok jelentős része küzd az orvosok előregedésének problémájával, hozzájárul a jelentősebb anyagi lehetőséggel rendelkező nyugat- és észak-európai országok irányába történő orvoskivándorlás erősödéséhez.

4.87. Ágykihasználtság (2015)

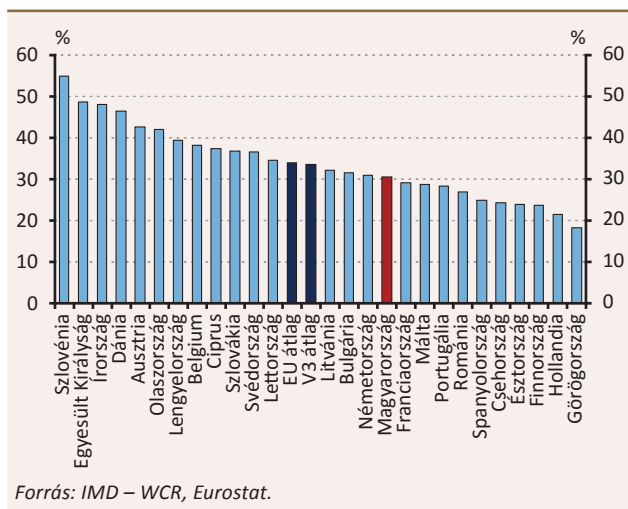
Az ellátásszervezés egyik kulcskérdése, hogy mekkora mennyiségű aktív ellátást nyújt ágyra van szükség. A szükségesnek vélt kapacitások hatékony kihasználásának mutatója az ágykihasználtság, melynek 70–85 százalékos szintjét tekinti kívánatosnak a szakirodalom. Magyarország esetében 2015-ben 69,3 százalék volt az ágykihasználtság mértéke, ami kis mértékben elmarad az elvárt minimális szinttől, és így hatékonysági tartalékot mutat. Az uniós országok átlaga e mutató tekintetében 74,9 százalék volt, miközben összesen 3 olyan ország volt, ahol sikerült elérni a 80 százalékos kihasználtsági szintet. Írország esetében a 94,7 százalékos eredmény a kórházi kapacitások alultervezettségére utal.

4.10. BANKRENDSZERI VERSENYKÉPESSÉG

A pénzügyi közvetítés hatékonysága és minősége strukturálisan hat egy ország versenyképességére, amely kapcsolat vizsgálatát elsőként a bankrendszeri versenyképesség mérésével szükséges kezdeni. A hazai bankrendszer versenyképességét európai összehasonításban mérő index korábban nem volt elérhető, ezért annak érdekében, hogy minél pontosabb képet nyerhessünk az európai bankrendszerek komparatív előnyeiről és hátrányairól, legfőképpen a magyar bankrendszer versenyképességéről és széles értelemben vett hatékonyságáról, az MNB-ben kifejlesztésre került az ellentétes perspektívákat is szintetizáló MNB Bankrendszeri versenyképességi index.¹⁵ Alapvetően a pénzügyi allokációban hatékonyan működő, növekedést tartósan támogatni képes bankrendszereket tartjuk hosszú távon versenyképesnek, azonban a bankrendszeri versenyképesség több megközelítésben értelmezhető, attól függően, hogy melyik piaci szereplő preferencia rendszere kerül fókuszba.

Ebben a Jelentésben egy válogatást közlünk azokról az alapmutatókról, amelyek – számos más mutatóval együtt – az MNB Bankrendszeri versenyképességi index gerincét képezik. Azokat a mutatókat emeltük ki mind keresleti, mind kínálati oldalról, amelyekben vagy lemaradással rendelkezik Magyarország, vagy pedig komoly előrelépést tett az elmúlt időszakban a kapcsolódó dilemmák feloldásában. Alacsony a kockázat, és nagy a bővülés, mélyülés lehetősége még a háztartási hitelezésben. Jelenleg a vállalatok hitelhez jutása egyszerűsödést mutat, azonban a bankokhoz bizalommal forduló vállalatok aránya alacsony az európai rangsorban. A bankkártyás fizetések aránya volumen alapján szintén fejlesztendő terület, a jelzáloghitelezés kimagasló kamatterheinek csökkentésével egyetemben.

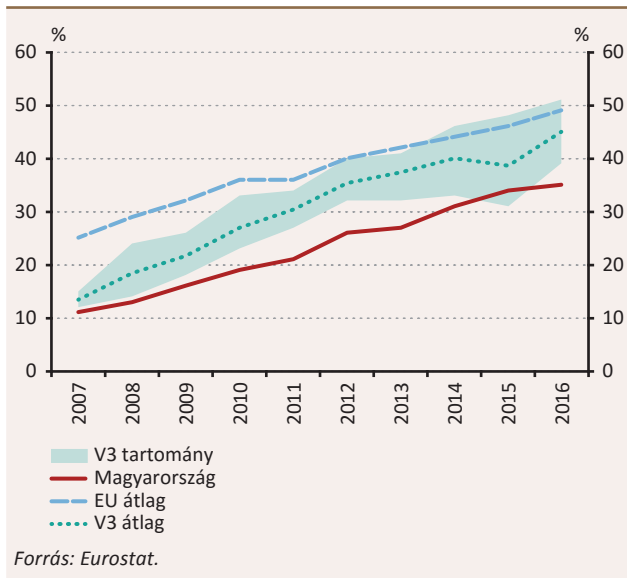
4.88. Bankkártyás kiadások az egy főre jutó fogyasztás arányában (2015)

A bankkártyás kiadások aránya tükrözi, milyen stádiumban van jelenleg egy ország áttérése a hagyományos fizetési módokról a bankkártyák használatára. Magyarország a középmezőnyben helyezkedik el ebben a mutatóban, és így kissé elmarad az uniós és a V3 átlagtól. A bankkártyás fizetés térnyerésének relatív lemaradása jelezheti a lakosság lassabb technológiai alkalmazkodását, a hitelintézetek ajánlatainak gyenge vonzóképességét, illetve a POS-terminálok elégtelen mértékű térnyerését. Leginkább a POS-terminálok elterjesztése számít fontos szabályozói feladatnak, hiszen az általános elérhetőségük nem csupán a hazai bankkártyahasználatot teszi népszerűbbé, hanem a külföldről – elsősorban a fejlettebb országokból – érkezők is elvárják. A lakosság és a turisták fizetési kényelmének és gyorsaságának biztosítása egyértelműen növeli a gazdaság versenyképességét, valamint a rejtett gazdaság csökkenését vonhatja maga után.

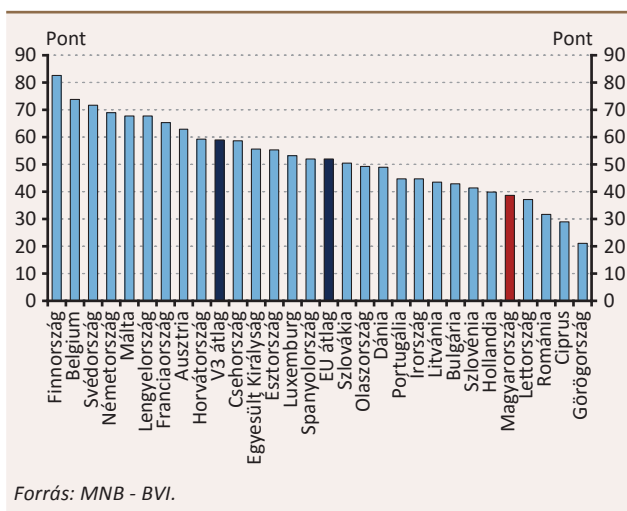
¹⁵ Asztalos Péter – Horváth Gábor – Krakovský Štefan – Tóth Tamás (2017): Ellentétek feloldása a bankrendszerek versenyképességének mérésében – az MNB bankrendszeri versenyképességi indexe, Hitelintézeti Szemle, 16. évf. 3. sz. 2017. szeptember

4.89. Az internetes bankolást használók aránya

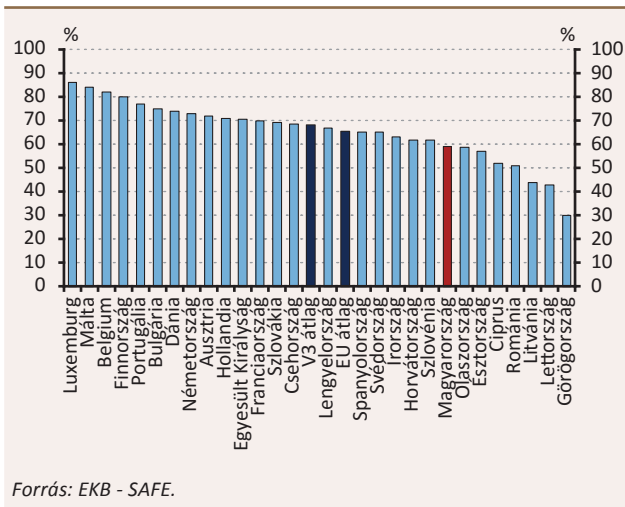
Az Eurostat statisztikáit tekintve pozitív változás figyelhető meg Magyarországon az internetes bankolás területén 2007 és 2016 között. Fontos megemlíteni, hogy bár a mutató uniós átlaga 2016-ban 49 százalékra nőtt, ezt az értéket évről évre jelentősen rontja Bulgária, Románia, illetve Görögország. Leszámítva ezt a három tagállamot, Magyarországnál rosszabban csak Olaszország, Portugália és Ciprus teljesítettek tavaly. Visszatekintve azonban, 2007-ben az EU átlag 25 százalékos szinten volt, tehát 2007 és 2016 között – a lemaradó országok által rontott – EU átlaggal egyező ütemben, azaz 24 százalékponttal fejlődött a magyar bankrendszer e téren, noha a kezdeti potenciálunk (11 százalék) ennél nagyobb teret biztosított. Csehország 39 százalékpontos fejlődésével e tekintetben kiemelkedően pozitív példával szolgál régiós és uniós szinten egyaránt.

4.90. A banki hitelhez való hozzáférés (2017)

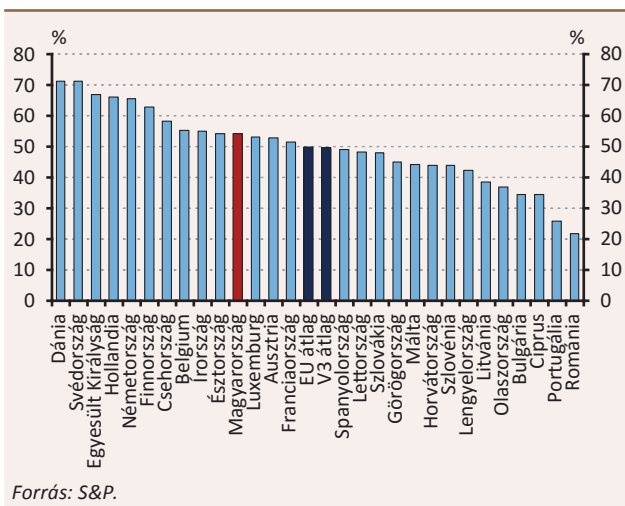
A banki hitelhez való hozzáférés mutató az MNB Bankrendszeri versenyképességi index (BVI) egyik alpillére. Az 5 különböző almutatót sűrítő összetett mutató lakossági és vállalati szegmensben egyaránt méri a hitelhez való hozzáférés lehetőségét, illetve annak korlátozottságát. A banki hitelekhez való hozzáférés mutatóban Magyarország a 100-ból 38,8 pontos eredménnyel a 24. helyen végzett az uniós országok körében. Az EU átlag 52 pont felett, a V3 tagországok átlaga pedig 59 pont körül alakult. A régió viszonylag jó teljesítménye főként Lengyelország kimagasló (67,6 pontos) teljesítményének köszönhető ezen a területen. A hazai versenyhátrány legfőbb oka, hogy a gazdasági szereplők a hiteltermékeket drágának, az igénylés folyamatát pedig bonyolultnak ítélik.

4.91. A bankokhoz bizalommal forduló vállalatok aránya (2016)

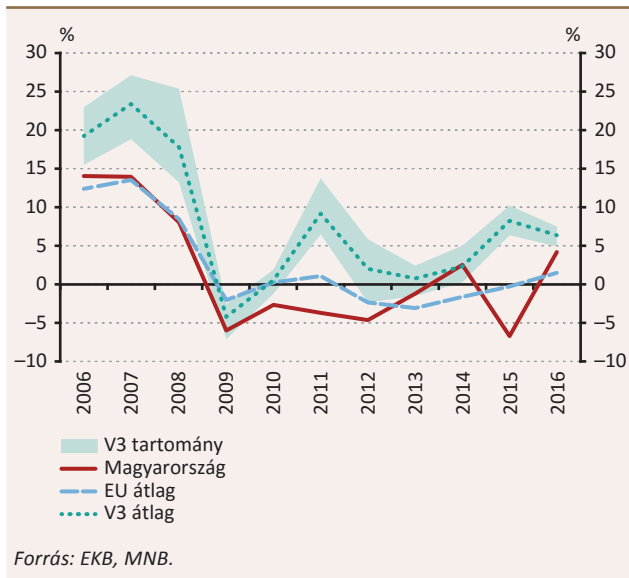
Az európai vállalkozások finanszírozási forrásokhoz való hozzáférést felmérő kutatás alapján a válaszadók mindössze 59 százaléka fordul bizalommal a hazai bankrendszerhez finanszírozási kérdésekben. Ez az érték Magyarország esetében jelentős lemaradást jelent az EU tagállamok 65, valamint a V3-ak 68 százalékos átlagos értékétől. Ebben a tekintetben tehát egyelőre mind az EU-n, mind pedig a visegrádi országcsoporton belül Magyarország kevésbé tekinthető versenyképesnek. Historikus összehasonlításban a jelenlegi eredmény a közelmúltban megfigyelhető átlagnál kedvezőbb, ugyanakkor a megelőző 63 százalékos értékhez képest csökkenés. A kínálati korlátokat jelző hitelhez jutási mutató együtt jár a bizalmatlansággal: ezt a negatív visszacsatolást hosszabb ideig is tarthat egy ország gazdaságának kiheverni.

4.92. A pénzügyi alaptudással rendelkezők aránya (2014)

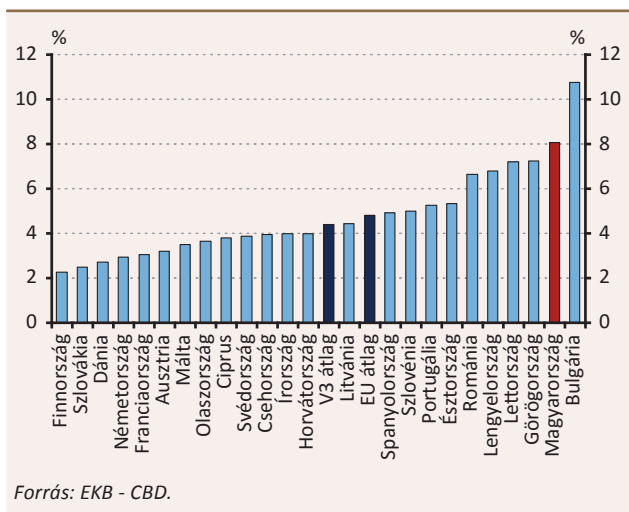
Globálisan a felnőtt népesség csak mintegy harmada érti a pénzügyi alapfogalmakat, azonban Európában az átlagos érték közel 50 százalék, aminél hazánk néhány ponttal magasabb értéket ért el. Különösen a nők, a szegényebb és kevésbé iskolázott rétegek vannak kitéve pénzügyi kockázatoknak, így kiemelt figyelmet érdemel az általuk kezdeményezett hitelfelvétel. Mindazonáltal a háztartási hitelezésben a népesség akár kisebb részének kockázatos hitelfelvele is társadalmi és rendszerszintű problémákhoz tud vezetni, amint a devizahitelezés során ez megtörtént. Érdeemes megfigyelni, hogy a legkevésbé stabil bankrendszerek és a pénzügyileg tájékoztatlanabb országok sereghajtói megegyeznek. Többek között ezért is tartozik a fejlődés ezen a területen az MNB kiemelt prioritásai közé.

4.93. A nem pénzügyi vállalatok banki hiteleinek éves növekedési üteme

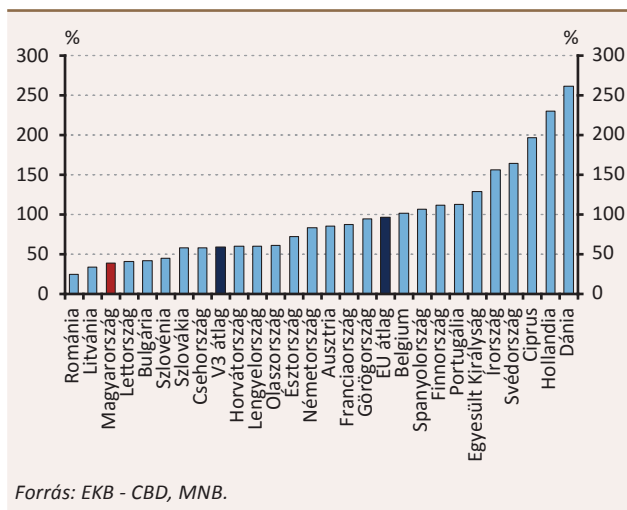
Az indikátor azt mutatja meg, hogy a hiteltranzakciók hatására évente hány százalékkal emelkedett a hitelintézetek nem pénzügyi vállalatokkal szembeni hitelállománya. A válság kitörésével mind a régiós országokban, mind az eurozónában visszaesés jelentkezett a vállalatok banki finanszírozásában. Ez a zsugorodás azonban Magyarországon – és a valutaövezetben – hosszan elhúzódó hitelszűkét jelentett, míg a többi visegrádi országban a hitelállomány jellemzően bővült a vizsgált időszakban. A hazai folyamatok javulására jelentős hatással volt a 2017. március végével kivezetett Növekedési Hitelprogram, és a hitelezési fordulat bekövetkeztével már piaci alapon is fennmaradhat a vállalati hitelezés bővülése mind a teljes vállalati, mind a kkv szektorban. Ezzel immár a hazai dinamika elérte a régiós országokét, és meghaladja a mediterrán országok hatására továbbra is csak mérsékelten bővülő eurozóna átlagot.

4.94. A lakossági hitelek átlagos THM felára (2016)

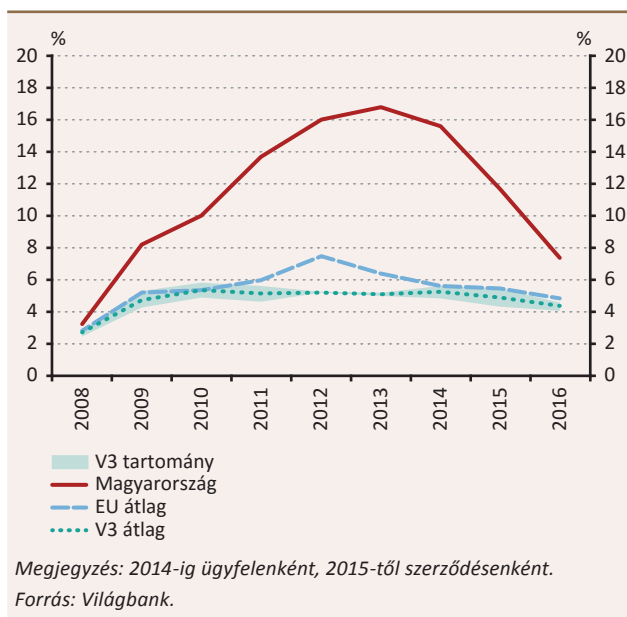
A lakossági THM felárak tekintetében egyedül Bulgáriát előzzük meg a nemzetközi rangsorban. Magas felárak mellett az ingatlanvásárlás és a fogyasztás növelése jelentősen nehezebb a lakosság számára, ami csökkenti az ország versenyképességét a háztartások hitelkereslete oldaláról. A hitelintézetek kockázati költségeinek fokozatos csökkenése is indokolja a felárak alkalmazkodását. Pozitív változást okozhat továbbá a fogyasztóbarát hiteltermék okozta várható árverseny, mivel a termékek könnyebb összehasonlíthatósága platformot biztosít a legalacsonyabb THM-mel rendelkező ajánlat kiválasztására.

4.95. A háztartások eladósodottsága (2015)

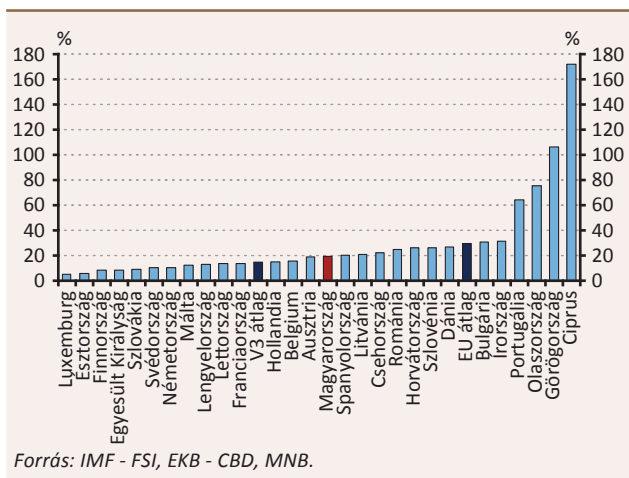
Alacsony a magyar háztartások eladósodottsága az elkölthető jövedelmükhöz képest európai összehasonlításban. Csak Litvánia és Románia rendelkezik nagyobb bővülési lehetőségekkel az Unióban. Komoly kockázatok látszanak azonban a dán és a holland háztartások esetében, akik adósságállománya több mint kétszerese a rendelkezésre álló jövedelmüknek. A hitelállományok koncentrátsága, átlagos futamideje és kamatterhe azonban nem látszik ebből a mutatóból, így a háztartási sérülékenységről alkotott pontosabb képhez további országokon belüli elemzések szükségesek.

4.96. A nemteljesítő hitelek aránya a hitelintézeti szektorban (NPL)

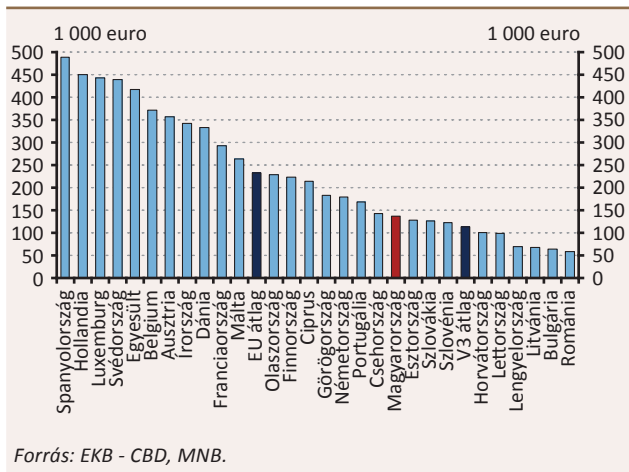
A nemteljesítő hitelek aránya Magyarországon továbbra is meghaladja az EU és a V3 országok átlagát. A legnagyobb különbség 2013-ban volt mérhető, amikor historikus szinten tetőzött a hazai ráta. A közel 17 százalékos szintről a nemteljesítő hitelek aránya meredek csökkenésnek indult, és a kedvező trend azóta is tart. Míg 2013-ban a Magyarországon mérhető nemteljesítő arány mintegy 10 százalékponttal haladta meg az EU-s átlagot és 11 százalékponttal a V3 országok átlagát, addig ez az érték 2016-ra az előbbi esetben 2,5 százalékponttal, az utóbbinál pedig mintegy 3 százalékponttal csökkent. A bankrendszerben a nemteljesítő hitelek aránya jelentős gazdasági és versenyképességi hatással bír, a magas arány érdemben csökkenti a szektor hitelezési képességét és hitelezési hajlandóságát, amely csatornákon keresztül a gazdaság növekedésére is hatással van. A hazai nemteljesítő hitelek arányának további csökkenése hozzájárul a gazdaság fenntartható növekedését támogató, versenyképes bankrendszer kialakulásához.

4.97. A Texas Ratio (2015)

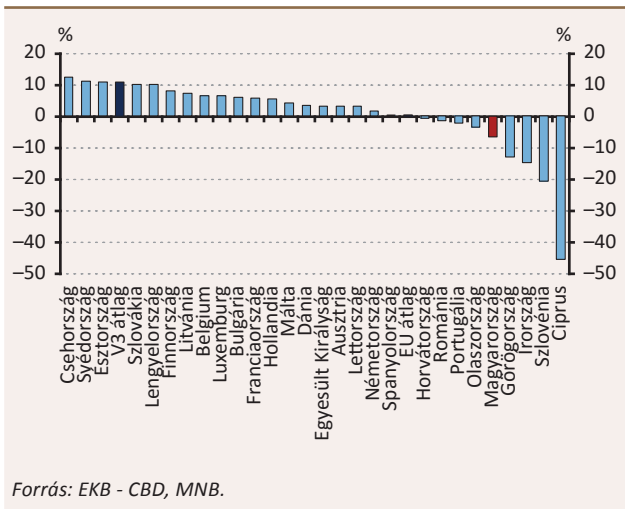
Magyarország bankrendszere stabilabbá vált a válságot követő évek anyabanki és jegybanki lépéseinek köszönhetően. A Texas-ratio megmutatja egyrészt, hogy mekkora az egyes bankrendszerekben nemteljesítővé váló hitelek nagyságrendje, illetve, hogy mennyire prudens működés mellett jutott idáig egy adott bankrendszer. Az alacsony érték egyszerre jelentheti azt, hogy alacsony kockázati étvágy mellett hiteleztek a múltban, de azt is, hogy bár magasabb kockázatú hitelkihelyezések történtek, a magasabb felárakból származó eredményből megfelelő mennyiségű értékvesztés és tőketartalék képződött. Az európai rangsorban Magyarország átlagos értéke alapján stabilnak tekinthető, ami a válságot követő tőkepótlások és a nemteljesítő hitelek tisztítását elősegítő lépések eredménye. Az utolsó hat helyen álló bankrendszer instabilitását a tisztítatlan nem teljesítő hitelek és azok tőkét porlasztó költségei okozzák. (Megjegyzés: A nemteljesítő hitelek állományának tőkével és értékvesztéssel való fedezettségének leírására szolgál a Texas-ratio. A mutatót a bankrendszerek stabilitásának és hatékonyságának mérésére használjuk.)

4.98. Az egy alkalmazottra eső kamat és díjbevétel (2015)

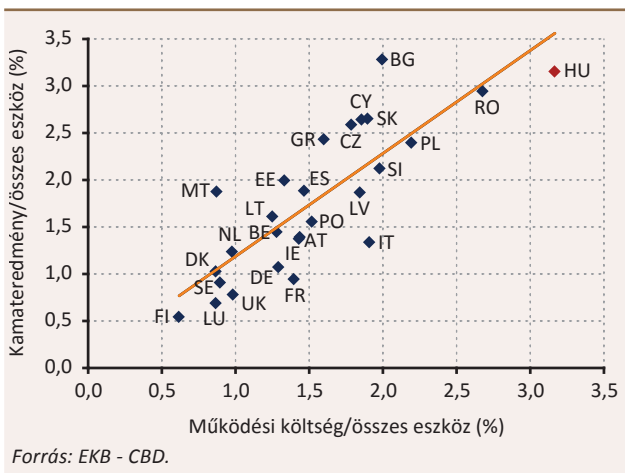
A banki alkalmazottak termelékenységét vizsgálva látható, hogy a közép-kelet-európai és a balti országoknál eredményesebbek a magyar bankok, de messze elmaradnak nyugati társaiktól. Ugyan az alkalmazottak bérköltségének figyelembe vételével feltehetően árnyaltabb képet kapnánk, a magyar banki dolgozók termelékenysége az előállított kamat és díjbevétel tekintetében mintegy harmada a nyugat-európaiakénak. Némi torzítást vihet még a mutató értékelésébe a határon átnyúló finanszírozásból származó bevételek nagyságrendje is, különösen az élen álló brit, luxemburgi és spanyol bankrendszerek esetében.

4.99. A tőkearányos megtérülés (2010-2015 átlag)

Magyarországon az átlagos tőkearányos megtérülés negatív volt 2010 és 2015 között, amit a válság előtti felelőtlen hitelezés és a kompenzáló szabályozói lépések magyaráznak. Hazánk bankrendszerét a válság előtt túlfűtött hitelezés jellemezte magas kockázati étvágy mellett, amelyet azonban nem kísért megfelelő céltartalékolás. A válságot követően megnövekvő hitelezési veszteségek, valamint az állami és jegybanki lépésekből származó károk negatív eredményességhez vezettek. Mindazonáltal a 2016-os kiugró, közel 20 százalékos eredmény egy új időszak kezdetét jelenti, strukturálisan is kétszámjegyű RoE-t jelentve, amellyel hazánk a régiós éllovasokhoz csatlakozhat.

4.100. Az eszközarányos működési költségek és kamateredmények (2016)

Magyarország bankrendszere uniós rangsorban a legmagasabb költségszinttel rendelkezik a mérlegfőösszeg arányában, ami kiemelkedő kamateredménnyel párosul. Átfogó, a bérköltségeket is integráló mutatónak számít az eszközarányos működési költség, ami kellően megragadja és könnyen összehasonlíthatóvá teszi egyes országok gazdasági ágazatainak hatékonyságát. Hazánk bankrendszere – 3,2 százalékos értékével – tekintetben a rangsor legvégén helyezkedik el konszolidált nemzetközi adatok alapján, nagy mértékben elmaradva az uniós és visegrádi átlagtól egyaránt. Érdekes számításba vennünk, hogy valamennyi pénzügyi intézmény működési költségeit arányos bevétellel kényyszerül fedezni, amire ez esetben a szektor kimagasló kamateredménye szolgál. Célszerű törekedni azon trend megvalósulására, hogy az eszközarányos működési költségek és kamatbevételek párhuzamosan csökkenjenek, ami egyet jelent a bankrendszer allokációs hatékonyságának és versenyképességének növelésével, illetve a felárak csökkentésén keresztül az ügyfelek hiteltörlesztési potenciáljának javításával. Jelenleg a hatékonyságnövelés egyik legkézenfekvőbb formája a banki digitalizáció mélyítése, elsősorban a szolgáltatások automatizálásán és azt követő népszerűsítésén keresztül, amire már a környező országokban is komoly előrehaladást láthatunk.

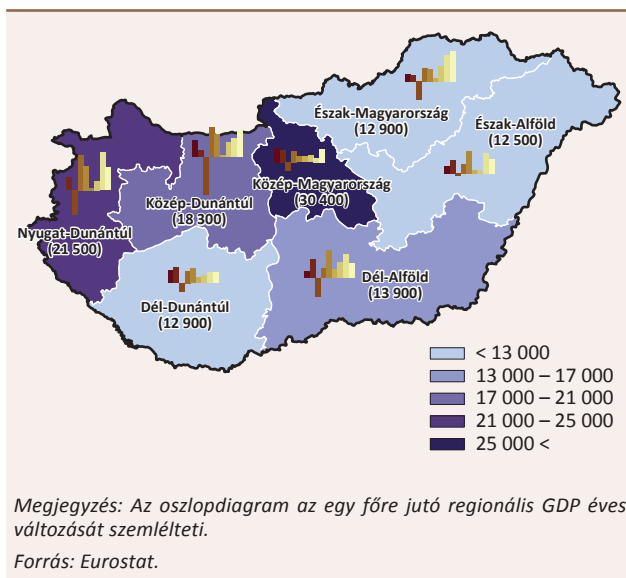
4.11. REGIONÁLIS VERSENYKÉPESSÉG

Az újhullámú közgazdasági irányzatokban a versenyképesség mérési egysége a nemzetgazdaságok felől az alsóbb szintű statisztikai régiók irányába tolódik el, így a területi elemzések a versenyképességi elemzések során kiemelt jelentőséggel bírnak. Kelet-Közép-Európa és ezen belül is a V4 régió speciális elemzési terület, ugyanis az országok mérete és gazdasági szerkezete következtében a fővárosi régiók dominanciája, kiugró értéke jellemző. Részből ez okozza, hogy az egyes régiók fejlettsége nagyobb mértékben függ a régió országon belüli helyzetétől, mint az adott nemzetgazdaság átlagos fejlettségétől.

Elemzésünkben arra törekszünk, hogy a regionális mérések során a versenyképesség számos területét lefedjük, továbbá olyan regionális mutatókat alkalmazunk, amelyeknél a belső területi különbségek kitűnnek és azonosíthatók. Ennek eredményeként mértük az általános gazdasági fejlettséget, valamint a regionális gazdasági szerkezetet, továbbá számba vettük a munkaerőpiac mennyiségi és minőségi feltételeit. Az országon belüli regionális heterogenitás kimutatása a magas relatív szórású mutatószámok alkalmazásával volt megvalósítható. Ez alól kivételt képez a foglalkoztatási ráta, amelynek területi értékei az elmúlt években egymáshoz simultak, e téren a regionális különbségek felszámolása valósult meg.

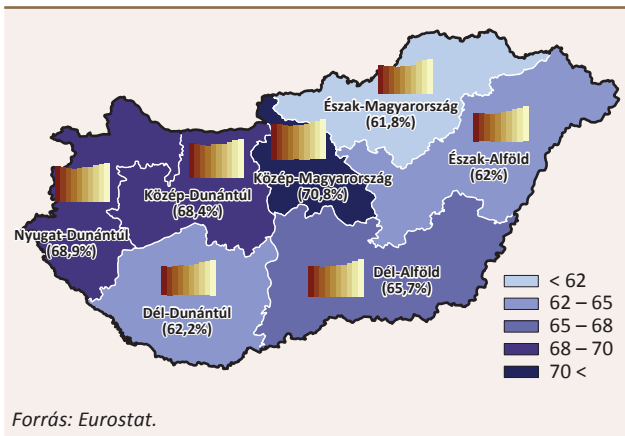
Megjegyzés: a hőtérképek regionális értékei minden esetben az elemzett idősor legfrissebb adatait ábrázolják.

4.101. Az egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson (EUR, 2007–2015)

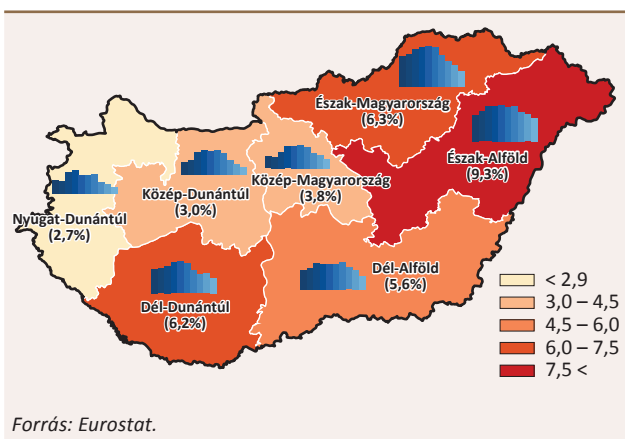
A gazdasági fejlettség terén – amelyet jellemzően az egy főre jutó GDP-vel mérünk – 2015-ben a V4 államok átlagosan 20, Magyarország pedig 30 százalékkal maradt el az uniós átlagos szintjétől, valamint hazánkat mindhárom visegrádi ország megelőzi a rangsorban. Magyarország regionális fejlettségbeli egyenlőtlensége uniós viszonylatban magas, a fővárosi régiók kiemelkedése ugyanakkor a kelet-közép-európai államok sajátossága, amely a gazdasági-társadalmi berendezkedésből és az országok méretéből fakad. Hazánkban a Nyugat-Dunántúl régió reál-GDP növekedése kimagasló, a térség az elmúlt 10 évben másfélszeresére növelte bruttó hazai termékét (2013 és 2015 között éves átlagos növekedése üteme 7 százalék felett alakult). A versenyképesség, a hatékonyság és a termelőkapacitások növelésével fejlettségünk is növekedhet, felzárkózva a régió, majd az uniós átlagos szintjére.

4.102. A foglalkoztatási ráta a 15–64 éves korosztályban (2007–2016)

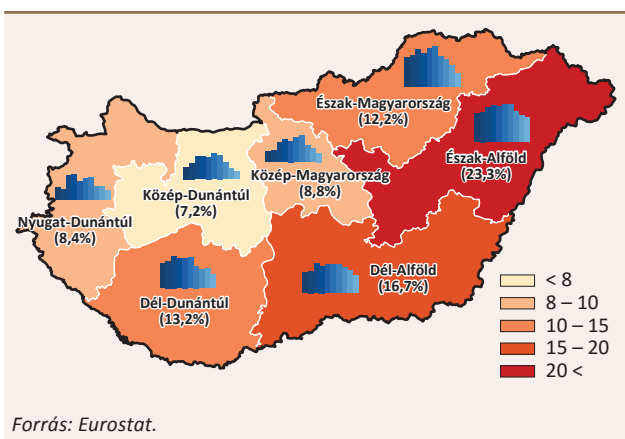
A foglalkoztatási ráta (foglalkoztatottak aránya a munkaképes korú lakosságban) regionális szinten viszonylag alacsony szórású mutatószám, értéke hazánkban 2016-ban 61,8 és 70,8 százalék között alakult. Magyarország 2010-ről 2016-ra 11,6 százalékponttal növelte foglalkoztatási rátáját, a növekményhez az elmaradottabb keleti régiók nagyobb mértékben járultak hozzá, mint a fejlettebb nyugati térségek. A vizsgált időszak alatt az Európai Unió tagországok átlagosan 2,6, míg a V3 államok 6,2 százalékponttal növelték foglalkoztatási mutatójukat, amelynél valamennyi magyar régió magasabb növekedést ért el. Az elmaradott magyar régiók foglalkoztatási rátájának növelését szolgálta a 2010-ben felfejlesztett közmunka program, amelynek keretei között 2016-ban átlagosan 202 000 munkavállaló dolgozott.

4.103. A munkanélküliségi ráta a 15–74 éves korosztályban (2007–2016)

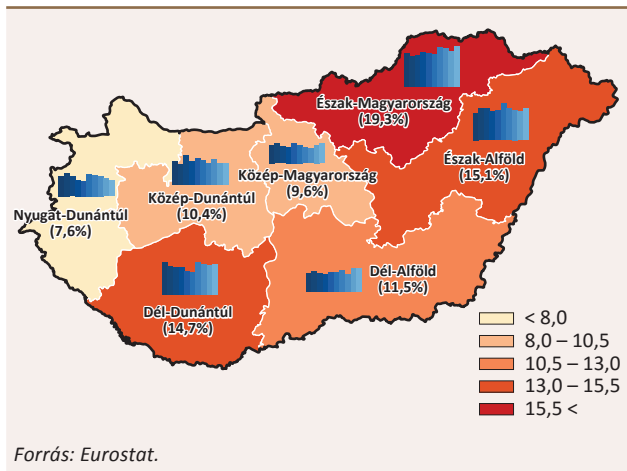
A munkanélküliségi ráta a munkanélküliek arányát mutatja a 15 és 74 év közötti aktív lakosság körében. A mutató 2016-ban Magyarországon 5,1 százalékon állt (év végén 4,5 százalék), amely 3,5 százalékponttal alacsonyabb az EU átlagnál, valamint a V3 átlagnál is kisebb, kivéve a 1,1 százalékponttal alacsonyabb cseh értéket. Hazánkban a munkanélküliség területi megoszlása heterogén képet mutat, a legalacsonyabb értékkel rendelkező Nyugat-Dunántúl régió 2,7 százalékos szinten áll, míg az Észak-Alföld régióban 9,3 százalékos a munkanélküliség. Az időszoron megfigyelhető, hogy a válság alatt gyárbezárásokat és kapacitás leépítéseket elszenvedő Közép-Dunántúl régió munkanélküliségi rátája 2010 és 2016 között 10 százalékról 3 százalékra csökkent.

4.104. A fiatalkori munkanélküliségi ráta (2007–2016)

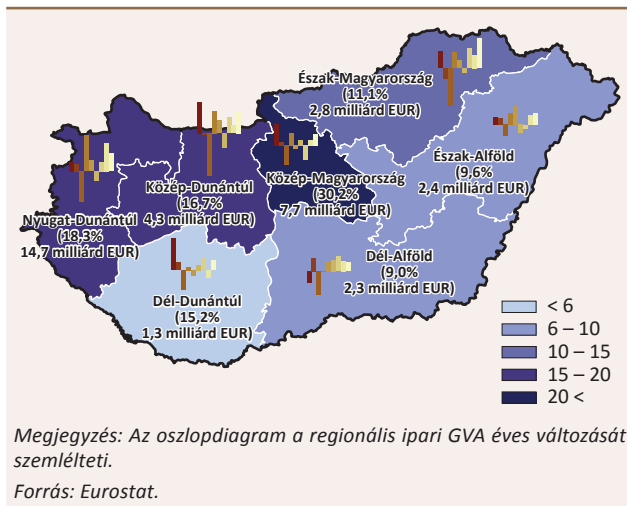
A fiatalkori munkanélküliségi ráta a 15 és 24 év közötti korosztályban méri a munkanélküliek arányát az aktív lakossághoz viszonyítva. Az oktatásból kimaradó és a munkaerőpiacon nem megjelenő fiatalok részaránya 2016-ban a V4 országokban alacsonyabb értéket mutat, mint átlagosan az Európai Unióban, amely a mediterrán országok átlagot felfelé húzó értékének, illetve a visegrádi államok elmúlt években mutatott fejlődésének tulajdonítható. Magyarországon a fiatalkori munkanélküliség 2010 és 2016 között átlagosan 13,5 százalékponttal 12,9 százalékra csökkent, a fejlődés dinamikája az uniós tagországok között a legnagyobb volt. Hazánkban a legkiemelkedőbb fejlődést az Észak-Magyarország régió valósította meg, ahol a fiatalkori munkanélküliség 6 év alatt 31,7 százalékról 12,2 százalékra csökkent.

4.105. A korai iskolaelhagyók aránya (2007–2016)

A korai iskolaelhagyók aránya mutató a 18 és 24 év közötti korosztályban méri az oktatásból kieső, képzés nélküli fiatalok arányát. A mutatóban a V3 tagállamok kedvező értéket (6,4%) érnek el. Az EU átlag 2016-ban 9,5 százalék volt, amelynél a magyar átlag 2,9 százalékponttal kedvezőtlenebb. Bár a válságot követő években a nyugati régiók korai iskolaelhagyók arányának mutatója jelentős mértékben javult, a keleti régiók visszahúzták az országos átlagot. A kevésbé fejlett keleti régiók trendje a mediterrán országok elmaradottabb régióihoz hasonlós, ahol a válság után megugró korai iskolaelhagyók arányát az utóbbi években sem sikerült a válság előtti szintre csökkenteni.

4.106. Az ipari termelés regionális megoszlása (milliárd EUR, 2007–2015)

Az ipari termelés megoszlása mutató – az építőipar kivételével – a nemzetgazdasági ipari hozzáadott érték regionális megoszlását szemlélteti. Az adatokból kitűnik, hogy a Közép-Magyarország régió az elmúlt 10 évben a magyar ipari termelés kb. egyharmadát produkálta, hozzájárulása azonban a válságot követően csökkent. A három észak-nyugati régió (Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl és Közép-Magyarország) 2016-ban a teljes ipari GVA kétharmadát szolgáltatotta, tehát a magyar gazdaság ipari koncentrációja egyértelműen az M1-es autópálya vonala mentén azonosítható. Mindemellett figyelemre méltó az Észak-Magyarország és a Dél-Alföld régió elmúlt években mutatott fejlődése, amely jórészt a külföldi beruházók (Bosch, Mercedes) nagy volumenű fejlesztéseinek tulajdonítható.

5. Az MNB versenyképességi javaslatainak nyomon követése

Kiadványunk további célja, hogy nyomon kövesse a Magyar Nemzeti Bank által 2016-ban publikált Versenyképesség és növekedés című szakkönyvben megfogalmazott versenyképességi javaslatok végrehajtását. A javaslatok széleskörű megvalósulása csak hosszabb idő alatt mehet végbe, egyrészt azok nagy száma (mintegy 50 intézkedés), másrészt költségvetési erőforrás-igénye miatt. Áttekintve az elmúlt időszakban bejelentett intézkedéseket úgy látjuk, hogy a könyvben tett 50 javaslat közül teljesen, vagy igen nagy mértékben 8 teljesült, további 26 tekintetében pedig történtek előremutató lépések, de még nem tekinthetők megvalósultnak.

A kormányzati oldalról végrehajtott legfőbb intézkedések a következők voltak: adóelkerülés mérséklése, a vállalati adóterhek, a TAO, a KATA és a KIVA adónemek egyszerűsítése és csökkentése, a munkát terhelő adók mérséklése, iparpolitikai stratégia kidolgozása, építési engedélyek gyorsítása, a gyermekvállalás ösztönzése, bölcsődei férőhelyek számának tervezett növelése, oktatásra fordított kiadások növelése, oktatási intézményrendszer felülvizsgálata. Mindezekon felül az MNB is tett lépéseket a felelősségi körébe tartozó területeken, így a könyvben célként megfogalmazott javaslatok közül az alábbi területeken történt a legnagyobb előrelépés: a vállalati hitelezés bővülése, a nemteljesítő hitelek arányának csökkenése, a bankrendszer prociklikusságának mérséklése, a bankok tőkehelyzetének és likviditásának javulása, valamint a tőzsde élénkítése.

5.1. táblázat

Áttekintés az MNB versenyképességi javaslatainak teljesüléséről

A munkavállalás versenyképessége

	A munkát terhelő adók mérséklése
	A legkevésbé foglalkoztatott csoportok munkára ösztönzése
	A Munkahelyvédelmi Akcióterv felső korlátjának megemelése a minimálbér összegéig
	A közmunkarendszer fejlesztése: oktatás és piaci foglalkoztatás ösztönzése
	A nyugdíjrendszer munkaerőpiacon maradási ösztönző elemeinek erősítése
	Atipikus foglalkoztatási formák ösztönzése

Vállalati versenyképesség

	Adóelkerülés mérséklése
	A társasági adó fizetésének egyszerűsítése
	Beruházásokat ösztönző adóváltozások
	Meglévő adókedvezmények rendszeres értékelése
	K+F források növelése
	Kutatók és fejlesztők létszámának növelése
	KKV szektor innovációs menedzserkapacitásának növelése
	Versengő garanciaszervezet a KKV-k hitelezésének elősegítése érdekében
	Aktívabb hazai iparpolitika kialakítása, új technológiák adaptációja
	Regionális és helyi gazdaságfejlesztés
	Szabályozott energiaárak csökkentése

5.1. táblázat	
Áttekintés az MNB versenyképességi javaslatainak teljesüléséről (folytatás)	
Állami versenyképesség	
	Az állami intézmények létszámának és bérkiadásának felülvizsgálata
	Az államigazgatás struktúrájának felülvizsgálata
	Rendszeres elégedettség mérés az állami szolgáltatások körében
	A jogkövető magatartás ösztönzése
	Az állami ügyintézés felgyorsítása az e-governance által
	Az építési engedélyek kiadásának felgyorsítása
	Az állami közmű szolgáltatások fejlesztése
	A csőd eljárások eredményességének növelése
Az emberi erőforrás versenyképessége	
	A demográfiai folyamatokat érintő intézkedések
	Többletforrás biztosítása a magánforrások egészségügyi szektorba történő beengedésével
	Az egészségügyi prevenció erősítése
	A gyermekvállalás és a nyugdíj összekapcsolása
	Az öngondoskodás szerepének erősítése
	Az oktatásra fordított költségvetési és privát források növelése
	Az alap- és középfokú oktatás minőségének javítása
	A nyelvtudás javítása a középfokú oktatásban
	A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának további növelése
	Műszaki és természettudományos végzettséggel rendelkező diplomások arányának növelése
	Felsőoktatási szektorra jutó K+F kiadások növelése
	Mentális egészség csomag
EU támogatások hatékonyabb felhasználása	
	A fejlesztéspolitika versenyképességi és növekedési vonatkozásai, valamint azok hatásai
	A fejlesztéspolitika versenyképességi és növekedési tervei Magyarországon
	A fejlesztési ciklus további felkészülési feladatai a versenyképesség és a növekedés szolgálatában
	A közvetlen elérésű uniós források felhasználásának növelése Magyarországon
Kiemelt témák	
	Tőzsdei aktivitás és kapitalizáció bővítése
	A lakossági megtakarítások növelésének ösztönzése
Bankszektor versenyképessége	
	Növekedést támogató vállalati hitelezés ösztönzése
	A háztartási szektor egészséges banki finanszírozása
	Hosszú távon erős bankrendszeri tőke és likviditási helyzet
	Hosszú távon jövedelmező bankrendszer
	A nemteljesítő háztartási és vállalati hitelállományok csökkenése
	Hatékony és innovatív bankrendszer
	Versenyző bankrendszer
<i>Jelmagyarázat:</i>	 <i>részben megvalósult</i> <i>megvalósult</i>

5.1. A MUNKAVÁLLALÁS VERSENYKÉPESSÉGE

5.1.1. A munkát terhelő adók mérséklése – az aktivitás és a foglalkoztatás növelése a munkát terhelő adók csökkentése révén, amelyre alkalmas lehet a személyi jövedelemadó csökkentése.

Megvalósult intézkedés: A 2011 után – több lépésben – tisztán egykulcsossá vált személyi jövedelemadó 16 százalékos kulcsa 2016 januárjától tovább csökkent 15 százalékra. Ezen felül szintén a munkát terhelő adókat mérsékeli, hogy a munkáltató által fizetett szociális hozzájárulási adó mértéke 2017-ben 5, 2018-ban további minimum 2, vagy 2,5 százalékponttal csökken a versenyszféra átlagos nominális bérnövekedése ütemének függvényében (2,5 százalékponttal akkor, ha a bérdinamika üteme 2017 első 9 hónapjában eléri a 11 százalékot). A 2016 novemberben megkötött ágazati bérmegállapodás szerint 2019-től 2022-ig újabb évi 2-2 százalékponttal csökkenhet a munkáltatók járulékterhe, amennyiben a versenyszektor átlagos reálbéremelkedése a megelőző évben eléri a 6 százalékot. A munkáltatói járulékok csökkentése mérsékeli a vállalatok munkaköltségét, így elősegíti a foglalkoztatás növekedését, valamint hozzájárul a gazdaság fehéredéséhez is. Mindazonáltal a munkát terhelő adók mértéke továbbra is magasabb, mint közvetlen versenytársaink körében, így előnyös lehet a további csökkentés a költségvetési mozgástér függvényében.

5.1.2. A legkevésbé foglalkoztatott csoportok munkára ösztönzése – a Munkahelyvédelmi Akcióterv kiterjesztése a munkavállalói járulékokra, mely a legkevésbé foglalkoztatott csoportok esetében növelné a munkakínálatot.

5.1.3. A Munkahelyvédelmi Akcióterv felső korlátjának megemlése a minimálbér összegéig – a Munkahelyvédelmi Akcióterv által igénybe vehető célzott munkáltatói járulékkedvezmények felső korlátjának megemlése legalább a minimálbér összegéig.

5.1.4. A közmunkarendszer fejlesztése: oktatás és piaci foglalkoztatás ösztönzése – a képzések erősítése és a magánszektorbeli foglalkoztatás anyagi támogatása azáltal, hogy a munkaerőköltséget egy meghatározott ideig az állam állja a piaci foglalkoztatás érdekében.

Megvalósult intézkedés: „Közfoglalkoztatásból a versenyszférába” című program megvalósítása 2017 márciusában indult el, amelynek keretében az állam lehetővé teszi a foglalkoztatást helyettesítő támogatás összegének (22.800 Ft) folyósítását az után is, hogy a közmunkás elhelyezkedik a versenyszektorban, a közmunka idejének lejáratáig. Az intézkedés célja, hogy növekedjen a közmunkából a versenyszektorba áramló munkavállalók aránya, ami csökkentené a munkaerőhiányt, valamint javítaná a nemzetgazdaság teljesítményét is.

5.1.5. A nyugdíjrendszer munkaerőpiacon maradási ösztönző elemeinek erősítése – a 40 év feletti szolgálati idő kiemelt mértékben történő elismerése az induló öregségi nyugdíj megállapításánál.

5.1.6. Atipikus foglalkoztatási formák ösztönzése – a foglalkoztatás bővítése az atipikus – távmunkás, részmunkaidős – foglalkoztatási formák ösztönzése révén.

Megvalósult intézkedés: 2016-tól egy 5 milliárd forint keretösszegű támogatást vezetnek be azon kis- és közepes vállalkozások számára, amelyek részmunkaidőben foglalkoztatnak alkalmazottakat. A részmunkaidős foglalkoztatást támogatja az az intézkedés is, hogy a Munkahelyvédelmi Akcióterv keretében érvényesíthető járulékkedvezmény összege változatlan a foglalkoztatás formájától függetlenül (teljes- vagy részdíós). Emellett a GYED Extra intézménye is támogatja a gyermekgondozásból a munkaerőpiacra visszatérő anyák foglalkoztatását (részmunkaidőben is), ami egyszerre ösztönöz a gyermekvállalásra és egyben a munkakínálat növelésére is.

5.2. VÁLLALATI VERSENYKÉPESSÉG

5.2.1. Adóelkerülés mérséklése – a rejtett gazdaság visszaszorítása a költségvetési bevételek növelésén túl a versenytorzító hatások csökkentéséhez is hozzájárulhat.

Megvalósult intézkedés: Az online pénztárgépek rendszere már korábban bevezetésre került, azonban az erre kötelezett vállalkozások körét 2017-től tovább bővítették, ami idén már 200–230 ezer vállalkozást érint. 2017 júliusától megindult a számlázási programok online bekötése is a NAV-hoz. Emellett az EKÁER rendszer működését is fejlesztették.

5.2.2. A társasági adó fizetésének egyszerűsítése – a vállalkozások adminisztrációs terhének csökkentése és a költségvetés évközi tervezhetőségének javítása az adóelőleg-kiegészítés eltörlése révén.

Megvalósult intézkedés: Számottevő változást jelent a társasági adó kulcsainak (10 és 19 százalék) egyszerűsítése és 9 százalékra csökkentése 2017-től.

5.2.3. Beruházásokat ösztönző adóváltozások – produktív beruházások megvalósulását támogató adórendszer kialakítása.

Megvalósult intézkedés: A kedvezményes és egyszerűsített kisvállalati adózási formák (KATA és KIVA) igénybevételi feltételei is tovább enyhültek 2017 januárjától, így azokat többen vehetik majd igénybe. A KIVA adókulcsa 2017-ban 16-ról 14 százalékra csökkent, ami 2018-tól tovább mérséklődik 13 százalékra. Ezek a változások a vállalkozások költségterheinek csökkenéséhez és a profitabilitásuk emelkedéséhez vezetnek.

A hitelszerződés (ideértve a pénzügyi lízinget is) megkötése adóévének utolsó napján kis- és középvállalkozásnak minősülő adózó a hitelszerződés alapján tárgyi eszköz beszerzéséhez, előállításához pénzügyi intézménytől igénybe vett, és kizárólag e célra felhasznált hitel (ideértve a felhasznált hitel visszafizetésére igazoltan felvett más hitelt) kamata után adókedvezményt vehet igénybe. Az adókedvezmény mértéke 2017-től a hitel kamata, megszűnt tehát a kamat 40/60 százalékára, illetve a 6 millió forintra vonatkozó korlátozás.

5.2.4. Meglévő adókedvezmények rendszeres értékelése – az adóalapok bővítése az adórendszerben meglévő jelentősebb kedvezmények rendszeres értékelésével és felülvizsgálatával, amely során fontos figyelemmel lenni az üzleti környezet kiszámíthatóságára is.

5.2.5. K+F források növelése – a vállalati szektor K+F kiadásainak emelése a kutatás-fejlesztést nagyobb mértékben elősegítő intézményi, üzleti és piaci környezet megteremtése által.

Megvalósult intézkedés: A kutatás-fejlesztési források növelése érdekében a K+F adókedvezmény alapját 2017 januárjától kiszélesítették a szociális hozzájárulási adóra, amely ösztönzi a vállalati fejlesztéseket. A módosítás szerint, ha egy vállalat nem tudja igénybe venni a társasági adóalap-kedvezményt, mert az adóalapja nem elég magas hozzá (például veszteséges), akkor a szociális hozzájárulási adóból vonhatja le a kedvezményt, az adóalap 50 százalékos mértékéig 9 százalékos adókulccsal.

5.2.6. Kutatók és fejlesztők létszámának növelése – a K+F tevékenységet végző foglalkoztatottak arányának emelése.

5.2.7. KKV szektor innovációs menedzserkapacitásának növelése – a sikeresen innováló cégek arányának emelése a KKV-szektorban az innovációs menedzsment kapacitásnövelése által.

Megvalósult intézkedés: 2017 februárban a kormány elindította a Beszállító-fejlesztési programot, amelynek célja, hogy a magyar kis- és középvállalkozások minél nagyobb arányban vegyenek részt a magasabb hozzáadott értékű termékek fejlesztésében és gyártásában, bekapcsolódva ezzel a nemzetközi nagyvállalatok beszállítói hálózatába. A program keretei között pontosan szabályozzák a minősített beszállítói státusz

elérését is, melynek elemei közé tartozik az innovációs menedzserkapacitást is növelő technológiafejlesztés, valamint a saját K+F tevékenység növelése. Hasonló célt szolgálnak a kormányzat által a kkv szektor számára 2016 végén indított menedzsment, informatikai és idegennyelvi készségeket fejlesztő ingyenes képzések is.

5.2.8. Versengő garanciaszervezet a KKV-k hitelezésének elősegítése érdekében – a KKV-szektor hitelezési kockázatainak mérséklése és így a szektor fejlesztési elképzeléseinek támogatása az intézményi kezességvállalás bővítése révén.

5.2.9. Aktívabb hazai iparpolitika kialakítása, új technológiák adaptációja – az innovációs folyamatot támogató intézmény- és szabályozási rendszer kialakítása.

Megvalósult intézkedés: A 2016-ban bemutatott Irinyi terv célja a hazai ipar támogatása és a kkv szektor megerősítése. Az Irinyi terv kiemelten fejlesztendő területként a járműipar, az egészséggazdaság, az élelmiszeripar, a „zöldgazdaság”-fejlesztés, az IKT szektor és a védelmi ipar szegmenseire fókuszál, hogy Magyarország gazdasága jobb régiós és nemzetközi pozíciót érjen el. Az Irinyi terv részeként került megfogalmazásra az Ipar 4.0 koncepció is, melynek célja, hogy elősegítse a magasabb hozzáadott értékű, magas innovációs igényű termelő tevékenységek elterjedését, a kkv-k digitalizációját és az infokommunikációs gazdaságba való intenzívebb integrációt. Az új technológiák adaptációját a magyar Ipar 4.0 koncepciót átfogó, 2016. májusában létrehozott Nemzeti Technológiai Platform, valamint a Digitális Jólét Program 2017-es kibővítése (és az annak keretei között elfogadott stratégiák) is hivatottak elősegíteni.

5.2.10. Regionális és helyi gazdaságfejlesztés – az ország különböző térségei versenyképességének megerősítése, a fejletlenebb térségek felzárkózásának felgyorsítása.

Megvalósult intézkedés: A 2015-ben indított Modern Városok Program a vidék gazdasági, infrastrukturális és társadalmi felzárkózását segíti elő. 3400 milliárd forint értékben 23 vidéki településsel (a megyeszékhelyekkel és 4 további várossal) kötött a kormány megállapodást. A megállapodások keretei között főként ipari parkok bővítésére és építésére, autópályafejlesztésre és közösségi intézmények (például: uszodák, fürdők, tornacsarnokok, játszóterek és művelődési központok) építésére kerül sor.

5.2.11. Szabályozott energiaárak csökkentése – a vállalkozások versenyképességének javítása, költségeik csökkentése és a lakossági jövedelmek vásárlóértéknek növelése.

5.3. ÁLLAMI VERSENYKÉPESSÉG

5.3.1. Az állami intézmények létszámának és bérkiadásának felülvizsgálata – a hatékonyabb közigazgatás, amelynek megvalósulásával erőforrások szabadulnak fel a versenyszféra javára.

Megvalósult intézkedés: A 2016-ban indított reform keretében a megyei és fővárosi kormányhivatalokban bevezetésre került új besorolási és bérezési rendszer az első intézkedés az állami intézmények felülvizsgálata során, ami több lépcsőben folytatódik. A tervek szerint ez a rendszer kerül fokozatosan bevezetésre a teljes államigazgatásban. A bértáblát, egy a teljesítményt jobban értékelő rendszer bevezetése váltja le. Bérsávok kerülnek meghatározásra, ami jobban ösztönöz a teljesítményre, a nagyobb hatékonyságra.

5.3.2. Az államigazgatás struktúrájának felülvizsgálata – az állam működésének hatékonyabbá tétele, amelynek egyik eszköze lehet a minisztériumi háttérintézmények széles körének áttekintése és a párhuzamosságok megszüntetése.

Megvalósult intézkedés: 2016-ban 90 állami háttérintézmény megszüntetését vizsgálta meg a Kormány a bürokráciacsökkentés keretében, amelyeknek mintegy fele jogutódlással megszűnt, így csökkentve a párhuzamosságokat és a bürokráciát.

5.3.3. Rendszeres elégedettség mérés az állami szolgáltatások körében – az állami közszolgáltatások minőségének javítása rendszeres elégedettségmérések által.

5.3.4. A jogkövető magatartás ösztönzése – a jogi ügyek rendezési hatékonyságának javítása, ami hozzájárulhat a gazdasági szereplők jogkövető magatartásának erősítéséhez. Ennek érdekében célszerű lehet lépéseket tenni többek között az ítélelhozatal felgyorsítására.

Megvalósult intézkedés: Az Országgyűlés elfogadta az új büntetőeljárás kódexet, amely gyorsítani kívánja a büntetőeljárás menetét.

5.3.5. Az állami ügyintézés felgyorsítása az e-governance által – a magánszektor adminisztrációs terheinek csökkentése, amelynek a nemzetközi tapasztalatok alapján kiemelt eszköze az e-governance.

5.3.6. Az építési engedélyek kiadásának felgyorsítása – a beruházások, a lakhatás és a gazdasági növekedés szempontjából is kiemelkedő fontosságú építőipari ágazatban a gyorsabb és hatékonyabb ügyintézés, különösen az építési engedélyhez szükséges eljárások csökkentése.

Megvalósult intézkedés: 2016. január 1-től vezették be a 300 négyzetméternél nem nagyobb lakóingatlanok esetében az egyszerűsített engedélyezési eljárást, ami nagymértékben csökkentette a lakosság adminisztrációs terheit, ezzel elősegítve a háztartási beruházások bővülését. Emellett azonban további egyszerűsítésre lenne szükség a vállalatok által épített épületek, irodák, ipari telepek esetében, a beruházási döntések elősegítése és a gazdaság élénkítése érdekében.

5.3.7. Az állami közmű szolgáltatások fejlesztése – a zöldmezős beruházások esetén az új épületek használatbavételének felgyorsítása, az elektromos áram bekötéséhez való hozzájutás könnyebbé tétele.

Megvalósult intézkedés: A Nemzeti Versenyképességi Tanács (NVT) a magyar kormány által létrehozott testület, amelynek fő feladata Magyarország versenyképességének erősítése, valamint az állami szolgáltatások javítása céljából javaslatokat megfogalmazni. 2017 első felében a tanács egyik első intézkedési javaslata a közmű szolgáltatások fejlesztésére vonatkozott, aminek hatására már a Parlament is elfogadta a törvénymódosítását. Az új szabályozásnak köszönhetően meghatározott méretkategória alatt gyorsabb lett a villamosenergia, a víz és a földgáz bekötésének engedélyezése, valamint olcsóbb a mérőórák beszerzéséhez kapcsolódó díjak.

5.3.8. A csődeljárások eredményességének növelése – a csődeljárások hatékonyságának javítása, ami segítené a versenyszféra, különösen a kkv-szektor pénzügyi stabilitását.

5.4. AZ EMBERI ERŐFORRÁS VERSENYKÉPESSÉGE

5.4.1. A demográfiai folyamatokat érintő intézkedések – GYED, családi adóalap-kedvezmény és egyszeri anyagi támogatás növelése, bölcsődei férőhelyek számának növelése, GYED/GYES időszaka munkaviszonynak minősüljön.

Megvalósult intézkedés: 2017. január 1-jétől bővült azon települések köre, ahol kötelező bölcsődét fenntartani, illetve új típusú, "rugalmas" bölcsődei ellátási formák is engedélyezésre kerültek, valamint növekedett a családi adóalap-kedvezmény mértéke és a kedvezményre jogosultak köre is. A Kormány bejelentése alapján 2018 a családok éve lesz. Ennek keretében 2019-ig tovább emelik a 2016-tól fokozatosan növelt családi adóalap-kedvezmény mértékét a két gyermekes családoknál, kitolják a diplomás GYED időtartamát egy évvel, csökkentik vagy elengedik a több gyermeket vállaló nők Diákhitel- és jelzáloghitel tartozását, illetve mintegy 100 milliárd forintot fordítanak majd bölcsődék és óvodák fejlesztésére és létrehozására különböző pályázatok keretében.

5.4.2. Többletforrás biztosítása a magánforrások egészségügyi szektorba történő beengedésével – a közfinanszírozott egészségügyi ellátások színvonalának javítása, amelyhez a hatékonyságjavulás mellett szükségesnek látszik az egészségügyi ellátórendszer rendelkezésére álló források bővülése.

5.4.3. Az egészségügyi prevenció erősítése – a várható élettartam fokozatosan zárkózzon fel az európai uniós országok átlagos értékéhez, amihez hozzájárulhat az egészségügyi prevenció erősítése.

Megvalósult intézkedés: Folytatódik a közétkeztetés javítása, és program indul a gyermekek egészségtudatos életmódjának kialakítása, az egészséges táplálkozás és aktív életmód ösztönzése céljából. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma megkezdte a 2017-2026 évekre vonatkozó „Nemzeti Népegészségügyi Stratégia 2017–2026” kidolgozását. A Népegészségügyi termékadó 2017. január 1-jétől kiterjed az édesítőszerral készített sörökre és alkoholos frissítókra is. Szintén 2017 elejétől szigorodott a kiskorúak szűrővizsgálatainak rendje: több vizsgálat lesz a jelenleginél és valamennyin kötelező lesz részt venni 18 éves korig. Országosan elérhető és központilag szervezett lesz az 50–70 közötti korosztály számára a kétlépcsős vastagbélvizsgálat, valamint tovább növelik a védőnői méhnyakszűrések arányát és erősítik az emlőszűrés rendszerén is.

5.4.4. A gyermekvállalás és a nyugdíj összekapcsolása – a nyugdíjrendszer igazságos és fenntartható legyen, aminek egyik lehetséges eszköze a gyermekvállalás nyugdíjrendszerben való elismerése.

5.4.5. Az öngondoskodás szerepének erősítése – fokozatosan erősödjön a részleges öngondoskodás szerepe az egészségügy és a nyugdíjrendszer területén, és növekedjen a nyugdíjcélú megtakarítások összege.

Megvalósult intézkedés: Az MNB kezdeményezésére több jogszabálymódosítás is történt, amelyek a pénztári szolgáltatások rugalmasabb igénybevételét, a tagi tájékozottság javítását, a társadalom pénztári termékekkel való nagyobb lefedettségét, és a pénztárak méretgazdaságosságának növekedését célozták. A lépések eredményeként megjelent az egészség- és önszegélyező pénztár, mint új pénztártípus, így egy intézményen belül lehet azokat a szolgáltatásokat igénybe venni, amelyeket korábban csak két pénztárban fenntartott tagsággal lehetett elérni. A választható portfóliós rendszert működtető önkéntes nyugdíjpénztárak lehetővé tehetik tagjaik számára, hogy azok egyidejűleg két portfólióban helyezték el az egyéni számlájukon felhalmozott összeget. A nyugdíj- és életbiztosítási piacon történt átfogó etikus szabályozás-módosítás hatására a biztosítási termékpaletta lecserélődött alacsonyabb költségű és így értékállóbb termékekre. A szabályozási környezet módosításán felül az MNB nyomtatott és online kommunikációt is folytat, hogy felhívja a figyelmet az öngondoskodás fontosságára.

5.4.6. Az oktatásra fordított költségvetési és privát források növelése – az oktatási rendszer teljesítményének javítása, amit támogathat az oktatási intézmények rendelkezésére álló költségvetési és magánforrások összegének növelése.

Megvalósult intézkedés: A 2013-ban bevezetett életpálya-modell keretein belül az elmúlt időszakban folytatódott a pedagógusok bérfelzárkóztatása. 2017-ig a közoktatásban oktató tanárok összesen átlagosan mintegy 40 százalékos béremelésben részesülnek. 2016. január 1-jétől a felsőfokú végzettségű bölcsődei kisgyermeknevelők is bevonásra kerültek a pedagógus-előmeneteli rendszerbe. 2016-tól kezdődően bevezetésre került a felsőoktatásban is az életpálya-modell, melynek első évében 15 százalékos béremelésre került sor az ágazatban. A költségvetés oktatási ráfordításaiban 2013 óta folyamatos emelkedés figyelhető meg.

5.4.7. Az alap- és középfokú oktatás minőségének javítása – az alap- és a középfokú oktatás minősége javuljon, valamint az alapkészségek elsajátítása a közoktatásban.

Megvalósult intézkedés: Annak érdekében, hogy az oktatási rendszer minél jobban illeszkedjen a munkaerőpiac jelenlegi és jövőbeli elvárásaihoz, elkezdődött a Nemzeti alaptanterv és kerettantervek felülvizsgálata. Az ezt megalapozó koncepció 2017 tavaszára készült el és jelenleg is folyik a szakmai egyeztetése. Az egyeztetések tárgya a 9. évfolyam bevezetése az általános iskolai oktatásban.

5.4.8. A nyelvtudás javítása a középfokú oktatásban – javuljon a nyelvtudás színvonala, amit elősegíthet a középfokú oktatásban megvalósuló nyelvtanítás kiszélesítése.

5.4.9. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának további növelése – a magyar munkaerő képzettsége megfeleljen az aktuális elvárásoknak és képes legyen alkalmazkodni a jövőbeli igényekhez.

5.4.10. Műszaki és természettudományos végzettséggel rendelkező diplomások arányának növelése – alkalmazkodjon a felsőoktatás szerkezete a munkaerő-piac szükségleteihez, azaz tovább emelkedjen a műszaki és természettudományi végzettséggel rendelkező diplomások aránya.

Megvalósult intézkedés: A „Fokozatváltás a felsőoktatásban” stratégia tartalmazza a műszaki és informatikai képzések szerkezeti felépítésének megújítását, az oktatási módszerek hatékonyságának növelését, illetve a képzési és kimeneti követelmények érdemi felülvizsgálatát az iparági trendek, a hazai vállalati igények és a nemzetközi tapasztalatok tükrében. Ezen felül célként jelenik meg a lemorzsolódás arányának 10 százalékpontos csökkentése, amely probléma jelentős mértékben érinti a műszaki és természettudományos képzéseket.

5.4.11. Felsőoktatási szektorra jutó K+F kiadások növelése – emelkedjen a felsőoktatási szektor hozzájárulása a magyar gazdaság innovációs teljesítményéhez.

Megvalósult intézkedés: A „Fokozatváltás a felsőoktatásban” stratégia célként tűzi ki a felsőoktatási K+F+I költségek a GDP 0,5 százalékára történő emelését és az intézményrendszer közvetlen K+F+I bevételeinek 10 százalékra emelkedését 2020-ig. Ennek elérése érdekében két pályázat keretében összesen 35 milliárd forintnyi uniós és költségvetési forrást biztosított a Kormány a 2016–2020-as időszakban a felsőoktatási intézmények és az ipari kutatóközpontok együttműködésére. A befogadott 8 konzorcium tagjai a pályázat keretében vállalták az alkalmazott kutató-fejlesztő munkatársak létszámának növelését, valamint vállalták a kutatómunkába bevont doktoranduszok, a publikációk, az iparjogvédelmi eljárások, továbbá az intézményből kiinduló spin-off vállalkozások számát illetően is.

5.4.12. Mentális egészség csomag – javuljon a magyar lakosság lelki egészsége.

5.5. EU TÁMOGATÁSOK HATÉKONYABB FELHASZNÁLÁSA

5.5.1. A fejlesztéspolitika versenyképességi és növekedési vonatkozásai, valamint azok hatásai – 2020-ig a vállalkozásfejlesztési források legalább 50 százaléka kiemelt szektorokba érkezen.

Megvalósult intézkedés: A 2014–2020-as ciklushoz tartozó mintegy 9000 milliárd forintos támogatási kerethez teljes egészében sikerült kiírni a pályázatokat és várakozásaink szerint a teljes keret 85 százalékának szerződéses lekötése is megvalósulhat 2017 végére. A tematikus célokhoz rendelt források alapján a teljes keret több mint 20 százaléka jut az energetikai, infokommunikációs technológia és a K+F+I szektorokba. Ezen felül a teljes keret több mint 20 százaléka szolgálja a KKV-k, valamint a foglalkoztatás fejlesztését és támogatását.

5.5.2. A fejlesztéspolitika versenyképességi és növekedési tervei Magyarországon – az uniós források 60 százalékát közvetlenül gazdaságfejlesztésre kellene fordítani, ehhez pedig szükséges az intézményrendszer reformja.

Megvalósult intézkedés: A 2014–2020-as ciklusban kifizetésre ütemezett európai uniós források 60 százaléka gazdaságfejlesztésre kerül elköltésre a Kormány célkitűzései szerint. A 2014–2020-as programozási ciklusban kiírt operatív programok közül többnek is van gazdaságfejlesztési vonatkozása, a GINOP és a VEKOP operatív programok pedig kifejezetten gazdaságfejlesztési célúak. Számításaink szerint az operatív programok prioritásai mentén kiírt pályázatok alapján a közvetlen gazdaságfejlesztési célú pályázatok értéke eléri a teljes keret 50-55 százalékát. A 2017. első félévéig kifizetett, 2014-2020-as ciklushoz tartozó forrásokon belül a közvetlen gazdaságfejlesztési célú források aránya 40 százalék körülire tehető.

5.5.3. A fejlesztési ciklus további felkészülési feladatai a versenyképesség és a növekedés szolgálatában – az uniós források fókuszálása a magas potenciális gazdasági növekedéssel rendelkező tevékenységekre, szektorokra, vállalkozói csoportokra és térségekre, a foglalkoztatásra és a hozzáadott érték növelésére.

Megvalósult intézkedés: Lásd az előző pontokat. (A 2014-2020-as források tényleges gazdaságfejlesztési és növekedési hatását 2020 után lehet megbecsülni.) Az EU által megfogalmazott tematikus célok és az ezek mentén készült operatív programok pontosan meghatározzák, hogy melyik szektorokba, melyik térségekre lehet fordítani a támogatásokat.

5.5.4. A közvetlen elérésű uniós források felhasználásának növelése Magyarországon – fokozni a magyar szereplők részvételét és abszorpcióját az Európai Bizottság, valamint az Európai Beruházási Bank (EBB) által közvetlenül irányított források elnyerésében és felhasználásában.

5.6. KIEMELT TÉMÁK

5.6.1. Tőzsdai aktivitás és kapitalizáció bővítése – a tőkepiaci finanszírozás és pénzügyi közvetítés súlyának növelése érdekében a Budapesti Értéktőzsde aktivitásának és kapitalizációjának bővítése.

Megvalósult intézkedés: 2015 decemberében újra nemzeti tulajdonba került a Budapesti Értéktőzsde (BÉT), a Magyar Nemzeti Bank a tőzsde többségi tulajdonosává vált. 2016-ban a BÉT egy 5 éves stratégiai tervet fogadott el, amelynek alapvető célja egy olyan átfogó tőzsdefejlesztési program kidolgozása és megvalósítása Magyarországon, amelynek eredményeképpen a tőkeági forrásbevonás szerepe növekszik a magyar vállalatok finanszírozásában, hatékonyan kiegészítve a jelenleg túlsúlyban lévő banki hitelezést. A BÉT célja, hogy a versenyképes, sikeres hazai vállalatok legfontosabb platformjává váljon. A tőzsdai aktivitás növelése pozitív nemzetgazdasági hatásokkal jár. Amennyiben a hazai részvénytőzsde kapitalizációja a tőzsdefejlesztési stratégiai céloknak megfelelően a GDP 30 százalékával növekszik, az MNB becslése szerint a potenciális GDP-növekedést 0,2–0,3 százalékponttal megemelné. 2017-ben tőzsdére lépett a Waberer's International Zrt., és megindult a kereskedés a BÉT-en a részvényeivel, amely az ötödik legnagyobb papír a magyar tőzsdén.

5.6.2. A lakossági megtakarítások növelésének ösztönzése – a lakossági megtakarítások ösztönzése, aminek révén emelkedne a gazdaságfejlesztő beruházásokhoz szükséges források összege, mégpedig a külső adósság növekedése nélkül.

Megvalósult intézkedés: 2017-től eltörlésre került a kamatjövödelmek után fizetendő egészségügyi hozzájárulási adó (EHO), amelynek mértéke korábban 6 százalék volt.

5.7. BANKSEKTOR VERSENYKÉPESSÉGE

5.7.1. Növekedést támogató vállalati hitelezés ösztönzése – fenntartható gazdasági növekedés támogatását biztosító, piaci alapú vállalati hitelezés helyreállítása, amely éves összevetésben a vállalati és ezen belül a kvv-hitelállomány 5–10 százalékos bővülését jelenti.

Megvalósult intézkedés: A Magyar Nemzeti Bank (MNB) által átmeneti és célzott eszközként 2013-ban bevezetett Növekedési Hitelprogram (NHP) teljesítette a program meghirdetésekor kitűzött trendfordító és növekedési célokat, így 2016 elejétől fokozatos kivezetésre került. Ezzel párhuzamosan elindult a Növekedéstámogató Program (NTP), amelynek célja, hogy a bankok piaci hitelezésre való visszaállása zavartalan legyen. Ennek egyik részét a Növekedési Hitelprogram harmadik, kivezető szakasza alkotja, amely két pillérből áll. Az első pillér a második szakasznál mind volumenben, mind a hitelcélok tekintetében korlátozottabb forintfinanszírozást tesz lehetővé. A második pillér lehetővé teszi, hogy a bankok devizában nyújtsanak finanszírozást természetes deviza fedezettel rendelkező kvv-k számára. Ezzel a pillérral az MNB a hosszú lejáratú devizafinanszírozásban megfigyelhető piaci torzulást kívánja kezelni. Az NTP másik részét a Piaci Hitelprogram (PHP) alkotja, amely a bankok hitelezési tevékenységét segítő, pozitív ösztönzőkből álló eszközcsalád. A PHP a hitelezési aktivitáshoz kötött kamatcsere-ügylettel (HIRS), az ehhez kapcsolódó preferenciális betéti

lehetőséggel, valamint a banki tőkekövetelményekben megtestesülő ösztönzés mellett egy új, vállalati hitel-információs rendszerrel is támogatja a bankok hitelezési tevékenységét. 2009 és 2013 között a kkv szektor hitelállománya több mint 5 százalékkal zsugorodott. Az MNB célzott hitelösztönző programjainak köszönhetően azonban sikerült elkerülni a hitelpiac teljes befagyását, és a hitelaktivitás ösztönzésének – valamint az európai konjunktúra válságból való fokozatos kilábalásának – eredményeképpen a magyar kkv szektor hitelállományának bővülési dinamikája 2015 végétől az MNB által optimálisnak becsült 5–10 százalékos sávban alakul.

5.7.2. A háztartási szektor egészséges banki finanszírozása – aktív, de prudens lakossági hitelezés elérése, elsősorban a lakásépítések finanszírozásában.

Megvalósult intézkedés: A 2010 előtti alulszabályozott hitelpiacnak köszönhetően a magyar lakosság deviza alapú – főként svájci frankban – történő eladósodása egészségtelen és fenntarthatatlan mértékűvé vált, a jelentős külső sérülékenység és az árfolyam-emelkedés következtében pedig a törlesztőrészek szignifikáns emelkedése valósult meg. A magyar kormány és a Magyar Nemzeti Bank a lakossági pénzügyi terhek enyhítése érdekében a devizahitelek forintosítása és végleges kivezetése mellett döntött. Az MNB aktív, kezdeményező szerepet vállalt a bankszektor és a kormányzat között zajló egyeztetésekben, de a konverzió végrehajtásához kormányzati döntésre volt szükség, amelyhez a Kúria 2014. június 16-i döntése teremtett jogalapot. A végrehajtási szakaszban az MNB a kereskedelmi bankoknak szükséges devizalikviditás (mintegy 9 milliárd euro) rendelkezésre bocsátásával járult hozzá a lakossági devizahitelek sikeres forintosításához. A forintosítás jellegéből adódóan a konverziós árfolyamot előre rögzíteni kellett, amihez a három fél (a kormány, a bankok és az MNB) szoros együttműködésére volt szükség. A lakossági jelzáloghitelek kivezetéséhez kapcsolódó jegybanki devizatenderekre 2014 őszén és 2015 elején került sor, a devizában denominált személyi és autóhitelek forintosítási tendereire pedig 2015 augusztusában és szeptemberében, azaz 2015 végére a magyar háztartások mérlegében gyakorlatilag nem maradtak devizahitelek. A devizahitelek konverziós árfolyamát még azelőtt sikerült rögzíteni, mielőtt a svájci jegybank megszüntette volna az árfolyamkülöbséget az euróval szemben, így a svájci frank további erősödésének negatív hatásai ezzel elkerülték a magyar háztartásokat. Az elszámolás következtében a törlesztőtérhek egy átlagos adós esetén 20 százalékkal, míg egy jelzáloghitellel rendelkező átlagos adóst tekintve 25 százalékkal csökkentek. Az elszámolás és a forintosítás hiányában a korábbi devizaalapú jelzáloghitelek törlesztőtérhe akár 70 százalékkal is magasabb lehetett volna a svájci jegybank euróval szembeni árfolyamkülöbsébének eltörlésekor.

Az MNB makroprudenciális hatóságként – a 2013. október 1-től hatályos új jegybanktvényben rögzített felhatalmazása alapján – a jogszabályi hierarchiában a kormányrendeletekkel egy szinten álló MNB rendeletet alkotott a túlzott lakossági hitelkiáramlás megakadályozása érdekében. A 2015. január 1-től életbe lépő új szabályozás alapvetően két fő pillérből áll. A jövedelemarányos törlesztőrészlet mutató (JTM) az ügyfelek rendszeres, igazolható jövedelmének meghatározott arányában korlátozza az új hitel felvételek maximálisan vállalható törlesztési terheit, ezáltal mérsékli az ügyfelek eladósodását. A hitelfedezeti mutató (HFM) a fedezett hiteleknel (pl. jelzáloghitelek) a fedezetek (lakásérték) arányában korlátozza a felvehető hitelek nagyságát. A 2015. január 1. után felvett új forinthitelek esetében a jövedelemarányos törlesztőrészlet mutató nem haladhatja meg az 50 százalékot, a magas jövedelmű ügyfelek esetében (400 ezer forint nettó jövedelem, vagy afelett) pedig a 60 százalékot.

A háztartási hitelezésben 2016-tól a tartós fordulat jelei azonosíthatók, amelyet a kínálati feltételek folyamatos oldódása kísér. A lakáscélú hitelek átlagos kamatfelára azonban számottevően meghaladja a régiós országokéban tapasztaltat, amelynek okaként jelentős részben a piaci verseny elégtelensége került azonosításra. Mindemellett a nemzetközi összehasonlításban mind a lakossági hitelpenetráció, mind pedig – az élenkülő új hitelezés ellenére – az állományi dinamika jelentősen elmarad a régiós átlagtól.

5.7.3. Hosszú távon erős bankrendszeri tőke és likviditási helyzet – a bankok hosszú távon is rendelkezzenek akkora tőkével, hogy egy kedvezőtlen makrogazdasági forgatókönyv esetén is fedezni tudják várható veszteségeiket és kellően támogatni tudják hitelezéssel a fenntartható növekedést.

Megvalósult intézkedés: A pénzügyi válság kitörését követően megjelent az igény a bankrendszeri prociklikusságból fakadó rendszerkockázatok tompítására, melynek egyik legfontosabb eszközévé az ún. anticiklikus tőkepuffer vált. Ez az új eszköz egyfelől közvetlenül növeli a bankrendszer sokkellenálló képességét, másrészt a pénzügyi ciklus kilengéseinek tompítására is szolgál. A hitelciklus felívelő szakaszában megképzett pótlólagos tőkekövetelmény ugyanis visszafoghatja a hitelkiáramlást, míg válság idején a korábban megképzett tőkepufferek felszabadítása segíti a hitelezést és így a gazdasági kilábalást. Az MNB a 2016. január 1-jétől bevezetett anticiklikus tőkepuffer előírását negyedévente vizsgálja felül. Ennek keretében a felülvizsgálat alapjául szolgáló, a pénzügyi ciklus aktuális helyzetéről alkotott értékelését is közzé teszi. Az MNB a hazai kitétségekre vonatkozó anticiklikus tőkepufferráta mértékét a pénzügyi ciklus jelenlegi állapotát és a ciklikus jellegű rendszerkockázatok alakulását figyelembe véve az elmúlt időszakban 0 százalékban állapította meg, ami így nem gátolja az élénkülő hitelezés kibontakozását.

A bankrendszerben felépült likviditási pufferek fenntartása érdekében az MNB 2016. április 1-jétől az európai ütemezést felgyorsítva előírta a 100 százalékos liquidity coverage requirement (LCR) megfelelést, amely a bankrendszer fizetőképességét szabályozza és biztosítja. A bankrendszer jelenleg megfelelő likviditási tartalékokkal rendelkezik, a legtöbb intézmény jelentős puffert tart fent a minimum követelmény felett, így az LCR kockázatmegelőző eszközként funkcionál. Az előírt LCR-minimumszint a jövőben várhatóan hatékonyan gátolja majd az egyedi banki és a rendszerszintű likviditási kockázatok kialakulását.

5.7.4. Hosszú távon jövedelmező bankrendszer – a bankrendszer jövedelmezősége hosszú távon olyan szinten stabilizálódjon, ami képes biztosítani a tulajdonosok tartós érdekeltségét, olyan módon, hogy ez prudens hitelezési gyakorlat és a felek közötti fair verseny útján valósul meg.

Megvalósult intézkedés: A hitelintézetek kiemelkedő eredménnyel, adózás előtt 517 milliárd forintos nyereséggel zárták a 2016-os évet. A historikusan is magas eredmény révén a sajáttőke-arányos megtérülés a válság előtti szintjére emelkedett, értéke adózás előtt 16,9 százalék volt. A pozitív képet árnyalja azonban, hogy a hitelintézeti jövedelmezőség emelkedése nagyrészt egyedi és egyszeri, nem fenntartható eredménytítelek javulásából származott. A banküzemi eredmény javulását legnagyobb mértékben a hitelezési veszteségek csökkenése befolyásolta, mely eredménytétel szokatlan módon a profit növekedéséhez is hozzájárult. Ennek tartóssága azonban kétséges: az eladott portfóliókon realizált veszteség azt jelzi, hogy a bankok által elérhető megtérülés nem indokolja az értékvesztés további tartós visszairását. A bankadó a 2016. januárjában hatályba lépett jogszabálymódosítás szerint mérséklődött az előző évhez képest, és a mérséklődés – kisebb mértékben – 2017-ben is folytatódni fog. Bár a 2016. során elszámolt egyedi tételek hiányában nem várható hasonló mértékű eredmény a következő évek során, a bankadó mérséklése és a nemteljesítő portfóliók csökkenésének eredményhatása a régiós átlaghoz közeli szintre emelhetik a hazai bankrendszer jövedelmezőségét.

5.7.5. A nemteljesítő háztartási és vállalati hitelállományok csökkenése – a bankrendszer magánszektorak nyújtott hitelállományán belül a magas nemteljesítési arány szignifikáns csökkentése, ami javíthatja a bankrendszer hitelezési képességét és hajlandóságát.

Megvalósult intézkedés: A jegybank az elmúlt években számos célzott intézkedéssel segítette a bankrendszert a vállalati hitelportfólió tisztításában. Ennek részeként az MNB létrehozta a MARK Zrt-t, amely nagymértékben elősegítette a nemteljesítő kereskedelmi célú hitelek bankrendszerből való kikerülését. A MARK Zrt. megalapításával, az ilyen célra szakosodott befektetők körében a magyar piac iránti érdeklődés nagymértékben nőtt, a hazai bankok számára pedig egyértelművé vált, hogy nem tudják és nem is érdemes tovább halogatni az érdemi portfólió-tisztítást. Mivel közel a felére csökkent a bankrendszer vállalati nemteljesítő hiteleinek aránya, és a fennmaradó állományt már a piac is képes kezelni, így az MNB a MARK Zrt. piaci értékesítése mellett döntött. A pályázat nyertese Közép- és Kelet-Európa egyik legjelentősebb szakmai befektetője, az APS Investment s.r.o., amely 100 százalékos tulajdonrészert szerzett a MARK Zrt-ben.

A problémás projekthitelek miatt fellépő rendszerkockázatok kezelését leginkább célzott makroprudenciális eszköz, a rendszerkockázati tőkepuffer (Systemic Risk Buffer – SRB) előírása biztosíthatja. Az SRB a specifikus

kitettségekből fakadó, koncentrált kockázatok kezelésére szolgáló eszköz. Az SRB-t a legjobb minőségű (CET1) tőkeelemekből kell megképezni a SREP tőkekövetelményen felül. Az eszköz alapvetően két módon kezelheti a kockázatokat: egyrészt a megemelkedő tőkeelőírások miatt érdemben növeli az érintett intézmények sokkellenálló képességét, másrészt a tőkekövetelmények és így a tőkeköltségek megemelésén keresztül hatékonyan ösztönzi az intézményeket a problémás projekt kitettségek leépítésére. A tőkepuffert először 2017. első negyedév végi adatok alapján, 2017. július 1-től kell megképezni.

A 2016-os év több szempontból is fordulópontnak volt tekinthető a nemteljesítő lakossági jelzáloghitelek kezelésében. Márciusban megszűnt az elszámolási és forintosítási intézkedések kiegészítéseként bevezetett rendkívüli végrehajtási és kilakoltatási moratórium, amely új lehetőséget teremtett a portfóliók kitisztítására. A nemteljesítő háztartási jelzáloghitel-adósok fizetőképességének tartós helyreállítására az MNB 2016 márciusában ajánlást adott ki. Az ajánlás hatókörébe tartozó hitelezők 2016 májusától ütemezetten keresték meg az adósokat: az év végéig összesen mintegy 72 ezer adóssal történt meg az első kapcsolatfelvétel.

5.7.6. Hatékony és innovatív bankrendszer – olyan bankrendszer, ami egyfelől alacsony működési költségekkel funkcionál, másfelől fejlett kockázatkezelési rendszerrel rendelkezik, ami teret enged az alacsonyabb marzsoknak.

Megvalósult intézkedés: A Magyar Nemzeti Bank 2017-ben döntött arról, hogy a jegybank tulajdonában álló GIRO Zrt. létrehozza az azonnali fizetési rendszer központi infrastruktúráját. A rendszernek 2019 második felétől készen kell állnia a fizetési műveletek azonnali feldolgozására, a szolgáltatási szint növekedése pedig nem járhat érezhető díjnövekedéssel sem a pénzforgalmi szolgáltatók, sem azok ügyfelei számára. A rendszer használatával lehetővé válik az átutalások és az arra épülő egyéb innovatív fizetési megbízások maximum 5 másodperc alatt történő lebonyolítása az év minden napján, éjjel-nappal. Létrehozásra kerül egy olyan másodlagos számlaazonosítókat kezelő adatbázis is, aminek köszönhetően akár email cím, mobiltelefonszám, vagy adószám használatával is lehet fizetést indítani, nem kell ismerni a címzett hosszú számlaszámát. Mindezen funkciókat kiemelkedő feldolgozási kapacitás és folyamatos rendelkezésre állás mellett fogja biztosítani az új alapinfrastruktúra. A fejlesztés hatására egyszerűsödik az új pénzforgalmi szolgáltatók és a FinTech cégek piacra lépése, ami ösztönzi az innovatív fizetési megoldások létrehozását azzal, hogy minden szolgáltató ugyanazt a modern alaprendszert tudja használni a szolgáltatásaihoz. Az így megerősödő verseny nyertesei a lakossági és vállalati ügyfelek lesznek, akik gyakorlatilag bármilyen fizetési helyzetben használhatnak majd a készpénz mellett gyors és hatékony elektronikus fizetési megoldásokat is. Az új fizetési rendszer biztosítja az ügyfelek számára a fizetések azonnali és végleges teljesítését, aminek révén a küldött összegek rögtön újrafelhasználhatóvá válnak. Ennek érdekében a pénzforgalmi szolgáltatóknak folyamatosan gondoskodniuk kell arról, hogy a GIRO Zrt. MNB-nél vezetett technikai számláján mindig megfelelő mennyiségű pénzfedezetet tartsanak.

2016 februárjától az MNB elindította Értékpapírszámla-lekérdező (ÉSZLA) alkalmazását, ahol a befektetési szolgáltatók ügyfelei anonim módon kérdezhetik le a befektetési szolgáltatójuknál vezetett értékpapír- és ügyfélszámlájuk egyenlegét. A platform által jelentősen erősödhet a jegybank ellenőrzési hatékonysága, s ezáltal a pénzügyi piacokba vetett bizalom azzal, hogy az ügyfelek összevethetik: egyeznek-e az MNB-nek és a nekik küldött adataik. Az ÉSZLA felületén a rendelkezésre álló felhasználható pénzeszközök hó végi egyenlege, illetve a számlán vezetett értékpapírok azonosítója, elnevezése, mennyisége, az elszámolás devizaneve látható, hitelviszonyt megtestesítő értékpapíroknál (például állampapír) a névérték is. 2017 júliusától Magyarországon is lehetővé válik az elektronikusan lebonyolított ügyfélazonosítás, amelynek következtében a számlanyitás az online csatornákon keresztül is megvalósítható. Az ügyfélazonosítás keretrendszerét és az eljárás részletszabályait a Magyar Nemzeti Bank 19/2017 (VII. 19.) rendelete határozza meg, amelyben az MNB kijelenti, hogy a számlanyitási folyamatokhoz a pénzügyintézeteknek biztonságos, auditált elektronikus csatornát kell használniuk.

A digitalizációs felzárkózás irányába tett lépések értékelésnél több bank esetében láttunk erre felépített stratégiát. Az MNB az elmúlt időszakban különös figyelemmel vizsgált számos nemzetközi mutatót a banki

digitalizáció területén hazánk relatív fejlettségének felmérésére. Ebből kiderült, hogy az internetes bankolást használók arányánál, valamint internetes fizetést végzők aránya mutatókat tekintve továbbra is jelentősen elmaradunk EU-s összehasonlításban. Bár a fejlődés idáig megfigyelhető üteme magyarázható a hazai bankrendszer az elmúlt évekre jellemző gyengébb tőkevonzó képességével, a jövedelmezőség és aktivitás jelenlegi trendje kétség kívül kellő motivációval szolgál további beruházások bevonásához.

5.7.7. Versenyző bankrendszer – fair verseny a bankszektorban, ami a hatékonyabb forrásallokáció révén javíthatja a gazdaság versenyképességét és növekedési potenciálját.

Megvalósult intézkedés: A Magyar Nemzeti Bank (MNB) pénzügyi stabilitási és fogyasztóvédelmi szempontból is kiemelt fontosságot tulajdonít annak, hogy a lakáshitelek piacán élénk árverseny alakuljon ki. Az MNB megítélése szerint a hazai bankok között a lakáshitelezésben nem elég erős az árverseny: ezt mutatja az átlagos kamatfelárak nemzetközi összehasonlításban is magas szintje és a hitelkiváltások alacsony száma is. Az MNB a kamatfelárak csökkentése és a hiteltermékek átláthatóságának növelése érdekében megalkotta a „Minősített Fogyasztóbarát Lakáshitel” minősítést, amelyet csak a feltételeknek megfelelő banki lakáshiteltermékek nyerhetnek el. A minősítés bevezetésével egységes feltételrendszerű, átlátható, összehasonlítható, kedvező árazású lakáshitelek terjedhetnek el a piacon. A fogyasztóbarát termékkel szemben kritérium, hogy a fogyasztók széles köre számára legyen elérhető, beleértve a Családok Otthonteremtési Kedvezményében (CSOK) részesülő hitelfelvevőket is. A minősítést csak könnyen érthető és összehasonlítható, egyszerű ügyintézés mellett felvehető, rejtett költségeket és árukapcsolásokat nem tartalmazó lakáshitel-termékek kaphatják meg. A terméknek biztosítani kell, hogy a jövőbeli fizetési kötelezettség mértéke hosszabb távon is kiszámítható legyen. Fontos kritérium még a fogyasztó megváltozott körülményeihez való rugalmas alkalmazkodás és a fogyasztók hitelkiváltásokból eredő előnyök kihasználására való ösztönzése is.

Szent-Györgyi Albert

(Budapest, 1893. szeptember 16. – Woods Hole, Massachusetts, 1986. október 22.)

Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas magyar orvos, biokémikus.

1904 és 1911 között a Lónyay utcai református gimnáziumban végezte a középiskolát, majd tanulmányait a Budapesti Tudományegyetem Orvostani Karán folytatta. Az első világháborúban katoniorvosként vett részt a keleti fronton. Életét kockáztatva segítette a sérültek kimentésében, amiért Ezüst Vitézségi Érmét kapott. Az első világháború után Pozsonyban, Prágában, Berlinben, Leidenben, Groningenben folytatott tanulmányokat a biológia, az élettan, a gyógyszerstan, a bakteriológia, majd a fizikai-kémia terén.

Kutatásai során állatok mellékveséjében azonosított egy új anyagot, amelyet később káposztából és narancsból sikerült ki-nyernie. A $C_6H_8O_6$ összegképletű anyag a hexuronsav elnevezést kapta. 1927-ben megvédte a hexuronsav felfedezéséről írt doktori disszertációját a cambridge-i egyetemen, és a kémiai tudományok doktora lett.

1928. október 1-én kinevezték a szegedi egyetem tanárává, ahol 1931-ben kezdte meg kutatói és tanári tevékenységét az orvosi vegytani intézet professzoraként. 1931-től a C-vitamin kutatásával foglalkozott, amelynek pontos összetétele, akkor még ismeretlen volt. Szent-Györgyi viszont kimutatta, hogy a mellékvesében található hexuronsav és a C-vitamin ugyanaz az anyag. Ezt követően paprikából sikerült nagy mennyiségű C-vitamint előállítani. További kutatásai kiterjedtek többek között a biológiai oxidációra, az akkor egészségben még nem ismert citrátciklus egyes részeinek vizsgálatára és a mechanikai izommozgás fehérjekémiai hátterének feltárására.

1937-ben élettani-orvosi Nobel-díjat kap a C-vitaminnal kapcsolatos kutatásaiért "a biológiai égés folyamatával kapcsolatos felfedezései, különösen a C-vitaminnal és fumársav katalizátorral végzett kutatómunkája elismeréseképpen". A Nobel-díjjal kapott érmét az akkoriban kitört finn háború szenvedőinek ajánlotta fel, amit Wilhelm Hilbert helsinki vállalati igazgató később megvett és 1940-ben a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, ahol a mai napig őrzik az érmét. 1938-ban a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett.

1947-ben elhagyta az országot és a Boston melletti Woods-Hole-ban telepedett le, ahol előbb a tengerbiológiai laboratóriumának igazgatója, majd a Dartmouth-i Egyetem professzora volt. Élete utolsó két évtizedét a rákkutatásnak szentelte. Fontos meglátása volt a szabad gyökök szerepének felismerése a rák kialakulásában és a vitaminok (mint például a C-vitamin) gyökfogó szerepének felismerése. 1972-ben létrehozta a Nemzeti Rákkutató Alapítványt. Az 1960-as évek-ben elkezdett a politikával is foglalkozni. Számos cikket írt, amiben bírálta a nukleáris fegyverkezést és 1970-ben a vietnámi háború ellen is felszó- lalt. 1978-ban tagja volt a koronázási ékszereket Magyarországra szállító küldöttségnek.

Szent-Györgyi Albert öregkorában is megtartotta szellemi és fizikai frissességét. 1986. október 22-én halt meg otthonában veseelégtelenség következtében. Az Atlanti-óceán partján lévő háza kertjében temették el.

VERSENYKÉPESSÉGI JELENTÉS

2017

Nyomda: Pauker–Prospektus–SPL Konzorcium
8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1054 BUDAPEST, SZABADSÁG TÉR 9.